

1514

Pero dan broa aueredes pesar
 Do q' nos ora grem q' fazer
 Os trobadores grem q' poer
 Que se n' faça ta' to mal catar

O Cancioneiro de Pero Mafaldo

E pesara a uos muy teu beno sey
 Do q' u' eu drey p' boa fe
 Solo vilano q' uilao e
 Pon ora assy eussen de gredd' Rey
 Osse n' chame fidalgo p' ren
 Se n' os uentes lhi q' n' temporen
 E diz assy escarmetorey

Ar pesara uolo q' u' diss
 Este pesar e pesar co' razo
 Ca ma da el Rey q' se demandado
 O uilano ou sesse chamar segrel
M E iogrania n' souber fazer
 Quelhi n' de home seu auer
 Mays q' lhi filhe todo quato uen

XUNTA DE GALICIA

2 O il Perez conde

O Cancioneiro de Pero Mafaldo

Edición crítica

**Leticia Eirín García
Manuel Ferreiro**

Centro Ramón Piñeiro
para a Investigación en Humanidades

Santiago de Compostela
2014

Edita

Xunta de Galicia
Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria
Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades

Secretario Xeral de Política Lingüística

Valentín García Gómez

Coordinador científico

Manuel González González

Director técnico de Literatura

Anxo Tarrío Varela

© *Textos*

Leticia Eirín García
Manuel Ferreiro

Ilustración da cuberta e reproducións do interior

Cancioneiro da Biblioteca Nacional de Lisboa (Colocci-Brancuti), Cod. 10991

Maquetación e impresión

Tórculo Comunicación Gráfica, S.A.

ISBN

978-84-453-5167-3

Depósito Legal

C 1999-2014

Santiago de Compostela, 2014

Introdución*

* Esta monografía inscríbese no proxecto de investigación *Glosario crítico da poesía medieval galego-portuguesa* (FFI2009-08917 e FFI2012-32801), subsidiado, respectivamente, polo Ministerio de Ciencia e Tecnoloxía e mais o Ministerio de Economía e Competitividade.

Editar textos medievais galegos, en xeral, e textos poéticos trobadorescos galego-portugueses, en particular, é máis do que unha actividade erudita de pesquisa: nestes inicios do século XXI, no contexto lingüístico-cultural galego, constitúe unha tarefa fundamental para ler, interpretar, actualizar o legado literario construído e transmitido polos nosos devanceiros para nós e tamén para as xeracións futuras. É así que, se considerarmos a figura do trobador Pero Mafaldo entre a nómina de poetas que conformaron a escola trobadoresca galego-portuguesa ao longo do máis de século e medio durante o cal se prolongou, constatamos que a súa obra non sobrancea cuantitativamente sobre outros cancioneros individuais, mais si en termos específicos, pois as nove cantigas da súa autoría –pertencentes aos tres xéneros canónicos– presentan elementos e características coa suficiente personalidade como para se converteren en suxeito dunha edición e estudo particularizados. Alén disto, a produción de Mafaldo non ten sido obxecto dunha análise integral desde que no ano 1983 o filólogo brasileiro Segismundo Spina publicou *As cantigas de Pero Mafaldo: texto estabelecido, com notas e glossário*, unha obra meritória mais sen dúbida mellorábel de termos en conta os avances que o paso do tempo trouxo consigo no ámbito da edición e da crítica textual, así como a nivel retórico e interpretativo, debido ás numerosas e importantes investigacións que se teñen desenvolvido sobre a nosa tradición literaria medieval nestas últimas décadas. É por isto que, co pano de fondo dunha obvia vontade de recuperación do noso glorioso pasado literario, consideramos as cantigas de Pero Mafaldo merecedoras dun *aggiornamento* nos ámbitos que acabamos de referir, continuando e actualizando desta maneira o labor iniciado xa a finais do século XIX polos primeiros investigadores e especialistas que se encargaron do estudo da poesía incluída nos cancioneros galego-portugueses, recentemente (re)descubertos na altura, e da análise do fenómeno trobadoresco que acompañou a súa composición.

Datos biográficos

Pero Mafaldo naceu probabelmente xa iniciado o século XIII, posto que podemos documentalo a partir do segundo cuarto desa mesma centuria, e todo parece indicar que desenvolveu o seu labor poético na corte castelá dos reis Fernando III e Afonso X, e tamén na corte aragonesa de Xaime I.

Como ocorre tantas veces no que di respecto ás circunstancias biográficas dos poetas medievais galego-portugueses, pouco sabemos da vida de Mafaldo, de quen temos unha serie de datos un tanto exiguos e por veces confusos que conducen á hipótese de dúas posibilidades biográficas que, en inicio, semellan contradicirse ou rebaterse entre si –cando menos parcialmente–, mais que para nós poden ser perfectamente complementarias, como veremos. Estamos a nos referir, por unha parte, á identificación da figura do trobador levada a cabo por António Resende de Oliveira (1994: 419-421) e, por outra, á proposta de Vicenç Beltran (2005: 263-270)¹.

Con todo, e como soe acontecer na nosa poesía trobadoresca, a existencia de cantigas satíricas no seu cancionero coadxuva a situar o noso autor en certos contextos e épocas determinadas, debido á comparecencia nos seus versos doutros personaxes tamén localizábeis nun momento histórico concreto, tal e como evidencian a composición dirixida a Maria Perez ‘A Balteira’ (cantiga VIII deste estudo) ou aqueloutra centrada en Pero d’Ambroa (cantiga IX), a pesar de a identificación deste poeta presentar tamén non poucos problemas.

A comezar polos estudos de Resende de Oliveira² sobre Pero Mafaldo, o historiador portugués sostén que sería orixinario do norte de Portugal, perto da vila de Ponte de Lima –no actual distrito de Viana do Castelo–, zona de onde procede a liñaxe dos Mafaldo. O seu pai, que se chamaría Men Pais Mafaldo, tiña casa alí –concretamente en Souto de Rebordões–, onde posuía diversas propiedades e exercía influencia social. Pero Mafaldo aparece testemuñando no ano 1239 unha doazón do padroado da igrexa de Santa Cruz de Leça á Sé do Porto, sendo os doadores Dona Elvira Gonçalves e o seu fillo, o conde Don Gonçalo Garcia de Sousa, familia esta dos Sousa á cal permanecerá unido –probabelmente como vasalo– boa parte da súa vida. Neste documento cítase, igualmente como testemuña, o tamén trobador Joan Garcia de Guilhade.

¹ A compilación beltraniana de traballos, intitulada *La corte de Babel. Lenguas, poética y política en la España del siglo XIII* (2005) recolle en boa medida contributos previos, de maneira que remitimos tamén para Beltran (1993), un estudo presentado no IV Congreso da AHLM e no cal reúne datos para a biografía do noso trobador, e Beltran (1994), aparecido en *Studi Mediolatini e Volgari*; ambas achegas forman parte dun ciclo de artigos destinados ao estudo e datación da poesía trobadoresca partindo dos acontecementos históricos. Tamén é de interese a entrada “Pero Mafaldo”, incluída no *Dicionário da Literatura Medieval Galega e Portuguesa*, organizado por Lanciani & Tavani (2000).

² Recollemos o exposto sobre Pero Mafaldo por António Resende de Oliveira en *Depois do Espectáculo Trovadoresco. A estrutura dos cancioneros peninsulares e as recolhas dos séculos XIII e XIV* (1994).

Segundo as investigacións de Oliveira, a medida que avanza o século aparecen vestixios da liñaxe dos Mafaldo en lugares do centro e sur de Portugal, e o seu apelido vai en moitos casos unido ao de Joan Perez d’Avoín, tamén trovador e un dos homes máis relevantes –tanto en termos de poder como económicos– da corte do rei Don Afonso III. Nalgúns dos documentos desta época (entre os anos 1265 e 1282) que, de por parte, confirman o avance da liñaxe cara ao sur, refírense membros da familia dos Mafaldo, e mesmo podería aparecer un posíbel fillo do noso trovador, citado como Pero Peres Mafaldo. Neste sentido, e a propósito das relacións vasaláticas da familia, afirma Resende de Oliveira o seguinte:

Se é ele ainda o Pero Mafaldo que en 1265, e certamente em nome de João de Aboim, testemunha a definição dos limites entre os concelhos de Évora, Monsaraz e Portel, isso significará que, nesta altura, estava ao serviço deste magnate, tendo provavelmente adquirido algumas propriedades em Santarém, mais tarde herdadas por seu filho Pero Peres. A progressão da linhagem para Sul é, de qualquer modo, um facto e deu-se, tudo o leva a crer, em ligação com as relações de tipo vassálico que os seus membros estabeleceram com magnates, quer pertencentes à família dos Sousas, quer à de João de Aboim (Oliveira 1994: 420).

Baseándose nas dúas cantigas de escarnio de Pero Mafaldo que aluden a personaxes concretos (cantigas VIII e IX), e ratificando o dito por outros especialistas, o historiador portugués afirma que tanto Maria Perez como Pero de Ambroa estiveron presentes na corte do rei Sabio. O noso trovador entraría en contacto con eles nesta corte, lugar a que tería chegado formando parte do grupo de cabaleiros que acompañaron o conde Don Gonçalo Garcia de Sousa nas súas viaxes por toda a Península, que, aliás, se terían producido, case con total certeza, antes da metade do século XIII.

Por último, e aínda en relación aos datos e indicios que nos ofrecen as cantigas de Pero Mafaldo, temos de facer referencia á cantiga VII, unha composición pertencente ao xénero de amigo onde a voz poética declara no segundo verso do refrán que o seu amigo *vai-s’a Catalonha*, referencia que, segundo Oliveira, hai que pór en relación coa posíbel presenza do trovador, a carón de Gonçalo Garcia e doutros membros da liñaxe dos Sousa, no repartimento de Mallorca do ano 1232.

Por súa parte, e como dixemos previamente, o filólogo Vicenç Beltran foi trazando en diversos traballos (véxanse as referencias na nota 1) os eventuais movementos de Mafaldo polas cortes peninsulares en base aos documentos conservados, mais tamén

a partir dunha análise moito máis ligada ás propias composicións do trobador, e non unicamente das satíricas ou da antes amentada cantiga VII, senón igualmente doutros textos e elementos que fan pensar nunha fonda influencia da poesía provenzal na produción poética do noso autor –cuestión en que repararemos máis adiante³–, e que podería vir determinada pola estada de Pero Mafaldo na corte catalano-aragonesa de Xaime I, corte que funcionou ao longo do período trobadoresco como punto de encontro entre a poesía de alén-Pirineos e a producida en ámbito peninsular.

Parte Beltran, para os seus estudos sobre a identidade e percurso do noso trobador, dun dato suxerido por Martín de Riquer nun estudo sobre Cerverí de Girona, que reproducimos:

Recuérdese [...] que en la cruzada de Jaime I de 1269 tomó parte el poeta gallegoportugués Pero d'Ambroa [...]. Un “Pedro, juglar de Galicia”, aparece en documentos del A[rchivo de la] C[orona de] A[ragón] (reg. 11, f. 237v., año 1262; reg. 13, f. 264, año 1265; reg. 15 f. 134, año 1269; reg. 20, f. 328, año 1276). El poeta Pero Mafaldo parece anunciar en una cantiga que se va a Cataluña (Riquer 1950: 377).

Vicenç Beltran chama a atención para esta nota, porque até ese momento se pensaba que o poeta galego-portugués que estivera na corte de Xaime I fora unicamente Pero da Ponte. Non nos demoraremos aquí en analizar as eventuais viaxes dun e doutro ou a súa probábel identificación nos diversos documentos da época que chegaron a nós, cuestión realmente complexa⁴, mais si citaremos tres noticias⁵ que, en opinión de Beltran (2005: 269), documentan a Pero Mafaldo ao servizo de Xaime I de Aragón nos anos 1249, 1265 e 1269, ficando identificado así con ese ‘Petrus’ ou ‘Petrus, juglar de Galicia’, denominación a que xa alude Martín de Riquer na cita previa:

5) El 18 de septiembre de 1249 se dice de unas casas de Alcira, otorgadas a Pedro de Roca, que son conlindantes con las del juglar Pedro. Y aquí acaban las referencias del repartimiento de Valencia.

³ Beltran realiza unha análise do cancionero de Pero Mafaldo que demostra o provenzalismo dos seus versos e a influencia de certos poetas, como o occitano Cerverí de Girona. Deterémonos nestes aspectos no punto 3 do presente estudo introdutorio.

⁴ Véxase a este respecto a excelente e precisa exposición dos datos realizada por Beltran (2005: 263-269).

⁵ Vicenç Beltran parte, por súa vez, para sistematizar e compendiar os datos, dun artigo de Pedro López Elum publicado en 1972.

[...]

7) El 9 de abril de 1265, el rey confirmó la venta que *Petrum, juglar*, hizo *vobis Petri de Roca... de alquerias de Alcuçes et de Beniataf sitis in Regno Valentie ultra Xucharam inter Billenam et Moxenum*.

8) El 27 de enero de 1269, Jaime I da a *Petro, juglar de Gallicia... unum solarem domorum quia est iuxta Reallum nostro Algezire*, o sea, en Alcira.

(Beltran 2005: 267).

Pero Mafaldo tería estado, pois, na corte castelá de Afonso X, onde tomou parte do ciclo satírico contra a soldadeira Maria Perez ‘A Balteira’ e, de alí –tal e como parece confirmar a antecitada cantiga *O meu amig’*, *amiga, que me gran bez fazia* (cantiga VII), con esa referencia á marcha para *Catalonha*–, tería ido para a corte catalano-ara-gonesa de Xaime I, onde quizais estaría ao servizo do seu fillo, o infante Don Pedro, circunstancia seguramente compartida co trovador occitano Cerverí de Girona.

Unha vez expostas sumariamente as dúas hipóteses, só podemos concluír que, para nós, son complementarias, xa que os datos fornecidos por ambos investigadores non se exclúen necesariamente, a non ser quizais os referidos ao ano 1265, pois, para Oliveira, o Mafaldo que aparece nese ano testemuñando as fronteiras entre os concellos de Évora, Monsaraz e Portel sería o noso trovador, en canto Beltran o identifica co ‘*Petrum, juglar*’ que en abril dese mesmo ano realiza unha venda no reino de Valencia; estas noticias non teñen por que se desbotaren mutuamente, se ben as limitacións de mobilidade existentes na altura fannos crer que unha delas podería estar errada. Porén, os estudos do historiador portugués e do filólogo valenciano poden ser fundamentalmente concordantes, xa que ambas achegas coadxuvan para un coñecemento e entendemento máis amplo e preciso das circunstancias biográficas, mais tamén poéticas, de Pero Mafaldo.

A tradición manuscrita

As nove cantigas de Pero Mafaldo foron transmitidas unicamente polo *Cancioneiro da Biblioteca Nacional* (Cód. 10991), inseridas “na zona dos cancioneiros organizada por seccións, próximo de autores do terceiro quartel do séc. XIII” (Oliveira 1994: 419), e presentan unha distribución un tanto irregular e confusa. Así, as catro cantigas

de amor (B 369/B 370/B 371/B 372), unha das de amigo (B 373) e a cantiga moral (B 374) foron copiadas de modo continuo, iniciándose na columna b do folio 84r e ocupando até á columna b do folio 85r. Están precedidas, na marxe dereita, por unha rubrica atributiva debida a Colocci e aparece igualmente a indicación *tornel* antes das composicións que inclúen estribillo.

O testemuño de B 383, a segunda das cantigas de amigo de Pero Mafaldo, ficou deslocado para a columna b do folio 86r, isto é, separada das precedentes do noso trovador por oito cantigas da autoría de Afonso Meendez de Beesteiros.

Por súa parte, as cantigas satíricas dirixidas a Maria Perez (B 1513) e Pero de Ambroa (B 1514) ocupan as columnas a e b do folio 317r, precedidas dunha tenzón entre Vaasco Gil e o rei Afonso X e seguidas polas cantigas –tamén satíricas– de Gil Perez Conde. Alén disto, na parte final da columna b do folio 316v lemos a rubrica atributiva «Pero Mafaldo [<malfaldo> B] fez estas cantigas d’escarnh’e de mal dizer» e, a seguir, encabezando o folio 317, reitérase o nome do noso trovador.

Como podemos comprobar, a ordenación dos textos de Mafaldo non segue os criterios habituais do compilador de B, aparecendo xuntas as cantigas de amor e as de amigo –aínda que a segunda delas, como xa foi dito, copiada despois das de Afonso Meendez de Beesteiros–, e incluíndo entre as primeiras tamén a cantiga moral. A colocación irregular desta última pode quizais ser xustificada por se tratar dunha tipoloxía de cantiga satírica pouco habitual e cunhas características singulares no conxunto do xénero.

Alén disto, e como indica Resende de Oliveira, a cuxo excelente estudo sobre os cancioneros acudimos máis unha vez,

Estes elementos, aos quais podemos agregar a súa ausencia de A, apontam para uma inclusão do autor na zona tripartida numa fase posterior à da sua confecção, tornando problemática qualquer tentativa para retirar a sua cronologia provável a partir da colocação que detém nos cancioneros (Oliveira 1994: 420).

A obra

A produción poética de Pero Mafaldo, aínda que breve, comprende composicións dos tres xéneros canónicos da nosa escola trobadoresca, pois é autor de catro cantigas de amor (I-IV), dúas de amigo (V e VII) e tres textos de carácter satírico (VI, VIII e

IX). Por outra banda, e se tivéssemos que caracterizar dalgún xeito o seu cancionero, diríamos que os seus versos están tinxidos dun moderado ton provenzalizante tanto no que di respecto ao uso dos motivos e ao léxico empregado como a algunhas das formas estróficas polas cales mostra clara preferencia, circunstancia debida –como semella evidenciar a súa biografía– aos seus percursos polas cortes peninsulares, nomeadamente a castelá e a aragonesa.

O grupo de composicións pertencentes ao xénero de amor presenta certa heteroxeñidade no que respecta ás temáticas e *topos* tratados: a primeira das cantigas estrutúrase por volta dos desexos do namorado de servir á muller e de a chamar *senhor* –contra os consellos dos seus amigos–, o segundo texto está dedicado case en exclusiva á louvanza da dama, e a cuarta insiste no mal que a muller amada lle causa; pola súa banda, a terceira, que ademais é unha composición de estrutura dialóxica, refire o *ben* que Deus lle outorgou á *senhor* fronte ao *mal* que este ocasiona no poeta-namorado, debido ao total rexeitamento da muller. Como podemos comprobar, trátase de motivos que se insiren perfectamente nos presupostos máis canónicos do xénero ao cal pertencen.

Mais a nivel retórico as cantigas de amor de Mafaldo si presentan claras analoxías entre si, xa que os versos dos catro textos fan gala dun dos principais axiomas da escola trobadoresca galego-portuguesa, cal é a máxima repetición e a mínima variación. Desta maneira, as correspondencias paralelísticas, as iteracións de carácter poliptótico, o *dobre* e o *mordobre*, a palabra-rima, o polisíndeto, a anáfora –unida ao procedemento das cobras *capdenals*–, a diáfora ou a anadiplose son algúns dos artificios de que se serve o trobador para acadar a *repetitio*. Para alén destes, tamén entran en xogo outros procedementos como as expresións hiperbólicas –aplicadas, en case todos os casos, á *laudatio* da dama– ou a antítese, que comparece practicamente coa única finalidade de establecer a oposición *ben / mal*, moi recorrente nas cantigas de amor e de amigo do noso trobador, e non só, xa que se converte tamén no motivo central e base do equívoco da composición satírica dirixida á Balteira.

E precisamente na cantiga V, primeira das dúas pertencentes ao xénero de amigo, a expresión *fazer ben* acada unha polisemia moi significativa no seu contexto, xa que evidencia as diferentes ideas que posúen da relación amorosa a amiga e o amigo, cuxa opinión coñecemos en boa medida grazas aos rogos da amiga-confidente á cal se dirixe a rapariga nesta composición.

O punto en común primordial entre os dous textos de amigo do cancionero de Pero Mafaldo é, sen dúbida, a presenza dun narratario que, aliás, é en ambos os casos

unha amiga do suxeito lírico. Porén, na cantiga V estamos perante unha amiga-confidente que cumpre un claro papel de intermediaria en prol dos intereses do home, mentres que na VII a amiga é unha paciente ouvinte das queixas da voz poética, indignada polo feito de o seu amigo marchar para Cataluña após lle ter prometido que nunca se afastaría dela. Cómpre lembrarmos neste sentido que na composición de amor I tamén se dá a presenza dos “amigos”, non como narratarios, pois o trovador dirixe o seu discurso á *senhor*, mais si a funcionaren como antagonistas que aconsellan ao poeta-namorado que non sirva á dona, xa que ela sempre o tratou con indiferenza, ocasionándolle grandes sufrimentos.

Canto ao tecido retórico das cantigas de amigo de Mafaldo, temos de indicar que este continúa determinado, como xa foi indicado a respecto das composicións pertencentes ao xénero de amor, pola *repetitio*, o que deriva nunha considerábel redución ou limitación dos campos lexicais (Lorenzo Gradín 1994: 79) e, consecuentemente, na iteración de elementos, rexistrándose así nos versos destes dous textos artificios xa referidos previamente, como o paralelismo semántico ou conceptual, o políptoto e a diáfora, e outros como a epanadiplose (cantiga V), que non fan senón reforzar o seu contido semántico.

Chaman especialmente a atención, por infrecuentes, dúas cuestións na cantiga *O meu amigo, amiga, que me gran ben fazia* (VII). A primeira delas é a aparición nos seus versos dun topónimo –algo moi pouco habitual neste xénero (Ventura 1995: 475) –, que fai referencia ao lugar de destino do amigo quizais para prestar servizo a el-Rei. Neste caso, o topónimo é *Catalonha*, que se ten posto en relación –como xa vimos na citación que reproducimos de Martín de Riquer (1950: 377)– con circunstancias biográficas do propio Mafaldo, nomeadamente coa súa probábel estada na corte catalano-aragonesa. O segundo dos aspectos que desexamos subliñar é a presenza das expresións empregadas para enunciar as promesas do amigo, tales como *fez-me preit’e menage* (v. 2), *ca me jurou* (v. 7) ou *como m’ouve jurado* (v. 11), que remiten ao contexto feudal da homenaxe e do xuramento de fidelidade que o vasalo fai ao señor (Pichel 1987: 73-74), e que non son termos comúns no *corpus* de amigo galego-portugués.

Unha composición de teor moral (VI), unha parodia do xénero de amor (VIII) dirixida a unha soldadeira e unha sátira contra un poeta (IX) son as tres diversas modalidades de cantigas de escarnio e de mal dizer que achamos no breve cancionero de Mafaldo. Estes textos posúen un carácter máis narrativo do que os amorosos –axustándose así ao canon xenérico–, de maneira que se desenvolven nos seus versos as

estratexias retóricas da *explicatio* e da *ratiocinatio*, aínda que en certos casos segue o trobador a botar man das correspondencias paralelísticas para reiterar certos motivos ou temáticas.

A cantiga VI glosa o tópic do *mundo às avessas*, máis frecuente na poesía provenzal do que na galego-portuguesa, centrando as súas críticas no mundo feudal, para o cal se basea na antítese verdade / mentira. Vicenç Beltran (2005: 263-270) evidenciou os paralelismos temáticos entre esta composición e unha outra de Cerverí de Girona, feito que dalgunha maneira corrobora a presenza de Mafaldo na corte catalano-aragonesa así como o importante e produtivo diálogo poético entre escolas trobadorescas na Península Ibérica.

A cantiga VIII, por súa parte, supón, segundo algúns autores (Lopes 1994: 170 e Gutiérrez 2006: 52) unha parodia do xénero de amor. No propio comentario da composición reparamos con máis vagar nesta cuestión, mais o que si resulta incuestionábel é que a serie lexical deste texto está vinculada directamente co xénero de amor, entrando en xogo, máis unha vez, a antítese *fazer ben / fazer mal* e toda unha serie de recursos de tipo sintáctico (como o hipérbato, o encabalgamento etc) que coaduxuan para a consecución da *equivocatio*. Esta cantiga está dirixida á que foi a soldadeira máis famosa do noso trobadorismo, Maria Perez “a Balteira”, coñecida pola súa espectacular beleza e o seu amplo coñecemento das prácticas sexuais.

O último dos textos (IX) é unha sátira contra un dos poetas máis citados no *corpus* galego-portugués, Pero d’Ambroa. Nela alúdese a un acordo entre os trobadores e tamén a un decreto promulgado polo rei no cal se establece unha especie de xerarquía entre os ‘profesionais’ da arte de trobar. Como veremos, todo parece indicar que nun determinado momento Pero d’Ambroa descendeu nesta escala poética (Ventura 2014: 201), pasando de trobador a xogar, de modo que esta cantiga suporía unha advertencia ou aviso sobre o sufrimento que tal circunstancia significará para el ao vérense os seus dereitos coartados, xa que isto afectaría á posibilidade de obter retribucións polos seus servizos, que só estaría permitida a aqueles que souberen trobar.

No que di respecto ao formato métrico-estrófico e rimático do cancionero de Pero Mafaldo, resulta evidente que as cantigas deste trobador seguen os modelos máis comúns a este respecto dentro da nosa poesía medieval profana.

Todas as cantigas do cancionero están compostas por tres estrofas, presentando ademais tres delas unha *fiinda* conclusiva conformada por dous (textos I e III) ou tres versos (VIII). O número de versos por estrofa é igualmente moi regular nas nove can-

tigas: cinco versos na cantiga VII, seis versos por agrupación estrófica nos textos II, III e V e sete versos en I, IV, VI, VIII e IX. Pola súa parte, o número total por poema oscila entre os dezaseis versos da cantiga VII e os vinte e catro do texto VIII. Para alén destes datos, nas catro composicións de amor e nas dúas de amigo comparece un refrán dístico, continuando así as prácticas trobadorescas habituais, sobre todo no xénero de amigo.

No que atinxe á metrica, o decasílabo (*a minore* en grande parte dos casos) é o empregado en seis dos nove textos de Pero Mafaldo, aparecendo combinado co enea-sílabo na primeira estrofa do texto V, en canto a cantiga de amor IV presenta versos octosílabos e a VII, que é unha composición de amigo, versos de trece sílabas.

O noso trobador afástase un pouco deste seguimento dos preceptos máis canónicos na utilización dos esquemas estróficos (vid. Tavani 1967), pois fai uso de cinco diferentes esquemas en unicamente nove composicións, se ben dous deles son os máis empregados na nosa tradición lírica (o 160 e o 161, que aparecen en cinco textos). Cumpriría salientar ou individualizar o correspondente á cantiga IV, posto que só se rexistra en dous poemas, e mais o esquema da cantiga VII, tamén pouco empregado.

A seguinte tabela sistematiza algúns dos datos comentados:

Cantiga	<i>Repertorio metrico</i> (Tavani)	Esquema métrico-estrófico
I	139:7	3 (10a 10b 10b 10a 10a 10C 10C) + 10b 10b
II	160:213	3 (10a 10b 10b 10a 10C 10C)
III	160:214	3 (10a 10b 10b 10a 10C 10C) + 10b 10b
IV	159:2	3 (8a 8b 8b 8a 8c 8B 8C)
V	160:283	I (10a 9'b 9'b 10a 10C 10C) II-III (10a 10b 10b 10a 10C 10C)
VI	161:203	3 (10'a 10'b 10'b 10'a 10c 10c 10'a)
VII	16:6	3 (13'a 13'a 13'a 13'B 13'B)
VIII	161:176	3 (10'a 10b 10b 10'a 10c 10c 10'a) + 10d 10d 10'a
IX	161:90	3 (10a 10b 10b 10a 10c 10c 10a)

A regularidade é tamén notábel no tipo de estrofa en relación aos esquemas rimáticos, con dúas únicas excepcións ás absolutamente predominantes cobras *singulares*

–consideradas, de entre as tipoloxías existentes na poesía trobadoresca, as de menor complexidade e, por tanto, as de menor mestría–, sendo así *unissonans* a cantiga IV e a rima *a* da VIII.

E precisamente a respecto das rimas temos de indicar que documentamos 22 diferentes (véxase “Rimario”), un número realmente amplo para os 182 versos que suman en total as nove cantigas. O termo que aparece en posición de rima nun maior número de ocasións é *mal* (16 ocorrencias), seguido de *senhor* e de *ben*. Esta reiteración evidencia máis unha vez a relevancia da antítese *ben / mal* no cancioneiro de Pero Mafaldo, pois, para alén disto, son os vocábulos rimantes no estribillo das cantigas III (onde a *finda* recolle as rimas do retrouso: *mal* e *al*) e IV (*mal* aparece en rima no primeiro verso do refrán e *ben* no segundo).

Finalmente, no que á lingua respecta, o breve cancioneiro de Pero Mafaldo non permite individualizar características especiais que singularicen, desde este punto de vista, a produción mafaldiana no conxunto trobadoresco galego-portugués: homoxeneidade e carácter culto e unitario, en síntese, son os trazos que o noso trobador comparte con moitos dos autores presentes nos cancioneiros que transmitiron a lírica profana xerada na Gallaecia histórica.

Criterios de edición

Na edición do cancioneiro de Pero Mafaldo son utilizados os criterios de edición establecidos en 2006 polos principais investigadores e estudiosos da lírica galego-portuguesa na Galiza. Tales criterios foron publicados no ano seguinte, após o Coloquio celebrado na illa de San Simón (Ferreiro & Martínez Pereiro & Tato Fontaíña 2007).

Edición e estudo

I

Ai mia senhor, veen-me conselhar
 meus amigos como vos eu disser:
 que vos non sérvia, ca non m' é mester,
 ca nunca ren por mí quisestes dar;
 pero, senhor, non m' én quer' eu quitar 5
de vos servir e vos chamar "senhor",
e vós faredes depoi-lo melhor!

E todos dizem que fiz i mal sén,
 ai mia senhor, de quanto comecei
 de vos servir; e non os creerei, 10
 mentr' eu viver, nunca, por ùa ren:
 ca, mia senhor, que mi fez é[n] mui ben
de vos servir e vos [chamar "senhor",
e vós faredes depoi-lo melhor!]

E máis me dizem do que me vos deu 15
 por mia senhor: que mi fez i gran mal;
 pois m' esto dizem, dizem-m' assi al:
 "Non a serviádes nen sejades seu".
 Por tod' esto non me partirei eu
de vos servir [e vos chamar "senhor", 20
e vós faredes depoi-lo melhor!]

E, mia senhor, conselha-me mui mal
 quen mi-o conselha, mais farei-m' eu al.

Repertorios

D'Heur 331; Tavani 131, 2

Manuscritos

B 369, ff. 84r, col. b, 84v, col. a

Edicións

Michaëlis de Vasconcelos (1990 [1904]: 844-845); Spina (1983: 22); Littera [26-9-2013].

Edición paleográfica en Molteni (1880: 135-136) e semidiplomática en Machado & Machado (1950, II: 153). A cantiga foi recollida na antoloxía de Ferreiro & Martínez Pereiro (1996c: 202).

Variantes manuscritas

10 non os] nõu9 *B* 22 conselha] conselhã *B*.

Variantes editoriais

1 veen] vëen *Michaëlis*, vëm *Littera* 2 vos] vus *Michaëlis* 3 vos] vus *Michaëlis* 6 vos ... vos] vus ... vus *Michaëlis* 9 de quanto] des quando *Michaëlis*, *Spina* 10 vos ... non os] vus ... no'-n-us *Michaëlis* 12 ca, mia senhor, que mi feze mui ben *Michaëlis*, ca, mia senhor, non me quitarey en *Spina* 13 vos ... vos] vus ... vus *Michaëlis* 15 vos] vus *Michaëlis* 17 m'assi] mi assi *Michaëlis* 20 vos ... vos] vus ... vus *Michaëlis*.

Métrica

Cantiga de amor, do tipo de refrán. A composición está constituída por tres estrofas *singulares* de cinco decasílabos agudos e refrán de dous versos da mesma medida e carácter, de maneira que a rima é longa ou masculina. A cantiga presenta unha *fiinda* formada tamén por dous versos decasílabos agudos que riman co segundo e terceiro verso da última cobra (rima *b*).

Artificios: cobras *capdenals* (II-III-IV, v. 1: *E*; II-III, v. 2: *ai mia senhor / por mia senhor*; I-II, v. 3: *que vos / de vos*; I-II, v. 5: *pero, senhor / ca, mia senhor*). Casos de *dobre* (I-IV, v. 1: *mia senhor*; II-III, v. 1: *dizen*; II-III, v. 2: *mia senhor*; I-II, v. 3: *vos*; I-II, v. 5: *senhor e én*), algúns en distribución irregular (I-II, v. 4: *ren*), e de *mordobre* (I-IV, v. 1: *conselhar / conselha-me*; I-II, v. 3: *sérvia / servir*), tamén irregular no primeiro caso. Nótese a presenza da rima derivada (I, v. 4: *dar* e III, v. 1: *deu*) e a repetición das palabras rimantes entre os versos 2-3 da última cobra e os da *fiinda* (*mal* e *al*).

Rítmica: para alén do acento estrófico, obsérvase unha clara regularidade acentual na cuarta sílaba de cada verso –exceptuando os versos 2 e 19, nos cales o acento recae

na terceira–, podéndonos afirmar que nesta composición estamos perante o coñecido como decasílabo común ou *a minore*.

Esquema métrico (véxase Tavani 1967, esquema 139:7):

	3	(10a	10b	10b	10a	10a	10C	10C)	+	10b	10b
I		ar	er					or			
II		en	ei								
III		eu	al								
IV										al	

Este esquema estrófico non é moi recorrente na poesía profana galego-portuguesa, xa que se rexistra nun total de vinte e catro cantigas, das cales unicamente trece, incluída a presente, están formadas por decasílabos agudos.

Comentario

O poeta diríxese á *senhor* e dille que os seus amigos van aconsellalo sobre o que debe facer a respecto dela: que non a sirva, pois é inútil, xa que ela nunca o tivo en conta; porén, el non quere desistir de a servir e de chamala *senhor*, e que ela faga o que mellor considerar (I). E os amigos insisten en que cometeu unha insensatez ao ter comezado a servila, mais o trovador non os crerá nunca mentres viva, posto que lle fixo moi ben servila e denomíname *senhor*, e, en consecuencia, ela fará o que mellor considerar (II). Os amigos insisten en que a dama lle fixo mal, e reiteran que non a debe servir nin ser seu; mais non por iso deixará o poeta de a servir e de chamala *senhor*, sabendo que ela fará o que estimar oportuno (III). Finalmente, o trovador declara á súa dama que o aconsella moi mal quen iso lle recomenda, razón pola cal el fará o contrario (IV).

Son dous os núcleos temáticos fundamentais que estruturan de modo claro e preciso esta composición de amor do trovador Pero Mafaldo: por unha parte os consellos e críticas dos amigos pola actitude que o trovador amosa a respecto da dama, e pola outra o propio desexo do poeta-namorado de a servir e chamala *senhor*, que contradí por completo as recomendacións dos anteriores. Estes dous elementos, que xa aparecen enunciados na primeira cobra, son reiterados decote ao longo do texto por medio de correspondencias de tipo paralelístico e doutros procedementos que referiremos máis adiante.

A *exclamatio* inicial, esa apóstrofe á dama (*Ai mia senhor*, v. 1), vai seguida da referencia aos consellos que os amigos lle brindan ao trobador, de xeito que xa no exordio comparecen todos os personaxes, privilexiados ou destacados, aliás, en posición inicial nos dous primeiros versos (*Ai mia senhor*, v. 1 / *meus amigos*, v. 2). A seguir, refire as recomendacións que os seus amigos lle fan sobre como actuar coa dama, pois estes consideran que non debe servila, xa que ela non o ten en conta, non lle presta ningún tipo de atención (vv. 3-4). O seguinte verso, que precede ao estribillo, introduce o conflito, dalgunha maneira preanunciado pola conxunción adversativa *pero* con que se inicia, posto que o eu poético expresa á muller que, pese a todo, el non deixará de a servir nin de a chamar *senhor*, e, á vista disto, ela fará o que mellor considerar. Estas últimas declaracións, que ocupan os dous versos que compoñen o refrán (vv. 6-7) e que, en consecuencia, serán repetidas nas outras dúas estrofas da cantiga, deixan clara a posición do trobador, a súa lealdade e o seu servizo á dama, á vez que, dalgún xeito, e ao noso parecer, translocen a esperanza de que a muller lle outorgue o seu ben: *e vós faredes depoi-lo melhor!* (vv. 7, 14, 21).

Como vemos, e a grandes trazos, as recomendacións e críticas dos amigos ocupan o corpo da estrofa (vv. 1-4), o verso 5 funciona como introdutor do estribillo, mentres que os sentimentos e desexos do poeta-namorado aparecen nos dous versos que compoñen o estribillo (vv. 6-7). Esta disposición repítese nas outras dúas cobras do texto mercé ao paralelismo de carácter semántico e sintáctico, mais tamén por toda unha serie de procedementos de repetición como o políptoto, o *dobre*, o *mor-dobre*, as cobras *capdenals* ou o artificio da rima derivada. Resulta especialmente sorprendente, na nosa opinión, o feito de non apareceren outros *topos*, para alén dos xa indicados, nin tan sequera nun plano absolutamente secundario, pois reparemos en que motivos tan habituais no xénero do amor como a *laudatio* ou a visión da *senhor*, por indicar só dous exemplos, están ausentes por completo nesta composición, e unicamente no verso 16 hai unha sutil alusión á coita (... *por mia senhor: que mi fez i gran mal*).

Mais aínda en relación coa estrutura, cómpre indicarmos que o final do texto, a *fiinda*, retoma o verbo *conselhar* que aparece no *incipit*, vocábulo que non é repetido até estes últimos versos da composición, a pesar de que o tema está presente en todo o texto, como xa foi indicado. Deste modo, case poderíamos dicir que a cantiga posúe unha estrutura circular, principiando e terminando co mesmo motivo, aínda que desde puntos de vista ben diferentes, posto que no inicio o *conselhar* introduce as recomen-

dacións que ao trovador ofrecen os seus amigos, mentres que na *fiinda* a voz poética expresa co mesmo verbo a propia consideración sobre esas recomendacións, obviando por completo o que lle din aqueles e actuando en virtude da súa vontade e sentimentos e, en consecuencia, conforme aos preceptos do amor cortés: *E, mia senhor, conselha-me mui mal / quen mi-o conselha, mais farei-m'eu al* (vv. 22-23). Ademais disto, o trovador bota tamén man da repetición das palabras rimantes entre os versos 2-3 da terceira cobra e os dous versos da *fiinda*⁶ para establecer unha clara oposición entre o “gran mal” que os amigos opinan que a dama lle ocasiona e o “mal” consello que o poeta-namorado considera que estes lle dan: *E máis me dizen do que me vos deu / por mia senhor: que mi fez i gran mal* (vv. 15-16) / *E, mia senhor, conselha-me mui mal* (v. 22). Neste sentido, Mafaldo tamén fai uso do indefinido *al* en posición de rima para contrapor a actitude que os xa citados amigos lle aconsellan fronte ao que el fará: *pois m'esto dizen, dizen-m'assi al: / “Non a serviádes nen sejades seu”* (vv. 17-18) / *quen mi-o conselha, mais farei-m'eu al* (v. 23).

Os amigos, cuxa sentenciosa voz nos é transmitida directamente no verso 18, que vimos de citar, cumpren nesta composición un evidente papel de antagonistas, tal e como noutras cantigas da poesía medieval galego-portuguesa acontece con Deus ou co Amor, responsábeis do namoramento do trovador e, por tanto, da súa terríbel coita. No texto que nos ocupa, e precisamente pola discrepancia ou desacordo entre os pareceres do trovador e dos seus amigos, percíbese un claro e progresivo distanciamento entre un e os outros, feito que se manifesta no modo en que os últimos son denominados: no exordio son chamados *meus amigos* (v. 2), na segunda cobra aparecen xa englobados baixo o indefinido *todos* (v. 8), mentres que na terceira o suxeito poético emprega a forma verbal *dizen* (vv. 15 e 17), con carácter impersoal, para terminar por se referir a eles na *fiinda* co indeterminado *quen* (v. 23).

Aínda a nivel léxico, temos de reparar en dous vocábulos ou expresións fundamentais no texto, que aparecen –non de modo casual– enfatizadas no primeiro verso do refrán e coordinadas por medio da conxunción copulativa *e*. Ambos termos configuran a conduta amorosa do eu poético, remitíndonos para a metáfora feudal: *servir* e *chamar* “*senhor*”. Como sabemos, a cantiga de amor galego-portuguesa aséntase nos presupostos do *fin'amors*, convención literaria derivada do sistema feudal imperante na época no Occidente cristián, baseado na existencia dun señor e dos seus vasalos.

⁶ Sobre a repetición das palabras rimantes na *fiinda*, véxase o traballo de Henry R. Lang (1934).

Na transposición deste código á literatura, o poeta-namorado pasa a ser o vasalo que serve á dama, á *senhor*, e a relación existente entre ambos é expresada a través do emprego metaforizado de vocábulos tirados da linguaxe feudal.

Tal e como indica Antonio Pichel (1987: 60), “o verbo «servir» tiña o significado de «cumprir cos servicios vasálicos», e foi usado frecuentemente para expresa-la relación sentimental entre os trobadores e as donas que cantaban. Con isto chegou a facerse sinónimo de *amar*”. Por outra parte, e a respecto da denominación da dama, esta composición de Pero Mafaldo insírese nun conxunto de cantigas de amor en que aparece a construción *dizer / chamar “senhor”* (véxase a nota ao verso 6); esta denominación vén dada porque o poeta se entrega ao servizo da dama, “recoñecéndoa como dona e señora da súa persoa (Brea 2008: 53)⁷.

En termos retóricos, e para alén do xa indicado a propósito das correspondencias paralelísticas, debemos reparar nunha figura sintáctica como é o encabalgamento, que se torna especialmente evidente nos versos 1-2 da primeira e terceira cobras. Mais quizais o artificio que acada unha maior relevancia é o políptoto, que atinxe algúns dos vocábulos-chave do texto. Deste modo, aparecen diversas formas do verbo *conselhar* (*conselhar*, v. 1 / *conselha-me*, v. 22 / *conselha*, v. 23) e do verbo *dizer* (*disser*, v. 2 / *dizen*, vv. 8, 15, 17), que insisten nas recomendacións proferidas polos amigos do poeta; ademais, no verso 17 achamos unha anadiplose, con esa repetición da forma *dizen* en dous períodos sintácticos consecutivos: *pois m’esto dizen, dizen-m’assi al*. Tamén afecta a iteración de carácter poliptótico ao verbo *servir*, un dos termos máis importantes da composición, tal e como vimos de analizar (*sérvia*, v. 3 / *servir*, vv. 6, 10, 13, 20 / *serviádes*, v. 4).

Cómpre, por último, fixarnos nun xogo de antíteses moi habitual nos xéneros amorosos da poesía galego-portuguesa, como é *fazer ben / fazer mal*. Neste caso, os substantivos aparecen resaltados en posición de rima nos versos 12 e 16 respectivamente, e serven para confrontar o *ben* que o trobador opina que lle fixo servir á dama e chamala *senhor* ao *mal* que os amigos consideran que lle ocasionou a mesma muller. De por parte, o primeiro verso da *fiinda* retoma o *mal* como palabra rimante, mais aquí referido aos consellos dos amigos e á valoración negativa que deles fai o suxeito poético.

⁷ Véxase, sobre as denominacións da *senhor* e as semellanzas e diverxencias a respecto do provenzal, o estudo de Mercedes Brea (2008), do cal tomamos a cita.

Notas

3. Tanto a forma *sérvia* como, máis adiante, *serviádes* (v. 18) son mostra da conservación do VT latina, convertida en iode, na lingua dos trobadores. No corpus profano⁸ conviven, desde xeito, formas verbais que responden a diversos estadios evolutivos na P1 do presente indicativo e no presente subxuntivo de *servir*: desde as formas máis conservadoras *sérvio*, *sérvia* etc. en 510.10, 783.11, 849.6, 9, 11 e 13, 83.17, 889.29, 975.21, 1468.13, 1494.5, 1547.14, até outras variantes innovadoras, como *servo* (1543.7) e *serva* (36.17) e, mesmo, xa *sirvo* (887.11 e 35, coa var. *sérvio* en BV). O mesmo acontece, por outra parte, con outros verbos semirregulares de terceira conxugación, como *dormir*, coa coexistencia de *dórmio* e *dormo*.

6. O feito de que o trobador nomee explicitamente a dona amada como *senhor* fai que esta composición de Pero Mafaldo pase a formar parte dun conxunto de cantigas de amor en que aparece a construción *dizer ~ chamar* “*senhor*”:

162 / 106,12 NuFdZTor [A73/B186], v. 6:

mentr’eu viver, sempre lhe ben querrei,
e sempre a ja “**senhor**” **chamarei**.

203 / 125,22 PGarBu [A110/B219], v. 4:

de a veer non lhe pesava én
nen lhe pesava **dizer-lhe** “**senhor**”.

275b / 79,8 JSrZCoe [A168/B319^b], vv. 2, 4:

En tan grave dia senhor filhei
a que nunca “**senhor**” **chamar** ousei.
Desta coita nunca eu vi maior:
morrer, e non lh’ousar **dizer** “**senhor**”.

⁸ Para as referencias ás cantigas da poesía profana, utilizamos o sistema de Jean Marie D’Heur (1975: 10-93), coas correccións achegadas por Montero Santalla (2000: 55-101), xunto coa numeración do *Reperitorio metrico* de Tavani (1967), seguido do nome abreviado do trobador, tamén establecido polo mesmo estudoso, e das referencias convencionais dos manuscritos. Para a lectura dos manuscritos, servímonos das edicións facsimilares dos cancioneiros: A = *Cancioneiro da Ajuda. Edição Fac-similada do códice existente na Biblioteca da Ajuda*. Lisboa: Edições Távola Redonda, 1994; B = *Cancioneiro da Biblioteca Nacional (Colocci-Brancuti). Cód. 10991*. Lisboa: Biblioteca Nacional / Imprensa Nacional-Casa da Moeda, 1982; V = *Cancioneiro Português da Biblioteca Vaticana (Cod. 4803)*. Lisboa: Centro de Estudos Filológicos / Instituto de Alta Cultura, 1973.

- 310 / 72,2 JLpzUlh [A199/B350], v. 12:
e falei-lh'eu e non a vi queixar
nen se queixou que a **chamei** “**senhor**”.
- 364 / 6,8 AfLpzBai [A225/B396/V6], v. 6:
u m'El atal dona mostrou,
que me fez filhar por senhor,
e non lh'ousou dizer “**senhor**”.
- 589 / 25,24 Den [B571/V175], v. 15:
Ca sei que non terrá el por razon,
como quer que m'aja mui grand'amor,
de m'ousar veer nen **chamar** “**senhor**”.
- 654 / 115,5 PaiSrztav [B639/V240], v. 7:
Sofrer-lh'-ei eu de me **chamar** “**senhor**”
nos cantares que fazia d'amor.
- 734 / 101,10 MenRdzTen [B719/V320], v. 9:
e quisou-me logo **chamar** “**senhor**”,
e defendi-lho eu, ...
- 807 / 114,1 PaiGmzCha [A246/B811/V395], vv. 1, 7:
A dona que ome “**senhor**” devia
con dereito **chamar**, per boa fe,
meus amigos, direi-vos eu qual é:
ũa dona que eu vi noutro dia,
e non ous'én máis daquesto dizer;
mais quen a viss'e podess'entender
todo seu ben “**senhor**”-la **chamar**ia.
- 1011 / 63,47 JAi [V597], v. 7:
Loar-mi-á muito e **chamar-mi-á** “**senhor**”,
ca muit'á gran sabor de me loar.
- 1028 / 63,26 JAi [B1024/V614], v. 7:
Diz-mi “fremosa” e **diz-mi** “**senhor**”,
e “fremosa” mi dira quen me vir.
- 1221 / 121,2 PArm [B1205/V810], v. 8:
E dizia que perdia o sén
por mí, demais **chamava-me** “**senhor**”.

7 (=r2). Na lingua medieval, e no corpus trobadoresco profano en particular, o pronomine identificador *o(s)/a(s)* presenta asimilación fonética xeral (vid. Ferreiro 2013a) cos pronomes átonos *nós, nos, vós, vos* e *lhes*, ben como co indefinido plural *todos/as* e coas preposicións *por* ~ *per, des* e *tras* e mais cos adverbios e/ou conxuncións *mais* e *pois*; polo contrario, coas formas verbais acabadas en *-r* ou *-s* a representación gráfica da asimilación é vacilante; mais para alén destas asimilacións máis ou menos sistemáticas que chegan oralmente até hoxe, na lingua trobadoresca tamén se rexistran outras asimilacións con outras formas pronominais alén das citadas, con algúns substantivos –especialmente *Deus*– e co adxectivo *melhor* (185.8, 202.10) e mais con algúns participios plurais. No relativo a formas adverbiais, alén de *mais* e *pois*, a asimilación tamén se produce con *alhur* e *depois* (vid. tamén a grafía conservadora *despois-lo* en 1123.17). Vid. tamén nota a IV.4.

9. A opción textual de Michaëlis implica unha banalización da lección de B, que é emendada en prol de *des quando*; Spina, aludindo, ademais, a esta frecuente construción con *des quando*, continúa “a correção de Michaelis, cuja idéia temporal se justifica pelo aspecto incoativo do verbo *comecey* e pelo aspecto perfectivo de *fiz*”.

Porén, Nobiling, na súa lectura crítica do texto michaëliano, xa advertía do seguinte: “Aqui *des quando* é emenda do *de quanto* do manuscrito: sem necessidade, já que *de* é dependente de *fiz mal sen* e *quanto* adjunto de *servir*. O sentido é portanto: “fiz mal em começar a vos servir tanto”.” (Nobiling 2007 [1908]: 255). Efectivamente, nada existe que impida a manutención da lección do Cancioneiro da Biblioteca Nacional, pois o texto fiel ao manuscrito mantén todo o sentido, coa mesma construción que se pode encontrar, por exemplo, en Joan Airas:

1046 / 63,77 [B1042/V632], v. 3:

Vai meu amigo con el-rei morar,
e non mi-o disse nen lh[o] outorguei,
e **faz mal sén de** mi faz[er] pesar.

10. Resulta ben sorprendente a estraña grafía de Michaëlis para a secuencia *non os*, emenda necesaria da errada lección manuscrita <nõu9> (= *non vos*), que talvez no copista de B foi produto dun lapso condicionado polo anterior *vos* (<u9>), no mesmo verso.

12. A transcripción literal da lección de B produce un texto que semella moi lonxe de ter sentido. É por isto que Carolina Michaëlis propón unha lectura (*ca, mia senhor, que mi feze mui ben*) que non convence á propia editora, a expresar as súas dúbidas no aparato crítico da cantiga: “Não percebo. – Talvez deva continuar: *ei vos servir?* ou *servir-vus-ei?* Ou então: *Não deixarei senhor, que mi fez ben*. Ou antes: *ca, mia senhor que mi fez nenhum ben, servir-vus ei etc.*”.

Por súa parte, Nobiling procura tamén unha alternativa editorial coherente: “O próximo verso, porém, não faz nenhum sentido, e a própria editora [Carolina Michaëlis] o admite. Contudo, as suas sugestões de emenda abaixo do texto tampouco são aceitáveis; pois não podemos tocar no refrão, nem usar o verbo *feze* na terceira pessoa, porque a fala se dirige à senhora. Os versos correspondentes das outras duas estrofes dizem *Pero, senhor, non m’én quer’eu quitar* e *Por tod’esto non me partirei eu*, respectivamente; e tanto a sintaxe quanto as regras da arte poética demandam aqui um verso de sentido igual. Não duvido que o verso tenha originalmente sido *ca, mia senhor, non me quitarei én* (ou ligeiramente diferente), e que um copista o tenha por descuido substituído por um verso de alguma outra cantiga que tinha em mente” (Nobiling 2007 [1908]: 255).

Na esteira do editor xermano-brasileiro, Spina acolle con entusiasmo a súa proposta: “as ponderações de Oskar Nobiling a propósito do enigma e a solução que sugere nos parecem geniais, razão por que não tivemos a menor hesitação em adotá-la na fixação do nosso texto”. Deste xeito, consolidouse unha intrusiva emenda dunha lección en que a disposición do texto en B fai que, efectivamente, este puidese ser eventualmente interpretado como un erro de copia, por salto desde o v. 16 (*por mia senhor: que mi fez i gran mal*).

Non obstante, coidamos que a lección de B é esencialmente correcta e que, aínda que Michaëlis, coa aglutinación *feze* (vid. nota a II.1)⁹, non acabe por interpretar o verso tal como esixe a súa formulación (cf., ademais, a súa forzada tradución *Denn Euch, Herrin, die Ihr mir viel Liebes anthatet, werde ich dienen etc.*), a súa proposta debe estar na base, aínda que sen aclaración de ningún tipo, na versión do proxecto Littera, que emenda criteriosamente o elemento <e> do manuscrito para o converter no pronome *én*, sen ningún tipo de nota aclaratoria.

⁹ Estabelecer *feze* a partir de <fez e> é posíbel, mais esa deglutinación gráfica do manuscrito sería certamente inusual.

Efectivamente, a chave para unha fixación como a proposta reside na consideración deste verso en relación aos seus correspondentes da estrofa I (v. 5) e da estrofa III (v. 19); deste modo, a lección transmitida por B debe ser xustificada a partir dos seguintes feitos: a) para alén do “normal” uso e a altísima frecuencia da explicativa *ca* en posición inicial de verso (en correlación con *pero*, v. 5, e *por tod’esto*, v. 19), neste caso debe comezar o verso como natural explicitación do *por ùa ren* do verso anterior; b) o sintagma *mia senhor* ten de ser fórmula vocativa tal como o *senhor* do v. 5; c) a presenza do pronome adverbial *én* no v. 5 e mais *por tod’esto* no v. 19 permite considerar tamén neste verso *é[n]*, con omisión no manuscrito de til de nasalidade ou consoante nasal perante vocábulo iniciado tamén por nasal, situación que se detecta con frecuencia no corpus en textos procedentes dos apógrafos italianos (vid. *que[n] nunc’* ..., 10.2; *ta[n] mui’* ..., 56.7; *E[n] mui*, 104.17; *e[n] non*, 116.13; *Se[n] nulha*, 466.11; *co[n] marteiro*, 647.2; *sé[n], nunca*, 713.9; *e[n] mil*, 866.12 etc.).

Con todo, o verso non pode ser interpretado correctamente se non partirmos do carácter causal da conxunción *que*, repetición e reflexo do anterior *ca*, tal como se pode atestar noutras composicións:

1214 / 92,5 MartCal [B1198/V803], vv. 9-10:

Ir-m’-ei con el, que sempre falarán
desta morte, **que**, se ventura for,
ca se quer ir meu lum’e meu senhor,
e, se se for, serei morta de pran,
e el morto sera se me non vir,
[mais quero-m’eu esta morte partir].

1382 / 97,4 MartSrz [B1364/V972], vv. 11-12:

Porque o veen atal, desaguizado,
non o preçan nen o queren temer;
mais tal passa cabo del, asegurado,
que, se lhi Lopo cedo non morrer,
ca lhi querra deante citolar

.....
e pois guarra a morte, sen [seu] grado.

Para a convivencia de *que* e *ca* como partículas causais, téñase en conta a propia e evidente variación interna dos cancioneiros, en que estas conxuncións son intercam-

biábeis tanto en función causal como completiva. En xeral, existe certa preferencia por *ca* en A (fronte a BV): 66.6, 84.15, 92.27, 94.20, 142.28, 166.23, 167.18, 170.10 e 27, 177.14, 178.24, 179.19 e 26, 249.5, 276.r2, 317.16, 320.8, 355.3, 430.13, 812.3, 980.8, 981.19 e 26, 995.7. Mais tamén encontramos a preferencia inversa (*que* A, *ca* B): 68.19, 84.6, 94.20, 221.9. E, finalmente, aínda entre os propios apógrafos italianos se encontra tal variación: *ca* B vs. *que* V (725.22 e 1102.5) e mais nas cantigas 655.14 e 984.r2, con dupla tradición, en que a primeira versión presenta *ca* face a segunda con *que*¹⁰.

17. A entrecortada puntuación de Segismundo Spina (*Poys m'esto dizen! Dizen-m'assi al*) non é adecuada por afastar sintacticamente da cláusula principal a cláusula subordinada temporal introducida por *pois*.

22. A errada forma plural <conselhã> en B, necesariamente singular para a concordanza con *quen*, debeu ser inducida no proceso de copia polas formas plurais *veen* (v. 1), *dizen* (vv. 8, 15, 17) referidas aos *amigos* que aconsellan o trovador.

¹⁰ Resultan tamén significativas algunhas correccións e vacilacións dos propios copistas nalgúns pasaxes: *ca* <(qu) *ca*> B (530.4), *ca* <*ca que*> B, <*ca q̄*> V (1450.17), así como o erro de copia de A en 414.r1 (<*que* / *ca*> A, <*q̄*> B, <*que*> V).

II

A mia senhor, que eu por meu mal vi,
 feze-a Deus senhor de mui bon prez
 e máis fremosa de quantas El fez:
 per bõa fe, todo por mal de min
a fezo Deus de muito ben senhor 5
e das melhores donas a melhor.

[E] por tal moir'e direi-vos eu al:
 fez-lhi tod'esto e fez-lhi muito ben
 en a fazer dona de mui bon sén
 e mui mansa; e todo por meu mal 10
a fezo Deus [de muito ben senhor
e das melhores donas a melhor].

E non mi foi Nostro Senhor mostrar
 os seus olhos, de pran, por ben dos meus,
 mais por meu mal; e assi quis Deus: 15
 por me fazer maior coita levar
a fezo Deus [de muito ben senhor
e das melhores donas a melhor].

Repertorios

D'Heur 332; Tavani 131, 3

Manuscritos

B 370, f. 84v, col. a

Edicións

Michaëlis de Vasconcelos (1990 [1904]: 846); Spina (1983: 17-18); Littera [26-9-2013].

Edición paleográfica en Molteni (1880: 136) e semidiplomática en Machado & Machado (1950, II: 156).

Variantes manuscritas

4 bõa] bona *B* 16 levar] lenar *B*.

Variantes editoriais

2 Deus senhor] Deus Senhor *Michaëlis* 4 min] mi *Michaëlis*, *Spina*, *Littera* 7
[E] por tal] Por [a]tal *Michaëlis*, *Spina*, *Littera*; vos] vus *Michaëlis* 8 esto] est(o)
Michaëlis, *Spina* 9 en a] e'-na *Michaëlis*, ena *Littera* 18 das] da *Spina*.

Métrica

Cantiga de amor, do tipo de refrán. O texto está composto por tres cobras *singulares* de tres decasílabos agudos e refrán formado por dous versos da mesma medida e carácter, de maneira que a rima é longa ou masculina.

Artificios: cobras *capdenals* (II-III, v. 1: *E*; I-II, v. 2: *feze-a / fez-lhi*).

Rítmica: como xa foi indicado a respecto da cantiga precedente, revela tamén esta composición unha regularidade acentual na cuarta sílaba de cada verso, coas únicas excepcións dos versos 10 e 14, nos cales o acento recae na terceira sílaba. Estamos, máis unha vez, perante o decasílabo común ou *a minore*.

Esquema métrico (véxase Tavani 1967, esquema 160:213):

	3	(10a	10b	10b	10a	10C	10C)
I		i	ez			or	
II		al	en				
III		ar	eus				

Este é o esquema estrófico máis empregado na nosa lírica, cun total de 466 ocorrencias. Como poderemos comprobar, outras dúas composicións de Pero Mafaldo seguen este esquema, o que dá unha idea da súa rendibilidade no cancionero do trovador.

Comentario

A *senhor*, contemplada polo trovador para o seu propio mal, posúe grande valor e honra, atributos concedidos por Deus, quen a fixo a máis fermosa de todas as donas; na realidade, e para desgraza do propio poeta, creou Deus unha dama con grandes virtudes e a mellor de todas as *senhores* (I). O trovador morre por ela e reafírmase en que, para alén de todo o anterior, a divindade lle outorgou siso e sosego e, para mal

del mesmo, fíxoa Deus muller de gran ben e a mellor de todas cantas existen (II). E mostroulle Deus os ollos da muller non para lle proporcionar ben e felicidade, mais co fin de lle provocar sufrimento, e actuou así a divindade para intensificar a súa coita, e por iso adornou a *senhor* con cualidades e a converteu na mellor de todas as donas (III).

O exordio desta cantiga contén en boa medida os motivos que se desenvolverán nos seus versos: o trovador, co seu laio inicial, introduce o *topos* da visión da dama, desencadeante do proceso amoroso e da subsecuente coita do poeta-namorado. Inmediatamente a seguir, comparece a *laudatio* da *senhor*, cuxa beleza e virtudes supremas lle foron concedidas por Deus, para desgraza do suxeito poético. Por outra parte, estamos, como no texto precedente, perante unha composición en que prevalecen os moldes paralelísticos, feito que condiciona o seu desenvolvemento levándoo cara á iteración, preeminentemente temática aquí e perceptíbel en maior medida nas dúas primeiras cobras.

Mais antes de continuarmos coa análise e comentario, queremos evidenciar as similitudes entre o *incipit* do presente texto de Pero Mafaldo e *A mia senhor, que eu por mal de mí* (B 523/V 106), cantiga de amor do rei-trovador Don Denis, que desenvolveu o seu amplo cancionero en época posterior á do noso autor. Os paralelismos exordiais entre ambas composicións son facilmente explicábeis polo emprego de enunciados estereotipados na escola trobadoresca galego-portuguesa para faceren referencia á visión inicial da dama por parte do trovador, que supón, como sabemos, o inicio do proceso amoroso. Reparemos, pois, nos dous primeiros versos de ambos textos:

A mia senhor, que eu por meu mal vi, feze-a Deus senhor de mui bon prez (Pero Mafaldo)	A mia senhor, que eu por mal de mí vi, e por mal daqueles olhos meus (Don Denis)
---	---

Non nos deteremos aquí nunha análise pormenorizada e comparativa entre ambas, mais a cantiga do rei portugués responde a unha maior complexidade retórica do que a do noso trovador, como xa deixa entrever o encabalgamento entre estes versos iniciais, enfatizando o motivo da visión –que en Mafaldo aparece privilexiado en posición de rima–, e introducindo a presenza dos ollos, que non comparecerán no texto que estamos a analizar até á última cobra (vv. 13-14), ademais de Don Denis tratar outros elementos como a dualidade *veer* vs *non veer*.

A visión da *senhor* vén, pois, expresada na composición de Pero Mafaldo por medio do enunciado-tipo *que eu por meu mal vi* (v. 1) do *incipit* e, unido a el, non podemos deixar de mencionar os órganos da visión, a que se fai referencia, como vimos de indicar, na última agrupación estrófica. Mais neste caso o sufrimento que experimentan os ollos do namorado vén dado polos da propia dama: *E non mi foi Nostro Senhor mostrar / os seus olhos, de pran, por ben dos meus, / mais por meu mal* (vv. 13-15). No xénero de amor, a presenza cuantitativa dos ollos do poeta é moi superior á dos da muller, aparecendo estes caracterizados no conxunto da poesía profana unicamente en tres casos¹¹. No caso que nos ocupa non hai unha descrición da suposta e, por súa vez, tácita beleza dos ollos da *senhor*, porque como Souto Cabo indica:

Porém, e da mesma forma que na fisonomia geral, nom há desinteresse pola importância deste elemento no retrato da dama, o que acontece é que a beleza exterior vai ser submetida, também neste caso, a um processo de interiorização, grato à nossa lírica medieval, e assi o que si imos encontrar é todo um conjunto de alusões aos efeitos que no sujeito produzem os olhos. Cobrando deste jeito [...] um especial relevo ao sermos obrigados a imaginar a excelência sem limite deles, vista a impressom conseguida no sujeito (Souto Cabo 1988: 411).

E así é. Nos versos antecitados, Deus, responsábel último de todo canto existe e acontece, conduce o trovador á coita tanto polas cualidades da dama canto pola visión dos seus ollos, feito que produce efectos negativos nos seus propios ollos e nel mesmo. Este aspecto entraría xa no ámbito da *descriptio puellae* ou *descriptio mulieris*, o outro grande motivo, e probabelmente o fundamental, por volta do cal se constrúe a composición, pois este *topos* está presente en boa parte dos versos¹², levando a Beltran (2005: 271) a observar que se percibe “en esta composición de Pero Mafaldo un reflejo de los modos habituales de la lírica provenzal”¹³.

¹¹ Os coñecidos *olhos verdes* da composición de Joan Garcia de Guilhade (A 229/B 419/V 30), e os fermosos ollos da *senhor* nun texto de Nuno Fernandez Torneol (A 72/B 185) e noutro de Osoir' Anes (B 39bis). Remitimos a este respecto para o artigo de Souto Cabo (1988), especialmente para as páxinas 410-413, onde o profesor da Universidade de Santiago considera o tratamento dos ollos da dama no xénero de amor.

¹² Poderíamos dicir que a *descriptio* e conseguinte *laudatio* da *senhor* ocupan aproximadamente doce dos dezaoto de que consta a cantiga.

¹³ O filólogo valenciano realiza esta apreciación despois de ter aludido á cantiga de Don Denis *Quer'eu en maneira de proençal* (B 520b/V 123), na cal o rei-trovador renuncia aos contidos habituais do xénero

Neste caso a *descriptio* comprende un retrato completo da dama, aínda dentro da abstracción inherente ao xénero de amor, posto que “os elementos descritivos [...] han ser rexeitados de plano pola escola galaico-portuguesa” (Beltran 1995: 23), de maneira que “o primeiro trazo que nos sorprende na cantiga de amor é a supresión de toda referencia física, que se traduce na eliminación do vocabulario concreto” (Beltran 1995: 27). E dentro dese retrato¹⁴ ofrécesenos elementos caracterizadores das súas cualidades físicas, da prosopografía, como transloce a hipérbole do verso 3 (*a máis fremosa de quantas El fez*) e, dun modo máis explícito e manifesto, aqueloutros que aluden ás súas cualidades morais, á etopea, e que inciden en cuestións como o seu *bon prez* (v. 2), o seu *bon sén* (V. 9), o feito de ser *mui mansa* (v. 10) etc. Nos dous primeiros casos citados empréganse provenzalismos para insistir na alta reputación da dama, o *prez*, e tamén no seu xuízo, na súa intelixencia, no *bon sén*, ambos acompañados —e como é habitual na nosa poesía medieval—, do adxectivo *bon*, que precisa positivamente o valor (García-Sabell Tormo 1991: 278).

E todas estas virtudes derivan da intervención divina, que a fixo a mellor de cantas mulleres existen, como indican o verso 2 (*feze-a Deus senhor de mui bon prez*), a *gradatio* do verso 8 (*fez-lhi tod'esto e fez-lhi muito ben*) e, sobre todo, a expresión hiperbólica que contén o segundo verso do refrán, que segundo algúns especialistas proviría do antigo superlativo hebreo, e que dalgún xeito pretende ir alén da trivialidade do tópico levando ao seu punto máximo a *laudatio* da extraordinaria dama (Spina 1966: 98): ... *a fezo Deus de muito ben senhor / e das melhores donas a melhor*.

Esa responsabilidade de Deus na consecución dun ser tan perfecto trae consigo a iteración de carácter poliptótico do verbo *fazer*, que aparece na cantiga até en nove ocasións¹⁵, o que non fai senón teimar e insistir na responsabilidade que a divindade ten nas bondades e excelencias da *senhor*. Mais talvez tamén significa unha “acusación” velada por parte do poeta-namorado debido ás consecuencias negativas que conleva para el, manifestadas nos versos da composición por medio dos substantivos *mal* e *coita*. Estes vocábulos aparecen enxalzados no *incipit* e no verso catro de cada estrofa, previo ao refrán, que se encontra *en rejet*, ou, para o caso de *mal*, en oposición

de amor galego-portugués para se centrar nun dos elementos esenciais da *cansó* provenzal, a *laudatio* da dama (Beltran 2005: 269-271).

¹⁴ O retrato e as súas dúas vertentes, a prosopografía e a etopea, inclúese habitualmente, en termos retóricos, entre as figuras de pensamento. Véxase a este respecto o *Manual de retórica* de Mortara Garavelli (2000), en especial as páxinas 268-272.

¹⁵ A casuística é a seguinte: *feze-a* (v. 2), *fez* (v. 3), *fezo* (vv. 5, 11, 17), *fez-lhi* (v. 8), *fazer* (v. 9, 16).

co *ben* que Deus lle outorgou á muller (como palabra rimante nos vv. 8-10) ou co *ben* que o namorado desexaría que a visión dos ollos da dama lle fixese nos seus propios (vv. 14-15)¹⁶. Este sufrimento, como non podía ser doutro xeito, trae consigo a morte do trobador, reducida ao sucinto enunciado [*E*] *por tal moir'e*... (v. 7), que denota sen dúbida o nivel de banalización ao que xa tiña chegado o tratamento do *topos* no ámbito da nosa escola trobadoresca.

Notas

2. A variante bisilábica *feze*, do lat. *FECIT*, con manutención de *-e* após *-z* [dz], é certamente minoritaria na lingua trobadoresca a respecto de *fezo* e da forma xeral *fez* (cf. nota ao v. 5). Na realidade, *feze* só aparece sistematicamente cando seguido do clítico *o(s)/a(s)* (vid. 167.5, 332.2, 479.13, 484.21, 580.13, 1087.8, 1398.6, 1593.9), mais só achamos outras dúas ocorrencias da forma bisilábica sen clítico (184.16, 260.2).

Por outra parte, resulta tamén lexítima a lectura michaëliana *Deus Senhor* (fórmula invertida do tamén frecuente *Senhor Deus*), isto é, a funcionar *senhor* como apelativo de Deus (suxeito, por tanto) en vez de o considerar complemento predicativo.

4. Diferentemente do que acontece coas formas do tipo *irmana* (*louçana*, *sano*, *amena*, *avelaneira* etc.) que aparecen con frecuencia nas cantigas de amigo e que mostran a conservación (fonética) de *-n-* intervocálico, sen dúbida como decoración arcaizante propia deste xénero (vid. Ferreiro 2008a), as grafías dos manuscritos en <bona> *bõa*, <poner> *põer* etc., que aparecen moi esporadicamente nos apógrafos italianos –sempre en textos pertencentes aos xéneros de amor e mais de escarnio e de mal dizer–, constitúen simples marcas gráficas da nasalidade vocálica.

5. Nas cantigas de Mafaldo conviven as variantes *fez* (I.12 e 16, II.3 e 8, VII.2), *feze* (seguido de clítico) e *fezo* para a P3 do pretérito de *fazer* (cf. tamén *quiso* no v. 15). Efectivamente, na lingua trobadoresca aparece a desinencia *-o* na P3 dos pretéritos fortes, de modo que, naquelas formas en que *-IT* final latino desapareceu, é posíbel a convivencia das formas *fez*, *quis* ou *pôs* con *fezo* (tamén *feze*), *quiso* (tamén *quise*), *poso*. Os poetas utilizan unha ou outra por necesidades métricas, e os manuscritos achegan datos que confirman esta variación nos usos lingüísticos, e, conconrentemen-

¹⁶ Esta oposición *ben* / *mal* desenvolverá un papel predominante das cantigas III e IV, como veremos.

te, as leccións de A e B poden ser diverxentes. Así, face ao necesario *fezo* transmitido por A, ás veces produto da revisión que se percibe neste códice (Arbor Aldea 2009), achamos <fez> en B: 277.17 (<fez{o}> A, <fez> B), 286.2 (<fezo> A, <fez> B), 309.10 (<fezo> A, <fez> B), 404.10 (<fezo> A, <fez> B)¹⁷, 430.28 (<fez{o}> A, <fez> B>). E aínda se achán contextos en que, fronte a *fezo* de A, en B se refai a lección mantendo *fez*, ao tempo que se asegura a correcta medida coa introdución doutro elemento: *Qual dona Deus fez melhor parecer / e que fezo* [<a fez> B] *de quantas outras son* (175.2), *de rogar Deus, e fezo-me* [<a d's e fez mj> B] *perder* (197.30). E, na mesma liña, resulta significativo que no v. 1 do refrán da cantiga 847 de Vaasco Rodriguez de Calvelo, face ao correcto *fezo* de V no refrán da estrofa I (<fez> B, <fezo> V), apareza <fez> en BV nas estrofas II e III.

7. É relativamente frecuente que nos manuscritos se omita, durante o proceso de copia, a copulativa inicial de estrofa (e de verso) ou de *finda*, feito que nos permite neste caso restaurar a isometría versal (véxanse casos semellantes en 81.15, 119.3, 163.6 e 16, 164.13, 183.8, 195.31 e 33, 256.6, 447.7, 704.10, 988.17, 1000.19, 1061.1, 1195.11, 17 e 23 [=r1], 1610.7). É por isto que o recurso á copulativa inicial resulta ecdoticamente máis económica do que a variante [*a*]tal dos demais editores como solución para a hipometría versal.

9. Unha axeitada representación do encontro da preposición *en*, que introduce *fazer*, co pronome *a* obriga a grafar como *en a* tal secuencia, con separación gráfico-visual dos dous elementos que a interpolación pronominal agrupou (cf. *e'-na* en Michaëlis, *ena* en Littera).

¹⁷ En V non é transmitida esa estrofa.

III

- Senhor, por vós e polo vosso ben,
que vos Deus deu, ven muito mal a mí;
por Deus, senhor, fazed’o melhor i.
–Vedes, amig’, o que vos farei én:
se vos por mí, meu amigo, ven mal, 5
pesa-m’ende, mais non farei i al.
- Senhor fremosa, máis vos én direi:
o vosso ben e vós e voss’amor
me dan gran mal, que non poden maior.
–Ja vos dixi quanto vos én farei: 10
se vos por mí, [meu amigo, ven mal
pesa-m’ende, mais non farei i al].
- De vos pesar, senhor, ben ést’e prez,
pero non poss’eu per tanto viver
se vós i máis non quiserdes fazer. 15
–Ja vo-lo dixi, e direi outra vez:
se vos por mí, [meu amigo, ven mal,
pesa-m’ende, mais non farei i al],
- de que mi pesa; cuid’eu que é mal
de máis, amigo, demandades-mi al. 20

Repertorios

D’Heur 333; Tavani 131, 8

Manuscritos

B 371, f. 84v, cols. a-b

Edicións

Michaëlis de Vasconcelos (1990 [1904]: 847-848); Spina (1983: 31); Littera [26-9-2013].

Edición paleográfica en Molteni (1880: 136) e semidiplomática en Machado & Machado (1950, II: 155-156). A cantiga foi incorporada á antoloxía de Nunes (1959 [1921]: 266).

Variantes manuscritas

19 eu] en B.

Variantes editoriais

2 vos] vos *Michaëlis* 4 amig', o] amigo *Michaëlis*, *Spina*, *Littera*; vos] vos *Michaëlis* 5 vos] vos *Michaëlis* 7 vos] vos *Michaëlis* 8 e vós e voss'amor] e o vosso amor *Michaëlis* 10 vos ... vos] vos ... vos *Michaëlis* 11 vos] vos *Michaëlis* 13 vos ... ést'] vos ... est *Michaëlis*, vos ... est *Spina*, *Littera* 16 dixi] dix(i) *Michaëlis*, dix' *Spina*, *Littera* 17 vos] vos *Michaëlis* 19-20 De que mi pesa, cuid'eu que é mal! / De mais, amigu'é demandardes mi-al *Michaëlis*, De que mi pesa, cuyd'eu que é mal! / Demays, amigu'[é] demandardes-mi al *Spina*.

Métrica

Cantiga de amor, do tipo de refrán. Consta de tres cobras *singulares* de catro decasílabos agudos e un refrán de dous versos da mesma medida e carácter. O texto presenta unha *fiinda* formada tamén por dous versos decasílabos agudos que riman co refrán. Deste modo, a rima de toda a composición é longa ou masculina.

Artificios: cobras *capfinidas* (I, v. 4 e II, v. 1: *én*; III, v. 6 e IV, v. 1: *pesa*), cobras *capcaudadas* (III-IV) e cobras *capdenals* (I-II, v. 1: *Senhor*; II-III, v. 4: *Ja vos dixi* / *Ja vo-lo dixi*). Casos de *dobre* (I-II, v. 4: *vos*, *farei*, *én*) e *dobre* en distribución irregular (I-II-III, v. 1: *senhor*; I-III, v. 3: *i*) como resultado do desenvolvemento paralelístico nestes versos. Temos de notar a presenza da rima derivada (II, v. 4: *farei* e III, v. 3: *fazer*) e da repetición das palabras rimantes *mal* e *al* no refrán e na *fiinda*¹⁸.

¹⁸ Repárese en que os vocábulos que se repiten en posición de rima no refrán e na *fiinda* deste texto son coincidentes cos da *fiinda* da cantiga I, que retoma, por súa vez, as palabras rimantes dos versos 2-3 da terceira cobra.

Rítmica: cantiga análoga ás dúas previas no que respecta aos aspectos rítmicos. O acento recae de maneira absolutamente maioritaria e regular na cuarta sílaba de cada verso, a excepción do segundo verso do refrán e do verso número 10, nos cales o acento fica na terceira sílaba.

Esquema métrico (véxase Tavani 1967, esquema 160:214):

	3	(10a	10b	10b	10a	10C	10C)	+	10b	10b
I		en	i				al			
II		ei	or							
III		ez	er							
IV										al

Véxase o indicado para a cantiga II.

Comentario

O trovador diríxese á súa *senhor* e dille que sofre por ela e polo ben que Deus lle concedeu, e solicítalle que sexa máis bondadosa e indulxente con el. A muller responde que sente os seus padecementos, mais declara que non fará nada ao respecto (I). Insiste o namorado en que ela, o seu ben e o seu amor lle producen os máis grandes pesares, ao que a dama replica que xa lle dixo que lamenta o seu estado, mais non fará nada por poñer remedio a tal situación (II). O trovador dille que a honra o feito de sentir pesar por el, mais engade que el non pode vivir se ela non fai máis nada ao respecto. A dama reitera que xa llo dixo previamente e que volverá a llo explicar: se el sofre por ela, sente que así sexa, mais non fará nada para o evitar (III), aínda que lle pese, e considera que é perverso que el lle solicite que faga algo máis (IV).

Estamos perante unha cantiga dialogada que, neste caso, temos de encadrar como pertencente ao xénero de amor, posto que é o namorado quen fala en primeiro lugar, tal e como establece a este respecto o capítulo cuarto da *Arte de Trovar* fragmentaria que inicia o *Cancioneiro da Biblioteca Nacional*:

E porque algúas cantigas i há en que falam eles e elas outrossi, per én é bem de entenderdes se som d'amor, se d'amigo: porque sabedes que, se eles falam na prim<eir>a cobra e elas na outra, <é d'>amor, porque se move a razon d'ele (como vos ante dissemos); e se elas falam na primeira cobra, é outrossi d'amigo; e se ambos falam en ùa cobra, outrossi é segundo qual deles fala na cobra primeiro (Tavani 2002: 41).

Porén, e como ten sido posto en relevo en numerosas ocasións, trátase dun principio bastante artificial xa que, neste tipo de composicións, é inevitábel que comparezan tanto características do xénero de amigo como do xénero de amor. Por outra parte, e en termos cuantitativos, no conxunto da poesía trobadoresca galego-portuguesa reexistamos unicamente cinco textos con estrutura dialóxica entre o namorado e a dama, mentres que o número se eleva a nove para as cantigas de amigo en que se desenvolve un diálogo entre a amiga e o amigo¹⁹.

Esta cantiga de Mafaldo está desprovista de elementos narrativos ou descritivos, construíndose, por tanto, en base ao paralelismo formal ou conceptual, nomeadamente as intervencións da muller, posto que nelas ademais se insire o estribillo dístico, de maneira que a escasa marxe de variación fica circunscrita ao verso que precede ao refrán e aos dous versos que compoñen a *finda*. Tales características condúcennos ao ámbito do xénero de amigo, se ben a parte do diálogo correspondente ao poeta-namorado tampouco introduce grandes mudanzas a respecto do xa exposto nos versos exordiais.

Como xa foi comentado na cantiga previa –e aparecerá de novo na seguinte–, a presente composición dialogada artículase en boa medida arredor da dualidade *ben / mal*, o *ben* que Deus lle outorgou á dama fronte ao *mal* que este ocasiona no poeta-namorado. Este proceso, de por parte, é referido nas palabras do home, que ocupan os tres primeiros versos de cada cobra, e que insisten nas virtudes da muller, como mostra o polisíndeto do verso 8, que provoca, aliás, unha gradación (*o vosso ben e vós*

¹⁹ Cantigas de amor estruturadas dialoxicamente (para alén da presente de Pero Mafaldo): Airas Moniz d'Asma, –*Mia senhor, vin-vos rogar* (B7); Joan Lobeira, –*Venh'eu a vós, mia senhor, por saber* (B 249); Joan García de Guilhade, –*Senhor, veedes-me morrer* (A 230/B 420/V 31-32); Estevan Faian, –*Vedes, senhor, quero-vos eu tal ben* (A240/B428/V40); Paai Gomez Charinho, –*[D]izen, senhor, ca dis[s]es por mí* (A249); Anónimo, –*[S]enhor fremosa, pois me vej' aqui* (A 277); Don Denis, –*En grave dia, senhor, que vos oi* (B 572/V 176); Martin Perez Alvin, –*Senhor fremosa, si veja prazer* (B1058/V648); Roi Martiinz do Casal, –*Dized', amigo, se prazer vejades* (B1161/V764); Fernand' Esquio, –*Que adubastes, amigo, ala en Lug'u andastes* (B1299/V903).

Cantigas de amigo constituídas por un diálogo: Don Denis, –*Amigo, queredes-vos ir?* (B 575-576/V 179); Don Denis, –*Dizede, por Deus, amigo* (B 577/V 180); Don Denis, –*Non poss'eu, meu amigo* (B578/V181); Meen Rodriguez Tenoiro, –*Amigo, pois mi dizedes* (B 717/V 318); Fernan Froiaz, –*Amigo, preguntar-vos-ei* (B 806/V 390); Vaasco Perez Pardal, –*Amigo, que cuidades a fazer* (B 820/V 405); Afons' Eanes do Coton, –*Ai meu amig'e meu lum'e meu ben* (B825/V411); Joan Airas, –*Meu amigo, quero-vos preguntar* (B 1016/V 606); Pero d'Armea, –*Amigo, mando-vos migo falar* (B 1207/V 812); Martin Padrozelos, –*Amig', avia queixume* (B 1240/V 845); Lourenço, –*Ir-vos queredes, amigo?* (B 1260/V 865).

e voss' amor), e que vai inmediatamente seguido do efecto que ese *ben* da muller ten no poeta: (*o ben e o amor*) *me dan gran mal, que non poden maior*. Esa consecuencia non é outra que a coita, expresada na composición sempre por medio do vocábulo *mal*, e neste caso ademais subliñada ou enxalzada a través da hiperbolización co uso da forma comparativa *maior*²⁰.

Ese ‘ben’ foille concedido á dama por Deus, tal e como fica explicitado no exordio, onde ademais se introduce un xogo diafórico ao repetir o vocábulo *Deus* nos versos 2-3, mais no segundo deles formando parte da fórmula *por Deus*, que pretende apelar á bondade da muller ao seu respecto: *que vos Deus deu, ven muito mal a mí; / por Deus, senhor, fazed’o melhor i* (vv. 2-3).

Examinadas as palabras do home, temos de nos deter agora nas da muller, que ocupan a segunda parte de cada cobra, e que non fan senón reiterar –a través de correspondencias de tipo paralelístico– o seu rexeitamento do namorado. Isto preséntase xa na primeira cobra, mais acada especial relevancia na segunda e terceira estrofas coa repetición en posición anafórica do adverbio *ja* –que denota iteración–, e que ademais no segundo caso (verso 16) vai seguindo dunha nova *gradatio* coa coordinación entre as formas verbais *dixi* e *direi*, en pretérito e futuro respectivamente, teimando na recusación da *senhor*, expresada nos dous versos do estribillo²¹, e na súa durabilidade: *se vos por mí, meu amigo, ven mal, / pesa-m’ende, mais non farei i al*.

Se analizamos a actitude da dama percibimos inmediatamente non só o seu total desprezo polo amigo, senón tamén a súa superioridade e poder sobre el, como corresponde á vasalaxe da metáfora feudal do amor cortés, mais que nen sempre é o habitual neste tipo de cantigas dialóxicas. Así, por veces, a dama presenta características máis propias do xénero de amigo, aparece unha dama máis inocente e inxenua, que mostra trazos máis condicentes coa “amiga” do que coa “senhor”, e que mesmo promete ser *mesurada* co namorado, como acontece na cantiga de Don Denis – *En grave dia, senhor, que vos oi* (B 572/V 176). O vocábulo *mesura* non aparece no presente texto mafaldiano, mais é realmente o que a voz masculina está a solicitar á feminina, pois “la dama que no se compadece del sufrimiento que causa al amante no observa la *mesura* que debiera” (Fidalgo 2008: 210). Aquí, con todo, podemos advertir un indicio de pena, de compaixón polo sufrimento que o amigo experimenta, como indica o

²⁰ Véxase a nota explicativa ao verso 9.

²¹ Repárese no homoteleuto do refrán –que se reproducirá do mesmo xeito na *fiinda*– coa equivalencia fónica da terminación dos vocábulos rimantes *mal* e *al*.

verbo *pesar* do refrán (*pesa-m'ende*), feito que el valora positivamente (verso 13), sen que iso supoña ningunha esperanza nin cambio positivo na súa situación.

Neste sentido, cómpre reparar na *fiinda*, que desde un punto de vista sintáctico continúa o sentido do refrán da última cobra, isto é, prodúcese un encabalgamento, en canto semanticamente existe tamén unha continuación no primeiro hemistiquio do verso 19, mais a seguir a *fiinda* acada un sentido conclusivo e terminante, aludindo a dama á súa consideración sobre a petición previa do namorado, que xulga ruín e cativa. Segismundo Spina (1983: 33-34) na súa edición do cancionero do noso autor opina o seguinte:

O primeiro verso da *fiinda* (v. 99) ofrece algunha dificultade de interpretación, pois fazer a mulher declarar que “ter pena do seu apaixonado é em si uma injustiça”, é entrar até certo ponto em choque com a afirmação do verso 93, em que o trovador diz ser um bem e até digno de louvor (*prez*) que a amada se condoa dele. Se ter pena faz parte da dignidade da mulher, não se compreende que ela cuide que *ter pena é uma injustiça* (Spina 1983: 33-34).

Nós non concordamos con esta explicación do estudioso brasileiro, pois tal actitude entronca perfectamente cos parámetros de conduta xerais da dama no xénero de amor, que non acepta o servizo amoroso do trovador e moito menos accede a lle outorgar o seu amor, ocasionando a coita do poeta, o seu mal, e a morte como consecuencia última.

Notas

4. Fronte a todos os anteriores editores, preferimos segmentar o artigo introdutor da cláusula relativa en función de O.D. para conferir naturalidade expresiva ao verso (vid. nota a VI.18).

8. A emenda editorial de Michaëlis non ten sentido nen xustificación ecdótica, tal como xa Nobiling indicou no seu momento (Nobiling 2007 [1908]: 256) e Spina confirmou na súa edición. Cf. contextos similares no corpus das cantigas de amor: *Senhor fremosa, quant'eu cofondi / o vosso sén e vós e voss'amor, / con sanha foi que ouve, mia senhor* (217.2); *E tod'este mal eu sofri / por vós e polo voss'amor* (539.7).

9. Nótese a hiperbolización da expresión intensificadora con *máis* (cf., por exemplo, *que non podía máis*, 400.14, 509.14), a través do uso da forma comparativa *maior*, que volve aparecer en Don Denis:

548 / 25,16 Den [B531/V134], v. 11:

ca viv'en tal cuidado
come quen sofredor
é de mal aficado
que non pode maior.

13. Ao longo do corpus o *ben* e o *prez* da dona aparecen frecuentemente unidos, constituíndo un par lexical presente tamén en Joan Lobeira (*Muitos que mi oen loar mia sen[h]or / e falar no seu ben e no seu prez / dizen eles que algũu ben me fez*, 231.2), en Martin Moxa (*pero sabede, se ren ei de prez / ou d'outro ben, por vós é, non por al*, 881.15) e, sobre todo, en Pero d'Armea: – *Porque sei que mi queredes [gran] ben, / falade migo, ca ben é e prez* (1223.14). Noutros contextos, o *ben* e o *prez* aparecen con outros atributos da *senhor* (cf. *Vós trouxestes o preit'assi / come quen non é sabedor / de ben nen de prez nen d'amor*, 600.9) ou, mesmo, do rei (*rei de bon sén, / rei de prez, rei de todo ben / éste*, 992.23). Isto condiciona a interpretación da secuencia <este>, proposta xa desde a primeira edición da cantiga. Neste sentido, é sistemática a inaxeitada representación de *éste* (neste caso en crase coa copulativa) como un falso latinismo *est* en todos os editores de Pero Mafaldo (vid. Ferreiro 2008b).

16. A expunción da vogal final de *dixi*, suxerida en Michaëlis e realizada en Spina e Littera, é produto dun preconceito que parte da existencia dunha “norma” hiática no encontro de dúas vogais –final e inicial– de dúas voces nos textos trobadorescos cando non se produce a crase. No entanto, a realidade dos textos líricos profanos mostra como a sinalefa nestes casos é relativamente frecuente agás cando o primeiro vocábulos é *que*, *ca*, *se* (condicional) ou *e* (vid. Cunha 1982; Arbor Aldea 2008; Ferreiro 2009, 2012b, 2013b).

19. A moi frecuente confusión gráfica <u>/<n> dos copistas nos apógrafos italianos, xunto co sistemático uso do pronome *eu* asociado a *cuido* (*cuid' eu*), obriga a emendar a lección de B, tal como todos os editores fixeron (na realidade, *cuid' én* só se rexistra nunha única ocasión, en rima, nunha cantiga de Don Denis (549.20):

que non querra que o bon sén
err'en min, mais dar-mi-á, **cuid'én**,
dela ben e bon galardón.

19-20. Os anteriores editores isolan sintacticamente a *fiinda* da derradeira estrofa, o cal leva consigo, pola aparente ausencia do necesario verbo, a modificación da lección <amigo> no v. 20 e a consideración de *de máis* como *demais* en Spina. Mais ao ligar a *fiinda* ao discurso anterior, como acontece en moitas outras cantigas, xunto coa puntuación axeitada, a lección de B tórnase transparente e correcta (vid. Ferreiro 2012a: 138-139). Así foi tamén considerado na versión das cantigas realizada polo proxecto Littera.

IV

Senhor do mui bon parecer,
maravilho-m'eu do gran mal
que mi fazedes por meu mal;
e quantos-lo ouven dizer,
senhor, ar maravilhan-s'én 5
de mi fazerdes sempre mal
e nunca mi fazerdes ben,

ca vos ouç'ende cousecer
de mi fazerdes tanto mal,
a muitos, a que é gran mal 10
en perder vosso conhocer
en min e non guaanhardes ren
de mi fazerdes [sempre mal
e nunca mi fazerdes ben].

E, mia senhor, quantos eu vi, 15
todos mi dizem que é mal
de mi fazerdes tanto mal;
e maravilhan-s'outrossi
se vo-lo conselhou alguen
de mi fazerdes [sempre mal 20
e nunca mi fazerdes ben].

Repertorios

D'Heur 334; Tavani 131, 7

Manuscritos

B 372, ff. 84v, col. b, 85r, col. a

Edicións

Michaëlis de Vasconcelos (1990 [1904]: 849); Spina (1983: 20); Littera [26-9-2013].

Edición paleográfica en Molteni (1880: 136-137) e semidiplomática en Machado & Machado (1950, II: 157-158).

Variantes manuscritas

8 vos ... cousecer] uos ... confeçer *B*.

Variantes editoriais

8 vos] vus *Michaëlis* 11 conhocer] conhecer *Spina* 16 mi] me *Spina*.

Métrica

Cantiga de amor, do tipo de refrán. A composición está constituída por tres cobras *unissonans* (agás a rima *a* da terceira estrofa, que é *singulars*) de cinco octosílabos agudos e refrán dístico da mesma medida e carácter, de maneira que a rima de todo o texto é longa ou masculina.

Artificios: cobras *capdenals* (I-III, v. 3: *que mi / de mi*; I-III, v. 4: *e*). Casos de *dobre* (I-III, v. 1: *senhor*) e *mordobre* (I-III, v. 3: *fazedes / fazerdes*). Temos de reparar na repetición literal que se produce nos versos 2 da segunda estrofa e 3 da terceira (*de mi fazerdes tanto mal*), para alén doutras correspondencias paralelísticas que veremos máis adiante, así como na reiteración da palabra rimante nos versos 2, 3 e 6 –que é, aliás, o primeiro verso do refrán– de cada cobra²². Nótese ademais que o vocábulo que se está a reiterar é *mal*, substantivo que Pero Mafaldo emprega de xeito maioritario para se referir á coita e que privilexia ou salienta recorrentemente en posición final de verso (véxanse as cantigas I e III).

Rítmica: agás o acento estrófico na oitava sílaba, os versos desta composición caracterízanse pola irregularidade acentual, a modo de expresión formal do mal, da coita de amor sufrida polo poeta. Con todo, nos versos da terceira estrofa a estabilidade é un pouco máis marcada, tendendo a recaer o acento na cuarta sílaba.

²² Esa repetición do mesmo vocábulo en posición de rima en dous versos sucesivos é o que algúns especialistas chaman ‘rima dobrada’ ou ‘rima pareada’ (Devoto 1995: 79). Porén, consideramos que se trata dunha denominación aplicábel a manifestacións poéticas de séculos posteriores.

Esquema métrico (véxase Tavani 1967, esquema 159:2):

	3	(8a	8b	8b	8a	8c	8B	8C)
I		er	al			en		
II								
III		i						

Este esquema só é empregado na presente composición e nunha outra de Roi Martiinz d’Ulveira, circunstancia que incide na singularidade desta combinación métrico-rimática.

Comentario

O trobador louva a beleza da *senhor*, e decláralle a súa sorpresa polo gran mal e sufrimento que ela lle provoca; e todos aqueles que o escoitan tamén se asombran do feito de a dama sempre lle facer mal e nunca ben (I), pois o poeta ouve como a critican por lle provocar tantos pesares; a moitos parécelles mal que non o teña en conta, posto que a *senhor* nada gaña facéndolle mal e nunca ben (II). E comunícalle á dama como todos opinan que é lamentábel que ela lle faga tanto mal, admirados tamén pola posibilidade de que alguén a aconsellase comportarse desa maneira, facéndolle sempre mal ao namorado e nunca ben (III).

Esta é a cuarta e última das composicións pertencentes ao xénero de amor do cancionero de Pero Mafaldo. Trátase, como nos casos anteriormente analizados, dun texto onde prima a iteración, ficando unhas marxes moi reducidas para a variación, o que condiciona, entre outros aspectos, o seu desenvolvemento —exento case por completo de narratividade— e o seu corpo léxico. Non teñen cabida, pois, nas cantigas até agora tratadas recursos como a *explicatio* e a *ratiocinatio*, cuxo uso se asocia habitualmente aos poetas máis cultos. Con todo, e á vista do comentado até ao momento, e en boa medida tamén dos textos que veremos a seguir, consideramos que o cancionero mafaldiano se caracteriza pola mestría no uso da *repetitio* e polo atinado tratamento de certos *topos* que se tornan absolutamente recorrentes nos seus versos.

A cantiga principia cunha apóstrofe á dama (*Senhor do mui bon parecer*) na cal se inclúe ademais a única referencia á súa beleza que aparece nestes versos²³, para, a

²³ Véxase a nota ao verso 1, na cal se recollen outras dúas cantigas do *corpus* trobadoresco galego-portugués con idéntica referencia á fermosura da muller. Remitimos tamén para a obra de D’Heur (1975: 274, 283), concretamente para a parte en que examina as apóstrofes da nosa poesía medieval, pois establece

seguir, introducir xa o motivo fundamental, o *mal* que a muller lle fai ao poeta-namorado e que provoca a súa coita. Entran en xogo inmediatamente uns elementos externos ao binomio trovador-dama, uns personaxes secundarios presentados de maneira confusa e imprecisa, xa que non aparecen caracterizados como amigos da voz poética masculina, como si acontece na cantiga I²⁴, senón por medio de vocábulos de carácter indefinido como *quantos* (vv. 4, 15), *muitos* (v. 10) ou *todos* (v. 16). En calquera caso, estes personaxes funcionan aquí como comprensivos espectadores dos sufrimentos do namorado²⁵: *E, mia senhor, quantos eu vi, / todos mi dizen que é mal / de mi fazerdes tanto mal* (vv. 15-17).

Desde un punto de vista estrutural e sintáctico, a segunda cobra representa unha sorte de ruptura no desenvolvemento do texto, e isto prodúcese a pesar de que depende sintacticamente da primeira (véxase a nota aos versos 7-8). Caracterízanse estes versos no seu conxunto pola tendencia ao hipérbato, figura que complica en boa medida a súa comprensión e interpretación semántica²⁶, e mostran tamén singularidades na disposición da *repetitio* a respecto das outras dúas estrofas: as correspondencias paralelísticas fican sobre todo relegadas á cobra inicial e á final²⁷, en especial aos versos 5-7 e 4-7 respectivamente, onde a voz poética transmite o asombro que esas persoas que coñecen a súa situación experimentan ao saber que a *senhor* sempre lle fai mal e nunca ben, chegándose mesmo a preguntar se alguén lle recomendou que actuase dese modo: *e maravilhan-s'outrossi / se vo-lo aconselhou alguen / de mi fazerdes [sempre mal / e nunca mi fazerdes ben]* (vv. 18-21).

Aínda a respecto da repetición, e en termos retóricos, resulta especialmente produtivo neste texto o uso do políptoto, a iteración de diversos verbos significativos no conxunto da cantiga como *fazer ben/mal* (*fazedes*, v. 3; *fazerdes*, vv. 6, 7, 9, 13, 14, 17,

unha comparación entre o *incipit* de Mafaldo e outro de Pero da Ponte (*Senhor do corpo delgado*, A 292/B 983/V 570), observando que “le complément précise l’allure physique de la dame, et joue en quelque sorte le rôle de génitif de qualité” (1975: 274).

²⁴ Lémbrese que nesta primeira cantiga os amigos do namorado funcionan como antagonistas e aconséllanlle que deixe de servir á dama, xa que esta o rexeita e lle provoca grandes padecementos.

²⁵ Remitimos para o indicado sobre estes versos no traballo de Mercedes Brea (1992: 170).

²⁶ Spina (1983: 21) indica igualmente a este respecto: “A segunda estrofe, porém, toda arrevezada na súa sintaxe, ofrece algunhas dificultades de interpretação [...]”.

²⁷ A pesar de que, como foi indicado no apartado “Artificios”, se produce unha repetición literal no segundo verso da segunda estrofa e terceiro da terceira, iteración que insiste no mal que a *senhor* provoca no trovador e no coñecemento de tal circunstancia por parte das testemuñas: *ca vos ouç’ende cousecer / de mi fazerdes tanto mal* (vv. 8-9); *todos mi dizen que é mal / de mi fazerdes tanto mal* (vv. 16-17).

20, 21) ou *maravilhar* (*maravillo-me*, v. 2; *maravilhan-s'én*, v. 5; *maravilhan-s'ou-trossi*, v. 18).

Temos de pór en evidencia, por outra parte, o xogo de antíteses que se establece entre os vocábulos rimantes do estribillo, *mal* e *ben*, un dos máis habituais nos xéneros amorosos da poesía profana galego-portuguesa, coadxuvados pola presenza dos adverbios temporais *sempre* e *nunca*, tamén en contraposición. Estas voces que aparecen en posición final de verso forman parte das perífrases *fazer mal* e *fazer ben*, que aquí están referidas, como xa fomos comentando, ao comportamento que a *senhor* ten a respecto do namorado e que sorprende a eses personaxes secundarios que comparecen no texto: o mal que a dama sempre lle fai ao poeta, o desdén e desprezo que lle dedica, fronte ao ben, face á medida que nunca lle mostra.

E, como xa foi dito previamente, *mal* é a palabra rimante máis habitual nas cantigas de amor de Pero Mafaldo, acadando no presente texto un protagonismo aínda maior, xa que non só aparece no refrán, mais tamén nos versos 2-3 de cada cobra, conformando así unha diáfara, ao se repetir dúas veces o mesmo vocábulo nun contexto monolóxico²⁸, cunha acumulación de sentidos e matices: o *mal* que a dama lle ofrece ao home, o *mal* como sinónimo de coita, o *mal* como opinión negativa que ás testemuñas lles merece a conduta da *senhor* etc.

En definitiva, esta última cantiga de amor de Pero Mafaldo cumpre un dos coñecidos axiomas da nosa poesía medieval, baseado na combinación e na dialéctica entre repetición e variación, presentándonos na primeira estrofa os motivos que, con leves modificacións, serán reiterados nas dúas seguintes.

Notas

1. O sintagma preposicional que cualifica a *senhor* aludindo á súa fermosura aparece literalmente noutros dous trobadores de diferentes períodos:

236 / 148,4 RoiQuei [A130/B251], v. 3:

Deste mundo outro ben non querria
 –por quantas coitas me Deus faz sofrer–
 que **mia senhor do mui bon parecer**
 que soubess'eu ben que entendia
 como oj'eu moir', ...

²⁸ Véxanse as explicacións sobre a 'diáfara' en Marchese & Forradellas (2007: 99).

1617 / 156,1 Vidal [B1606/V1139], v. 3:

Faz-m' agora por sí morrer
e traz-me mui coitado
mia senhor do bon parecer
e do cos ben-talhado.

4. A secuencia <s-l> (e <r-l>) en que está implicada a forma arcaica *lo(s)~la(s)* do pronome identificador (artigo ou pronome) no encontro con certos vocábulos acabados en -s (ou -r) debe ser lida como [l], independentemente de que a grafía do manuscrito presente a forma máis antiga. Neste caso, aparece implicada a forma pronominal relativa *quantos*, que, xunto con outras formas pronominais como *estes* (1607.20) *quaes* (1535.13) e *tres* (987.19), tamén poden presentar asimilación co identificador. Vid. nota a I.7.

Por outra banda, face á forma maioritaria *oir*, como evolución xeral de AUDIRE na lingua trobadoresca (vid. Ferreiro 1999: 334), a variante *ouvir* é de uso limitado no corpus profano (vid. 356.1, 384.17, 633.24, 764.15, 804.15, 968.4, 1055.9, 1233.12, 1322.13, 1346.22, 1361.3, 1522.4), tendo en conta que na P1 de presente indicativo (*ouço*) e en todo o presente subxuntivo (*ouça* etc.) só aparece a raíz *ouç-*.

7-8. O feito de a frase inicial da segunda estrofa ser unha cláusula causal dependente dunha principal da primeira estrofa, co verbo nuclear no v. 5, aconsella unha puntuación consecuenta e rigorosa que mostre a unión das dúas estrofas, cunha criteriosa representación visual da ligazón sintáctica interestrófica no discurso; isto é, non parece conveniente o sistemático corte sintáctico que se detecta en todas as edicións, que priorizan o isolamento visual das estrofas sobre a necesaria ligazón sintáctico-conceptual. Vid. tamén VI.7-8.

8. Fronte ao significado de ‘mirar, contemplar, considerar’ que *cousecer* presenta moi limitadamente na produción trobadoresca profana (vid. 639.15, 1282.1), en Pero Mafaldo e mais en todos os restantes contextos do corpus, esta forma derivada de *cousir* (cf. os pares *guarir* - *guarecer*, *escarnir* - *escarnecer* etc.) significa ‘reprender, censurar, criticar’ (vid. tamén 460.8, 867.24 e 25, 898.5). Vid. GLOSSA, s.v. *cousecer*.

10. Nótese o uso de *que* co valor de ‘quen’, moi frecuente na lingua trobadoresca galego-portuguesa.

11. Non ten ningunha xustificación a forma *conhecer* de Spina, que só se rexistra, fronte a *conhocer*, en 113.11 e 22 (Pero Velho de Taveiroos), xunto a *conhecedor* en 380.16 (Alfonso Sanchez).

12. *Guaanhar* é unha das variantes que este verbo (cf. tamén *gaanhar*, *gãar* ~ *gaar* e, nunha única ocasión, *gaanar*) presenta a partir do gótico *ganan* por cruzamento co xermánico *waidanjan* ‘gañar, colleitar’.

V

Ai amiga, sempr'avedes sabor
de me rogardes por meu amigo
que lhi faça ben, e ben vos digo
que me pesa; mais ja por voss'amor
farei-lh'eu ben, mais de pran non farei 5
quant'el quiser, pero ben lhi farei.

Vós me rogastes mui de coraçon
que lhe fezesse ben algũa vez,
ca me seria mesura [e] bon prez;
e eu por vos[s]o rogo, e por al non, 10
farei-lh'eu ben, [mais de pran non farei
quant'el quiser, pero ben lhi farei].

Rogastes-mi, amiga, per bõa fe,
que lhi fezesse toda via ben
por vós, e, pois vós queredes, conven 15
que o faça; mais, e pois que assi é,
farei-lh'eu [ben, mais de pran non farei
quant'el quiser, pero ben lhi farei].

Repertorios

D'Heur 335; Tavani 131, 1

Manuscritos

B 373, f. 85r, col. a

Edicións

Michaëlis de Vasconcelos (1990 [1904]: 850); Nunes (1973 [1928]: 457); Spina (1983: 27); Cohen (2003: 534); Littera [26-9-2013].

Edición paleográfica en Molteni (1880: 137) e semidiplomática en Machado & Machado (1950, II: 158). A cantiga foi incorporada ás antoloxías de Spina (1972: 353), Ferreiro & Martínez Pereiro (1996a: 210) e Arias Freixedo (2003: 787-788).

Variantes manuscritas

3 vos] uos *B* 10 por al] poz al *B* 13 bõa] bona *B*.

Variantes editoriais

3 vos] vos *Michaëlis* 8 lhe] lhi *Cohen* 9 mesura] mesur(a) *Michaëlis* 10 eu] (eu) *Michaëlis*, *om. Nunes*; rogo] rog(o) *Spina* 14 fezesse] fizesse *Spina* 16 e] *om. Michaëlis, Nunes, Spina, Cohen, Littera*.

Métrica

Cantiga de amigo, do tipo de refrán. O texto consta de tres cobras *singulares* de catro versos decasílabos, cun refrán de dous versos monorrimos, ambos decasílabos agudos. Repárese que na primeira estrofa o segundo e o terceiro verso son eneasílabos graves. Así, a alternancia de versos agudos e graves lévanos a falar da presenza de rimas mesturadas, femininas ou breves (vv. 2-3 da primeira cobra) e masculinas ou longas (nos restantes versos da composición).

Artificios: cobras *capfinidas* (II, v. 4: *rogo* e III, v. 1: *Rogastes-mi*) e cobras *capdenals* (II-III, v. 2: *que lhe / que lhi*; I-III, v. 4: *que*). Como é habitual no cancionero de Pero Mafaldo, tamén nesta composición se constata a repetición de vocábulos rimañtes, que neste caso se sitúa nos dous versos do refrán (*farei*).

Rítmica: para alén do acento estrófico, hai unha tendencia para o acento primario de cada verso recaer na cuarta sílaba, aínda que neste caso a regularidade é menor do que acontece noutras cantigas do noso trovador –como nas composicións I, II ou III–, desprazándose aquí por veces para a terceira sílaba.

Esquema métrico (véxase Tavani 1967, esquema 160:283):

	3	(10a	9'b	9'b	10a	10C	10C)
I		or	igo			ei	
		(10a	10b	10b	10a	10C	10C)
II		on	ez			ei	
III		ε	εn				

Véxase o indicado para a cantiga II.

Comentario

A rapariga diríxese á súa amiga e quéixase porque ela sempre lle pide que lle faga ben ao amigo, e isto pésalle, mais decláralle que, pola estima que lle ten a ela, faralle ben, mais certamente non fará todo canto el quixer, aínda que si lle fará ben (I). A amiga rogoulle que lle fixese ben ao seu amigo algunha vez, posto que con iso mostraría xenerosidade, mérito e valor, e a rapaza, debido ao rogo da súa amiga, e non por outra cousa, concederalle ben, mais non fará todo o que el quixer (II). A amiga solicitoulle que por favor lle fixese ben por ela e, posto que ese é o seu desexo, é conveniente que o faga, e, aínda que non lle outorgará canto el quixer, si lle fará ben (III).

Se por algo se caracteriza a presente cantiga de amigo é polo recurso ao paralelismo, expresión formal da persistente incidencia nos mesmos motivos –nomeadamente no xogo polisémico establecido en base á expresión *fazer ben*–, así como tamén pola presenza dunha amiga confidente, a quen se dirixe a voz poética feminina, e que ademais desenvolve o papel de intermediaria a favor do amigo²⁹. A respecto do primeiro dos elementos, e aínda que se trata dun fenómeno recorrente na poesía de Pero Mafaldo –como xa vimos nas catro cantigas de amor previas–, neste caso estamos perante unha composición de amigo, cuxo modelo canónico a nivel formal e de contido, está determinado en maior medida pola *repetitio*:

A limitación dos campos semánticos da cantiga de amigo ocasiona que as redes lexicais utilizadas polos poetas sexan reducidas e determina, en boa medida, que a repetición se constituía nun dos procedementos comúns do trobar galego-portugués, que vai manifestar a través del unha das súas intencións retóricas máis características. Non se trata dun mero tecnicismo verbal adoptado de xeito impersonal, senón dunha figura que logra un equilibrio entre o uso retórico e o lirismo transmitido; o xogo deliberado de repeticións permite insistir no contido semántico do texto, acentuando determinadas combinacións léxicas que se convirten no centro do poema (Lorenzo Gradín 1994: 79).

E así é como se manifesta neste texto, posto que as tres cobras inciden nos mesmos motivos: a grandes trazos podemos afirmar que os tres primeiros versos de cada estrofa transmiten o que a amiga-confidente lle está a solicitar ao suxeito lírico, que

²⁹ Esta composición foi comentada nos seus aspectos fundamentais na *Antoloxía da lírica galego-portuguesa* de Arias Freixedo (2003: 787-788).

sexa benevolente co seu amigo e lle conceda o seu ben, mentres que os tres últimos —que inclúen o refrán dístico—, refiren a decisión da moza de lle facer ben ao amigo, cumprindo así a petición da confidente debido ao afecto e aprezo que lle ten, mais esclarecendo que haberá certas limitacións, que non será o “ben” que el pretenda senón o que ela permita, como indica o estribillo (vv. 5-6 de cada cobra).

Como xa dixemos, esta continua iteración fica reflectida no texto a través de correspondencias paralelísticas, maioritariamente de tipo semántico ou conceptual³⁰, combinado con outros artificios como a anáfora (véxanse os versos 3, 4, 8, 14 e 16, todos eles iniciados pola partícula *que*) ou o políptoto aplicado aos verbos *rogar* (*rogardes*, v. 2; *rogastes*, v. 7; *Rogastes-mi*, v. 13) e *fazer* (*faça*, v. 3; *fezesse*, v. 8, 14; *faça*, v. 16; *farei*, vv. 5, 6, 11, 12, 17, 18), que en todos os casos forma parte da expresión polisémica *fazer ben*, na cal se basea esta composición de Pero Mafaldo³¹.

“O *fazer ben* poético era o calco do *fazer ben* feudal, que consistía no deber que tiña a nobreza de protexer todos aqueles situados nun nivel social inferior [...]. Foi, sen dúbida, o carácter ambivalente do *fazer ben* o que determinou a súa utilidade poética” (Brea & Lorenzo Gradín 1998: 103-104). Aquí o duplo valor semántico do sintagma acada unha especial transcendencia, posto que se explicita a diversa concepción que teñen da relación amorosa a amiga e o amigo —que coñecemos grazas aos rogos da confidente e intermediaria—, establecéndose no refrán unha oposición entre “o *fazer ben* que a muller concede por *mesura e prez* e aquel que pretende obte-lo namorado” (Brea & Lorenzo Gradín 1998: 105), sendo sempre o primeiro inferior en intensidade ao pedido ou ambicionado polo home: *farei-lh’eu ben, mais de pran non farei / quant’el quiser, pero ben lhi farei*.

Aínda sobre o estribillo, observamos que este é o lugar escolleito para introducir a reduplicación da información, como aliás acontece en moitas das composicións da nosa poesía trobadoresca, acadándose así un ton asertivo, que dalgún xeito ratifica os motivos ou temáticas nucleares da cantiga. Nestes versos, e aínda dentro da repetición, entramos no ámbito da *traductio*³², isto é, a reiteración no texto dun mesmo sig-

³⁰ A respecto do paralelismo e as súas circunstancias e tipoloxías remitimos para o xa clásico e meritorio estudo de Asensio (1970), especialmente para o capítulo “La poética del paralelismo” (pp. 69-119).

³¹ Lembremos que se trata dunha expresión moi recorrente nas cantigas de amor e tamén nas de amigo, e constitúe, de por parte, unha constante na produción poética do noso trobador, como xa puidemos comprobar nas cantigas previamente analizadas.

³² Véxase Lausberg (2003: 129).

nificante con diferentes significados, que ademais aquí está unido á diáfora³³, xa que o *ben* vai cargándose dos matices que, neste caso, amplían o contexto inicial, a pesar de que nunca se chega a precisar en que consiste exactamente ese “ben”, circunstancia común a toda a poesía trobadoresca galego-portuguesa:

Ai amiga, sempr’avedes sabor
de me rogades por meu amigo
que lhi faça **ben**, e **ben** vos digo
que me pesa; mais ja por voss’amor
farei-lh’eu ben, mais de pran non farei
quant’el quiser, pero ben lhi farei. (vv. 1-6)³⁴

De por parte, tamén no refrán se produce unha clara e evidente iteración da forma verbal *farei*, que fai parte da propia expresión *fazer ben*. Así, e para alén do uso como palabra rimante nos dous versos que conforman o estribillo –como xa ficou dito no apartado dedicado aos “Artificios”–, desenvólvese no primeiro deles unha epanadiplose, coa repetición de *farei* ao comezo e ao final do período (*farei-lh’eu ben, mais de pran non farei*). A insistencia nestes vocábulos (*farei* e *ben*) nun contexto tan reducido como o do retrouso, ten como resultado a aliteración, que, ademais, crea un efecto rítmico.

E como acontece en boa parte das cantigas de amigo presentadas en forma de monólogo feminino, temos aquí a presenza da figura da amiga-confidente, que ademais intercede polos intereses do amigo, chegando isto mesmo a provocar o descontentamento do suxeito poético (*e ben vos digo / que me pesa*, vv. 3-4), quen, con todo, acaba por acceder, aínda que con restricións, ao que lle insta a súa confidente, que non é outra cousa que *fazer ben* ao amigo, debido a estima que a ela lle ten e porque tal comportamento é indicativo da súa *mesura [e] bon prez* (v. 9).

Notas

4-5. Ao longo do corpus trobadoresco profano pódense achar pasaxes en que existe unha evidente acumulación de expresións adverbiais (vid., por exemplo, 25.3-5,

³³ Sobre estes aspectos véxase o traballo de Pilar Lorenzo Gradín titulado “Repetitio trobadorica” (1994), fundamentalmente o apartado dedicado á *transductio* (pp. 103-104).

³⁴ Marcamos en negra as iteracións de *ben* nesta primeira estrofa, que chega a aparecer até en dez ocasións nos dezaioito versos de que consta o texto.

con reiteración das locucións adverbiais afirmativas *a poder, de pran e per bõa fe*) ou de nexos conxuntivos do mesmo tipo. Neste contexto mafaldiano, a adversativa *mais* aparece coa mesma reiteración que se detecta noutros textos trobadorescos, moi especialmente nas cantigas de amor:

59 / 151,15 VaFdZSend [B86], vv. 15-17:

Mais pero non ei eu razon
de me por ende a vós queixar,
mais a min que mi-a foi buscar.

80 / 78,21 JSrzSom [A14/B107], vv. 19-20:

mais de vós nunca o cuidei
aver, senhor, **mais** ave-l'-ei,
mentr'eu viver, a desexar.

186 / 125,23 PGarBu [B200], vv. 3-4:

por ùa dona; **mais** non vos direi
seu nome, **mais** tanto vos direi én: / ...

207 / 125,30 PGarBu [B223], vv. 25-27:

Mais, mal pecado, non ei én poder
e non lhi poss'outra guerra fazer;
mais por torpe tenh'eu quen per El fia!

235 / 148,10 RoiQuei [A129/B250], vv. 22-25:

Mais a que sazón que m'eu acordei
quando a non posso per ren veer
nen quando non poss'i conselh'aver!
Mais eu, cativo, e que receei?

250 / 148,15 RoiQuei [B265], vv. 9-10:

assanhou-s'el, **mais** de pran ben cuidou
que me matava; **mais**, a meu cuidar,
se soubess'el quan pouc'eu daria
[por sa sanha, non s'assanharia].

290 / 75,7 JPrzAv [A183], vv. 8-10:

Mais non o saben nen lhe-lo direi,
enquant'eu viva, ja per neun sén;
mais calar-m'-ei con quanto mal me ven
e sempr'assi mia coita sofrerei.

412 / 114,16 PaiGmzCha [A253], vv. 21-23:

mais eu, que me faço conselhador
d'outros, devera pera min prender
tal conselho, **mais** foron-mi-o tolher.

423 / 50,3 FerVelh [A264/B441/V53], vv. 19-21:

mais esso pouco que eu vivo for,
pois assi é, no'me quero queixar
deles; **mais** el seja seu traedor
se me non mata, ...

502 / 25,57 Den [B504/V87], vv. 7-10:

Mais, tanto que me d'ant'ela quitei,
do que ante cuidava me nembrei,
que nulha cousa ende non minguei;
mais quand'er quis tornar po-la veer
a lho dizer, ...

528 / 25,103 Den [B520^a/V113/T7], vv. 3-4, 15-16:

e querra; **mais** non vos direi eu qual
é a molher, **mais** tanto vos direi: / ...

...

mal e querra; **mais** non direi quen é,
mais pero tanto vos quero dizer: / ...

568 / 25,83 Den [B551/V154], vv. 13-14:

Sempre vos desto bon grado darei,
mais eu minguei en loor e en prez
como Deus quis; **mais** assi passei,
praza-vos, senhor, por qual vos El fez.

593 / 25,13 Den [B575-576/V179], vv. 12-14, 17-19:

mais morte m'é de m'alongar
de vós e ir-m'alhur morar,
mais pois é-vos ãa vez ja.

...

mais, pois u vós fordes non for,
o que morrerá eu serei;
mais quer'eu ant'o meu passar

ca assi do voss'aventurar,
ca eu sen vós de morrer ei.

722 / 60,10 GoEaVinh [B707/V308], vv. 14-15, 18-22:

..., e nunca el maior
pesar oio, **mais** non pôd'al fazer;
mais esso pouco que el vivo for
farei-vo-lh'eu o que m'el faz sentir.

...

E sabe Deus o pesar que end'ei,
mais non se pode de mui gran pesar
guardar seno[n] que[n] x'end'el quer guardar;
mais sempre m'eu d'atal preito guardei
o máis que pud'e non ouv'i sabor;
mais el me mata porque quer morrer
por mí de pran e, do que m'é peor,
non pod'én ja o coraçon quitar.

9. A enumeración das cualidades da *senhor* (a *mesura* e o *bon prez* neste caso) esixen a copulativa como elemento de ligazón sintáctica, impondo unha sinalefa *mesura_e*. Nótese tamén como a *mesura* e o *bon prez* (cf. tamén II.2) aparecen nas enumeracións desas cualidades en contextos similares noutras cantigas de amor:

631 / 33,1 EstFdZElv [B615^{bis}/V217], v. 8:

E non vos pes, senhor, pois vos Deus deu
per-mesura e bondad'e bon prez.

889 / 94,6 MartMo [B897/V482], vv. 4-5:

Ben poss'Amor e seu mal endurar,
tant'é o ben que de mia senhor ei
sol en cuidar no ben que dela sei,
ca sa **mesur'e seu mui bon falar**
e seu bon sén e seu bon parecer
tod'é meu ben; ...

Neste sentido, resultaría artificioso considerar unha lección *ca me seria misura bon prez*, en que *mesura* fose o suxeito e *bon prez* o atributo, como suxire Rip Cohen

nun longo excursu: “Taking *mesura* as subject and *bon prez* as predicate, we could render the manuscript version [...] off vv. 7-9 as follows: “You asked me eagerly to do him good some time, saying compassion would be honorable.” To show *mesura* would be *bon prez* according to the logic of the boy (whose *rogo* the girlfriend is always [v. 2] delivering to the girl, asking *que lhi faça ben*). Those who would maintain both the reading of the MSS and the sense Michaëlis gives the passage could merely add a comma: *ca me seria misura, bon prez*” (Cohen 2003: 534, n. 2).

10. Tanto a expunción de *eu* (Michaëlis, Nunes) como a supresión da vogal final de *rogo* (Spina) son emendas absolutamente desnecesarias por canto a sinalefa *rogo_e* permite a contaxe decasilábica do verso.

Por outra parte, a puntuación de Spina, con punto e vírgula no final do verso, é certamente anómala, pois introduce unha forte pausa que afasta sintacticamente *e eu por vos[s]o rogo* (v. 10) e mais *farei-lh’eu ben* (v. 11).

13. Para a forma <bona> de B, con -n- a desenvolver graficamente a nasalidade de /õ/, vid. nota a II.4.

16. Todos os editores expunxiron a copulativa na cláusula causal, mais a súa presenza, aínda que ten un certo valor expletivo, resulta pertinente no contexto e non impide a correcta medida decasilábica pola posibilidade da sinalefa *assi_é* (vid. a mesma sinalefa en 110.6, nunha cantiga de Nun’ Eanes Cerzeo).

VI

Vej'eu as gentes andar revolvendo
e mudando aginha os corações
do que poen antre sí as nações;
e ja m'eu aquesto vou aprendendo
e ora cedo máis aprenderei: 5
a quen poser preito mentir-lho-ei,
e as[s]i irei melhor guarecendo,

ca vej'eu ir melhor ao mentireiro
ca o que diz verdade ao seu amigo;
e por aquesto o jur'e o digo 10
que ja máis nunca seja verdadeiro,
mais mentirei e firmarei log'al,
[e] a quen quero ben querrei-lhe mal,
e as[s]i guar[r]ei come cavaleiro.

Pois que meu prez nen mia onra non crece 15
porque me quigi teer à verdade,
vede-lo que farei, par car[i]dade,
pois que vej'o que m'as[s]i acaece:
mentirei ao amigo e ao senhor,
e pojará meu prez e meu valor 20
con mentira, pois con verdade dece.

Repertorios

D'Heur 336; Tavani 131, 9

Manuscritos

B 374, f. 85r, col. b

Edicións

Michaëlis de Vasconcelos (1990 [1904]: 851-852); Lapa (1970 [1965]: 588); Spina (1983: 44-45); Beltrán (1993: 28-29); Lopes (2002: 431); Littera [26-9-2013].

Edición paleográfica en Molteni (1880: 137) e semidiplomática en Machado & Machado (1950, II: 159). Aparece recollida nas antoloxías de Nemésio (1950: 57), Nunes (1959 [1921]: 411-412), Oliveira & Machado (1969: 148-149), Fonseca (1971: 55), Landeira Yrago (1975: 210), Torres (1977: 347), Tavares & Miranda (1987: 16), Ferreira (1988: 101-102), Ferreira (1991: 147-148), Jensen (1992: 332-333), Ferreiro & Martínez Pereiro (1996b: 212) e Magalhães (2007: 57).

Variantes manuscritas

1 Vej'eu] Deieu *B* 2 corações] coracoõs *B* 3 antre si as nações] auirefy ay natoes *B* 5 e ora ... aprenderei] Cora ... appenderey *B* 6 mentir] mentri *B* 10 digo] dīgo 14 e as[s]i] Cafy *B* 15 prez ... onra] p's ... outra *B* 21 mentira] mētiza *B*.

Variantes editoriais

2 aginha] aginh(a) *Michaëlis* 3 poen] pōen *Lapa, Lopes*, pōem *Littera*; as nações] a jurações *Michaëlis, Spina*, aos varões *Beltrán*, os varões *Lopes, Littera* 7 as[s]i] asy *Beltrán* 9 ca o] c'ao *Michaëlis, Lapa, Spina, Lopes* 13 [e] a quen quero] a quen quero o[ge] *Michaëlis, Spina*, a quen quero [i] *Lapa* 14 e as[s]i] ca asy *Beltrán*; come] como *Michaëlis* 16 teer] tēer *Michaëlis, Spina*; à] a *Beltran* 17 vede-lo] vêde lo *Lopes, Littera* 18 vej'o] vejo *Michaëlis, Spina*, veyo *Beltrán*; as[s]i] asy *Beltrán* 19 amigo] amig(o) *Michaëlis*, amig' *Spina* 20 pojará] poiará *Michaëlis, Lapa, Spina, Beltrán, Lopes, Littera*.

Métrica

Cantiga moral, do tipo de mestría. Consta de tres cobras *singulares* de sete deca-sílabos, sendo o quinto e o sexto agudos e os catro restantes graves. Esta alternancia lévanos a falar da presenza de rimas mesturadas, femininas ou breves (vv. 1, 2, 3, 4 e 7) e masculinas ou longas (vv. 5 e 6).

Artifícios: cobras *capfinidas* (I, v. 7: *irei* e II, v. 1: *ir*) e cobras *capdenals* (I-II, v. 1: *Vej'eu* / *ca vej'eu*; I-II, v. 4: *e ja* / *que ja*; II-III, v. 5: *mais mentirei* / *mentirei*; I-II,

v. 6: *a quen / [e] a quen*; I-II, v. 7: *e as[s]i*). Véxase o mordobre do último verso das estrofas I e II (*guarecendo / guarrei*) e os casos de rima derivada (I, v. 4: *aprendendo* e v. 5: *aprenderei*; I, v. 6: *mentir-lho-ei* e II, v. 1: *mentireiro*; II, v. 4: *verdadeiro* e III, v. 2: *verdade*).

Rítmica: aínda que se detecta unha tendencia para o acento recaer na cuarta sílaba de cada verso, como é habitual nos decasílabos, a regularidade rítmica non é en absoluto clara, aparente expresión formal do desasosiego e indignación pola situación relatada no texto.

Esquema métrico (véxase Tavani 1967, esquema 161:203):

	3	(10'a	10'b	10'b	10'a	10c	10c	10'a)
I		endo	ões			ei		
II		eiro	igo			al		
III		ece	ade			or		

Este é un dos esquemas estróficos máis recorrentes dentro do corpus da lírica trobadoresca galego-portuguesa, xa que é empregado nun total de 297 cantigas. De todos os modos, e de termos en conta a alternancia entre versos agudos e graves que vimos de comentar, reflectido polo esquema métrico anterior, o número de composicións que presentan idéntica distribución fica reducido a dezasete.

Comentario

As xentes e as nacións viven nun momento de confusión e de mudanza; deste período crítico despréndese, para o trobador, que parece máis rendíbel non cumprir a palabra dada, e así el propio obterá proveito (I), porque observa como ao mentiroso lle van mellor as cousas do que a aquel que di a verdade aos seus amigos; e por isto xura e afirma que nunca máis dirá a verdade, senón que mentirá e despois afirmará outra cousa, e a quen quere ben quererá mal, e así tirará proveito como cabaleiro (II). E xa que non viu aumentar o seu valor e a súa honra cando era fiel á verdade, explica o que fará a partir dese momento: mentirá aos seus amigos e ao seu señor, e, dese modo, logrará aumentar a súa honra e grandeza coa mentira, xa que decrecen coa verdade (III).

Probabelmente sexa esta a cantiga máis (re)coñecida e unha das que mostran maior mestría no cancionero do trobador Pero Mafaldo. Trátase dun texto de teor moral, e que por tanto forma parte do xénero de escarnio e mal dizer, aínda que este grupo de

cantigas que teñen como temática central a perda de valores do presente posúen unha serie de características que as singularizan no conxunto do xénero e que dificultan a súa clasificación e mesmo a propia denominación. Non é a nosa intención desenvolver un estudo pormenorizado destes asuntos, pois non é o obxectivo nin a finalidade da nosa análise e excedería, aliás, as pretensións deste traballo, mais consideramos necesario, con todo, facermos referencia cando menos á denominación –aínda que brevemente– para dalgún xeito xustificar a nosa escolla.

A maior parte dos estudiosos da poesía medieval galego-portuguesa optan por incluír estas cantigas³⁵ baixo a denominación “sirventés moral” ou “sátira moral”. “Sirventés”, que é a empregada para as composicións satíricas occitanas, rexístrase na nosa poesía trobadoresca nunha única ocasión, e xustamente na tenzón que o xograr occitano Picandon mantén con Joan Soarez Coelho (V 1021), mentres que “sátira” é na realidade un xénero literario e non unha tipoloxía textual. Á vista disto, nós, e seguindo a proposta de Ron Fernández –para cuxa detallada e xustificada explicación remitimos (Ron Fernández 1997: 13)–, optamos pola denominación “cantigas morais”.

Voltando ao texto de Mafaldo, e a respecto dos motivos nel tratados, é obvio que os seus versos, tal e como explicita a paráfrase previa, tratan o tópico do *mundo às avessas*, a falsidade, o triunfo dos falsos e mentirosos sobre os verdadeiros, desprezando esa circunstancia negativa do mundo presente. Alén disto, permítese o noso trobador introducir na última cobra, como veremos, unha sarcástica consideración sobre a invalidez, naquela altura, do *prez* e da *onra*, cualidades de suma relevancia na sociedade feudal.

O tópico do *mundo às avessas*³⁶, máis habitual na tradición provenzal do que na galego-portuguesa, e cuxo máximo representante na nosa lírica é o trobador Martin Moxa, vén dado neste texto pola intención do eu poético de actuar mal, de incorrer na mentira, posto que ve como os mentireiros progresan mentres que os honestos e íntegros descendén na consideración social. No entanto, esta composición mafaldiana presenta varias peculiaridades en relación a outras cantigas morais que tamén tratan o mesmo tópico, posto que non se desenvolve o louvor do tempo pasado como un tem-

³⁵ Outra cuestión relevante é a delimitación do subgrupo de composicións que podemos considerar como cantigas morais na poesía trobadoresca galego-portuguesa, e que oscilan entre catorce e dezaioito segundo os criterios empregados polos diversos investigadores. Remitimos, a este respecto, para Tavani (1967), Videira Lopes (1994: 133) e Ron Fernández (1997: 1362-1363).

³⁶ Sobre este tópico véxanse as consideracións de Segismundo Spina (1966: 163-176).

po mellor do que o presente, ademais de o motivo ser aplicado neste caso ao mundo feudal, aos pactos entre cabaleiros (v. 14) e á relación co señor (v. 19).

Desde un punto de vista estrutural, e como adoita acontecer nesta tipoloxía de textos de carácter moral, a primeira cobra ten un carácter narrativo, coa exposición dos motivos que serán despois reiterados e glosados nas outras dúas. Vemos como xa no *incipit* aparece o vocábulo *gentes* (vid. tamén *nações* no v. 3), que alude á colectividade, á sociedade en que se inscribe á voz poética, e que, na súa opinión está desorientada, confusa, e en proceso de mudanza dos valores que previamente existían (vv. 1-3). A seguir, nos versos 4 e 5, exprésase a toma de conciencia desa realidade por parte do trobador, como evidencian as rimas derivadas de ambos (*aprendendo, aprenderei*), que preanuncian unha fonda e inminente variación no seu modo de se comportar: comezará a usar a mentira e a tirar proveito de tal feito (vv. 6-7).

Esta distribución dos contidos a nivel estrófico reitérase, a grandes trazos, nas outras dúas. Así, a segunda, que aliás está ligada sintacticamente á previa (véxase a nota aos versos 7-8), insiste na oposición entre aquelas persoas que empregan a mentira e aquelas outras que fan uso da verdade, saíndo sempre beneficiadas as primeiras, situación que provoca o anuncio dun cambio de actitude no suxeito lírico, que comezará tamén a mentir.

Por fin, a última agrupación estrófica posúe un carácter máis sintético e directo, “coa burloa pero amarga constatación –no límite entre a sátira de costumes e a autoburla ó modo do “mundo ao revés”– de que prez e valor xa só se poden basear na mentira” (Lanciani & Tavani 1995: 139); de aí que manifeste que mentirá ao *amigo* e ao *senhor*, rompendo así por completo os códigos de honra e lealdade que unha persoa debía cumprir no contexto feudal: *mentirei ao amigo e ao senhor, / e pojará meu prez e meu valor / con mentira, pois con verdade dece* (vv. 18-20). É tamén nesta cobra (v. 17) onde aparece a función narrativa, unha chamada ao(s) destinatario(s) da cantiga: *vede-lo que farei*.

O texto está, pois, baseado na antítese *verdade* fronte a *mentira*, vocábulos que ademais son privilexiados e resaltados como rimas derivadas (*mentir-lho-ei*, v. 6 e *mentireiro*, v. 8; *verdadeiro*, v. 11 e *verdade*, v. 16) ou en encabalgamento (*e pojará meu prez e meu valor / con mentira*, vv. 20-21). Mais dalgunha maneira esa antítese esténdese igualmente ao plano temporal, o mundo presente en confrontación cos tempos vindeiros, oposición que podemos observar claramente nas formas verbais do texto (os presentes *vej’eu, diz, juro, digo* etc, fronte a outras que transmiten futuridade

como *aprenderei, mentir-lho-ei, quereirei-lhe, farei* etc.), sentido que fica sintetizado no verso 9, reforzado tamén pola negación: *[e] a quen quero ben quereirei-lhe mal*. Tamén aparece un tempo verbal en pretérito no verso 16 (*porque me quigi teer à verdade*), mais só para reafirmar o compromiso que o eu lírico mantivo coa verdade, que provén do pasado e se prolongou até o momento presente, en que se produce a mudanza de comportamento.

Nesta liña, temos de reparar en *vej'eu*, que aparece no primeiro verso da primeira e segunda estrofas, e relacionados ademais polo artificio das cobras *capdenals*. Este verbo en P1 dá conta do coñecemento que o eu poético posúe da realidade que nos relata, e que dalgún modo está en contraposición coas *gentes*, ese substantivo en plural que abrangue a colectividade, o groso da sociedade, suxeito do comportamento reprobábel da mentira, aínda que el tamén acabe optando por mudar o seu proceder en favor dela, o que fará que a súa honra e valor medren (v. 19-20).

Todas estas antíteses, segundo indica Ron Fernández (1997: 1352), “revisten unha funcionalidade lírica e soen levar a unha constatación axiomática que serve de aseveración discursiva e de reflexión de tipo moral e, ás veces, de peche discursivo da cantiga”, como podemos comprobar nos versos finais deste texto: *e pojará meu prez e meu valor / con mentira, pois con verdade dece*.

En termos de intertextualidade, a respecto deste texto Scholberg (1971: 124) afirmou que “la tónica de indignación, revestida de ironía tajante, hace pensar en la de Cerverí de Girona”. Como indica Beltran (2005: 273), Scholberg descoñecía na altura o feito de Pero Mafaldo ter frecuentado a corte de Xaime I, lugar onde puido ter entrado en contacto con Cerverí, ou iso é o que nos fan considerar as semellanzas entre a presente cantiga e o texto *Hom no pot far sirventes mas sirven*³⁷ do devandito poeta:

[...] creo razonable suponer que esta composición se puede atribuir a los mismos hechos y a los mismos intereses que motivaron el sirventés de Cerverí y, más concretamente, a los nobles (y las milicias de las ciudades) que, ante la prohibición de Jaime I, desatendieron la convocatoria del infante Pedro para que le acompañaran a Tolosa. Y quién sabe si se dirigía también contra los barones del Pirineo, vinculados al infante por el pacto de 1269. Éste pudiera ser el motivo de que ambos usen el mismo recurso retórico, el tópico del mundo al revés, más vinculado a estos problemas en la lírica provenzal que en la galai-co-portuguesa (Beltran 2005: 275).

³⁷ Remitimos á edición deste texto de Cerverí de Girona realizada por Vicenç Beltran e incluída no seu artigo “L’infant Pere, Cerverí de Girona i Pero Mafaldo” (1994).

Máis un exemplo, en definitiva, da intercomunicación e do fecundo diálogo poético entre trobadores e escolas trobadorescas no ámbito da Península Ibérica.

Notas

1. Para alén de confusións banais por frecuentes, no texto da cantiga –só transmitido por B– existen numerosos erros de copia, nun número moi superior ao detectado noutros poemas de Pero Mafaldo. Xa no propio inicio da composición se percibe a confusión <D>/<U>~<V>, que tamén aparece na mesma posición en B noutros textos (vid. Vi 113.1 <Dy> B; Vós 1247.19 <Dos> B, <Vos> V).

Por outra parte, a aparición de *revolver* en Pero Mafaldo constitúe unha das escasas documentacións deste verbo na lírica trobadoresca, cal corresponde a unha formación romance sobre a base *volver*. Nas ocorrencias no corpus profano galego-portugués, *revolver* presenta, en xeral, o significado de ‘follear’ (1560.2), ‘remexer’ (1490.19, 1637.19 e 27) e ‘revirarse’, como verbo pronominal (1577.4); no entanto, o sentido metafórico de ‘intrigar’ só se rexistra na cantiga mafaldiana, facéndoo sinónimo de *mizcrar* (e as súas variantes). As restantes ocorrencias de *revolver* na produción medieval son acordes con esta situación, pois os valores iniciais son os comúns na maioría dos seus rexistros nas *Cantigas de Santa Maria* (56.35, 149.43, 241.40, 247.31 e 361.43; vid. Mettmann 1972: s.v. *revolver*), igual que na tradución da *Crónica Xeral* e mais o único da *Crónica Troiana* (vid. TMILG, s.v.). Alén de Pero Mafaldo, as únicas documentacións do mesmo valor metafórico aparecen nas *Cantigas de Santa Maria* (*Quand’ esto soub’ o diabo, / andou muito **revolvendo**, 67.82; un falsso mezcador / atant’ andou **revolvendo**, que o foi con el mezcra, 177.13*) e mais nunha pasaxe da *Crónica Xeral*: *Et asi [se] começarõ de misclar et de **reuoluer** de hũa parte et da outra, que nõ podo auer acordo enos mouros de tẽer hũus cõ outros* (vid. TMILG, s.v. *reuoluer*)³⁸.

2. A única explicación para a escasísima representación do adverbio *aginha* na lírica profana (vid. tamén 478.9, 1460.21 e 1615.11) é a competencia do provenzalismo *toste*, máis utilizado nas cantigas do que a forma tradicional galego-portuguesa (vid. TMILG, s.v. *agĩa, agina, aginha, aginna, agiña, agĩa, agyna, agynna, agyña*).

³⁸ O feito de que no CIPM só se rexistren cinco ocorrencias (dúas no *Leal Conselheiro*) confirma o carácter lingüisticamente innovador de *revolver*.

3. A lección manuscrita <auirefy ay natoes> permite fixar *antre si as nações*, a partir da comprobación de erros en B como os seguintes: para alén da recorrente confusión <u>/<n>, o lapso <i>/<t> é de fácil explicación paleográfica (vid. *ten* 839.3 <ien> B, <ren> V; *trobador* 1595.17 <irabador> B, <trobador> V; *Bretanha* 1618.7 <breiêha> B, <breienha> V) e autoriza a lectura *antre*. No que di respecto ao artigo, a confusión <y>/<s> encóntrase tamén en B: *reis* 1594.16 <Reyy> B, <reyx> V; *estas donas* 1594.23 <ey tas donas> B, <erastodas> V; *deste* 1668.9 <Deyte> B, <deu / te> V. Finalmente, a voz *nações* transparece a partir da consideración da confusión <t>/<ç>, tendo en conta, ademais, que a equivalencia <t>/<c> é extremadamente frecuente, igual que a ausencia de cedilla (o erro <c>/<ç> rexístrase decote nos cancioneros italianos): *começar* 371.15 <cometar> BV; *faça* 474.6 <ffata> B; *quiça* 490.23 <qta> B, <qça> V; *sença* 725.17 <senta> BV; *faç'* 887.6 <faç> A, <fat> BV; *posfaçan* 919.1 <pos ffatam> BV; *Clemenço* 1218.1 <clemêto> B, <clemento> V; *moço* 1334.7 <moto> BV; *traíçon* 1497.10 <Tray tō> B, <trayçō> V; *quiçai* 1594.11 <quiti> B, <qcoi> V.

É certo que o termo *naçon* ten escasa documentación nos séculos XIII-XIV, mais, con todo, rexístrase na tradución galega da Crónica Xeral (*et toda a nação*) e mais na *General Estoria* (*estas som as compadas de Noe, segundo suas nasções*) (vid. TMILG, s.v.). A partir do século XIV a voz *naçon* aumenta moi significativamente as súas ocorrencias en textos portugueses (vid. CIPM e CdP, s.v. *naçom*, *nações*). É por isto que, ao non existiren problemas paleográficos nin documentais, parece preferíbel a lectura *as nações* (proposta por Lapa) antes do que *aos varões* ou *os varões* (Beltrán e Lopes, respectivamente), máis interventivas, e, sobre todo, *a jurações* (Michaëlis, Spina), cun vocábulo que non está atestado na Idade Media. Deste xeito, a cantiga comeza coa alusión ao colectivo (*gentes*, v. 1; *nações*, v. 3)³⁹ para, despois, pasar ao individual, en primeira persoa. Finalmente, unha razón complementaria que contribúe a excluír *varões* como opción editorial é o feito de este substantivo, tanto na súa forma masculina como feminina (*varõa*, 1434.10), aparecer utilizado na lingua trobadoresca exclusivamente como vocativo (vid. 564.10, 1324.6), igual que acontece nas *Cantigas de Santa Maria* (vid. 2.3, 45.89, 55.73, 83.6, 119.32, 134.45 etc.).

5. Neste verso, o mesmo que acontece no v. 14, aparece tamén o evidente erro <c>/<e>, que xa todos os editores, coa excepción de Beltrán no v. 14, corrixiron. Con

³⁹ Aínda que Lapa, na nota correspondente, considere que *gentes* connota unha noción de individualidade (fronte á idea colectiva de *nações*).

efecto, en B detéctase con certa frecuencia este erro de copia, especialmente no inicio do verso que, en moitas ocasións, está constituído pola copulativa. Como mostra, véxanse algúns casos significativos: *e ora* 300.r1 <e ora> A, <Cora> B; *e vi-a* 302.r1 <euia> A, <Cuia> / <Ouia> / <Cuya> / <Cuya> B; *e ia-se* 489.17 <chiaffe> B, <chiasfe> V; *e a* 494.32 e 35 <cal> B, <e a> V; *e, amigo* 649.r1 <Camigo> B, <ca migo> V; *e a* 767.r1 <Cal> B, <cal> V; *e a vós* 792.r2 <Cauos> B, <e auos> V; *e ora* 1023.r2 <Cora> / <Eora> / <E ora> B, <cora> / <cora> / <e ora> V; *e, amigas* 1048.9 <Camigas> B, <camigas> V, <E amiga> B', <eamiga> V'; *e o* 1056.3 <Co> B, <eo> V; *e á* 1114.4 <ca> B, <ea> V; *e assi* 1364.r3 <Caffy> B, <cafsy> V; *e a Deus* 1645.15 <Cadš> B, <Ca des> V.

Por outra parte, en <appenderey> evidénciase o erro <p>/<r>, que se rexistra tamén con certa frecuencia nos dous apógrafos italianos. Entre outros, véxanse en B os seguintes casos: *natura* 148.20 <nacupa> B; *Rodrigo* 450.2 <podrigo> B; *a poer* 631.16 <arder> BV; *recado* 1339.15 <precado> B, <rrecado> V; *certo* 1339.17 <cepto> B, <çerco> V; *rog'eu* 1597.10 <pogueu> B, <rogueu> V; *d'Arago[n]* 1635.10 <Da pago> B, <dapago> V etc.

6. O verbo *mentir* 'enganar, incumplir, dicir con mentira', que habitualmente rexe dativo e se constrúe coa preposición *a*, ten neste caso un uso transitivo, confirmando que a transitividade é un concepto graduábel e variábel. Con todo, é un uso ben escaso no corpus poético profano, pois só conta con outras dúas ocorrencias: *o que me foi miscrar / vosco por certo soube-vos mentir / que outra dona punhei de servir* (938.2); *e meus preitos talhei / con Frei Rodrig'e mentiu-mi-os* (1430.27).

7-8. Para a necesaria ligazón sintáctica interestrófica pola aparición dunha cláusula subordinada causal no inicio da segunda estrofa, vid. nota a IV.7-8.

8. Aínda que, en xeral, na lírica trobadoresca *ao(s)* computa metricamente como dúas sílabas, este encontro vocálico, de modo similar ao que acontece con *aa(s)*, é unisilábico en todas as súas ocorrencias na presente cantiga (vv. 8, 19). Tal comportamento métrico non é raro, pois a medida unisilábica de *ao(s)* pode ser atestada con seguranza noutras pasaxes do corpus profano (455.1, 725.3, 813.12 e 21, 17 e 26, 968.24, 1015.10, 1207.12, 1356.r2 e r4, 1364.1 e 7, 1398.7, 1497.24, 1532.24, 1629.11).

Por outra banda, os datos dos textos medievais apuntan para unha coexistencia equilibrada das formas *mentiral*, *mentiroso* e *mentireiro* (vid. TMILG, s.v.). No que di respecto á última variante é de subliñar o seu menor uso no corpus trobadoresco, pois só se rexistra noutras dúas pasaxes: *ca un ricom'achei eu mentireiro* (1383.3); *Criado foi en Castro Mentireiro* (1633.18).

9. A lección <ca o> de B confirma a necesidade de manter a integridade da conxunción comparativa *ca*, sen que existan razóns para a anómala crase de *ca* que todos os editores, agás Beltrán, estableceron neste verso (vid. Ferreiro 2012b).

Por outra parte, a partir da medida unisilábica de *ao* (vid. nota ao v. 8), para a necesaria contaxe decasilábica do verso é necesaria a sinalefa *verdade_ao*, que constituiría unha secuencia trisilábica no seu conxunto.

A expresión *jur' e digo* constitúe unha fórmula estereotipada con outras dúas ocorrencias no corpus (1042.15 e 1241.10), que, xunto co presente contexto, confirman a fixación dunha estrutura bimembre que aínda se atesta desenvolvida en Fernan Gonçalvez Seavra: *juro-lhes eu e digo-lhes assi: / ...* (348.10).

12. O verbo *firmar* ‘facer firme, tornar seguro’ (atestado con frecuencia na prosa notarial) é de uso ben restrito na lingua dos trobadores, xa que só reaparece en 991.4 (*pero o fez e o firmou*) con outro matiz semántico (cf. tamén CSM 83.8, 135.35, 185.35).

13. Perante a evidente hipometría versal, a maioría dos editores optou, alternativamente, por *quer' o[je]* (Michaëlis, Spina) e *quero [i]* (Lapa). Porén, como xa foi indicado (vid. nota a II.7), a solución máis económica debe residir, máis unha vez, nunha copulativa inicial de verso seguramente ausente por lapso de copia.

14. A frecuencia do erro <c>/<e> (vid. nota ao v. 5) indica, máis unha vez, que cómpre emendar a lección manuscrita <Cafy> para restaurar a necesaria copulativa inicial do verso. Porén, Beltrán prefere unha lectura *ca asy*, pouco xustificábel do punto de vista paleográfico e conceptual.

15. Perante a lección <p's> podería pensarse nunha evolución da consoante africada para fricativa, mais o feito de atestar a confusión <z>/<s> (en posición final) só nun dos manuscritos en diversas pasaxes transmitidas polos dous apógrafos italianos

confirma que estamos perante unha simple confusión gráfica⁴⁰: *jaz* 916.5 <iaz> B, <las> V; *voꝝ* 1382.20 <uoꝝ> B, <uos> V; *voꝝ* 1395.11, 12, 14, 16 e 21 <uos> (<Vos> no v. 12) B, <uoꝝ> V; *diz* 1471.2 <Dizl> B, <dis> V; *dez* 1645.6 <des> B, <dez> V etc.; no entanto, o caso máis significativo é *prez* en 993.13: <pres> B, <pez> V.

Finalmente, a lección manuscrita <outra> mostra a frecuentísima confusión <u>/<n>, así como a aparición do erro <tr>/<rr>, co intercambio, tamén frecuente, <t>/<r>. Casos moi similares aparecen tamén nos dous apógrafos italianos; entre outros: *desonra* 876.2 <defonrra> B, <defonitra> V; *onrado* 1338.20 <onrado> B, <ontrado> V; *desonrado* 1380.11 <defonirado> B, <desontrado> V etc. Son especialmente significativas, por outra parte, as seguintes leccións manuscritas: *d'onra* 1550.20 <Doutra> B; *onrar* 1679.13 <ontrar> V.

16. Repárese en que *teer-se à verdade* significa ‘dicir a verdade, ser sincero’.

17. Carece de xustificación a lectura *vêde lo* de Graça Videira Lopes, onde aparentemente estaríamos perante a típica forma arcaizante do artigo (e pronome) que só se rexistra nas cantigas de amigo (vid. Ferreiro 2013a). Obviamente, neste contexto *vede-lo* presenta a asimilación do artigo ao -s final da forma verbal *vedes*, de claro valor imperativo, tal como noutras pasaxes similares acontece:

761 / 70,6 JGarGuilh [B745/V347], v. 5:

Amigas, o meu amigo
dizedes que faz enfinta
en cas d’el-rei da mia cinta;
e **vede-lo** que vos digo: / ...

772 / 70,39 JGarGuilh [B755/V358], v. 5:

Per boa fe, meu amigo,
mui ben sei eu que m’ouvestes
grand’amor e estevestes
mui gran sazon ben comigo;

⁴⁰ Talvez sexan casos de diferente teor certa variación -z/-s que se percibe en patronímicos: *Gonçalviz* vs. *Gonçalvis*, *Fernandez* vs. *Fernandes*, *Soarez* vs. *Soares* etc. Por outra parte, moi raramente se rexistra a confusión <z>/<s> en posición explosiva. Vid., por exemplo, *fazedes* 500.16 <fasedes> B, <fazedes> V; *lazeiro* 982.26 <lazeiro> A, <lazero> B, <lasero> V.

mais **vede-lo** que vos digo:

ja çafou!

909 / 143,13 RoiFdz [B907/V494], v. 15:

De quant'eu cuidei acabar

nulha cousa non acabei,

ca **vede-lo** que eu cuidei: / ...

1280 / 88,1 Lour [B1264/V869], v. 10:

Des que nos vimos, **vede-lo** que faz:

el por mí morr', e eu and[o] assaz

namorada.

1567 / 81,10 JVqzTal [B1548], v. 5:

Non sei oj'eu máis pecado, burgesa

de min, mais **vede-lo** que mi máis pesa:

São velh', ai [capelan!]

Nótese, ademais, a aparición da variante preposicional *par* na expresión *par caridade*, en liña co seu exclusivo uso en fórmulas de teor relixioso, tales como xuramentos ou invocacións a Deus ou aos santos (*par Deus, par Nostro Senhor, par Santa Maria, par (San) Servando, par San Vincente, par San Leuter, par Ti*) ou na expresión, de similar valor, *par fe, sen engano* (1525.12).

18. A continuación da estrofa, como amplificación explicativa do v. 18, aconsella novamente (vid. III.4) a segmentación do artigo na secuencia <veyo> de B, que a maioría dos editores non considerou (Michaëlis, Lapa, Spina, Beltrán).

19. Sobre a anómala elisión vocálica que algúns editores realizaron no substantivo *amigo* para evitar a sinalefa *amigo_e* vid. nota a III.16.

20. En liña coa observación de Mettmann ("Talvez seja de preferir a grafia *pojar*", cf. *Glossário*, s.v. *poiar*) e de acordo co galego moderno *poxar*, fixamos a forma *pojar* (<*PODIARE) a diferenza de todos os anteriores editores, que coa grafía *poiar* suxiren unha rara e minoritaria evolución do grupo intervocálico -DJ-. O verbo *pojar*, co sentido de 'facer subir, elevar, medrar' só aparece noutras catro composicións (115.10 e 30, 1421.10, 1467.13 e 20, 1526.4, 7, 13, 18 e 20).

21. Finalmente, aínda se detecta o erro <z>/<r> en <mētiza> *mentira*, que, de novo, se pode atestar con certa frecuencia nos cancioneiros italianos en posición final, máis raramente en posición explosiva: *fara* 301.8 <fara> A, <faza> B; *pero* 966.7 <pezo> B, <pero> V; *tirades* 1329.9 <tizades> B, <tirades> V.

Débese facer constar, por outra parte, o uso compacto de *decer* (de orixe incerta) na lingua das cantigas profanas (vid. tamén 876.5, 880.5, 1404.20, 1440.33, 1550.19), fronte a formas do tipo *decender* e *descender* (cf. lat. DESCENDĒRE), que aparecen esporadicamente nas *Cantigas de Santa Maria* (vid. Mettmann 1972, s.v.) e si comezan a ser frecuentes en textos tardíos (vid. TMILG, s.v. *descender*, *desçender*, *decender*, *deçender*). Neste sentido, resulta significativo que *decer* apareza nun contexto moi similar ao de Pero Mafaldo, xa que se rexistra noutro sirventés de Martin Moxa (880 / 94,2 [B889/V473], v. 5):

Amigos, cuid'eu que Nostro Senhor
non quer no mundo ja mentes parar,
ca o vejo cada dia tornar
de ben en mal e de mal en peor,
ca vejo boos cada dia **decer**
e vejo maos sobr'eles poder:
por én non ei da mia morte pavor.

VII

O meu amig', amiga, que me gran ben fazia,
 fez-me pre[i]t'e menage que ante me veria
 que se fosse, e vai-s'ora de carreira sa via,
e sempre mi assi mente e non á de mí vergonha:
non me viu máis d'un dia e vai-s'a Catalonha. 5

Nunca vistes, amiga, quant'al amigo visse,
 ca me jurou que nunca se ja de mí partisse
 e máis foron de cento mentiras que m'el disse,
e sempre mi assi mente e non á de mí [vergonha:
non me viu máis d'un dia e vai-s'a Catalonha]. 10

Non sabedes, amiga, como m'ouve jurado
 que nunca se partisse de mí sen meu mandado,
 e mentiu-me cen vezes e máis o perjurado,
e sempre [mi assi mente] e non á de min [vergonha:
non me viu máis d'un dia e vai-s'a Catalonha]. 15

Repertorios

D'Heur 345; Tavani 131, 5

Manuscritos

B 383, f. 86r, col. b

Edicións

Michaëlis de Vasconcelos (1990 [1904]: 864); Nunes (1973 [1928]: 457-458); Spina (1983: 34); Cohen (2003: 535); Littera [26-9-2013].

Edición paleográfica en Molteni (1880: 139) e semidiplomática en Machado & Machado (1950, II: 168). A cantiga foi incorporada ás antoloxías de Nemésio (1950: 56), Piccolo (1951: 143-144), Landeira Yrago (1975: 209), Torres (1977: 346), Ferreira & Martínez Pereiro (1996a: 211).

Variantes manuscritas

1 fazia] fazia B 2 pre[i]t'e menage] p'dem enaige B 3 e vai-s'ora ... carreira sa via] euayff[oria .. carrerya lauia B 4 e] Et B 5 e ... Catalonha] et ... cataionha B 6 amiga] amiga(l) B 7 jurou] uirou B 8 e] Et B 9 e] Et B 13 e] Et B 14 e ... e] Et ... Et B.

Variantes editoriais

1 fazia] fazia Cohen, *Littera* 4 mente e] ment(e)! E *Michaëlis*, ment'e Nunes, *Cohen, Littera*, ment(e) e *Spina* 5 s'a] s(e) a *Michaëlis* 6 quant'al] quen tal *Michaëlis*, *Nunes, Spina, Cohen*, quem tal *Littera* 9 mente e] ment(e)! E *Michaëlis*, ment'e *Nunes, Cohen, Littera*, ment(e) e *Spina* 10 s'a] s(e) a *Michaëlis* 14 mente e] ment(e)! E *Michaëlis*, ment'e *Nunes, Cohen, Littera*, ment(e) e *Spina*; min] mi *Michaëlis, Nunes, Spina, Cohen, Littera* 15 s'a] s(e) a *Michaëlis*.

Métrica

Cantiga de amigo, do tipo de refrán. A cantiga consta de tres cobras *singulares* de tres versos tredecasilábicos graves e monorrimos con un refrán de dous versos da mesma medida e carácter, de modo que a rima de toda a composición é breve ou feminina.

Artificios: cobras *capfinidas* (I, v. 5: *viu* e II, v. 1: *vistes, visse*). Casos de *dobre* (I-II-III, v. 1: *amiga*; II-III, v. 2: *nunca, partisse, mī*) e *mordobre* (II-III, v. 3: *mentiras / mentiu-me; cento / cen*), algúns deles distribuídos de modo irregular no verso. Nótese a presenza das rimas derivadas (I, v. 2: *veria* e II, v. 1: *visse* / III, v. 1: *jurado* e v. 3: *perjurado*).

Rítmica: os versos de trece sílabas⁴¹ presentan habitualmente, para alén do acento estrófico, acentos na terceira, sexta e novena sílaba, e aínda que en xeral se respecta

⁴¹ Spina (2003) considera que os versos de trece sílabas na nosa poesía trobadoresca son o resultado da asociación de dous hexasílabos (véxase a seguinte nota), á vez que indica que os versos de trece, catorce ou máis sílabas son “medidas de uso esporádico, limitadas à poesía popular, tais metros aparecen [...] combinados com outros mais curtos, e são no mais das vezes susceptíveis de descomposição em metros menores” (Spina 2003: 77). Neste caso non se produce esa combinación, posto que todo o texto está formado por versos tredecasilábicos.

Por outra parte, o propio Spina apunta a que estamos perante a unha fórmula estrófica de tipo zexelesco (1983: 35), cos tres versos monorrimos que conforman o corpo da estrofa máis un refrán dístico tamén monorrimo (Spina 2003: 88-93).

este esquema acentual no presente texto, a regularidade non é absoluta, pasando ás veces o acento da terceira á cuarta sílaba, como acontece por exemplo nos versos 1 e 7.

Esquema métrico (véxase Tavani 1967, esquema 16:6):

	3	(13'a	13'a	13'a	13'B	13'B)
I		ia			onha	
II		isse				
III		ado				

Trátase dun esquema estrófico pouco habitual na poesía galego-portuguesa, xa que se rexistra nunha vintena de composicións. Ademais, unicamente a presente cantiga de amigo de Pero Mafaldo e unha outra satírica de Afonso Soarez Sarraça (B 1622, V 1155-1156) están construídas en base a tredecasílabos graves⁴².

Comentario

A rapaza diríxese á confidente e dille que o seu amigo, que lle facía gran ben, lle xurou que a vería antes de se ir; porén, agora marcha sen a ver, de modo que lle mente sen vergoña ningunha: non a viu máis do que un día e marcha para Cataluña (I). E dille á súa amiga que ela nunca viu un amigo así: el xuroulle que nunca se separaría dela, mais foron moitas as mentiras que lle dixo, e sempre lle mente así sen vergoña ningunha, xa que non a viu máis de un día e marcha para Cataluña (II). E dille á amiga que ela non sabe como el lle xurou que nunca marcharía do seu lado sen o seu consentimento, e o hipócrita e falso mentiulle cen veces e máis, e méntelle sempre sen vergoña ningunha: viuna unha única vez e marcha para Cataluña (III).

Presenta esta cantiga certos elementos que fan dela unha composición senlleira no cancionero de Pero Mafaldo, mais tamén no ámbito do xénero de amigo galego-portugués. Referímonos, entre outras, a cuestións como a presenza dun topónimo, a utilización de léxico proveniente do contexto da homenaxe feudal ou a inclusión de frases máis propias do rexistro oral.

Estamos novamente ante unha cantiga monologada –técnica narrativa maioritaria no xénero de amigo⁴³– na cal a moza namorada se dirixe a un narratario, que aquí é

⁴² Tavani no seu *Repertorio metrico* ofrece outra posibilidade para esta cantiga (240:2), segundo a cal cada estrofa constaría de dez versos hexasílabos graves.

⁴³ Remitimos a este respecto para a obra de Lorenzo Gradín (1990: 113-131).

unha amiga, como tamén acontecía na outra cantiga de amigo xa vista (texto V). O *topos* fundamental nos quince versos que nos ocupan é sen dúbida a separación entre a amiga e o amigo, feito que obviamente supón un obstáculo para a eventual satisfacción amorosa⁴⁴, e do cal descoñecemos a razón, a pesar de que a marcha do amigo na maior parte dos casos se debe, aínda que non se explicita, a que ten de ir á guerra:

O outro gran motivo de impedimento é a obriga do amigo de ir servi-lo rei cando este llo require, porque precisa do auxilio dos seus vasalos nas situacións –bastante frecuente– de guerra. É posible que a maioría das cantigas que mostran o sufrimento dos dous amantes sen manifesta-la causa inmediata teñan a súa xustificación literaria neste contexto [...] (Brea & Lorenzo Gradín 1998: 92).

Esta partida repentina do amigo fai que a voz poética se anoxe e o culpe de faltar á súa palabra, xa que lle prometera que non se afastaría dela, xuramento expresado no segundo verso de cada cobra: *fez-me pre[i]t'e menage que ante me veria / que se fosse; ca me jurou que nunca se ja de mí partisse; como m'ouve jurado / que nunca se partisse de mí sen meu mandado*. Observamos aquí unha *gradatio* ascendente, pois a amiga, a medida que avanza no seu discurso, procura unha intensificación da unión que ten co home: na primeira estrofa expón que el lle dixo que a vería antes de marchar, para na segunda manifestar xa que lle prometeu que non se separaría dela, e acabar dicindo que o amigo lle xurou que nunca marcharía do seu lado sen o seu consentimento. Porén, esta unión ou vínculo que a voz feminina dalgún xeito pretende “facer real” con estas palabras dirixidas á súa confidente, na nosa opinión non son máis do que unha exaltación dos propios desexos, xa que no estribillo vemos como a súa relación ou vínculo se limita a un único encontro entre ambos: *non me viu máis d'un día*.

En calquera caso, a moza namorada acusa ao amigo de mentirán e hipócrita, recriación que se nos transmite por medio de correspondencias paralelísticas no verso 3 da segunda e última cobra, que precede ao refrán: *e máis foron de cento mentiras que m'el disse / e mentiu-me cen vezes e máis o perjurado*. Nestas frases, que ponderan negativamente o comportamento do amigo, facendo uso dunha maior concreción con esa referencia numérica (*cento, cen*)⁴⁵, “a linguaxe achégase á liña coloquial, con deixes de dictado tópico ou de paremia”, como indica Filgueira Valverde (1990: 29).

⁴⁴ Isto entroncaría co denominado por Tavani (1991: 154) como o campo sémico do “amor insatisfeito”.

⁴⁵ Véxase a nota ao verso 8.

Conforme diciamos, non son expresións demasiado frecuentes nas cantigas de carácter amoroso, onde é máis habitual acharmos sintagmas cun carácter sentencioso, como acontece co *verv' antigo*.

A indignación da moza, a que vimos de facer referencia, vese intensificada estilisticamente a través da colocación en posición anafórica dos adverbios de negación *Nunca* e *Non* que, aliás, principian a segunda e terceira cobras respectivamente, así como pola utilización como vocábulo rimante de *perjurado* (e establecendo unha rima derivada a respecto de *jurado*, v. 11), substantivo referido ao amigo, e que insiste na súa falsidade e no engano cometido.

Neste sentido, temos de fixar a nosa atención no modo en que aparecen enunciadas as promesas do home: *fez-me pre[i]t'e menage* (v. 2), *ca me jurou* (v. 7), *como m'ou-ve jurado* (v. 11). Trátase en todos os casos de expresións que proveñen do contexto feudal, máis concretamente da homenaxe e do xuramento de fidelidade que o vasalo fai ao señor (Pichel 1987: 73-74), pois o rito da homenaxe era un acto que consistía na presentación das mans do vasalo ao señor, como símbolo da súa entrega a el, ao que seguía o xuramento de fidelidade, pronunciado polo vasalo coa man sobre as sagradas escrituras:

Dans la chanson courtoise, les rapports qui lient la dame et le poète-amoureux son évoqués à l'aide de certains termes qui, dans la langue féodale, désignaient le pacte unissant le seigneur et son vassal. Exalté d'une façon dans les chansons de geste, l'hommage féodal est donc célébré d'une autre façon dans la poésie lyrique (Cropp 1975: 472).

Aínda en termos lexicais, cómpre falarmos da serie que enuncia a separación entre o amigo e a amiga, destacada por medio da iteración poliptótica dos verbos *ir* (*fosse*, v. 3; *vai*, vv. 3 e 5-10-15) e *partir* (*partisse*, vv. 7, 12). O políptoto tamén afecta a outros vocábulos relevantes na composición, como os que fan referencia ao xuramento realizado polo amigo (*jurou*, v. 7; *jurado*, v. 11) e ao seu subsecuente incumprimento (*mente*, vv. 4-9-14; *mentiras*, v. 8; *mentiu-me* v. 13).

Tampouco podemos deixar de mencionar *Catalonha*⁴⁶, topónimo colocado como palabra rimante no segundo verso do refrán, e que alude ao lugar onde marcha o

⁴⁶ Cataluña pertencía á Coroa de Aragón desde o ano 1137. Tal como xa foi comentado, é moi probábel que Pero Mafaldo permanecese durante un tempo na corte catalano-aragonesa de Xaime I. Neste sentido, queremos lembrar aquí o estudo de Martín de Riquer (1950), xa aludido no apartado dos datos biográficos da “Introdución”, onde se suxire que un tal “Pedro, juglar de Galicia” que aparece en documentos do arqui-

amigo, case con total certeza para servir a el-Rei⁴⁷. Cómpre indicarmos que “considerando a división tradicional de xéneros [...], hai unha desigual presenza de topónimos en cada un deles. O xénero que menos topónimos incorpora é o de cantigas de amor” (Ventura 1995: 475), e o que máis as cantigas de escarnio e mal dizer. No xénero de amigo si existe un grupo relativamente importante de textos en que aparecen topónimos do ámbito rural, onde se celebraban romarías, e outros que fan referencia a lugares lonxincuos, onde o amigo está en campaña de guerra.

Diciamos que estamos perante unha cantiga monologada na cal a moza namorada se dirixe a un destinatario interno, que neste caso é unha amiga, como tamén acontece na outra composición de amigo do cancionero de Pero Mafaldo (cantiga V). Porén, no outro texto xa analizado aparecía unha amiga que desenvolvía o papel de intermediaria, intercedendo polos intereses do amigo, mentres que aquí a súa presenza é máis discreta, pois aparece unicamente nomeada a través da apóstrofe *amiga* que se reitera en *dobre* no primeiro verso de cada cobra, e limitase a actuar como ouvinte e confidente das penas de amor da voz poética.

Notas

1. O Cancioneiro da Biblioteca Nacional subministra a lección <fezia>, que é acollida por Cohen (seguido por Littera) na súa edición das cantigas de amigo, aludindo erroneamente á súa atestación nos glosarios de Lapa e de Mettmann. Porén, tal forma é absolutamente inexistente neses vocabularios e, aparentemente, nos textos medievais, sen que poida ser localizada en ningún banco de datos lexical; neste sentido, resulta significativo que o propio Colocci introduza unha marca en forma de aspa á marxe de *fezia*, probablemente indicando o seu carácter de erro de copia.

2. A expresión bimembre *preito e menage*, que se atesta tamén en Pero da Ponte dentro do corpus trobadoresco (*e non me val i preito nen menage*, 983.22), é unha lectura establecida por Michaëlis a partir da difícil e errada lección manuscrita e constitúe unha expresión formularia que aparece repetidamente na produción tabeliónica (vid. TMILG, s.v. *menage*, *menagẽ*, *menagẽe*, *menagem*, *menagen*, *menageen*,

vo da Coroa de Aragón datados nos anos 1262, 1265, 1269 e 1279, podería ser Pero Mafaldo, entre outras cousas, porque na presente cantiga “parece anunciar que se va a Cataluña” (Riquer 1950: 377).

⁴⁷ De feito, Joaquim Ventura, no seu estudo sobre a toponimia nas cantigas, clasifica este texto de Pero Mafaldo como pertencente ás cantigas de “campaña” (1995: 476).

menaje, menajen, menajẽ, menajee, omenage, omenagee, omenaje, omenajee, omenajẽ, omenajen, omenajeen etc.). Sirvan como mostra algunhas pasaxes da tradución galega da *Crónica Xeral*: *quero que me façades preyto et menagẽ; et façamo[s]llj preyto et menagẽ por amor do conde; Et elles fezerõ preito e menagẽ que nũa fossem contra elle; quero que mj façades preito et menagẽ do que uos disser; et fezerõlle preyto et menagẽ de lle conoçer senorio.*

3. A anómala lección <oria> mostra a presenza espuria de <i> (cf. tamén <Im enaige> *menage* no v. 2), que se detecta raramente en V, e con maior frecuencia en B. Véxanse, como mostra, os casos seguintes no Cancioneiro da Biblioteca Nacional: *sazon* 255.7 <fazon> A, <faizõ> B; *vós* 315.3 <uos> A, <uois> B; *camisa* 762.8 <camifia> B, <camisa> V; *morar* 1346.13 <moirar> B, <morar> V; *dobras* 1343.20 <dobrias> B, <trobras> V.

Por outra parte, a confusión <l>/<s>, sen dúbida pola semellanza entre <l> e <f>, rexístrase con moita frecuencia nos dous apógrafos italianos. Véxase, só a modo de exemplo, o mesmo erro na forma posesiva *sa(s)* tamén en 359.16 (<la> B) e 1340.16 (<Las> B, <sas> V).

4. A interpretación fonolóxica de <et>, con grafía latinizante que aparece esporadicamente na copia dalgunhas composicións nos cancioneiros italianos (nesta cantiga tamén nos vv. 5, 8, 9 e 13), só pode conducir á forma *e*, con perda xa moi antiga da consoante oclusiva latina final.

Máis unha vez é desnecesaria a xeral expunción da vogal final de *mente* no primeiro verso do refrán cando a normal sinalefa *mente_e* resolve metricamente a contaxe versal.

5 (=r2). A alusión a Cataluña volve aparecer nunha cantiga de Caldeiron: *Cantar quer'eu, non avera i al, / dos d'Arago[n] e dos de Catalonha* (1635.10).

6. Todos os editores emendaron a lección *quant'al* do manuscrito na desnecesaria procura dunha transparencia do texto enviado polo apógrafo italiano: a combinación do indefinido *al* co relativo *quanto*, tanto en *al quanto* (784.18), como en *quanto ... al* (227.6) e, sobre todo, *quant'al* (89.24, 134.13, 215.7 e 9, 267.21, 416.20, 447.5, 1045.20, 1195.16 e 1327.8), constitúe unha locución indefinida relativa co significa-

do de ‘todo aquilo que, todo canto’. De acordo con isto debe ser rexeitada a emenda editorial dos anteriores editores nesta pasaxe e, en consecuencia, respectar o texto transmitido por B.

8. A posición proclítica, prenominal, suscita a aparición da forma apocopada *cen* (cf. *cen vezes*, v. 13). Neste verso é a ausencia de artigo a que provoca unha aparente anomalía nesa distribución: *e máis foron de **cento** (as) mentiras que m’el disse ...*

12. O amigo que se foi *sen meu mandado* aparece tamén igualmente explicitado en diversos trobadores:

790 / 81,20 JVqzTal [B793/V377], vv. 7-12:

E per u foi irá perjurado,
amiga, de quant’el a min disse,
ca mi jurou que se non partisse
d’aqui, e **foi-se sen meu mandado**:
*e pero [lh’eu dixi, quando s’ia,
que sol non se fosse, foi sa via].*

803 / 42,3 FerFroi [B807/V391], vv. 1-6:

Porque **se foi** d’aqui meu amigo
sen meu mandado e non mi-o fez saber,
quand’el veer por falar comigo,
assanhar-m’-ei e farei-lh’entender
*que outra vez non se vaia d’aqui
per nulha ren sen mandado de mí.*

1257 / 95,9 MartPadr [B1241/V846], vv. 13-16:

..., ca **se foi** el d’aqui
sen meu mandad’e non me quis veer
e ora manda-vos preito trager
que vos veja, por tal que veja min.

1261 / 95,6 MartPadr [B1245/V850], vv. 1-3:

Fostes-vos vós, meu amigo, d’aqui
sen meu mandad’e nulha ren falar
mi non quisestes; ...

13. Unha puntuación máis expresiva levou Spina a introducir entre vírgulas *e mays*, para, dese xeito, acentuar a mentira do amigo; non obstante, parece máis indicado reservar tal puntuación para contextos máis parentéticos. Cf., por exemplo, nunha cantiga de Nun'Eanes Cerzeo: *vós sodes mia morte e meu mal e meu ben, / e máis. Por que vo-lo ei eu ja máis a dizer?* (105.r1).

14. Fronte a todos os editores precedentes, mantemos a variación lingüística do refrán (*mí* vs. *min*) presente na lección do Colocci-Brancuti, pois unha revisión atenta do corpus trobadoresco profano mostra como a existencia do refrán, que se caracteriza pola súa repetición, non é incompatíbel con leves variacións lingüísticas ou, mesmo, estilísticas. Neste caso, a variación afecta á forma pronominal *mí* ~ *min*, mais noutras cantigas percíbese esa variación (de tipo básico) tamén na presenza / ausencia de nasalidade vocálica nalgúñas voces, así como na vacilación doutras formas do tipo *me* ~ *mi*, *ca* ~ *que* etc.

VIII

Maria Perez, and'eu mui coitado
por vós, de pran, máis ca por outra ren,
e vós cuidoades que ei de vós ben,
que eu non ei de vós, mao pecado,
ca mi fazedes vós en guisa tal 5
ben, mia senhor, que depois é meu mal,
e de tal ben non soo eu pagado.

D'aver de vós ben and'eu alongado,
pero punhades vós en mi-o fazer
quanto podedes, a vosso poder; 10
demaís, fostes ogan'a meu mandado
por mi fazerdes [gran] ben e amor,
e con tal ben qual eu enton, senhor,
ouvi de vós mal dia eu fui nado.

En ña noite o tive chegado; 15
diss'enton com'agora vos direi:
“Bon grad'a Deus, ca ja agora averei
o ben por que andava en cuidado”.
E vós enton guisastes-mi-o assi
que mi valvera muito máis a min 20
jazer mort[o] ou seer enforcado.

E, se muit'aquesto mi á de durar
vosco, senhor, devia-m'a matar
ant'ou seer ao dem'encomendado.

Repertorios

D'Heur 1532; Tavani 131, 4

Manuscritos

B 1513, f. 317r, col. a

O texto da cantiga vai precedido pola rubrica «Pero Mafaldo [<malfaldo> B] fez estas cantigas d'escarnh'e de mal dizer» (f. 316v, col. b), que se refire, obviamente, ás dúas cantigas satíricas do poeta (VIII e IX).

Edicións

Lapa (1970 [1965]: 589-590); Spina (1983: 37-38); Lopes (2002: 432); Littera [26-9-2013].

Edición paleográfica en Molteni (1880: 165) e semidiplomática en Machado & Machado (1960, VII: 227-228). A cantiga tamén foi editada por Michaëlis de Vasconcelos (2004 [1896-1905]: 262-263). Foi incorporada ás antoloxías de Torres (1977: 349-350); Tavares & Miranda (1987: 58); Ferreiro & Martínez Pereiro (1996b: 213); Magalhães (2007: 57).

Variantes manuscritas

13 eu] heu B 21 enforcado] en forcado B 23 devia] denya B.

Variantes editoriais

7 soo] sôo Lopes, Littera 12 [gran]] [i] Lapa, Lopes, Littera 15 o] u Spina 16 diss'] diss'eu Lapa, Lopes, Littera 20 min] mi Spina, Lopes, Littera.

Métrica

Cantiga de escarnho, do tipo de mestría. Está constituída por tres estrofas *singulares* (agás a rima *a*, que é *unissonans*) de sete decasílabos, sendo o primeiro, o cuarto e o sétimo graves e os outros catro agudos. A composición presenta unha *fiinda* formada por dous versos decasílabos agudos e un grave, en correspondencia rimática este último coa rima *a unissonans*. Temos pois neste texto rimas mesturadas, femininas ou breves (vv. 1, 4 e 7 de cada cobra e v. 3 da *fiinda*) e masculinas ou longas (vv. 2, 3, 5, 6 de cada estrofa e 1 e 2 da *fiinda*).

Artificios: cobras *capcaudadas* (I-II-III), *capfinidas* (I-II: *ben*) e cobras *capdenals* (I-II, v. 5: *ca mi / por mi*). Casos de *dobre* (I-II, v. 1; *and'eu*; I-II, v. 2: *vós*; I-II, v. 6:

ben, senhor; I-II, v. 7: *eu*), algúns deles en distribución irregular no verso, e *mordobre* (I-III, v. 3: *ei / averei*; I-II, v. 5: *fazedes / fazerdes*).

Rítmica: para alén do acento estrófico, obsérvase unha regularidade acentual na cuarta sílaba de cada verso –agás nos versos 11, 16, 21 e 22, nos cales o acento recae na terceira–, podéndonos dicir, en consecuencia, que nesta cantiga estamos perante o decasílabo común ou *a minore*.

Esquema métrico (véxase Tavani 1967, esquema 161:176):

	3 (10'a	10b	10b	10'a	10c	10c	10'a)	+	10d	10d	10'a
I	ado	en			al						
II		er			or						
III		ei			*i						
IV								ar			

Véxase o indicado para a cantiga VI.

Comentario

O trobador diríxese a Maria Perez e decláralle que sofre coita por ela, máis do que por calquera outra cousa, xa que o ben que a Balteira lle concede é ficticio, pois ese ben élle proporcionado de tal maneira que se converte en mal, de modo que o namorado non se sente satisfeito (I). O poeta reconece que está lonxe de recibir o ben de Maria Perez, aínda que ela se esforza en llo proporcionar da mellor maneira; alén diso, dille que ela respondeu ao seu pedido para lle ofrecer ben e amor, mais o ben obtido converteuse en mal (II). Nunha noite tívoo próximo, e dixo así: “Grazas a Deus, que agora terei o ben que desexaba”. Mais ela proporcionoullo de tal maneira que máis lle valera ao trobador morrer ou ser enforcado (III). E confésalle a Maria Perez que, se esta situación se prolongase, debería matar ou se encomendar ao demo (IV).

Algúns estudiosos da nosa poesía medieval, como Graça Videira Lopes (1994: 170) ou Santiago Gutiérrez García (2006: 52), consideran esta cantiga como pertencente ao *corpus* textual das parodias do xénero de amor. E se ben é certo que non se desenvolve propiamente un contrarretrato da dama, que é unha das principais características deste tipo de composicións, si aparecen outros elementos que nos remiten a este grupo de cantigas. Referímonos a cuestións como a revelación do nome da muller a que se dirixe o trobador, mais especialmente ao xogo antitético *ben / mal*, sobre o que se asenta a sátira.

Xa no *incipit* topamos coa destinataria da composición, *Maria Perez*, alcumada como “a Balteira”⁴⁸, probabelmente a soldadeira máis popular de todo o trobadorismo galego-portugués pola súa beleza e coñecemento das artes amatorias, e presente nas cortes castelás de Fernando III e Afonso X. Trátase, ademais, da muller máis citada no noso *corpus* profano, aparecendo polo seu nome e apelido, como acontece nesta cantiga de Mafaldo, mais tamén simplemente como *Balteira* ou *Maria Balteira* (véxase a nota ao verso 1)⁴⁹, aínda que é moi probábel que moitas das “Marias” citadas nas cantigas de escarnio e mal dizer fagan igualmente referencia á soldadeira.

A sátira constrúese a partir da antítese *ben / mal*, que artella a composición –como aliás acontece en varias das cantigas previas de Pero Mafaldo–, pois o *ben* concedido pola muller convértese no *mal* do suxeito poético. Segundo Rodrigues Lapa (1995: 254), tal situación “aludiría provabelmente a cualquier mal venéreo que teria contraído nas relacións com ela”. Trátase dunha doenza venérea ou de “uma alusão ao exorbitante preço do «ben» da soldadeira (assunto a que várias outras cantigas se referem)”, como apunta Videira Lopes (1994: 170), esa dualidade *ben / mal* fai sen dúbida referencia á sexualidade, como tamén comenta Marcenaro (2010:114), recollendo a expresión *fazer ben* como pertencente ao léxico do equívoco referido ao acto sexual.

A serie léxica fundamental lígase directamente ao xénero de amor, e probabelmente boa parte da primeira e segunda cobras serían perfectamente encadrábeis nunha cantiga de amor canónica. Porén, o trobador introduce xa no propio exordio o xogo, un tanto abrupto, co horizonte de expectativa do ouvinte / lector da cantiga, ao se iniciar o primeiro verso coa apóstrofe a *Maria Perez*, que desvenda en boa medida o teor que van ter os versos sucesivos, partindo do coñecemento que, de certo, os receptores do texto posuían a propósito dos comportamentos e modos de vida da Balteira.

Deste xeito, o equívoco nesta cantiga satírica reside na ambigüidade semántica que acadan os termos *ben* e *mal*, e nomeadamente no primeiro deles, cuxa importancia fica evidenciada xa en termos cuantitativos coa súa elevada presenza nos vinte e catro versos que conforman o texto, aparecendo até en sete ocasións (vv. 3, 6, 7, 8, 12, 13, 18), e privilexiado de diversas maneiras, como por exemplo no verso 3, onde ocupa a posición de vocábulo rimante, ou no verso 6, presentándose *en rejet*. Nas cobras sucesivas o equívoco vai *in crescendo*, afirmando o eu poético na segunda estrofa que

⁴⁸ Sobre a figura de *Maria Perez* “a Balteira” véxase o traballo de Alvar (1985).

⁴⁹ Tamén Rodríguez (1993: 46) recolle as diversas maneiras en que *Maria Perez* “a Balteira” aparece citada nos cancioneiros.

Maria Perez fai todo o posíbel por lle proporcionar o seu ‘ben’, expresado por medio desa repetición de teor poliptótico do verbo *poder*: *pero punhades vós en mi-o fazer / quanto podedes, a vosso poder* (vv. 9-10). Na terceira estrofa rómpese, como xa mencionamos, cos parámetros do xénero amoroso e a parodia faise máis visíbel coa introdución dunha maior concreción, situando a chegada do ‘ben’ da soldadeira durante unha noite (*En ña noite o tive chegado*, v. 15), algo totalmente anómalo na cantiga de amor, e agradecendo a Deus, en ton xocoso, a obtención do ben, como manifestan as propias palabras do trobador, que se nos ofrecen en discurso directo nos versos 17-18: “*Bon grad’a Deus, ca ja agora averei / o ben por que andava en cuidado*”.

Vemos, pois, como a *equivocatio* nesta cantiga de Pero Mafaldo vén dada non unicamente pola ambigüidade semántica de certos vocábulos, senón tamén polo sentido xeral que acada o texto, xogando sempre co horizonte de espera dos receptores, como xa ficou dito. Estamos deste modo perante o que Simone Marcenaro clasifica como unha das dúas tipoloxías de *equivocatio* na poesía galego-portuguesa medieval, o “equivoco «tópico» (ou *in verbis coniunctis*)”, sobre o que esclarece o seguinte:

si misura non solo sul plurimo valore semantico di una parola, ma soprattutto sul senso globale del testo, nel quale tutti i componenti (dall’unità minima lessicale a proposizioni intere) concorrono a generare due o più livelli di senso: la metafora è il tropo dominante in questo insieme. La sua funzionalità agisce in strettissima connessione con l’orizzonte d’atessa dei fruitori; in altre parole, si ha a che fare con un vero e proprio codice o, al limite estremo, un gergo, che si trova spesso imparentato con il campo dell’osceno (Marcenaro 2010: 110).

Noutro sentido, neste texto están presentes en maior medida do que en cantigas previas as estratexias retóricas da *explicatio* e da *ratiocinatio*; con todo, achamos tamén correspondencias de tipo paralelístico na parte final de cada unha das tres estrofas e da *fiinda* (dous-tres últimos versos), que insisten precisamente –para o caso das dúas primeiras cobras–, no ben que o trobador recibe de Maria Perez e que lle provoca tanto mal; por outra banda, continuando nunha *gradatio* ascendente na terceira estrofa e na *fiinda*, percíbese o paralelismo semántico que fai referencia á necesidade de o suxeito poético morrer, enforcarse ou se encomendar ao demo polo sufrimento que para el se deriva do antedito *ben* da soldadeira. Repárese ademais como nos versos 5-7, que forman parte da primeira agrupación estrófica, a expresión da dualidade *ben / mal* é resaltada por medio do hipérbato asociado ao procedemento do encabalgamento,

que subliña o vocábulo *ben* no inicio do verso 6, en antítese, por súa parte, con *mal*, palabra rimante dese mesmo verso: *ca mi fazedes vós en guisa tal / ben, mia senhor, que despois é meu mal*.

Queremos por último chamar a atención para a *fiinda*, que consta de tres versos cun carácter claramente conclusivo, declarando neles o suxeito lírico que máis unha vez, se o mal que lle provoca a soldadeira persiste, deberá acabar coa súa vida ou se encomendar ao demo. Se ben a presenza do maligno é bastante habitual nas cantigas de escarnio e mal dizer, resulta especialmente significativa aquí a utilización, ocupando ademais o último verso do texto, da expresión *seer ao dem'encomendado*, que González Martínez (2008: 269-270) coloca en relación coa sociedade feudal en que nace e se desenvolve o fenómeno trobadoresco, e que marca tamén a relación entre os homes e os seres de natureza sobrehumana, aparecendo sintagmas deste tipo na nosa poesía medieval que evidencian “a idea de sometemento e privación da liberdade (en ocasións, a cambio de obter algo), a expresión maldiciente ou a manifestación irónica de pór a alguén ao coidado dun ser infernal” (González Martínez 2010: 269). Coi-damos que a intención de Pero Mafaldo neste verso final non é outra que insistir no sarcasmo, na ironía que implica pórse nas mans do diabo para evitar o mal derivado do ben concedido pola fermosa soldadeira Maria Perez.

Notas

1. O personaxe histórico de María Perez, chamada a Balteira, obxecto de múltiples escarnios no corpus profano galego-portugués, aparece, nas cantigas, citada de diversas maneiras: *Maria Perez* en Fernan Velho (1523.1), Pero da Ponte (1651.1, 1565.2, 5 e 8) e Per' Amigo de Sevilha (1675.6); *Maria Balteira* en Pero Garcia Burgales (1392.1), Joan Baveca (1479.6), Pero Garcia d'Ambroa (1584.4) e Per' Amigo de Sevilha (1675.1, 1681.3); ou, simplemente, *Balteira* en Afonso X (479.1), Vaasco Perez Pardal e Per' Amigo de Sevilha (1525.4 e 9, 1528.5, 16, 31 e 34) e mais Pero Garcia d'Ambroa (1607.1). Non obstante, é nunha cantiga de Fernan Velho (1523 / 50,2 [B1504]) onde aparece o nome de *Balteira* atribuído directamente a *Maria Perez*:

Maria Perez se maenfestou
noutro dia, ca por [mui] pecador
se sentiui, e log'a Nostro Senhor
pormeteu, polo mal en que andou,

que teves's'un clerig'a seu poder
polos pecados que lhi faz fazer
o demo, con que x'ela sempr'andou.

Maenfestou-se, ca diz que s'achou
pecador muit', e por én rogador
foi log'a Deus, ca teve por melhor
de guardar a El ca o que aguardou;
e, mentre viva, diz que quer teer
un clerigo con que se defender
possa do demo, que sempre guardou.

E, pois que ben seus pecados catou,
de sa mort'ouv[e] ela gran pavor
e d'esmolnar ouv'ela gran sabor;
e log'enton un clerigo filhou
e deu-lh'a cama en que sol jazer,
e diz que o terrá, mentre viver:
e est'afan todo por Deus filhou!

E, pois que s'este preito começou
antr'eles ambos, ouve grand'amor
antr'ela sempr'[e] o demo maior
atá que se **Balteira** confessou;
mais, pois que vio o clerigo caer
antr'eles ambos, ouv'i a perder
o demo des que s'ela confessou.

4. No que di respecto aos derivados de MALUM, o resultado xeral *mao*, sistemático cando posposto ao nome, convive coa forma *mal*—con perda de vogal final -U(M) e consecuente manutención de -L-, que deixa de ser intervocálico—, por posición proclítica do adxectivo en certos sintagmas. A formulación *mao pecado* ‘infelizmente’ é, pois, solución minoritaria verbo de *mal pecado*, do mesmo xeito que, esporadicamente, se rexistra *mao dia* (vs. *mal dia*) e *mao prezo* ou *mao prez* (vs. *mal prezo*, *mal prez*).

5-6. Nótese como o hipérbato escurece a efectiva presenza da locución conxuntiva *en guisa tal ... que*, de carácter consecutivo: ‘ca vós mi fazedes ben en guisa tal que depois é meu mal’.

12. A hipometría do verso aconsella a introdución de unha sílaba que todos os editores consideraron ser o adverbio *i* (Lapa, Lopes, Littera), o cal semella algo forzado; é por isto que propomos o adxectivo *gran*, a formar parte do repetido sintagma trobadoresco *fazer gran ben*, que aparece tamén en VII.1 no noso trobador. Por outra parte, a realidade textual dos manuscritos mostra como este adxectivo foi xa efectivamente omitido polos apógrafos italianos noutras pasaxes do corpus: 363 / 6,10 AfLpzBai [A224/B395/V5], v. 8 *quero gran ben* (A vs. BV); 419 / 50,1 FerVelh [A260/B437/V49], v. 7: *faço gran rason* (A vs. BV); 772 / 70,39 JGarGuilh [B755/V358], v. 4: *mui gran sazon* (V vs. B).

13. É verdadeiramente extraordinaria a aparición de <h> no pronome *eu* (<heu>), que, ao longo dos cancioneiros, só conseguimos localizar nunha variante de V en 497.10 (<eu> B, <heu> V) e nos dous apógrafos italianos en 1397.18 (<heu> BV)⁵⁰.

15. Só Segismundo Spina emenda, radical e abruptamente, a lección de B, convertendo o pronome *o* no adverbio *u* para ligar os vv. 15-16 e evitar, deste xeito, a xustaposición sintáctica. Porén, o pronome *o* refírese, sen dúbida, a *ben* (vv. 3, 6, 7, 8, 12, 13), que nesta escarniña cantiga alude a algo moito máis físico do que o, por veces, etéreo e/ou ambiguo *ben* das cantigas de amor.

16. A introdución do pronome *eu*, inexistente no apógrafo italiano e causante de hipermetría versal, non é mais do que un lapso editorial de Lapa (continuado servilmente por Lopes).

19-20. A frecuencia de aparición da rima [i] - [in] en todos os manuscritos que transmitiron a lírica profana galego-portuguesa aconsella respectar a lección enviada polo Cancioneiro da Biblioteca Nacional, a pesar da anomalía rimática que supón conforme os cánones da escola trobadoresca galego-portuguesa.

⁵⁰ Véxanse, tamén, catro casos de <heu> para o pronome no *Cancioneiro da Ajuda* (Larson 2014: 456).

20. A diferenza das *Cantigas de Santa Maria* (vid. Mettmann 1972: s.v. *valer*), onde predominan as formas etimolóxicas nos tempos de pretérito de *valer* coa raíz *valv-* (vid. Ferreiro 1999: 346, e Mariño 2000: 699-706), na poesía profana xa son minoritarias as formas máis antigas, fronte ás regulares, de orixe analóxica, pois só se rexistran en 35.24, 117.12, 127.19, 196.16, 271.3, 559.2 e 1373.6.

24. Para o cómputo unisilábico de *ao* vid. nota a VI.8.

IX

Pero d'Ambroa, averedes pesar
do que nós ora queremos fazer:
os trobadores queremos poer
que se non faça tanto mal cantar
nen ar chamemos, per nen un amor 5
que lh'ajamos, nulh'ome trobador
senon [a] aquel que souber trobar.

E pesará a vós muit', eu ben o sei,
do que vos eu direi, per bõa fe:
polo vilão, que vilão é, 10
pon ora assi en seu degred'el-rei
que se non chame fidalgo per ren,
se non, os dentes lhi quiten por én;
e diz: "Assi o escarmentarei".

Ar pesará-vo-lo que vos disser 15
—este pesar é pesar con razon—,
ca manda el-rei que, se demandar don
o vilão ou se se chamar segrel
e jograria non souber fazer,
que lhi non dé ome [o] seu aver, 20
mais que lhi filhen todo quant'ouver.

Repertorios

D'Heur 1533; Tavani 131, 6

Manuscritos

B 1514, f. 317r, col. b

Edicións

Lapa (1970 [1965]: 591); Spina (1983: 40-41); Lopes (2002: 433); Littera [26-9-2013].

Edición paleográfica en Molteni (1880: 165) e semidiplomática en Machado & Machado (1960, VII: 228). O texto foi tamén editado por Michaëlis de Vasconcelos (1990 [1904]: II, 543).

Variantes manuscritas

5 chamemos] chameu⁹ *B* 6 nulh'ome] nullome *B* 10 polo vilão] polo vilano *B*
13 quiten por én] qñ tenporen *B* 18 vilão] uilano *B*.

Variantes editoriais

5 nen un] nenhum *Spina*, nenhum *Lopes*, nẽum *Littera* 7 [a] aquel que souber]
aquel[e] que souber *Lapa*, *Lopes*, aquel que souber [ben] *Spina*, aquel que souber
[bem] *Littera* 8 pesará a vós] pesará-vos *Spina*, *Lopes*, *Littera*; ben o] ben-no *Spina*
10 polo vilão] pelo vilano *Spina* 11 pon ora assi] pon or'assi *Spina*, pon'or'assi *Lo-*
pes, pom or'assi *Littera* 15 lo] l'o *Lapa*, *Spina*, *Lopes*, *Littera* 16 este pesar é] este
pesar, e *Lapa*, est'é pesar e *Littera* 18 vilão] vilano *Spina* 20 dé] dê *Lopes*, *Littera*;
[o] seu] [de] seu *Lapa*, *Spina*, *Lopes*, *Littera*.

Métrica

Cantiga de *escarnho*, do tipo de mestría. Consta de tres estrofas *singulares* de sete decasílabos agudos, de modo que a rima de todo o texto é longa ou masculina. Nótese que na terceira estrofa as rimas *a* e *c* son coincidentes, e análogas, aliás, á rima *b* da primeira. Por outra parte, a rima *a* da terceira cobra presenta unha peculiaridade: a equivalencia entre as consoantes líquidas /l/ e /r/, posto que o vocábulo *segrel* aparece rimando con *disser* e *ouver* (véxase a nota aos versos 15-18).

Artificios: cobras *capfinidas* (I, v. 7: *souber* e II, v. 1: *sei*; II, v. 14: *diz* e III, v. 15: *disser*) e cobras *capdenals* (II-II, v. 1: *E pesará* / *Ar pesará*; I-II, v. 2: *do que*; I-III, v. 6: *que lh'ajamos* / *que lhi*). Casos de *dobre* (I-III, v. 6: *ome*) e *mordobre* (I-II-III, v. 1: *pesar* / *pesará* / *pesará*; I-II, v. 5: *chamemos* / *chame*), algúns deles en distribución irregular. Repárese na palabra rima (I, v. 2 e III, v. 5: *fazer*) e nas rimas derivadas dos dous últimos versos da primeira cobra (I, v. 6: *trobador* e I, v. 7: *trobar*).

Rítmica: máis unha vez estamos perante o decasílabo *a minore*, pois o acento recae de modo maioritario da cuarta sílaba. Porén, nalgúns casos o acento é desprazado para a terceira.

Esquema métrico (véxase Tavani 1967, esquema 161:90):

	3	(10a	10b	10b	10a	10c	10c	10a)
I		ar	er			or		
II		ei	ε			en		
III		*er	on			er		

Trátase dun esquema estrófico moi habitual na poesía medieval galego-portuguesa e tamén no cancioneiro de Pero Mafaldo, posto que, para alén desta composición, é empregado nos textos VI e VIII. Véxase o indicado para a cantiga VI.

Comentario

Pero d’Ambroa é advertido de que lle pesará aquilo que os trobadores queren facer, pois pretenden acordar que non se compoñan cantares literariamente deficientes, nin que se chame –por moita consideración que se lle tiver– trobador a ningún home a non ser que realmente saiba trobar (I). O trobador sabe que a Pero d’Ambroa lle pesará moito o que lle vai dicir: o rei dispón no seu decreto que de ningunha maneira se chame fidalgo ao vilán ou lle serán arrincados os dentes dicindo “así o castigarei” (II). E engade que tamén o incomodará o que lle vai dicir (e que ten razón de se molestar), xa que o rei ordena que, se o vilán solicita pagamento ou se fai chamar segrel e non sabe compor cantigas, que ningún lle pague; moi polo contrario, que lle quiten todo canto tiver (III).

Esta última cantiga do cancioneiro de Pero Mafaldo pode ser clasificada como unha sátira dirixida ao poeta Pero d’Ambroa, un dos autores máis mencionados nos nosos textos trobadorescos (véxase a nota ao verso 1). Trátase, ademais, dunha composición moi relevante por canto ten de documental para o coñecemento das xerarquías poéticas –e mesmo sociais–, e das relacións entre elas existentes na escola galego-portuguesa, posto que alude a un decreto real no cal se “establece unha rixida división en canto a categorías profesionais [...] para aqueles que se ocupan da poesía, reservando o uso de “trobador” e de “doctor en trobar” ós que teñan os requisitos técnicos e a competencia requirida para exercita-lo seu oficio” (Lanciani & Tavani 1995:

134). Tense habitualmente identificado este decreto coa *Declaratio* que o provenzal Guiraut de Riquier compuxo, seguramente seguindo as instrucións do rei Afonso X, como resposta á súa *Supplicatio* (*Declaratio que-l senher rei n'Anfos de Castela fe per la Supplicatio que Guirautz Riquier fe per lo nom de joglar l'an MCCLXXV*)⁵¹.

Con todo, existen voces contrarias (Ventura 2014: 200), xa que a composición da *Supplicatio* se sitúa por volta dos anos 1274-1275, momento en que probabelmente Pero d'Ambroa xa falecera. En calquera caso, o que si é incuestionábel é o feito de o texto de Mafaldo facer referencia a un decreto real (*pon ora assi en seu degred'el-rei...*, v. 11) que, dalgunha maneira, regulamentaría o castigo que terían de recibir os poetas que non souberen trovar, sexa o de Guiraut Riquier ou algún outro quizais descoñecido por nós.

O destinatario da composición é, como xa foi dito, Pero d'Ambroa, figura do noso trobadorismo realmente complexa por existiren diversas hipóteses sobre a súa vida e produción poética⁵². O historiador António Resende de Oliveira (1994), baseándose na documentación conservada e na colocación das cantigas nos cancioneiros, defendeu a existencia de dous poetas diferenciados, un Pero d'Ambroa e outro Pero Garcia d'Ambroa, teoría con que dalgún xeito tamén concorda José António Souto Cabo (2006: 237): “Seja como for e apesar das dúvidas que podem projectar alguns dos dados analisados, temos de manifestar que a hipótese da existência de duas personalidades poéticas diferentes continúa a ser aquela que melhor se acomoda à situação dos cancioneiros”. Porén, Joaquim Ventura (2014) sostén que se trata do mesmo poeta, un cabaleiro da pequena nobreza que acabaría por descender socialmente até se converter nun segrel:

É dicir, resultaría plausible considerar que –por razóns que ignoramos– estaríamos perante un caso de “degradación” da condición de cabaleiro ou tal vez de escudeiro, o cal –en paralelo no campo da lírica– supoñería pasar de trobador a segrel. Unha circunstancia relativamente habitual no ámbito provenzal (se atendemos ao que recollen *vidas e razos*) cando un cabaleiro non podía manter tal condición e tiña que axogrararse, é dicir facerse profesional (“si fo un juglars”). Deste xeito, ben puido ser que Pedro García

⁵¹ Véxase o texto e a completa análise no traballo “La supplica di Guiraut Riquier e la risposta di Alfonso X di Castiglia” de Valeria Bertolucci Pizzorusso (1966).

⁵² Remitimos a este respecto para os completos traballos de Souto Cabo (2006) e Ventura (2014), que, para alén das súas fundamentadas pesquisas, recollen no inicio o estado da cuestión e os estudos previos e hipóteses doutros especialistas.

de Ambroa (que compuxo como trobador a cantiga de amor B73 “Grave dia naceu, senhor”) pasase a ter que traballar a salario, tal vez como escudeiro no ámbito militar e como segrel no ámbito artístico, con nome simplificado á maneira de xograr: Pero de Ambroa. Sen o patronímico (García), que sería o indicador da condición de cabaleiro (Ventura 2014: 201).

E aínda a pesar das incertezas sobre a personalidade de Pero d’Ambroa e mesmo sobre a identificación ou non do decreto real ao que se alude no texto coa *Supplicatio* de Riquier, é nesta conxuntura onde temos de situar o escarnio incluído no texto mafaldiano que nos ocupa. Xa no exordio, e tamén de xeito reiterado no comezo da segunda e terceira estrofas –tal e como evidencian as correspondencias paralelísticas que se desenvolven nestas partes da composición–, insístease en que Pero d’Ambroa sufrirá por ese acordo tomado polos trobadores e polo decreto do rei, xa que os primeiros non permitirán que sexa chamado trobador ninguén que non saiba trobar, mentres que o decreto, para alén do asunto da denominación, trata o tema da remuneración ou retribución dos seus servizos, que só correspondería a aqueles que posúan as capacidades necesarias para compoñer cantigas: *ca manda el-rei que, se demandar don / o vilão ou se se chamar segrel / e jograria non souber fazer, / que lhi non dé ome [o] seu aver, / mais que lhi filhen todo quant’ouuer* (vv. 17-20).

Percibimos nestes últimos versos citados (vv. 19-20) como se produce unha identificación entre *segrel* e *xograr* (Juárez Blanquer 1993: 196). A figura do segrel e as súas actividades son para nós aínda hoxe un tanto imprecisas, acabando habitualmente por se poñer as máis das veces en paralelo ao xograr. Máis unha vez, Resende de Oliveira (1995: 51-54) chega a diversas conclusións emanadas do estudo das oito cantigas da nosa lírica profana nas cales aparece o vocábulo *segrel* (ou *segrer*), así como da análise da época en que foron compostas e algunhas outras cuestións, que o levan a afirmar que o termo foi empregado sobre todo nos anos previos a 1250 e en poetas relacionados coa corte castelá, como é o caso do noso trobador:

[...] xurrido como designación conxuntural, talvez para responder a un contexto cultural específico, o termo segrel tería unha vida efémera. A pesar do conxunto diversificado de actividades de orde lúdica e cultural que se escondía so a palabra xograr, ela acabou por retomar rapidamente a importancia que tivera ata o primeiro cuarto do séc. XIII e mais tamén nomear ós compositores non nobres que, nos pazos rexios e señoriais, integraban o grupo de autores asociados á canción trobadoresca (Oliveira 1995: 54).

No entanto, algúns versos da cantiga, que son, aliás, os que referencian os mandatos reais, lévannos a pensar nunha sátira social ou mesmo “estamental” –tomando a denominación empregada por Ventura (2014: 200)– máis do que nunha sátira profesional, de tipo literario: *pon ora assi en se degred’el-rei / que se non chame fidalgo per ren* (vv. 11-12), *ca manda el-rei que, se demandar don / o vilão ou se se chamar segrel...* (vv. 17-19). En virtude da dúbida sobre a identificación do decreto coa *Supplicatio*, poderíase hipotizar que Mafaldo se estaría a referir a algún outro precepto real non necesariamente de carácter profesional, polo menos en sentido estrito.

Desde un punto de vista estrutural, o exordio posúe un carácter sentencioso, con esa advertencia dirixida a Pero d’Ambroa sobre a decisión do conxunto dos trobadores, feito que molestará ao citado poeta (*Pero d’Ambroa, averedes pesar / do que nós ora queremos fazer*, vv. 1-2), como xa fica claro desde o propio *incipit*. Insístese neste mesmo aspecto no inicio das dúas cobras sucesivas, mais tamén se introducen novos elementos non incluídos na inicial, como a referencia ao decreto (*pon ora assi en seu degred’el-rei*, v. 11) e ás consecuencias do seu incumprimento, para o caso da segunda estrofa, mentres que na terceira comparecen o asunto das retribucións pecuniarias obtidas polo labor de compositor e, presumibelmente, tamén de intérprete, así como o castigo a aqueles que non saiban desenvolver a *jograria*, explicitado de xeito concluínte e conminatorio no último verso da composición: *mais que lhi filhen todo quant’ouver*.

Finalmente, os artificios retóricos da presente cantiga poñen en evidencia algúns dos termos-chave do escarnio, como acontece coa repetición de teor poliptótico de *pesar* (*pesar, pesará, pesará-vo-lo*), *chamar* (*chamemos, chame, chamar*) ou *trobar* (*trobador, trobar*), ocupando ademais estas últimas a posición de rima nos versos 6-7 da primeira cobra. Repárese tamén na diáfora do verso 10, insistindo na vilanía daqueles que de ningunha maneira se poderán atribuír o título de fidalgo, pois en caso de que iso aconteza lles serán arrincados os dentes de maneira exemplarizante e aleccionadora: *polo vilão, que vilão é, / pon ora assi en seu degred’el-rei / que se non chame fidalgo per ren, / se non, os dentes lhi quiten por én; / e diz: “Assi o escarmentarei”* (vv. 10-14).

Notas

1. O trobador Pero Garcia d’Ambroa, habitualmente citado como *Pero d’Ambroa* (tamén *Pero d’Ambrõa*, coa manutención da nasalidade), é un dos poetas máis alu-

didados no cancioneiro profano galego-portugués, pois aparece en cantigas de Afonso X (468.2), Gonçal' Eanes do Vinhal (1414.1), Pero Gomez Barroso (1466.1), Joan Baveca (1475.1, 1476.1, 1583.8 e 22), Vaasco Perez Pardal (1525.22) e Per' Amigo de Sevilha (1673.4, 1674.1, 1676.1, 4 e 7, 1677.1, 6, 9, 16 e 20).

5. A grafía <nẽ hũ> de B, xeral –con variacións formais mais sempre con deglutinación gráfica– nos apógrafos italianos, aconsella unha consideración do indefinido como *nen un*, fronte a outras variantes como *neun*, *niun*, *negũu* etc. que, na súa maioría, son transmitidas polo Cancioneiro da Ajuda.

6. Nótese a grafía <ll> /ʎ/ no Cancioneiro da Biblioteca Nacional, frecuente nos apógrafos italianos no indefinido *mulho*, que presenta tal dígrafo nunha cuarta parte das ocorrencias. Neste sentido, poden aducirse en BV aínda outras atestacións da grafía <ll> en lugar de <lh>: *molher* <moller> AB, <molher> B' (199 / 125,43 PGar-Bu [A106/B214-215], v. 33); *tolhe* <Tolle> B, <tolhe> V (605 / 25,134 Den [B588/V191], v. 3); *valhades* <uallades> B, <ualhades> V (1078 / 85,4 JuBols [B1076/V667], v. 16); *lho* <llo> B, <lho> V (1105 / 64,16 JBav [B1103/V694], v. 17); *lh'eu* <lleu> B (1586 / 126,10 PGarAm [B1576], v. 3).

7. Do punto de vista paleográfico é explicábel a omisión de *a* por contigüidade na copia manuscrita, de modo que, para resolver a hipometría, introducimos a preposición con *chamar*, tal como se atesta noutras pasaxes: *En tan grave dia senhor filhei / a que nunca “senhor” chamar ousei* (275b.2).

8. A emenda editorial introducida desde Segismundo Spina, coa omisión da preposición, non é xustificábel a partir da lección manuscrita, que nesta pasaxe subministra unha forma moi similar á atestada en Joan Airas (tamén coa sinalefa *á_a*): *que prol á a mí fazer eu vosso ben / e fazer a mí, senhor, mui gran mal?* (957.11-12).

A frase formularia afirmativa *eu ben o sei* (vid. tamén 54.4, 66.13, 209.21) convive no corpus con outras como *eu o sei*, *ben sei*, *ben o sei*, *eu ben o sei* etc.

10. Sobre o uso gráfico de *-n-* como indicación de nasalidade vocálica en *vilão* (tamén no v. 18) vid. nota a II.4. Nótese, no presente contexto, como *vilão* xa aparece coa grafía convencional inmediatamente no mesmo verso.

11. O *degredo*, isto é, ‘decreto, prescrición’ é evolución patrimonial de DECRE-TUM, que foi utilizado, en concorrencia coa forma erudita *decreto*, atestado a partir dos inicios do século XIV (vid. TMILG, s.v. *degredo*, *decreto*). No corpus trobadoresco *degredo* é forma única (vid. tamén 1512.3, 1440.17, 1512.11), xunto con *Degreda*, que equivale a ‘leis’, isto é, a lexislación, como corresponde á súa orixe no neutro plural latino DECRETA (1531.9 – *Don Vaasco, eu fui ja clerizon / e Degreda soia estudar*).

15. Todos os editores segmentan desnecesaria e erroneamente unha forma *o* para o artigo, sen se decataren de que tal forma é *-lo*, produto da asimilación ao pronome anterior *vos*. Cf. notas a I.7 e IV.4.

16. A lección <Efte pesar e pesar cõ razõ> fornecida por B para este verso permite unha interpretación diferente de <Efte>, de xeito que serían tamén posíbeis as lecturas propostas por outros editores: *éste pesar, e pesar con razõ* (Lapa), *est’ é pesar e pesar com razõ* (Lopes).

15-18. Nestes versos aparece unha rima rima *ɛr-ɛl* (*disser - segrel*) cunha equivalencia entre vibrante e lateral [r~l], ambas consoantes líquidas⁵³, practicamente igual á rima *souber - segrel* (971.17-21) e similar á documentada noutras pasaxes trobadorescas: *amar - al* (144.1-6), *Soveral - estar - Soveral* (1292.r1-3), *Natal - dar* (1356.1-2), *falar - Corral* (1369.7-8), *mal - Albar/ - tal* (1379.8-10), *priol - melhor* (1430.12-13) e *taful - algur* (1659.12-14).

20. Todos os editores precedentes suplementan o verso coa introdución dunha preposición *de*, que, do punto de vista paleográfico, podería ser certamente xustificada (erro por contigüidade); porén, é sistemática no corpus a presenza de *ren* (ou *tanto*) como elemento rexente do sintagma *de seu aver* con verbos como *custar* ou *pagar*: *e non lhe custar / a ela ren de seu aver* (123.21); *per que do voss’aver / vos custe tanto* (1321.14); *Sol non é pensado / que vós paguedes ren do meu aver* (1473.19). Máis aínda, *ren* sempre aparece na mesma construción co verbo *dar*:

⁵³ Nótese, con todo, que a variante *segrrer*, que evitaria tal anomalía rimática, se atesta en 115.28, nunha cantiga de Martin Soarez, tamén a rimar con *disser* (v. 25).

1373 / 87,16 LoLias [B1355/V963], v. 21:

ca nunca el **de seu**

aver deu ren

(esto sei eu ben)

que lh'estevesse ben

1621 / 4,1 AfFdzCub [B1610/V1143], v. 3:

De como mi ora con el-rei aveo

quero-vo-l'eu, meus amigos, contar:

el **do seu aver ren** non me quer **dar**

nen er quer que eu viva no alheo

É por isto que semella preferíbel acrecentar a necesaria sílaba métrica coa introdución dun artigo, que, sendo aínda minoritario co posesivo, é frecuente xa nestas construcións durante o período trobadoresco. Neste sentido, convén lembrar, aliás, que, nas secuencias de dúas vogais diferentes, a omisión de *o* é estatisticamente moito máis frecuente após *e* do que tras as vogais *a*, *i* ou *u*.

Rimario*

* Para a consulta deste índice de rimas, téñase en conta que a primeira cifra remite á cantiga e a segunda ao número de verso en que se localiza o timbre. Por outra banda, cando os números de verso van entre parénteses, indican que a palabra rimante aparece no refrán, mentres que se van entre colchetes remiten para a *fiinda*.

- ade** *caridade* VI.17; *verdade* VI.16.
- ado** *alongado* VIII.8; *chegado* VIII.15; *coitado* VIII.1; *cuidado* VIII.18; *encomendado* VIII [24]; *enforcado* VIII.21; *jurado* VII.11; *mandado* VII.12; VIII.11; *nado* VIII.14; *pagado* VIII.7; *pecado* VIII.4; *perjurado* VII.13.
- al** *al* I [22, 23]; II.7; III (6, 12, 18) [20]; VI.12; *mal* II.10; III (5, 11, 17) [19]; IV.2.3.9.10.16.17 (6, 13, 20); VI.13; VIII.6; *tal* VIII.5.
- ar** *cantar* IX.4; *conselhar* I.1; *dar* I.4; *durar* VIII [22]; *levar* II.16; *matar* VIII [23]; *mostrar* II.13; *pesar* IX.1; *quitar* I.5; *trobar* IX.7.
- ε** *é* V.16; IX.10; *fe* V.13; IX.9.
- ece** *acaece* VI.18; *crece* VI.15; *dece* VI.21.
- ei** *aprenderei* VI.5; *averei* VIII.17; *comecei* I.9; *creerei* I.10; *direi* III.7; VIII.16; *escarmentarei* IX.14; *farei* III.10; V (5, 6, 11, 12, 17, 18); *mentir-lho-ei* VI.6; *rei* IX.11; *sei* IX.8.
- eiro** *cavaleiro* VI.14; *mentireiro* VI.8; *verdadeiro* VI.11.
- en** *alguen* IV.19; *ben* I.12; II.8; III.1; IV (7, 14, 21); V.14; VIII.3; *conven* V.15; *én* III.4; IV.5; IX.13; *ren* I.11; IV.12; VIII.2; IX.12; *sén* I.8; II.9.
- endo** *aprendendo* VI.4; *guarecendo* VI.7; *revolvendo* VI.1.
- er/el** *disser* I.2; *mester* I.3; *segrel* IX.18; *ouver* IX.21.
- er** *aver* IX.20; *conhocer* IV.11; *cousecer* IV.8; IX.15; *dizer* IV.4; *fazer* III.15; VIII.9; IX.2; IX.19; *parecer* IV.1; *poder* VIII.10; *poer* IX.3; *viver* III.14.
- eu** *deu* I.15; *eu* I.19; *seu* I.18.

eus *Deus* II.15; *meus* II.14.

ez *fez* II.3; *prez* II.2; III.13; V.9; *vez* III.16; V.8.

i/in *assi* VIII.19; *i* III.3; *mí* III.2; *min* II.4; VIII.20; *outrossi* IV.18; *vi* II.1; IV.15.

ia *fazia* VII.1; *veria* VII.2; *via* VII.3.

igo *amigo* V.2; VI.9; *digo* V.3; VI.10.

isse *disse* VII.8; *partisse* VII.7; *visse* VII.6.

ões *corações* VI.2; *nações* VI.3.

on *coraçon* V.7; *don* IX.17 *non* V.10; *razon* IX.16.

onha *Catalonha* VII (5, 10, 15); *vergonha* VII (4, 9, 14).

or *amor* III.8; V.4; VIII.12; IX.5; *maior* III.9; *melhor* I (7, 14, 21); II (6, 12, 18); *sabor* V.1; *senhor* I (6, 13, 20); II (5, 11, 17); VI.19; VIII.13; *trobador* IX.6; *valor* VI.20.

Glosario*

* As abreviaturas utilizadas no glosario son as seguintes: adv. (adverbio, adverbial), advers. (adversativo), adx. (adxectivo), af. (afirmativo), aglut. (aglutinación), antrop. (antropónimo), art. (artigo), aux. (auxiliar), cant. (de cantidade), caus. (causal), comp. (comparativo), compl. (complexo), complet. (compleativo), conces. (concesivo), cond. (condicional), consec. (consecutivo), contr. (contracción), conx. (conxunción, conxuntivo), cop. (copulativo), cuant. (cuantificador), dem. (demostrativo), disx. (disxuntivo), estr. (estrutura), expr. (expresión), f. (feminino), fin. (final), fr. (frase), incl. (de inclusión), indef. (indefinido), interx. (interxección), intr. (intransitivo), loc. (locución), m. (masculino), mod. (modal), neg. (de negación), num. (numeral), O. D. (obxecto directo), O. I. (obxecto indirecto), part. (participio), pers. (persoal), poses. (posesivo), pr. (pronominal), pred. (predicativo), prep. (preposición, prepositivo), pret. (pretérito), pron. (pronome), relat. (relativo), s. (substantivo), temp. (temporal), top. (topónimo), tr. (transitivo), v. (verbo), verb. (verbal).

a_2 vid. o_1

a_3 vid. o_2

a_1 prep. ‘a’

1. Introduce O. D.: VI.13 [e] **a** quen quero ben querrei-lhe mal || IX.7 nen ar chame-mos, ... / ..., nulh’ome trobador / senon [**a**] aquel que souber trobar

2. Introduce O. I.: III.2 ven muito mal **a** mí || IV.10 ca vos ouç’ende cosecer / de mi fazerdes tanto mal, / **a** muitos || IV.10 a muitos, **a** que é gran mal / en perder vosso conhocer / en min || VI.6 **a** quen poser preito mentir-lho-ei || VIII.17 “Bon grad’**a** Deus, ca ja agora averei / o ben por que andava en cuidado” || VIII.20 que mi valvera muito máis **a** min / jazer mort[o] ou seer enforcado || IX.8 E pesar^a **a** vós muit’, eu ben o sei, / do que vos eu direi

3. Introduce un complemento circunstancial de lugar (expresa ‘dirección’): VII.5 *non me viu máis d’un dia e vai-s’**a** Catalonha*

4. Participa na perífrase modal obrigativa dever + a + infinitivo: VIII.23 **devia-m’**a**** matar / ant’ou seer ao dem’encomendado

5. Intervén na expr. verb. *ir a mandado* ‘obedecer’: VIII.11 demais, fostes ogan’**a** meu mandado / por mi fazerdes [gran] ben e amor

6. Forma parte da loc. adv. mod. *a vosso poder* ‘o máis que poidades, con todo o voso poder’: VIII.10 pero punhades vós en mi-o fazer / quanto podedes, **a vosso poder**

à contr. da prep. *a* e o art. f. *a*. Cf. *ao*

VI.16 porque me quigi teer à verdade, / vede-lo que farei

[*acaecer*] v. intr. ‘acontecer, suceder’

VI.18 pois que vej’o que m’as[s]i **acaeece**

***aginha* adv. temp. ‘axiña, rapidamente’**

VI.2 Vej’eu as gentes andar revolvendo / e mudando **aginha** os corações / do que poen antre sí as nações

***agora* adv. temp. ‘agora’**

VIII.16 diss’enton com’**agora** vos direi || VIII.17 “Bon grad’**a** Deus, ca ja **agora** averei / o ben por que andava en cuidado”

ai! interx. ‘ai!’

I.1 **Ai** mia senhor, veen-me conselhar / meus amigos como vos eu disser || I.9 E todos dizem que fiz i mal sén, / **ai** mia senhor, de quanto comecei / de vos servir || V.1 **Ai** amiga, sempr’avedes sabor / de me rogardes por meu amigo / que lhi faça ben

al pron. indef.

1. ‘outra cousa; outra pessoa’: I.17 pois m’esto dizem, dizem-m’assi **al** || I.23 mais farei-m’eu **al** || II.7 [E] por tal moir’e direi-vos eu **al** || III.6 pesa-m’ende, mais non farei i **al** || III.20 cuid’eu, que é mal / de máis, amigo, demandardes-mi **al** || V.10 e eu por vos[s]o rogo, e por **al** non, / farei-lh’eu ben || VI.12 mais mentirei e firmarei log’**al**
2. Aglutinado co relativo *quanto* forma unha locución cuantificadora relativa equivalente a ‘todo aquilo que, todo canto’: VII.6 Nunca vistes, amiga, **quant’al** amigo visse

alguen pron. indef. ‘alguén’

IV.19 e maravilhan-s’outrossi / se vo-lo conselhou **alguen**

[algun], algũa pron. indef. ‘algún, algunha’

V.8 Vós me rogastes mui de coraçon / que lhe fizesse ben **algũa** vez

alongado, [alongada] part. pret. de alongar ‘afastar, distanciar (no espazo)’

VIII.8 D’aver de vós ben and’eu **alongado**

Ambroa vid. Pedro d’Ambroa

amiga s. f. ‘amiga, compañeira’

V.1 Ai **amiga**, sempr’avedes sabor / de me rogardes por meu amigo / que lhi faça ben || V.13 Rogastes-mi, **amiga**, per bõa fe, / que lhi fizesse toda via ben / por vós || VII.1 O meu amig’, **amiga**, que me gran ben fazia, / fez-me pre[i]t’e menage que ante me veria / que se fosse || VII.6 Nunca vistes, **amiga**, quant’al amigo visse || VII.11 Non sabedes, **amiga**, como m’ouve jurado / que nunca se partisse de mí sen meu mandado

amigo s. m.

1. ‘amigo, amante, namorado’: III.4 - Vedes, **amig’**, o que vos farei én || III.5 *se vos por mí, meu amigo, ven mal, / pesa-m’ende, mais non farei i al* || III.20 que é mal / de

máis, **amigo**, demandades-mi al || V.2 Ai amiga, sempr'avedes sabor / de me rogades por meu **amigo** / que lhi faça ben || VII.1 O meu **amig'**, amiga, que me gran ben fazia, / fez-me pre[i]t'e menage que ante me veria / que se fosse || VII.6 Nunca vistes, amiga, quant'al **amigo** visse

2. 'amigo, compañero': I.2 Ai mia senhor, veen-me conselhar / meus **amigos** como vos eu disser || VI.9 ca vej'eu ir melhor ao mentireiro / ca o que diz verdade ao seu **amigo** || VI.19 mentirei ao **amigo** e ao senhor

amor s. m. 'amor'

III.8 o vosso ben e vós e voss'**amor** / me dan gran mal, que non poden maior || V.4 mais ja por voss'**amor** / farei-lh'eu ben || IX.5 nen ar chamemos, per nen un **amor** / que lh'ajamos, nulk'ome trobador / senon [a] aquel que souber trobar

fazer amor 'amar, dar probas de amor, tratar con afecto': VIII.12 demais, fostes ogan'a meu mandado / por mi **fazerdes** [gran] ben e **amor**

[andar] v. intr. 'ser, estar, comportarse'

VIII.1 Maria Perez, **and'**eu mui coitado / por vós, de pran, máis ca por outra ren || VIII.8 D'aver de vós ben **and'**eu alongado || VIII.18 "Bon grad'a Deus, ca ja agora averei / o ben por que **andava** en cuidado"

andar + xerundio forma perífrases durativas que indican continuidade da acción: VI.1 Vej'eu as gentes **andar** revolvendo / e mudando aginha os corações / do que poen antre sí as nações

ante adv. temp. 'antes, anteriormente'

VIII.24 devia-m'a matar / **ant'**ou seer ao dem'encomendado

ante ... que loc. conx. temp. 'antes (de) que': VII.2-3 O meu amig', amiga, ..., / fez-me pre[i]t'e menage que **ante** me veria / **que** se fosse

antre prep. 'entre'

VI.3 e mudando aginha os corações / do que poen **antre** sí as nações

ao aglut. da prep. a e o art. o. Cf. à

VI.8 ca vej'eu ir melhor **ao** mentireiro / ca o que diz verdade ao seu amigo || VI.9 ca vej'eu ir melhor ao mentireiro / ca o que diz verdade **ao** seu amigo || VI.19 mentirei **ao**

amigo e ao senhor || VI.19 mentirei ao amigo e **ao** senhor || VIII.24 devia-m'a matar / ant'ou seer **ao** dem'encomendado

[aprender] v. tr. 'aprender, adquirir coñecemento'

VI.4 e ja m'eu aquesto vou **aprendendo** / e ora cedo máis **aprenderei** || VI.5 e ja m'eu aquesto vou **aprendendo** / e ora cedo máis **aprenderei**

aquel, [aquela], [aquele] pron. dem. 'aquel, aquela, aquilo'

IX.7 nen ar chamemos, ... / ..., nulh'ome trobador / senon [a] **aquel** que souber trobar

[aqueste], [aquesta], aquesto pron. dem. reforzado 'esta, esta, isto'. Cf. *este*

VI.4 e ja m'eu **aquesto** vou **aprendendo** / e ora cedo máis **aprenderei** || VI.10 e por **aquesto** o jur'e o digo / que ja máis nunca seja verdadeiro || VIII.22 E se muit'**aquesto** mi á de durar / vosco, senhor, devia-m'a matar / ant'ou seer ao dem'encomendado

ar adv. de reforzo que precede ao verbo, indicando diversos valores contextuais 'tamén, igualmente, ademais...'

IV.5 e quantos-lo ouven dizer, / senhor, **ar** maravilhan-s'én / *de mi fazeres sempre mal / e nunca mi fazeres ben* || IX.15 **Ar** pesará-vo-lo que vos disser

nen ar loc. conx. cop. 'nin tampouco': IX.5 os trobadores queremos poer / que se non faça tanto mal cantar / **nen ar** chamemos, per nen un amor / que lh'ajamos, nulh'ome trobador

assi adv. mod. 'así, de tal modo'

I.17 pois m'esto dizen, dizen-m'**assi** al || II.15 e **assi** quisso Deus || V.16 mais, e pois que **assi** é, / *farei-lh'eu [ben]* || VI.18 pois que vej'o que m'**as[s]i** acaece || VI.7 a quen poser preito mentir-lho-ei, / e **as[s]i** irei melhor guarecendo || VII.4 *e sempre mi assi mente e non á de mí vergonha* || IX.11 polo vilão, que vilão é, / pon ora **assi** en seu degred'el-rei / **que** se non chame fidalgo per ren || IX.14 "**Assi** o escarmentarei" **assi ... come** estr. comp. 'así como': VI.14 e **as[s]i** guar[r]ei **come** cavaleiro **assi que** loc. conx. consec.-fin. 'así que, de modo que': VIII.19-20 E vós enton guisastes-mi-o **assi** / **que** mi valvera muito máis a min / jazer mort[o] ou seer enforcado

aver, v.

1. tr. 'ter, posuír, conseguir': IX.21 ca manda el-rei que, ... / ... / ..., / que lhi non dé ome [o] seu aver, / mais que lhi filhen todo quant'**ouver**

2. tr. ‘ter, obter, dispor de, contar con’: VIII.3 e vós cuidades que **ei** de vós ben, / que eu non ei de vós, mao pecado || VIII.4 e vós cuidades que ei de vós ben, / que eu non **ei** de vós, mao pecado || VIII.8 D’**aver** de vós ben and’eu alongado || VIII.14 e con tal ben qual eu enton, senhor, / **ouvi** de vós mal dia eu fui nado || VIII.17 “Bon grad’a Deus, ca ja agora **averei** / o ben por que andava en cuidado”

3. tr. ‘sentir, experimentar’: V.1 Ai amiga, sempr’**avedes** sabor / de me rogades por meu amigo / que lhi faça ben || VII.4 e vai-s’ora de carreira sa via, / *e sempre mi assi mente e non á de mí vergonha* || IX.1 Pero d’Ambroa, **averedes** pesar / do que nós ora queremos fazer desamor || IX.6 nen ar chamemos, per nen un amor / que lh’**ajamos**, nulh’ome trobador

4. aux. O verbo aver + part. forma tempos compostos: VII.11 Non sabedes, amiga, como m’**ouve** jurado / que nunca se partisse de mí sen meu mandado

5. Intervén na formación da perífrase obrigativa aver + de + infinitivo: VIII.22 E se muit’aquesto mi á **de** durar / vosco, senhor, devia-m’a matar / ant’ou seer ao dem’encomendado

aver₂ s. m. ‘haber, bens, riqueza’

IX.20 que lhi non dé ome [o] seu **aver**, / mais que lhi filhen todo quant’ouver

ben₁ adv. mod. ‘ben, perfectamente, satisfactoriamente’

I.12 ca, mia senhor, que mi fez é[n] mui **ben** / *de vos servir e vos [chamar “senhor”]* || V.3 e **ben** vos digo / que me pesa

ben₂ s. m. ‘ben, galardón, recompensa (amorosa), favor da dama’

II.5 per bõa fe, todo por mal de min / *a fezo Deus de muito ben senhor / e das melhores donas a melhor* || II.14 E non mi foi Nostro Senhor mostrar / os seus olhos, de pran, por **ben** dos meus, / mais por meu mal || III.1 - Senhor, por vós e polo vosso **ben**, / que vos Deus deu, ven muito mal a mí || III.8 o vosso **ben** e vós e voss’amor / me dan gran mal, que non poden maior || III.13 - De vos pesar, senhor, **ben** ést’e prez || VIII.3 e vós cuidades que ei de vós **ben**, / que eu non ei de vós, mao pecado || VIII.7 e de tal **ben** non soo eu pagado || VIII.8 D’aver de vós **ben** and’eu alongado || VIII.13 e con tal **ben** qual eu enton, senhor, / ouvi de vós mal dia eu fui nado || VIII.18 “Bon grad’a Deus, ca ja agora averei / o **ben** por que andava en cuidado”

fazer ben ‘conceder un ben, amar, conceder recompensa (amorosa)’: II.8 fez-lhi tod’esto e fez-lhi muito **ben** / en a fazer dona de mui bon sén / e mui mansa || IV.7 ar

maravilhan-s'én / *de mi fazerdes sempre mal / e nunca mi **fazerdes ben*** || V.3 Ai amiga, sempr'avedes sabor / de me rogardes por meu amigo / que lhi **faça ben** || V.5 mais ja por voss'amor / ***farei-lh'eu ben*** || V.6 *mais de pran non farei / quant'el quiser, pero **ben lhi farei*** || V.8 Vós me rogastes mui de coraçon / que lhe **fezesse ben** algũa vez || V.14 Rogastes-mi, amiga, per bõa fe, / que lhi **fezesse** toda via **ben** / por vós || VII.1 O meu amig', amiga, que me gran **ben fazia** || VIII.5-6 ca mi **fazedes** vós en guisa tal / **ben**, mia senhor, que depois é meu mal || VIII.12 demais, fostes ogan'a meu mandado / por mi **fazerdes** [gran] **ben** e amor
querer ben 'amar': VI.13 [e] a quen **quero ben** querrei-lhe mal
eu ben o sei fr. formularia aseverativa: IX.8 E pesará a vós muit', **eu ben o sei**, / do que vos eu direi, per bõa fe

bõa vid. bon

bon, bõa adx. 'bo, boa'

II.2 feze-a Deus senhor de mui **bon** prez / e máis fremosa de quantas El fez || II.9 fez-lhi tod'esto e fez-lhi muito ben / en a fazer dona de mui **bon** sén / e mui mansa || IV.1 Senhor do mui **bon** parecer || V.9 ca me seria mesura [e] **bon** prez || VIII.17 "**bon** grad'a Deus, ca ja agora averei / o ben por que andava en cuidado"
per bõa fe loc. adv. af. 'abofé, con certeza': II.4 **per bõa fe**, todo por mal de min / *a fezo Deus de muito ben senhor* || V.13 Rogastes-mi, amiga, **per bõa fe**, / que lhi fezesse toda via ben / por vós || IX.9 E pesará a vós muit', eu ben o sei, / do que vos eu direi, **per bõa fe**: / ...

ca, conx. caus. 'porque'

I.3 que vos non sérvia, **ca** non m'é mester || I.4 ca non m'é mester, / **ca** nunca ren por mí quisestes dar || I.12 **ca**, mia senhor, que mi fez é[n] mui ben / *de vos servir e vos [chamar "senhor"]* || IV.8 **ca** vos ouç'ende cousecer / de mi fazerdes tanto mal || V.9 Vós me rogastes mui de coraçon / que lhe fezesse ben algũa vez, / **ca** me seria mesura [e] bon prez || VI.8 **ca** vej'eu ir melhor ao mentireiro / ca o que diz verdade ao seu amigo || VII.7 Nunca vistes, amiga, quant'al amigo visse, / **ca** me jurou que nunca se ja de mí partisse || VIII.5 e vós cuidades que ei de vós ben, / que eu non ei de vós, mao pecado, / **ca** mi fazedes vós en guisa tal / ben, mia senhor, que depois é meu mal

|| VIII.17 “Bon grad’a Deus, **ca** ja agora averei / o ben por que andava en cuidado” ||
IX.17 Ar pesará-vo-lo que vos disser / (...), / **ca** manda el-rei que, ... / ... / ..., / que lhi
non dé ome [o] seu aver

ca₂ conx. comp. Só aparece formando parte de estruturas comparativas

máis ca estr. comp. ‘máis (do) que’: VIII.2 Maria Perez, and’eu mui coitado / por
vós, de pran, **máis ca** por outra ren

melhor ... ca estr. comp. ‘mellor (do) que’: VI.8-9 ca vej’eu ir **melhor** ao mentireiro
/ **ca** o que diz verdade ao seu amigo

cantar s. m. ‘cantar, canción, cantiga’

IX.4 os trobadores queremos poer / que se non faça tanto mal **cantar**

caridade s. f. Só aparece na expr. adv. *par caridade* ‘por favor, por amor de Deus’

VI.17 vede-lo que farei, **par car[i]dade**, / pois que vej’o que m’as[s]i acaece: / ...

carreira s. f. ‘camiño, vía’. Só aparece na expr. verb. *ir-se de carreira sa via* ‘mar-
char, partir’

VII.3 e **vai-s’ora de carreira sa via**, / e sempre mi assi mente e non á de mí vergonha

Catalonha top. ‘Cataluña’

VII.5 non me viu **máis d’un día e vai-s’a Catalonha**

cavaleiro s. m. ‘cabaleiro, home nobre’

VI.14 e as[s]i guar[r]ei come **cavaleiro**

cedo adv. temp. ‘cedo’

VI.5 e ja m’eu aquesto vou aprendendo / e ora **cedo** máis aprenderei

cen vid. cento

cento ~ cen pron. num. ‘cen’

VII.8 e máis foron de **cento** mentiras que m’el disse

A forma **cen** aparece en posición proclítica: VII.13 e mentiu-me **cen** vezes e máis
o perjurado

chamar v.

1. pred. ‘nomear, denominar’: I.6 pero, senhor, non m’én quer’eu quitar / *de vos servir e vos* **chamar** “*senhor*” || IX.5 nen ar **chamemos**, per nen un amor / que lh’ajamos, nulh’ome trobador / senon [a] aquel que souber trobar || IX.12 pon ora assi en seu degred’el-rei / que se non **chame** fidalgo per ren

2. pr. ‘chamarse, denominarse’: IX.18 ou se se **chamar** segrel / e jograria non souber fazer

chegado, [chegada] part. pret. de chegar ‘chegar’

VIII.15 En ùa noite o tive **chegado**

coita s. f. ‘pena, mágoa, pesar, aflicción, angustia (nomeadamente provocada polo sentimento amoroso)’

II.16 por me fazer maior **coita** levar / *a fezo Deus [de muito ben senhor]*

coitado, [coitada] part. pret. de coitar ‘atormentar, aflixir, angustiar’

VIII.1 Maria Perez, and’eu mui **coitado** / por vós, de pran, máis ca por outra ren

[começar] v. intr. Forma perífrases verbais, de valor incoativo, coa prep. de + infinitivo

I.9 E todos dicen que fiz i mal sén, / ai mia senhor, de quanto **comecei** / **de** vos servir

como ~ come conx. mod.-comp. ‘como’

I.2 Ai mia senhor, veen-me conselhar / meus amigos **como** vos eu disser || VII.11 Non sabedes, amiga, **como** m’ouve jurado / que nunca se partisse de mí sen meu mandado || VIII.16 diss’enton **com**’agora vos direi

assi ... come estr. comp. ‘así como’: VI.14 e as[s]i guar[r]ei **come** cavaleiro

con prep. ‘con’

1. Introduce complemento circunstancial de modo: IX.16 este pesar é pesar **con** razon

2. Introduce complemento circunstancial de causa: VI.21 e pojará meu prez e meu valor / **con** mentira, pois con verdade dece || VI.21 e pojará meu prez e meu valor / con mentira, pois **con** verdade dece || VIII.13 e **con** tal ben qual eu enton, senhor, / ouvi de vós mal dia eu fui nado

conhocer s. m. ‘coñecemento, saber, entendemento, discreción’

IV.11 a que é gran mal / en perder vosso **conhocer** / en min

conselhar v. tr. e intr. ‘aconsellar’

I.1 Ai mia senhor, veen-me **conselhar** / meus amigos como vos eu disser || I.22 E, mia senhor, **conselha**-me mui mal / quen mi-o conselha, mais farei-m’eu al || I.23 E, mia senhor, conselha-me mui mal / quen mi-o **conselha**, mais farei-m’eu al || IV.19 e maravilhan-s’outrossi / se vo-lo **conselhou** alguen / *de mi fazerdes [sempre mal]*

[conviir] v. tr. ‘convir, ser necesario, útil ou de proveito’

V.15 e, pois vós queredes, **conven** / que o faça

coraçon s. m. ‘sentimento interior, vontade, pensamento’

VI.2 Vej’eu as gentes andar revolvendo / e mudando aginha os **corações** / do que poen antre sí as nações

de coraçon loc. adv. mod. ‘sinceramente’: V.7 Vós me rogastes mui **de coraçon** / que lhe fizesse ben algũa vez

cousecer v. intr. ‘reprender, censurar, criticar’

IV.8 ca vos ouç’ende **cousecer** / de mi fazerdes tanto mal, / a muitos

[crecer] v. intr. ‘crecer, medrar, aumentar’

VI.15 Pois que meu prez nen mia onra non **crece** / porque me quigi teer à verdade

[creer] v. tr. ‘crer, acreditar en’

I.10 e non os **creerei**, / mentr’eu viver, nunca, por ãa ren: / ...

cuidado s. m. ‘coidado, aflicción, mágoa’

VIII.18 “Bon grad’a Deus, ca ja agora averei / o ben por que andava en **cuidado**”

[cuidar] v. tr. ‘pensar, meditar, xulgar’

III.19 **cuid**’eu que é mal / de máis, amigo, demandardes-mi al || VIII.3 e vós **cuidades** que ei de vós ben

dar v. tr.

1. **‘dar, conceder, outorgar’**: I.15 E máis me dizen do que me vos **deu** / por mia senhor: que mi fez i gran mal || III.2 - Senhor, por vós e polo vosso ben, / que vos Deus **deu**, ven muito mal a mí

2. **‘entregar, dar’**: IX.20 ca manda el-rei que, ... / ... / ..., / que lhi non **dé** ome [o] seu aver

3. **‘provocar, ser a causa de’**: III.9 o vosso ben e vós e voss’amor / me **dan** gran mal, que non poden maio

non dar ren ‘non facer caso de, non lle conceder importancia’. **Rexe a preposición por, ao tempo que pode presentar variación na expresión da negación (nunca)**: I.4 ca **nunca ren** por mí quisestes **dar**

de prep.

1. **Introduce complemento circunstancial de lugar**: VIII.4 e vós cuidades que ei de vós ben, / que eu non ei **de** vós, mao pecado // VIII.14 e con tal ben qual eu enton, senhor, / ouvi **de** vós mal dia eu fui nado

2. **Introduce complemento circunstancial de modo**: II.2 feze-a Deus senhor **de** mui bon prez / e máis fremosa de quantas El fez || II.5 per bõa fe, todo por mal de min / *a fezo Deus de muito ben senhor*

3. **Introduce complemento circunstancial de causa**: I.9 E todos dizen que fiz i mal sên, / ai mia senhor, **de** quanto comecei / de vos servir

4. **Introduce complemento do nome**: II.9 e fez-lhi muito ben / en a fazer dona **de** mui bon sên / e mui mansa // II.4 per bõa fe, todo por mal **de** min / *a fezo Deus de muito ben senhor* // III.20 cuid’eu que é mal / **de** máis, amigo, demandades-mi al

5. **Introduce cláusulas con infinitivo que poden funcionar como suxeito**: III.13 - **De** vos pesar, senhor, ben ést’e prez || IV.17 todos mi dizen que é mal / **de** mi fazerdes tanto mal

6. **Forma parte da estr. comp. máis de / máis ... de ‘máis que’**: II.3 feze-a Deus senhor de mui bon prez / e **máis** fremosa **de** quantas El fez || VII.5 *non me viu máis d’un dia e vai-s’a Catalonha* || VII.8 e **máis** foron **de** cento mentiras que m’el disse

7. **Forma parte do conglomerado antroponímico Pero d’Ambroa**: IX.1 **Pero d’Ambroa**, averedes pesar / do que nós ora queremos fazer

8. **A preposición de aparece como rexencia de diversos verbos e expresións verbais: andar alongado de**: VIII.8 **D’aver** de vós ben and’eu alongado // *aver ben de*:

VIII.3 e vós cidades que ei **de** vós ben // VIII.8 D'aver **de** vós ben and'eu alongado // *aver sabor de*: V.2 Ai amiga, sempr'avedes sabor / **de** me rogades por meu amigo / que lhi faça ben // *aver vergonha de*: VII.4 *e sempre mi assi mente e non á de* mí vergonha // *comezar de*: I.10 E todos dizem que fiz i mal sén, / ai mia senhor, de quanto comecei / **de** vos servir // *cousecer de*: IV.9 ca vos ouç'ende cousecer / **de** mi fazerdes tanto mal // *maravilharse de*: IV.6 ar maravilhan-s'én / **de** mi fazerdes sempre mal // *pagarse de*: VIII.7 e **de** tal ben non soo eu pagado // *partirse de*: VII.7 ca me jurou que nunca se ja **de** mí partisse // VII.12 Non sabedes, amiga, como m'ouve jurado / que nunca se partisse **de** mí sen meu mandado // *pesar de*: III.19 [*mais non farei i al*], / **de** que mi pesa // *quitar de*: I.6 pero, senhor, non m'én quer'eu **quitar** / **de** vos servir e vos chamar “senhor”

9. Forma parte da perífrase modal obrigativa *aver + de + infinitivo*: VIII.22 E, se muit'aquesto mi á **de** durar / vosco, senhor, devia-m'a matar

10. Participa en diversas locucións adverbiais: *de pran* loc. adv. mod. ‘certamente, sen dúbida’: II.14 E non mi foi Nostro Senhor mostrar / os seus olhos, **de pran**, por ben dos meus // V.5 *mais de pran non farei / quant'el quiser, pero ben lhi farei* // VIII.2 Maria Perez, and'eu mui coitado / por vós, **de pran**, máis ca por outra ren // *de coração* loc. adv. mod. ‘sinceramente, profundamente’: V.7 Vós me rogastes mui **de coração** / que lhe fizesse ben algũa vez // *de carreira* loc. adv. mod. (na fr. verb. *ir-se de carreira sa via*): VII.3 e vai-s'ora **de carreira** sa via

[decer] v. intr. ‘descer, diminuir’

VI.21 e pojará meu prez e meu valor / con mentira, pois con verdade **dece**

[degredo] s. m. ‘decreto, prescripción’

IX.11 pon ora assi en seu **degred** el-rei / que se non chame fidalgo per ren

***demais* adv. incl. ‘además, alén diso’**

VIII.11 **demais**, fostes ogan'a meu mandado / por mi fazerdes [gran] ben e amor

***demandar* v. tr. ‘pedir, reclamar, exibir’**

III.20 cuid'eu que é mal / de máis, amigo, **demandardes**-mi al // IX.17 ca manda el-rei que, se **demandar** don / o vilão ou se se chamar segrel / e jograria non souber fazer, / que lhi non dé ome [o] seu aver

[demo] s. m. ‘demo’

VIII.24 devia-m’a matar / ant’ou seer ao **dem**’encomendado

[dente] s. m. ‘dente’

IX.13 se non, os **dentes** lhi quiten por én

depois adv. temp. ‘despois’

I.7 e vós faredes **depoi-lo melhor!** || VIII.6 ca mi fazedes vós en guisa tal / ben, mia senhor, que **depois** é meu mal

Deus s. m. ‘Deus’

II.2 A mia senhor, que eu por meu mal vi, / feze-a **Deus** senhor de mui bon prez / e máis fremosa de quantas El fez || II.5 per bõa fe, todo por mal de min / *a fezo Deus de muito ben senhor / e das melhores donas a melhor* || II.15 e assi quisso **Deus** || III.2 - Senhor, por vós e polo vosso ben, / que vos **Deus** deu, ven muito mal a mí || VIII.17 “Bon grad’a **Deus**, ca ja agora averei / o ben por que andava en cuidado”

Deus aparece en uso vocativo, na expresión *por Deus*: III.3 **por Deus**, senhor, fazed’o melhor i

[dever] v. Só aparece na perífrase obrigativa *dever + a + infinitivo*

VIII.23 **devia-m’a** matar / ant’ou seer ao dem’encomendado

día s. m. ‘día’

VII.5 non me viu máis d’un **día** e vai-s’a Catalonha

mal día ‘en infausto día’ VIII.14 e con tal ben qual eu enton, senhor, / ouvi de vós mal **día** eu fui nado

dizer v. tr. ‘dicir, manifestar, expresar, falar’

I.2 Ai mia senhor, veen-me conselhar / meus amigos como vos eu **disser** || I.8 E todos **dizen** que fiz i mal sén || I.15 E máis me **dizen** do que me vos deu / por mia senhor || I.17 pois m’esto **dizen**, dizen-m’assi al || I.17 pois m’esto dizen, **dizen-m’**assi al: / ... || II.7 [E] por tal moir’e **direi**-vos eu al: / ... || III.7 - Senhor fremosa, máis vos én **direi**: / ... || III.10 - Ja vos **dixi** quanto vos én farei || III.16 - Ja vo-lo **dixi**, e direi outra vez || III.16 - Ja vo-lo dixi, e **direi** outra vez: / ... || IV.4 e quantos-lo ouven **dizer**, / senhor,

ar maravilhan-s'én / *de mi fazerdes sempre mal* || IV.16 todos mi **dizen** que é mal / de mi fazerdes tanto mal || V.3 e ben vos **digo** / que me pesa || VI.10 e por aquesto o jur'e o **digo** / que ja máis nunca seja verdadeiro || VII.8 e máis foron de cento mentiras que m'el **disse** || VIII.16 **diss'**enton com'agora vos direi: / ... || VIII.16 **diss'**enton com'agora vos **direi**: / ... || IX.9 E pesará a vós muit', eu ben o sei, / do que vos eu **direi**, per bõa fe || IX.14 e **diz**: “Assi o escarmentarei” || IX.15 Ar pesará-vo-lo que vos **disser**

dizer verdade ‘falar verdade, ser verdadeiro’: VI.9 ca vej'eu ir melhor ao mentireiro / ca o que **diz** verdade ao seu amigo

do, da contr. da prep. de co art.

I.15 E máis me **dizen do** que me vos deu / por mia senhor || II.6 todo por mal de min / *a fezo Deus de muito ben senhor* / e **das** melhores donas a melhor || II.14 E non mi foi Nostro Senhor mostrar / os seus olhos, de pran, por ben **dos** meus || IV.1 Senhor **do** mui bon parecer || IV.2 maravilho-m'eu **do** gran mal / que mi fazedes por meu mal || VI.3 e mudando aginha os corações / **do** que poen antre sí as nações || IX.2 Pero d'Ambroa, averedes pesar / **do** que nós ora queremos fazer || IX.9 E pesará a vós muit', eu ben o sei, / **do** que vos eu direi

don s. m. ‘don, dádiva, recompensa’

IX.17 ca manda el-rei que, se demandar **don** / o vilão ou se se chamar segrel / e jograria non souber fazer, / que lhi non dé ome [o] seu aver

dona s. f. ‘señora, dama, muller’

II.6 *e das melhores donas a melhor* || II.9 fez-lhi tod'esto e fez-lhi muito ben / en a fazer **dona** de mui bon sén

durar v. intr. ‘prolongarse no tempo, perdurar, permanecer’

VIII.22 E, se muit'aquesto mi á de **durar** / vosco, senhor

e conx. cop. ‘e’

1. **Une cláusulas ou elementos dentro dunha cláusula**: I.6 pero, senhor, non m'én quer'eu quitar / *de vos servir e vos chamar “senhor”* || I.7 pero, senhor, non m'én quer'eu quitar / *de vos servir e vos chamar “senhor”*, / e vós faredes depoi-lo melhor! || II.3 feze-a Deus senhor de mui bon prez / e máis fremosa de quantas El fez || II.6 todo

por mal de min / *a fezo Deus de muito ben senhor / e das melhores donas a melhor* || II.7 [E] por tal moir'e direi-vos eu al: / ... || II.8 fez-lhi tod'esto e fez-lhi muito ben || II.10 e fez-lhi muito ben / en a fazer dona de mui bon sén / e mui mansa || III.1 - Senhor, por vós e polo vosso ben, / que vos Deus deu, ven muito mal a mí || III.8 o vosso ben e vós e voss'amor / me dan gran mal || III.8 o vosso ben e vós e voss'amor / me dan gran mal || III.13 - De vos pesar, senhor, ben ést'e prez || III.16 - Ja vo-lo dixi, e direi outra vez: / ... || IV.12 a que é gran mal / en perder vosso conhocer / en min e non guaanhardes ren || IV.7 ar maravilhan-s'én / *de mi fazerdes sempre mal / e nunca mi fazerdes ben* || V.3 Ai amiga, sempr'avedes sabor / de me rogardes por meu amigo / que lhi faça ben, e ben vos digo / que me pesa || V.9 ca me seria misura [e] bon prez || V.10 e eu por vos[s] o rogo, e por al non, / *farei-lh'eu ben* || V.15 Rogastes-mi, amiga, per bõa fe, / que lhi fezesse toda via ben / por vós, e, pois vós queredes, conven / que o faça || VI.2 Vej'eu as gentes andar revolvendo / e mudando aginha os corações || VI.5 e ja m'eu aquesto vou aprendendo / e ora cedo máis aprenderei || VI.7 a quen poser preito mentir-lho-ei, / e as[s]i irei melhor guarecendo || VI.10 e por aquesto o jur'e o digo / que ja máis nunca seja verdadeiro || VI.12 mais mentirei e firmarei log'al: / ... || VI.13 mais mentirei e firmarei log'al, / [e] a quen quero ben quereirei-lhe mal || VI.14 [e] a quen quero ben quereirei-lhe mal, / e as[s]i guar[r]ei come cavaleiro || VI.19 mentirei ao amigo e ao senhor || VI.20 mentirei ao amigo e ao senhor, / e pojará meu prez e meu valor / con mentira || VI.20 e pojará meu prez e meu valor / con mentira || VII.2 O meu amig', ..., / fez-me pre[i]t'e menage que ante me veria / que se fosse || VII.3 O meu amig', amiga, que me gran ben fazia, / fez-me pre[i]t'e menage que ante me veria / que se fosse, e vai-s'ora de carreira sa via || VII.4 *e sempre mi assi mente e non á de mí vergonha* || VII.4 e vai-s'ora de carreira sa via, / *e sempre mi assi mente e non á de mí vergonha* || VII.5 *non me viu máis d'un dia e vai-s'a Catalonha* || VII.8 ca me jurou que nunca se ja de mí partisse / e máis foron de cento mentiras que m'el disse || VII.13 Non sabedes, amiga, como m'ou-ve jurado / que nunca se partisse de mí sen meu mandado, / e mentiu-me cen vezes e máis o perjurado || VII.13 e mentiu-me cen vezes e máis o perjurado || VIII.3 Maria Perez, and'eu mui coitado / por vós, de pran, máis ca por outra ren, / e vós cuidades que ei de vós ben || VIII.7 ca mi fazedes vós en guisa tal / ben, mia senhor, que depois é meu mal, / e de tal ben non soo eu pagado || VIII.12 demais, fostes ogan'a meu mandado / por mi fazerdes [gran] ben e amor || VIII.13 demais, fostes ogan'a meu mandado / por mi fazerdes [gran] ben e amor, / e con tal ben qual eu enton, senhor, / ouvi de vós mal dia eu fui nado || IX.19 ou se se chamar segrel / e jograria non souber fazer

2. A copulativa presenta un uso frecuente en inicio de estrofa (ou *finda*), de período ou en interior de estrofa (normalmente precedido de puntuación forte: punto, punto e vírgula, dous puntos): I.8 **E** todos dizen que fiz i mal sén || I.10 **e** non os creerei, / mentr'eu viver, nunca || I.15 **E** máis me dizen do que me vos deu / por mia senhor: ... || I.22 **E**, mia senhor, conselha-me mui mal / quen mi-o conselha || II.7 [**E**] por tal moir'e direi-vos eu al: / ... || II.10 **e** todo por meu mal / *a fezo Deus [de muito ben senhor]* || II.13 **E** non mi foi Nostro Senhor mostrar / os seus olhos || II.15 **e** assi quis Deus: / ... || IV.4 **e** quantos-lo ouven dizer, / senhor, ar maravilhan-s'én || IV.15 **E**, mia senhor, quantos eu vi, / todos mi dizen que é mal / de mi fazedes tanto mal || IV.18 **e** maravilhan-s'outrossi / se vo-lo conselhou alguen || VI.4 **e** ja m'eu aquesto vou aprendendo / e ora cedo máis aprenderei || VI.10 **e** por aquesto o jur'e o digo / que ja máis nunca seja verdadeiro || VIII.19 **E** vós enton guisastes-mi-o assi || VIII.22 **E**, ... / ..., devia-m'a matar / ant'ou seer ao dem'encomendado || IX.8 **E** pesará a vós muit', eu ben o sei, / do que vos eu direi, per bõa fe || IX.14 **e** diz: ...

3. A copulativa *e* é utilizada coa negación en frases que contradín ou negan o exposto anteriormente: V.10 e eu por vos[s]o rogo, **e** por al non, / *farei-lh'eu ben*

4. Uso expletivo en parénteses explicativas: V.16 mais, **e** pois que assi é, / *farei-lh'eu [ben]*

el*₁ art. m. Só se utiliza co subst. *rei

IX.11 pon ora assi en seu degred'**el**-rei / que se non chame fidalgo per ren || IX.17 ca manda **el**-rei que, ... / ... / ..., / que lhi non dé ome [o] seu aver

***el*₂ pron. pers. m. de P3 con función de suxeito 'el'**

II.3 feze-a Deus senhor de mui bon prez / e máis fremosa de quantas **El** fez || V.6 mais de pran non farei / *quant'el quiser* || VII.8 e máis foron de cento mentiras que m'**el** disse

***en* prep. 'en'**

1. Introduce complemento circunstancial de lugar: || IX.11 pon ora assi **en** seu degred'**el**-rei / que se non chame fidalgo per ren

2. Introduce complemento circunstancial de tempo: VIII.15 **En** ña noite o tive chegado

3. Introduce complemento circunstancial de modo: VIII.18 “Bon grad'a Deus, ca ja agora averei / o ben por que andava **en** cuidado”

4. Introduce complemento circunstancial de materia ou asunto: IV.12 a muitos, a que é gran mal / en perder vosso conhocer / **en** min

5. Introduce cláusula de infinitivo: II.9 e fez-lhi muito ben / **en** a fazer dona de mui bon sén / e mui mansa

6. Participa en rexencias de verbos e expresións verbais: *punhar en*: VIII.9 pero punhades vós **en** mi-o fazer / quanto podedes, a vosso poder // *seer mal en*: IV.11 a muitos, a que é gran mal / **en** perder vosso conhocer / en min

7. Participa na loc. conx. consec. en guisa tal ... que ‘de modo que’: VIII.5 ca mi fazedes vós **en guisa tal** / ben, mia senhor, **que** depois é meu mal

én pron. adv. ‘niso, diso, a respecto diso’. Vid. ende

I.5 pero, senhor, non m’én quer’eu quitar / *de vos servir e vos chamar “senhor”* || I.12 ca, mia senhor, que mi fez é[n] mui ben / *de vos servir e vos [chamar “senhor”]* || III.4 - Vedes, amig’, o que vos farei én || III.7 - Senhor fremosa, máis vos én direi || III.10 - Ja vos dixi quanto vos én farei || IV.5 ar maravilhan-s’én / *de mi fazerdes sempre mal / e nunca mi fazerdes ben*

por én loc. adv. caus. ‘por iso’: IX.13 se non, os dentes lhi quiten **por én**

encomendado, [encomendada] part. pret. de encomendar ‘encomendar, encargar, confiar’

VIII.24 devia-m’a matar / ant’ou seer ao dem’**encomendado**

ende pron. adv. ‘niso, diso, a respecto diso’. Vid. én

III.6 *se vos por mí, meu amigo, ven mal, / pesa-m’ende, mais non farei i al* || IV.8 ca vos ouç’**ende** cosecer / de mi fazerdes tanto mal

enforcado, [enforcada] part. pret. de enforcar ‘enforcar’

VIII.21 E vós enton guisastes-mi-o assi / que mi valvera muito máis a min / jazer mort[o] ou seer **enforcado**

enton adv. temp. ‘entón, naquel tempo, nese momento’

VIII.13 e con tal ben qual eu **enton**, senhor, / ouvi de vós mal día eu fui nado || VIII.16 diss’**enton** com’agora vos direi: / ... || VIII.19 E vós **enton** guisastes-mi-o assi / que mi valvera muito máis a min / jazer mort[o] ou seer enforcado

[escarmentar] v. tr. ‘escarmentar’

IX.14 “Assi o **escarmentarei**”

este, [esta], esto pron. dem. ‘este, esta, isto’. Cf. *[aqueste]*

I.17 pois m’**esto** dizen, dizen-m’assi al || I.19 Por tod’**esto** non me partirei eu / *de vos servir [e vos chamar “senhor”]* || II.8 fez-lhi tod’**esto** e fez-lhi muito ben / en a fazer dona de mui bon sén / e mui mansa || IX.16 **este** pesar é pesar con razon

eu pron. pers. de P1 con función de suxeito ‘eu’

I.2 Ai mia senhor, veen-me conselhar / meus amigos como vos **eu** disser || I.5 pero, senhor, non m’én quer’**eu** quitar / *de vos servir e vos chamar “senhor”* || I.11 e non os creerei, / mentr’**eu** viver, nunca, por ãa ren: / ... || I.19 Por tod’**esto** non me partirei **eu** / *de vos servir [e vos chamar “senhor”]* || I.23 E, mia senhor, conselha-me mui mal / quen mi-o conselha, mais farei-m’**eu** al || II.1 A mia senhor, que **eu** por meu mal vi, / feze-a Deus senhor de mui bon prez || II.7 [E] por tal moir’e direi-vos **eu** al || III.14 pero non poss’**eu** per tanto viver / se vós i máis non quisedes fazer || III.19 cuid’**eu**, que é mal / de máis, amigo, demandades-mi al || IV.2 maravilho-m’**eu** do gran mal / que mi fazedes por meu mal || IV.15 E, mia senhor, quantos **eu** vi, / todos mi dizen que é mal / de mi fazedes tanto mal || V.5 mais ja por voss’amor / *farei-lh’eu ben* || V.10 e **eu** por vos[s]o rogo, e por al non, / *farei-lh’eu ben* || VI.1 Vej’**eu** as gentes andar revolvendo || VI.4 e ja m’**eu** aquesto vou aprendendo || VI.8 ca vej’**eu** ir melhor ao mentireiro / ca o que diz verdade ao seu amigo || VIII.1 Maria Perez, and’**eu** mui coitado / por vós, de pran, máis ca por outra ren || VIII.4 e vós cuidades que ei de vós ben, / que **eu** non ei de vós || VIII.7 e de tal ben non soo **eu** pagado || VIII.8 D’aver de vós ben and’**eu** alongado || VIII.13 e con tal ben qual **eu** enton, senhor, / ouvi de vós mal dia eu fui nado || VIII.14 e con tal ben qual eu enton, senhor, / ouvi de vós mal dia **eu** fui nado || IX.8 E pesará a vós muit’, **eu** ben o sei, / do que vos eu direi, per bõa fe || IX.9 E pesará a vós muit’, eu ben o sei, / do que vos **eu** direi, per bõa fe

fazer v. tr.

1. ‘**facer, realizar, executar, levar a cabo (dun modo xeral e/ou abstracto)**’: I.23 E, mia senhor, conselha-me mui mal / quen mi-o conselha, mais **farei-m’eu** al || II.8 **fez-lhi** tod’**esto** e fez-lhi muito ben / en a fazer dona de mui bon sén / e mui mansa || II.9 fez-lhi tod’**esto** e fez-lhi muito ben / en a **fazer** dona de mui bon sén / e mui mansa || III.4 - Vedes, amig’, o que vos **farei** én: / ... || III.6 *se vos por mí, meu amigo,*

ven mal, / pesa-m'ende, mais non farei i al || III.10 - Ja vos dixi quanto vos én **farei**:
/ ... || III.15 pero non poss'eu per tanto viver / se vós i máis non quiserdes **fazer** || V.5
mais de pran non farei / quant'el quiser || VI.17 vede-lo que **farei**, par car[i]dade, /
pois que vej' o que m'as[s]i acaece || IX.2 Pero d' Ambroa, averedes pesar / do que nós
ora queremos **fazer**

2. 'produzir, compoñer (cantares, cantigas etc.)': IX.4 os trobadores queremos poer
/ que se non **faça** tanto mal cantar || IX.19 ca manda el-rei que, se demandar don / o
vilão ou se se chamar segrel / e jograria non souber **fazer**, / que lhi non dé ome [o]
seu aver

3. 'crear, formar, xerar': II.2 A mia senhor, que eu por meu mal vi, / **feze**-a Deus sen-
hor de mui bon prez / e máis fremosa de quantas El fez || II.3 A mia senhor, que eu por
meu mal vi, / feze-a Deus senhor de mui bon prez / e máis fremosa de quantas El **fez**

4. 'causar ou producir un determinado efecto': I.12 ca, mia senhor, que mi **fez** é[n]
mui ben / *de vos servir e vos [chamar "senhor"]*

5. 'ter un determinado comportamento (indicado polo O. D.)': I.8 E todos dizen
que **fiz** i mal sén, / ai mia senhor, de quanto comecei / de vos servir || VII.2 O meu
amig', amiga, que me gran ben fazia, / **fez**-me pre[i]t'e menage que ante me veria /
que se fosse

6. 'converter, transformar en': II.5 per bõa fe, todo por mal de min / *a fezo Deus de
muito ben senhor / e das melhores donas a melhor*

7. *Fazer aparece como verbo vicario, para evitar a repetición do verbo que indica
a acción xa expresada ou por expresar*: VIII.9 D'aver de vós ben and'eu alongado,
/ pero punhades vós en mi-o **fazer** / quanto podedes, a vosso poder

fazer + infinitivo: II.16 por me **fazer** maior coita levar / *a fezo Deus [de muito ben
senhor]*

fazer amor 'amar, dar probas de amor': VIII.12 demais, fostes ogan'a meu manda-
do / por mi **fazerdes** [gran] ben e **amor**

fazer ben 'conceder un ben, amar, dar ou conceder recompensa (amorosa)': II.8
fez-lhi tod'esto e **fez**-lhi muito **ben** / en a fazer dona de mui bon sén / e mui mansa
|| IV.7 e quantos-lo ouven dizer, / senhor, ar maravilhan-s'én / *de mi fazerdes sempre
mal / e nunca mi fazerdes ben* || V.3 Ai amiga, sempr'avedes sabor / de me rogardes
por meu amigo / que lhi **faça ben**, e ben vos digo / que me pesa || V.5 mais ja por
voss'amor / *farei-lh'eu ben* || V.6 *mais de pran non farei / quant'el quiser, pero ben
lhi farei* || V.8 Vós me rogastes mui de coraçon / que lhe **fezesse ben** algũa vez ||

V.14 Rogastes-mi, amiga, per bõa fe, / que lhi **fezesse** toda via **ben** / por vós || V.16 Rogastes-mi, amiga, per bõa fe, / que lhi fezesse toda via ben / por vós, e, pois vós queredes, conven / que o **faça** || VII.1 O meu amig', amiga, que me gran **ben fazia**, / fez-me pre[i]t'e menage que ante me veria / que se fosse || VIII.5-6 ca mi **fazedes** vós en guisa tal / **ben**, mia senhor, que depois é meu mal || VIII.12 demais, fostes ogan'a meu mandado / por mi **fazerdes** [gran] **ben** e amor

fazer mal 'errar, proceder mal': I.16 E máis me dizen do que me vos deu / por mia senhor: que mi **fez** i gran **mal** || IV.2-3 Senhor do mui bon parecer, / maravilho-m'eu do gran **mal** / que mi **fazedes** por meu mal || IV.6 e quantos-lo ouven dizer, / senhor, ar maravilhan-s'én / *de mi fazerdes sempre mal / e nunca mi fazerdes ben* || IV.9 ca vos ouç'ende cousecer / de mi **fazerdes** tanto **mal**, / a muitos || IV.17 E, mia senhor, quantos eu vi, / todos mi dizen que é mal / de mi **fazerdes** tanto **mal**

fazer o melhor 'actuar da mellor maneira posíbel': I.7 pero, senhor, non m'én quer'eu quitar / *de vos servir e vos chamar "senhor"*, / e vós **faredes** depoi-lo **melhor**! || III.3 por Deus, senhor, **fazed'o melhor** i

fe s. f. '**fe, relixión, crenza**'. Só aparece na loc. adv. mod. *per bõa fe* '**certamente, en verdade, sen dúvida**'

II.4 **per bõa fe**, todo por mal de min / *a fezo Deus de muito ben senhor / e das melho-res donas a melhor* || V.13 Rogastes-mi, amiga, **per bõa fe**, / que lhi fezesse toda via ben / por vós || IX.9 E pesará a vós muit', eu ben o sei, / do que vos eu direi, **per bõa fe**

fidalgo s. m. '**fidalgo**'

IX.12 pon ora assi en seu degred'el-rei / que se non chame **fidalgo** per ren

[filhar] v. tr. '**agarrar, arrebat**'

IX.21 que lhi non dé ome [o] seu aver, / mais que lhi **filhen** todo quant'ouver

[firmar] v. tr. '**afirmar, declarar**'

VI.12 mais mentirei e **firmarei** log'al

[fremoso], fremosa adx. '**fermoso/a, belo/a**'

II.3 feze-a Deus senhor de mui bon prez / e máis **fremosa** de quantas El fez || III.7 - Senhor **fremosa**, máis vos én direi: / ...

[gente] s. f. ‘xente, conxunto de persoas’

VI.1 Vej’eu as **gentes** andar revolvendo

[grado] s. m. ‘agradecemento, recompensa’. Só aparece na expresión *grado a Deus ‘grazas a Deus’*

VIII.17 “Bon **grad’a Deus**, ca ja agora averei / o ben por que andava en cuidado”

gran adx. ‘grande, intenso’

I.16 E máis me dizen do que me vos deu / por mia senhor: que mi fez i **gran** mal || III.9 o vosso ben e vós e voss’ amor / me dan **gran** mal, que non poden maior || IV.2 Senhor do mui bon parecer, / maravilho-m’eu do **gran** mal / que mi fazedes por meu mal || IV.10 ca vos ouç’ende cosecer / de mi fazedes tanto mal, / a muitos, a que é **gran** mal / en perder vosso conhocer / en min || VII.1 O meu amig’, amiga, que me **gran** ben fazia, / fez-me pre[i]t’e menage que ante me veria / que se fosse || VIII.12 demais, fostes ogan’a meu mandado / por mi fazedes [**gran**] ben e amor

[guaanhar] v. tr. ‘gañar, obter, alcanzar’

IV.12 e non **guaanhardes** ren / de mi fazedes [*sempre mal / e nunca mi fazedes ben*]

[guarecer] v. intr. ‘vivir, sobrevivir, ficar ben’

VI.7 a quen poser preito mentir-lho-ei, / e as[s]i irei melhor **guarecendo**

[guarir] v. intr. ‘vivir, sobrevivir’

VI.14 [e] a quen quero ben querrei-lhe mal, / e as[s]i **guar[r]ei** come cavaleiro

guisa s. f. ‘modo, maneira’. Só aparece na loc. conx. consec. *en guisa tal ... que ‘de xeito que’*

VIII.5-6 ca mi fazedes vós **en guisa tal** / ben, mia senhor, **que** depois é meu mal, / e de tal ben non soo eu pagado

[guisar] v. tr. ‘preparar, arranxar, dispor’

VIII.19 E vós enton **guisastes**-mi-o assi / que mi valvera muito máis a min / jazer mort[o] ou seer enforcado

i adv. pron. ‘nisto, niso, diso, verbo diso’

I.8 E todos dizem que fiz **i** mal sén, / ai mia senhor, de quanto comecei / de vos servir
|| I.16 E máis me dizem do que me vos deu / por mia senhor: que mi fez **i** gran mal ||
III.3 por Deus, senhor, fazed’o melhor **i** || III.6 *se vos por mí, meu amigo, ven mal, /*
pesa-m’ende, mais non farei i al || III.15 pero non poss’eu per tanto viver / se vós **i**
máis non quiserdes fazer

ir v.

1. intr. ‘encontrarse, estar’: VI.8 ca vej’eu **ir** melhor ao mentireiro / ca o que diz
verdade ao seu amigo

2. pr. ‘irse, marchar’: VII.3 fez-me pre[i]t’e menage que ante me veria / que se **fosse**
|| VII.5 *non me viu máis d’un dia e vai-s’a Catalonha*

3. Forma parte de diversas perífrases verbais: ir + infinitivo: II.13 E non mi **foi**
Nostro Senhor mostrar / os seus olhos, de pran, por ben dos meus, / mais por meu mal
// **ir + xerundio forma perífrases aspectuais imperfectivas:** VI.4 e ja m’eu aquesto
vou aprendendo / e ora cedo máis aprenderei || VI.7 a quen poser preito mentir-lho-ei,
/ e as[s]i **irei** melhor guarecendo

ir a mandado ‘obedecer’: VIII.11 demais, **fostes** ogan’a meu **mandado** / por mi
fazerdes [gran] ben e amor

ir-se de carreira sa via ‘partir, marchar, irse’: VII.3 e **vai-s’**ora **de carreira sa via**,
/ e sempre mi assi mente e non á de mí vergonha

ja adv. temp. ‘xa’ (pode ter un valor pleonástico ou de reforzo)

III.10 – **Ja** vos dixi quanto vos én farei || III.16 – **Ja** vo-lo dixi, e direi outra vez || V.4
mais **ja** por voss’amor / *farei-lh’eu ben* || VI.4 e **ja** m’eu aquesto vou aprendendo / e
ora cedo máis aprenderei

O adverbio ja intervén en diversos complexos adverbiais: ja agora: VIII.17 “Bon
grad’a Deus, ca **ja agora** averei / o ben por que andava en cuidado” // **ja máis nunca:**
VI.11 e por aquesto o jur’e o digo / que **ja máis nunca** seja verdadeiro, / mais mentirei
e firmarei log’al // **nunca ... ja:** VII.7 ca me jurou que **nunca** se **ja** de mí partisse / e
máis foron de cento mentiras que m’el disse

jazer v. intr. ‘xacer, estar, permanecer’

VIII.21 E vós enton guisastes-mi-o assi / que mi valvera muito máis a min / **jazer**
mort[o] ou seer enforcado

jurado, [jurada] part. pret. de jurar ‘xurar’

VII.11 Non sabedes, amiga, como m’ouve **jurado** / que nunca se partisse de mí sen meu mandado

jograria s. f. ‘xograría, arte de xogar’

IX.19 ca manda el-rei que, se demandar don / o vilão ou se se chamar segrel / e **jograría** non souber fazer, / que lhi non dé ome [o] seu aver

[jurar] v. tr. ‘xurar, prometer por xuramento’

VI.10 e por aquesto o **jur**’e o digo / que ja máis nunca seja verdadeiro || VII.7 ca me **jurou** que nunca se ja de mí partisse

levar v. tr. ‘levar, sofrer, aturar’

II.16 por me fazer maior coita **levar** / a fezo Deus [de muito ben senhor / e das melhores donas a melhor]

lhe pron. pers. de P3 con función de O. I. ‘lle’. Vid. lhi

V.5 mais ja por voss’amor / farei-**lh**’eu ben || V.8 Vós me rogastes mui de coração / que **lhe** fizesse ben algũa vez || VI.13 [e] a quen quero ben querei-**lhe** mal, / e as[s]i guar[r]ei come cavaleiro || IX.6 per nen un amor / que **lh**’ajamos

lhi pron. pers. de P3 con función de O. I. ‘lle’. Vid. lhe

II.8 fez-**lhi** tod’esto || II.8 fez-**lhi** tod’esto e fez-**lhi** muito ben / en a fazer dona de mui bon sên || V.3 Ai amiga, sempr’avedes sabor / de me rogades por meu amigo / que **lhi** faça ben || V.6 *mais de pran non farei / quant’el quiser, pero ben lhi farei* || V.14 Rogastes-mi, amiga, per bõa fe, / que **lhi** fizesse toda via ben / por vós || IX.13 se non, os dentes **lhi** quiten por én || IX.20 que **lhi** non dé ome [o] seu aver || IX.21 mais que **lhi** filhen todo quant’ouver

lho, [lha] contr. dos pron. pers. lhe + o, a

VI.6 a quen poser preito mentir-**lho**-ei, / e as[s]i irei melhor guarecendo

-lo, [-la] art. ‘o, a’

I.7 e vós faredes depoi-**lo** melhor! || VI.17 vede-**lo** que farei, par car[i]dade, / pois que vej’o que m’as[s]i acaece || IX.15 Ar pesará-vo-**lo** que vos disser

-lo₂, [-la] pron. pers. de P3 con función de O. D.

III.16 – Ja vo-**lo** dixi, e direi outra vez || IV.4 e quantos-**lo** ouven dizer, / senhor, ar maravilhan-s’én / *de mi fazerdes sempre mal* || IV.19 e maravilhan-s’outrossi / se vo-**lo** aconselhou alguen / *de mi fazerdes [sempre mal]*

logo adv. temp. ‘logo, depois, entón’

VI.12 mais mentirei e firmarei **log**’al: / ...

maior adx. ‘maior, superlativo de grande’

II.16 por me fazer **maior** coita levar / *a fezo Deus [de muito ben senhor]* || III.9 o vosso ben e vós e voss’amor / me dan gran mal, que non poden **maior**

máis adv. cant. ‘máis’

I.15 E **máis** me dizen do que me vos deu / por mia senhor: que mi fez i gran mal || III.7 – Senhor fremosa, **máis** vos én direi || III.15 pero non poss’eu per tanto viver / se vós i **máis** non quiserdes fazer || III.20 cuid’eu que é mal / de **máis**, amigo, demandardes-mi al || VI.5 e ja m’eu aquesto vou aprendendo / e ora cedo **máis** aprenderei || VII.13 e mentiu-me cen vezes e **máis** o perjurado || VIII.20 E vós enton guisastes-mi-o assi / que mi valvera muito **máis** a min / jazer mort[o] ou seer enforcado

máis ca estr. comp. ‘máis que’: VIII.2 Maria Perez, and’eu mui coitado / por vós, de pran, **máis ca** por outra ren

máis de / máis ... de estr. comp. ‘máis que’: VII.5 *non me viu máis d’un dia e vai-s’a Catalonha* || II.3 feze-a Deus senhor de mui bon prez / e **máis** fremosa **de** quantas El fez || VII.8 e **máis** foron **de** cento mentiras que m’el disse

ja máis nunca compl. adv. temp. ‘nunca xamais’: VI.11 e por aquesto o jur’e o digo / que **ja máis nunca** seja verdadeiro

mais conx. advers.

1. **‘mais’**: I.23 E, mia senhor, conselha-me mui mal / quen mi-o conselha, **mais** farei-m’eu al || III.6 *se vos por mí, meu amigo, ven mal, / pesa-m’ende, mais non farei i al* || V.4 e ben vos digo / que me pesa; **mais** ja por voss’amor / farei-lh’eu ben || V.5 farei-lh’eu ben, **mais** de pran non farei / *quant’el quiser, pero ben lhi farei* || V.16 **mais**, e pois que assi é, / farei-lh’eu [ben]

2. **‘senón, senón que’**: II.15 E non mi foi Nostro Senhor mostrar / os seus olhos, de

pran, por ben dos meus, / **mais** por meu mal || VI.12 e por aquesto o jur'e o digo / que ja máis nunca seja verdadeiro, / **mais** mentirei e firmarei log'al

mais que loc. conx. advers. 'senón que': IX.21 que lhi non dé ome [o] seu aver, / **mais que** lhi filhen todo quant'ouuer

mal₁ adv. mod. 'mal'

I.22 E, mia senhor, conselha-me mui **mal** / quen mi-o conselha

querer mal 'odiar': VI.13 [e] a quen quero ben **querrei-lhe mal**, / e as[s]i guar[r]ei come cavaleiro

mal₂ s. m. 'mal, dado, prexuízo'

II.1 A mia senhor, que eu por meu **mal** vi, / feze-a Deus senhor de mui bon prez || II.4 per bõa fe, todo por **mal** de min / *a fezo Deus de muito ben senhor* || II.10 e todo por meu **mal** / *a fezo Deus [de muito ben senhor]* || II.15 E non mi foi Nostro Senhor mostrar / os seus olhos, de pran, por ben dos meus, / mais por meu **mal** || III.2 – Senhor, por vós e polo vosso ben, / que vos Deus deu, ven muito **mal** a mí || III.5 *se vos por mí, meu amigo, ven mal*, / *pesa-m'ende, mais non farei i al* || III.9 o vosso ben e vós e voss'amor / me dan gran **mal**, que non poden maior || III.19 cuid'eu que é **mal** / de máis, amigo, demandades-mi al || IV.3 Senhor do mui bon parecer, / maravilho-m'eu do gran mal / que mi fazedes por meu **mal** || IV.10 a muitos, a que é gran **mal** / en perder vosso conhocer / en min || IV.16 todos mi dizen que é **mal** / de mi fazerdes tanto mal || VIII.6 ca mi fazedes vós en guisa tal / ben, mia senhor, que depois é meu **mal** *fazer mal 'errar, proceder mal'*: I.16 E máis me dizen do que me vos deu / por mia senhor: que mi **fez** i gran **mal** || IV.2-3 Senhor do mui bon parecer, / maravilho-m'eu do gran **mal** / que mi **fazedes** por meu mal || IV.6 e quantos-lo ouven dizer, / senhor, ar maravilhan-s'én / *de mi fazerdes sempre mal* / *e nunca mi fazerdes ben* || IV.9 ca vos ouç'ende cousecer / de mi **fazerdes** tanto **mal**, / a muitos || IV.17 E, mia senhor, quantos eu vi, / todos mi dizen que é mal / de mi **fazerdes** tanto **mal**

mal₃ adx. Forma proclítica de mao 'mao'

I.8 E todos dizen que fiz i **mal** sén, / ai mia senhor, de quanto comecei / de vos servir || IX.4 os trobadores queremos poer / que se non faça tanto **mal** cantar

mal dia 'en día aciago': VIII.14 e con tal ben qual eu enton, senhor, / ouvi de vós **mal** dia eu fui nado

mandado s. m. ‘orde, mandamento’

VII.12 Non sabedes, amiga, como m’ouve jurado / que nunca se partisse de mí sen meu **mandado**

ir a mandado ‘obedecer’: VIII.11 demais, **fostes** ogan’a meu **mandado** / por mi fazerdes [gran] ben e amor

[mandar] v. tr. ‘mandar, ordenar’

IX.17 ca **manda** el-rei que, ... / ... / ..., / que lhi non dé ome [o] seu aver

[manso], mansa adx. ‘apracíbel, pacífico/a, suave, doce’

II.10 e fez-lhi muito ben / en a fazer dona de mui bon sén / e mui **mansa**

mao adx. ‘mao’ (cf. mal). Só aparece na expresión mao pecado ‘infelizmente’

VIII.4 e vós cuidades que ei de vós ben, / que eu non ei de vós, **mao pecado**

[maravilhar-se] v. pr. ‘marabillarse, admirarse’

IV.2 Senhor do mui bon parecer, / **maravilho**-m’eu do gran mal / que mi fazedes por meu mal || IV.5 e quantos-lo ouven dizer, / senhor, ar **maravilhan**-s’én / *de mi fazedes sempre mal / e nunca mi fazerdes ben* || IV.18 e **maravilhan**-s’outrossi / se vo-lo aconselhou alguen / *de mi fazerdes [sempre mal]*

Maria Perez antrop. ‘a soldadeira Maria Balteira’

VIII.1 **Maria Perez**, and’eu mui coitado / por vós, de pran, máis ca por outra ren

matar-se v. pr. ‘matarse, suicidarse’

VIII.23 devia-m’a **matar** / ant’ou seer ao dem’encomendado

me pron. pers. átono de P1 ‘me’. Cf. mi

1. Complemento directo: I.1 Ai mia senhor, veen-**me** conselhar / meus amigos como vos eu disser || I.22 E, mia senhor, conselha-**me** mui mal / quen mi-o conselha || VII.2 fez-me pre[i]t’e menage que ante **me** veria / que se fosse || VII.5 non **me** viu máis d’un dia e vai-s’a Catalonha

Con esta función é por veces pronome reflexivo: I.5 pero, senhor, non **m’én** quer’eu quitar / *de vos servir e vos chamar “senhor”* || I.19 Por tod’esto non **me** partirei eu / *de vos servir [e vos chamar “senhor”]* || IV.2 maravilho-**m’eu** do gran mal / que mi faze-

des por meu mal || VI.16 Pois que meu prez nen mia onra non crece / porque **me** quigi teer à verdade || VIII.23 E, se muit’aquesto mi á de durar / vosco, senhor, devia-**m’a** matar / ant’ou seer ao dem’encomendado

2. Complemento indirecto: I.3 que vos non sérvia, ca non **m’é** mester || I.15 E máis **me** dizen do que me vos deu / por mia senhor: que mi fez i gran mal || I.15 E máis me dizen do que **me** vos deu / por mia senhor: que mi fez i gran mal || I.17 pois **m’**esto dizen, dizen-**m’**assi al || I.17 pois m’esto dizen, dizen-**m’**assi al || II.16 por **me** fazer maior coita levar / *a fezo Deus [de muito ben senhor]* || III.6 *se vos por mí, meu amigo, ven mal, / pesa-m’ende, mais non farei i al* || III.9 o vosso ben e vós e voss’amor / **me** dan gran mal, que non poden maior || V.2 Ai amiga, sempr’avedes sabor / de **me** rogardes por meu amigo / que lhi faça ben || V.4 e ben vos digo / que **me** pesa || V.7 Vós **me** rogastes mui de coração / que lhe fizesse ben algũa vez || V.9 ca **me** seria mesura [e] bon prez || VI.18 pois que vej’o que **m’**as[s]i acaece || VII.1 O meu amig’, amiga, que **me** gran ben fazia || VII.2 O meu amig’, amiga, ..., / fez-**me** pre[i]t’e menage que ante me veria / que se fosse || VII.7 ca **me** jurou que nunca se ja de mí partisse || VII.8 e máis foron de cento mentiras que **m’**el disse || VII.11 Non sabedes, amiga, como **m’**ouve jurado / que nunca se partisse de mí sen meu mandado || VII.13 e mentiu-**me** cen vezes e máis o perjurado

3. Dativo de interesse: I.23 conselha-me mui mal / quen mi-o conselha, mais farei-**m’**eu al || VI.4 e ja **m’**eu aquesto vou aprendendo / e ora cedo máis aprenderei

melhor adx. comp. de *bon* ‘mellor’

II.6 todo por mal de min / *a fezo Deus de muito ben senhor / e das melhores donas a melhor* || II.6 per bõa fe, todo por mal de min / *a fezo Deus de muito ben senhor / e das melhores donas a melhor* || VI.7 a quen poser preito mentir-lho-ei, / e as[s]i irei **melhor** guarecendo

fazer o melhor ‘actuar da mellor maneira posíbel’: I.7 pero, senhor, non m’én quer’eu quitar / *de vos servir e vos chamar “senhor”, / e vós faredes depoi-lo melhor!* || III.3 por Deus, senhor, **fazed’o melhor** i

melhor ... ca estr. comp. ‘mellor (do) que’: VI.8-9 ca vej’eu ir **melhor** ao mentireiro / **ca** o que diz verdade ao seu amigo

menage s. f. ‘xuramento de fidelidade’

VII.2 O meu amig’, amiga, que me gran ben fazia, / fez-me pre[i]t’e **menage** que ante me veria / que se fosse, e vai-s’ora de carreira sa via

[mentir] v.

1. intr. ‘mentir, decir mentiras’: VI.12 mais **mentirei** e firmarei log’al || VI.19 **mentirei** ao amigo e ao senhor || VII.4 *e sempre mi assi mente e non á de mí vergonha* || VII.13 e **mentiu**-me cen vezes e máis o perjurado

2. tr. ‘enganar, romper o acordado’: VI.6 a quen poser preito **mentir-lho-ei**, / e as[s] i irei melhor guarecendo

mentira s. f. ‘mentira’

VI.21 e pojará meu prez e meu valor / con **mentira**, pois con verdade dece || VII.8 e máis foron de cento **mentiras** que m’el disse

mentireiro, [mentireira] s. m. ‘mentiroso/a’

VI.8 ca vej’eu ir melhor ao **mentireiro** / ca o que diz verdade ao seu amigo

mentre adv. temp. ‘mentres, en canto’

I.11 e non os creerei, / **mentr**’eu viver, nunca, por ùa ren: / ...

mester s. m. ‘profesión, oficio’. Só aparece na expr. verb. seer mester ‘ser preciso, necesario’

I.3 que vos non sérvia, ca non m’**é mester**, / ca nunca ren por mí quisestes dar

mesura s. f. ‘mesura, cortesía, discreción’

V.9 Vós me rogastes mui de coraçon / que lhe fizesse ben algũa vez, / ca me seria **mesura** [e] bon prez

meu pron. poses. m. de P1 ‘meu’

I.2 Ai mia senhor, veen-me conselhar / **meus** amigos como vos eu disser || II.1 A mia senhor, que eu por **meu** mal vi, / feze-a Deus senhor de mui bon prez || II.10 e todo por **meu** mal / *a fezo Deus [de muito ben senhor]* || II.14 E non mi foi Nostro Senhor mostrar / os seus olhos, de pran, por ben dos **meus** || II.15 mais por **meu** mal || III.5 *se vos por mí, meu amigo, ven mal, / pesa-m’ende, mais non farei i al* || IV.3 maravilho-m’eu do gran mal / que mi fazedes por **meu** mal || V.2 Ai amiga, sempr’avedes sabor / de me rogardes por **meu** amigo / que lhi faça ben || VI.15 Pois que **meu** prez nen mia onra non crece / porque me quigi teer à verdade || VI.20 e pojará **meu** prez e meu valor /

con mentira || VI.20 e pojará meu prez e **meu** valor / con mentira || VII.1 O **meu** amig',
amiga, que me gran ben fazia || VII.12 que nunca se partisse de mí sen **meu** mandado ||
VIII.6 ca mi fazedes vós en guisa tal / ben, mia senhor, que depois é **meu** mal || VIII.11
demais, fostes ogan'a **meu** mandado / por mi fazerdes [gran] ben e amor

mi pron. pers. átono de P1, con función de O. I. 'me'. Cf. me

I.12 ca, mia senhor, que **mi** fez é[n] mui ben / *de vos servir e vos [chamar "senhor"]* ||
I.16 E máis me dicen do que me vos deu / por mia senhor: que **mi** fez i gran mal || I.23
E, mia senhor, conselha-me mui mal / quen **mi**-o conselha, mais farei-m'eu al || II.13
E non **mi** foi Nostro Senhor mostrar / os seus olhos, de pran, por ben dos meus || III.19
[mais non farei i al], / de que **mi** pesa || III.20 cuid'eu que é mal / de máis, amigo,
demandardes-**mi** al || IV.16 todos **mi** dicen que é mal / de mi fazerdes tanto mal || IV.3
maravilho-m'eu do gran mal / que **mi** fazedes por meu mal || IV.6 ar maravilhan-s'én
/ de mi fazerdes sempre mal / e nunca mi fazerdes ben || IV.7 ar maravilhan-s'én */ de*
mi fazerdes sempre mal / e nunca mi fazerdes ben || IV.9 ca vos ouç'ende cosecer /
de **mi** fazerdes tanto mal || IV.17 todos mi dicen que é mal / de **mi** fazerdes tanto mal ||
V.13 Rogastes-**mi**, amiga, per bõa fe, / que lhi fizesse toda via ben / por vós || VII.4 e
vai-s'ora de carreira sa via, / *e sempre mi assi mente e non á de mí vergonha* || VIII.5
ca **mi** fazedes vós en guisa tal / ben, mia senhor, que depois é meu mal || VIII.9 pero
punhades vós en **mi**-o fazer / quanto podedes, a vosso poder || VIII.12 demais, fostes
ogan'a meu mandado / por **mi** fazerdes [gran] ben e amor || VIII.19 E vós enton gui-
sastes-**mi**-o assi || VIII.20 E vós enton guisastes-mi-o assi / que **mi** valvera muito máis
a min / jazer mort[o] ou seer enforcado || VIII.22 E, se muit'aquesto **mi** á de durar /
vosco, senhor, devia-m'a matar

mí pron. pers. tónico de P1, con función de complemento con preposición 'min'.

Vid. min

I.4 ca nunca ren por **mí** quisestes dar || III.2 – Senhor, por vós e polo vosso ben, /
que vos Deus deu, ven muito mal a **mí** || III.5 *se vos por mí, meu amigo, ven mal, /*
pesa-m'ende, mais non farei i al

mia pron. poses. f. de P1 'miã'

I.1 Ai **mia** senhor, veen-me conselhar / meus amigos como vos eu disser: / ... || I.9 E
todos dicen que fiz i mal sén, / ai **mia** senhor, de quanto comecei / de vos servir || I.12

ca, **mia** senhor, que mi fez é[n] mui ben / *de vos servir e vos [chamar “senhor”]* || I.16
E máis me dizen do que me vos deu / por **mia** senhor: que mi fez i gran mal; || I.22 E,
mia senhor, conselha-me mui mal / quen mi-o conselha || II.1 A **mia** senhor, ..., / feze-a
Deus senhor de mui bon prez || IV.15 E, **mia** senhor, quantos eu vi, / todos mi dizen que
é mal / de mi fazedes tanto mal || VI.15 Pois que meu prez nen **mia** onra non crece ||
VIII.6 ca mi fazedes vós en guisa tal / ben, **mia** senhor, que depois é meu mal

min pron. pers. tónico de P1, con función de complemento con preposición ‘min’.

Vid. **mí**

II.4 todo por mal de **min** / *a fezo Deus de muito ben senhor / e das melhores donas a
melhor* || IV.12 a muitos, a que é gran mal / en perder vosso conhecer / en **min** || VII.4
e sempre mi assi mente e non á de mí vergonha || VII.7 ca me jurou que nunca se ja de
mí partisse || VII.12 Non sabedes, amiga, como m’ouve jurado / que nunca se partisse
de **mí** sen meu mandado || VIII.20 que mi valvera muito máis a **min** / jazer mort[o]
ou seer enforcado

[morrer] v. intr. ‘morrer’

II.7 [E] por tal **moir**’e direi-vos eu al: / ...

[morto], [morta] part. pret. de **morrer**

VIII.21 que mi valvera muito máis a min / jazer **mort[o]** ou seer enforcado

mostrar v. tr. ‘mostrar, fazer ver, apresentar’

II.13 E non mi foi Nostro Senhor **mostrar** / os seus olhos, de pran, por ben dos meus

[mudar] v. tr. ‘mudar, cambiar, alterar’

VI.2 Vej’eu as gentes andar revolvendo / e **mudando** aginha os corações / do que poen
antre sí as nações

mui forma proclítica e apocopada de **muito**, adv. de cant., en posición anteconso-
nántica ‘moi’

I.12 é **mui** ben / *de vos servir e vos [chamar “senhor”]* || I.22 E, **mia** senhor, conselha-
-me **mui** mal / quen mi-o conselha || II.2 feze-a Deus senhor de **mui** bon prez / e máis
fremosa de quantas El fez || II.9 dona de **mui** bon sén / e mui mansa || II.10 dona de mui

bon sén / e **mui** mansa || IV.1 Senhor do **mui** bon parecer, / maravilho-m’eu do gran mal / que mi fazedes || V.7 Vós me rogastes **mui** de coraçõ / que lhe fizesse ben algũa vez || VIII.1 Maria Perez, and’eu **mui** coitado / por vós, de pran, máis ca por outra ren

***muito*₁, [muíta] pron. cuant. ‘moito’**

II.5 per bõa fe, todo por mal de min / *a fezo Deus de **muito** ben senhor* || II.8 fez-lhi tod’esto e fez-lhi **muito** ben / en a fazer dona de mui bon sén || III.2 – Senhor, por vós e polo vosso ben, / que vos Deus deu, ven **muito** mal a mí || IV.10 a **muitos**, a que é gran mal / en perder vosso conhocer / en min

***muito*₂, adv. cant. ‘moito’**

VIII.20 que mi valvera **muito** máis a min / jazer mort[o] ou seer enforcado || VIII.22 E, se **muít**’aquesto mi á de durar / vosco, senhor, devia-m’a matar / ant’ ... || IX.8 E pesará a vós **muít**’, eu ben o sei, / do que vos eu direi, per bõa fe

***[naçon]* s. f. ‘pobo, nación’**

VI.3 Vej’eu as gentes andar revolvendo / e mudando aginha os coraçõs / do que poen antre sí as **nações**

***nado*, [nada] part. pret. irregular de *nacer* ‘nacer’**

VIII.14 e con tal ben qual eu enton, senhor, / ouvi de vós mal dia eu fui **nado**

nen* conx. cop. ‘nin’. Vid. *nen un

I.18 “Non a serviádes **nen** sejades seu” || VI.15 Pois que meu prez **nen** mia onra non crece / porque me quigi teer à verdade

***nen un* loc. pron. indef. ‘ningún’**: IX.5 per **nen un** amor / que lh’ajamos

***nen ar* loc. conx. cop. ‘nin tampouco’**: IX.5 os trobadores queremos poer / que se non faça tanto mal cantar / **nen ar** chamemos, ... / ..., nulh’ome trobador

***noite* s. f. ‘noite’**

VIII.15 En ùa **noite** o tive chegado

***non* adv. neg. ‘non’**

I.3 que vos **non** sérvia, ca non m’ é mester || I.3 que vos non sérvia, ca **non** m’ é mester || I.5 pero, senhor, **non** m’én quer’eu quitar / *de vos servir e vos chamar “senhor”*

|| I.10 e **non** os creerei, / mentr'eu viver, nunca || I.18 “**Non** a serviádes nen sejades seu” || I.19 Por tod'esto **non** me partirei eu / *de vos servir [e vos chamar “senhor”]* || II.13 E **non** mi foi Nostro Senhor mostrar / os seus olhos, de pran, por ben dos meus || III.14 pero **non** poss'eu per tanto viver / se vós i máis non quiserdes fazer || III.15 pero non poss'eu per tanto viver / se vós i máis **non** quiserdes fazer || III.6 pesa-m'ende, mais **non** farei i al || III.9 o vosso ben e vós e voss'amor / me dan gran mal, que **non** poden maior || IV.12 e **non** guanhades ren / *de mi fazerdes [sempre mal]* || V.10 e eu por vos[s]o rogo, e por al **non**, / *farei-lh'eu ben* || V.5 *mais de pran non farei / quant'el quiser, pero ben lhi farei* || VI.15 Pois que meu prez nen mia onra **non** crece || VII.4 *e sempre mi assi mente e non á de mí vergonha* || VII.5 **non** me viu máis d'un dia e vai-s'a Catalonha || VII.11 **Non** sabedes, amiga, como m'ouve jurado / que nunca se partisse de mí sen meu mandado || VIII.4 e vós cuidades que ei de vós ben, / que eu **non** ei de vós, mao pecado || VIII.7 e de tal ben **non** soo eu pagado || IX.4 os trobadores queremos poer / que se **non** faça tanto mal cantar || IX.12 pon ora assi en seu degred'el-rei / que se **non** chame fidalgo per ren || IX.13 que se non chame fidalgo per ren, / se **non**, os dentes lhi quiten por én || IX.19 se demandar don / o vilão ou se se chamar segrel / e jograria **non** souber fazer || IX.20 que lhi **non** dé ome [o] seu aver

nós pron. pers. tónico de P4, con función de suxeito

IX.2 Pero d'Ambroa, averedes pesar / do que **nós** ora queremos fazer

Nostro pron. poses. m. latinizante que só se utiliza con Senhor ‘Deus’

II.13 E non mi foi **Nostro Senhor** mostrar / os seus olhos, de pran, por ben dos meus

[nulho], [nulha] pron. indef. ‘ningún, ningunha’

IX.6 nen ar chamemos, per nen un amor / que lh'ajamos, **nullh'**ome trobador

nunca adv. temp. ‘nunca’

I.4 que vos non sérvia, ca non m'é mester, / ca **nunca** ren por mí quisestes dar || I.11 e non os creerei, / mentr'eu viver, **nunca**, por ùa ren: / ... || IV.7 ar maravilhan-s'én / *de mi fazerdes sempre mal / e nunca mi fazerdes ben* || VII.6 **Nunca** vistes, amiga, quant'al amigo visse || VII.12 Non sabedes, amiga, como m'ouve jurado / que **nunca** se partisse de mí sen meu mandado

Aparece en diversos complexos adverbiais: *ja máis nunca*: VI.11 e por aquesto o jur'e o digo / que **ja máis nunca** seja verdadeiro // *nunca ... ja*: VII.7 ca me jurou que **nunca** se **ja** de mí partisse

o₁, a art. 'o, a'

II.1 **A** mia senhor, que eu por meu mal vi, / feze-a Deus senhor de mui bon prez || II.6 *e das melhores donas a melhor* || II.14 E non mi foi Nostro Senhor mostrar / **os** seus olhos || III.3 por Deus, senhor, fazed'o melhor i || III.4 – Vedes, amig', **o** que vos farei én || III.8 **o** vosso ben e vós e voss'amor / me dan gran mal || VI.1 Vej'eu **as** gentes andar revolvendo || VI.2 e mudando aginha **os** corações / do que poen antre sí as nações || VI.3 e mudando aginha os corações / do que poen antre sí **as** nações || VI.9 ca vej'eu ir melhor ao mentireiro / ca **o** que diz verdade ao seu amigo || VI.18 pois que vej'o que m'as[s]i acaece || VII.1 **O** meu amig', amiga, que me gran ben fazia || VII.13 e mentiu-me cen vezes e máis **o** perjurado || VIII.18 “Bon grad'a Deus, ca ja agora averei / **o** ben por que andava en cuidado” || IX.3 **os** trobadores queremos poer / que se non faça tanto mal cantar || IX.13 se non, **os** dentes lhi quiten por én || IX.18 se demandar don / **o** vilão ou se se chamar segrel || IX.20 que lhi non dé ome [**o**] seu aver

o₂, a pron. pers. átono de P3, con función de O. D. 'o, a'

I.10 e non **os** creerei, / mentr'eu viver, nunca || I.18 “Non **a** serviádes nen sejades seu” || I.23 E, mia senhor, conselha-me mui mal / quen mi-**o** conselha || II.2 A mia senhor, que eu por meu mal vi, / feze-**a** Deus senhor de mui bon prez || II.5 per bõa fe, todo por mal de min / **a** fezo *Deus de muito ben senhor* || II.9 e fez-lhi muito ben / en **a** fazer dona de mui bon sén / e mui mansa || V.16 e, pois vós queredes, conven / que **o** faça || VI.10 e por aquesto **o** jur'e o digo / que ja máis nunca seja verdadeiro || VI.10 e por aquesto o jur'e **o** digo / que ja máis nunca seja verdadeiro || VIII.9 pero punhades vós en mi-**o** fazer / quanto podedes, a vosso poder; || VIII.15 En ãa noite **o** tive chegado || VIII.19 E vós enton guisastes-mi-**o** assi || IX.8 eu ben **o** sei || IX.14 “Assi **o** escarmentarei”

[ogano] adv. temp. 'hogano, este ano'

VIII.11 demais, fostes **ogan'**a meu mandado / por mi fazerdes [gran] ben e amor

[olho] s. m. ‘ollo’

II.14 E non mi foi Nostro Senhor mostrar / os seus **olhos**, de pran, por ben dos meus

ome s. m. ‘home’

IX.6 nen ar chamemos, ... / ..., nuluh’**ome** trobador / senon [a] aquel que souber trobar

II IX.20 que lhi non dé **ome** [o] seu aver, / mais que lhi filhen todo quant’ouver

onra s. f. ‘honra’

VI.15 Pois que meu prez nen mia **onra** non crece / porque me quigi teer à verdade

ora adv. temp. ‘agora’

VI.5 e ja m’eu aquesto vou aprendendo / e **ora** cedo máis aprenderei II VII.3 e vai-
-s’**ora** de carreira sa via II IX.2 Pero d’Ambroa, averedes pesar / do que nós **ora** quere-
mos fazer II IX.11 pon **ora** assi en seu degred’el-rei / que se non chame fidalgo per ren

ou conx. disx. ‘ou’

VIII.21 que mi valvera muito máis a min / jazer mort[o] **ou** seer enforcado II VIII.24
devia-m’a matar / ant’**ou** seer ao dem’encomendado II IX.18 se demandar don / o vilão
ou se se chamar segrel

[outro], outra pron. indef. ‘outro/a’

III.16 – Ja vo-lo dixi, e direi **outra** vez II VIII.2 Maria Perez, and’eu mui coitado / por
vós, de pran, máis ca por **outra** ren

[ouvir] v. tr. ‘ouvir, escoitar’

IV.4 e quantos-lo **ouven** dizer, / senhor, ar maravilhan-s’én / *de mi fazerdes sempre
mal* II IV.8 ca vos **ouç**’ende cosecer / de mi fazerdes tanto mal, / a muitos

outrossi adv. incl. ‘outrosí, tamén, igualmente’

IV.18 e maravilhan-s’**outrossi** / se vo-lo aconselhou alguen / *de mi fazerdes [sempre
mal]*

pagado, [pagada] part. pret. de pagar-se ‘sentir pracer por, gostar de’

VIII.7 e de tal ben non soo eu **pagado**

par prep. ‘por’ (cf. *por, per*). Só aparece na expresión *par caridade*

VI.17 vede-lo que farei, **par car[i]dade**, / pois que vej’o que m’as[s]i acaece: / ...

parecer s. m. ‘aparencia, aspecto, fisionomía’

IV.1 Senhor do mui bon **parecer**, / maravilho-m’eu do gran mal / que mi fazedes

[partir] v. pr.

1. ‘marchar, irse’: VII.7 ca me jurou que nunca se ja de mí **partisse** || VII.12 como m’ouve jurado / que nunca se **partisse** de mí sen meu mandado

2. ‘acabar, deixar de, cesar nunha actividade’: I.19 Por tod’esto non me **partirei** eu / de vos servir [e vos chamar “senhor”]

pecado s. m. ‘pecado’. Só aparece na expresión *mao pecado* ‘infelizmente’

VIII.4 e vós cuidades que ei de vós ben, / que eu non ei de vós, **mao pecado**

per prep. ‘por’ (cf. *par, por*). Introduce complemento circunstancial de causa

IX.5 nen ar chamemos, **per** nen un amor / que lh’ajamos, nulh’ome trobador / senon [a] aquel que souber trobar

per boa fe loc. adv. af. ‘abofé, certamente’: II.4 **per boa fe**, todo por mal de min / a fezo Deus de muito ben senhor || V.13 Rogastes-mi, amiga, **per boa fe**, / que lhi fizesse toda via ben / por vós || IX.9 E pesará a vós muit’, eu ben o sei, / do que vos eu direi, **per boa fe**

per ren loc. adv. neg. ‘por cousa ningunha, de modo ningún’: IX.12 pon ora assi en seu degred’el-rei / que se non chame fidalgo **per ren**

per tanto loc. conx. consec. ‘por tanto’: III.14 pero non poss’eu **per tanto** viver / se vós i máis non quiserdes fazer

perder v. tr. ‘perder, ficar privado de, deixar de ter’

IV.11 a que é gran mal / en **perder** vosso conhocer / en min

Perez vid. Maria Perez

perjurado s. m. ‘aquele que xura falsamente’

VII.13 e mentiu-me cen vezes e máis o **perjurado**

pero conx.

1. adverbs. ‘a pesar de, con todo, non obstante, porén’: I.5 **pero**, senhor, non m’én quer’eu quitar / *de vos servir e vos chamar “senhor”* || III.14 – De vos pesar, senhor, ben ést’e prez, / **pero** non poss’eu per tanto viver

2. conces. ‘aínda que’: V.6 mais ja por voss’amor / *farei-lh’eu ben, mais de pran non farei / quant’el quiser*, **pero** ben lhi farei || VIII.9 D’aver de vós ben and’eu alongado, / **pero** punhades vós en mi-o fazer / quanto podedes, a vosso poder

Pero d’Ambroa antrop. ‘o trovador Pero Garcia d’Ambroa’

IX.1 **Pero d’Ambroa**, averedes pesar / do que nós ora queremos fazer

pesar₁ v. intr. ‘causar pena, dor ou desgusto, aflixir’

III.6 *se vos por mí, meu amigo, ven mal, / pesa-m’ende, mais non farei i al* || III.13 – De vos **pesar**, senhor, ben ést’e prez || III.19 [*mais non farei i al*], / de que mi **pesa** || V.4 e ben vos digo / que me **pesa** || IX.8 E **pesará** a vós muit’, eu ben o sei, / do que vos eu direi, per bõa fe || IX.15 Ar **pesará**-vo-lo que vos disser

pesar₂ s. m. ‘mágoa, dó, dor, pena’

IX.1 Pero d’Ambroa, averedes **pesar** / do que nós ora queremos fazer || IX.16 este **pesar** é pesar con razon || IX.16 este pesar é **pesar** con razon

[poder]₁ v. tr. e intr. ‘poder’

III.9 o vosso ben e vós e voss’amor / me dan gran mal, que non **poden** maior || III.14 pero non **poss**’eu per tanto viver / se vós i máis non quiserdes fazer || VIII.10 pero punhades vós en mi-o fazer / quanto **podedes**, a vosso poder

poder₂ s. m. ‘poder’. Só aparece na loc. adv. mod. a vosso poder ‘o máis que for posíbel, con toda a vosa forza’

VIII.10 pero punhades vós en mi-o fazer / quanto podedes, a vosso poder

poer v. tr. ‘estabelecer, acordar, decidir’

VI.3 Vej’eu as gentes andar revolvendo / e mudando aginha os corações / do que **poen** antre sí as nações || IX.3 os trovadores queremos **poer** / que se non faça tanto mal cantar || IX.11 polo vilão, que vilão é, / **pon** ora assi en seu degred’el-rei / que se non chame fidalgo per ren

poer preito ‘combinar, fazer un pacto’: VI.6 a quen **poser preito** mentir-lho-ei, / e as[s]i irei melhor guarecendo

***pois* conx.**

1. temp. ‘logo que, despois que’: I.17 **pois** m’esto dizen, dizen-m’assi al: / ...

2. caus. ‘porque, xa que’: V.15 e, **pois** vós queredes, conven / que o faça || VI.21 e pojará meu prez e meu valor / con mentira, **pois** con verdade dece

***pois que* loc. conx. caus.** ‘porque’: VI.15 **Pois que** meu prez nen mia onra non crece / porque me quigi teer à verdade, / vede-lo que farei || VI.18 vede-lo que farei, par car[i]dade, / **pois que** vej’o que m’as[s]i acaece: / ...

[pojar] v. intr. ‘facer subir, elevar, medrar’

VI.20 mentirei ao amigo e ao senhor, / e **pojará** meu prez e meu valor / con mentira

***polo, [pola]* aglut. da prep. *por* co art. ‘polo, pola’**

III.1 – Senhor, por vós e **polo** vosso ben, / ..., ven muito mal a mí || IX.10 **polo** vilão, ..., / pon ora assi en seu degred’el-rei / que se non chame fidalgo per ren

por* prep. ‘por’. Cf. *per, par

1. Introduce complemento circunstancial de causa: I.4 ca nunca ren **por** mí quises-tes dar || I.11 e non os creerei, / mentr’eu viver, nunca, **por** ãa ren: / ... || I.16 E máis me dizen do que me vos deu / **por** mia senhor: que mi fez i gran mal || I.19 **Por** tod’esto non me partirei eu / *de vos servir [e vos chamar “senhor”]* || II.1 A mia senhor, que eu **por** meu mal vi, / feze-a Deus senhor de mui bon prez || II.4 per bõa fe, todo **por** mal de min / *a fezo Deus de muito ben senhor* || II.7 [E] **por** tal moir’e direi-vos eu al || II.10 e todo **por** meu mal / *a fezo Deus [de muito ben senhor]* || II.14 E non mi foi Nostro Senhor mostrar / os seus olhos, de pran, **por** ben dos meus || II.15 E non mi foi Nostro Senhor mostrar / os seus olhos, de pran, por ben dos meus, / mais **por** meu mal || II.16 **por** me fazer maior coita levar / *a fezo Deus [de muito ben senhor]* || III.1 – Senhor, **por** vós e polo vosso ben, / que vos Deus deu, ven muito mal a mí || III.5 *se vos* **por** mí, meu amigo, ven mal, / pesa-m’ende, mais non farei i al || IV.3 maravilho-m’eu do gran mal / que mi fazedes **por** meu mal || V.2 Ai amiga, sempr’avedes sabor / de me rogardes **por** meu amigo / que lhi faça ben || V.4 mais ja **por** voss’amor / farei-lh’eu ben || V.10 e eu **por** vos[s]o rogo, e por al non, / farei-lh’eu ben || V.10

e eu por vos[s]o rogo, e **por** al non, / *farei-lh'eu ben* || V.15 Rogastes-mi, amiga, per
bõa fe, / que lhi fizesse toda via ben / **por** vós || VI.10 e **por** aquesto o jur'e o digo /
que ja máis nunca seja verdadeiro || VIII.2 Maria Perez, and'eu mui coitado / **por** vós,
de pran, máis ca por outra ren || VIII.2 Maria Perez, and'eu mui coitado / por vós, de
pran, máis ca **por** outra ren || VIII.12 demais, fostes ogan'a meu mandado / **por** mi
fazerdes [gran] ben e amor || VIII.18 “Bon grad'a Deus, ca ja agora averei / o ben **por**
que andava en cuidado”

2. Por forma parte do sintagma vocativo por Deus: III.3 **por Deus**, senhor, fazed'o
melhor i

por én loc. adv. caus. ‘por iso’: IX.13 se non, os dentes lhi quiten **por én**

porque conx. caus. ‘porque’

VI.16 Pois que meu prez nen mia onra non crece / **porque** me quigi teer à verdade

pran. Só aparece na locución de pran loc. adv. af. ‘certamente, sen dúbida, realmente’

II.14 E non mi foi Nostro Senhor mostrar / os seus olhos, **de pran**, por ben dos meus
|| V.5 mais **de pran** non farei / *quant'el quiser, pero ben lhi farei* || VIII.2 Maria Perez,
and'eu mui coitado / por vós, **de pran**, máis ca por outra ren

preito s. m. ‘preito, deber feudal entre o señor e o vasalo’

VII.2 fez-me **pre[i]t**e menage que ante me veria / que se fosse

poer preito ‘combinar, estabelecer un pacto’: VI.6 a quen **poser preito** mentir-lho-
-ei, / e as[s]i irei melhor guarecendo

prez s. m. ‘prez, valor, honra, fama, estima’

II.2 feze-a Deus senhor de mui bon **prez** / e máis fremosa de quantas El fez || III.13
– De vos pesar, senhor, ben ést'e **prez** || V.9 ca me seria mesura [e] bon **prez** || VI.15
Pois que meu **prez** nen mia onra non crece / porque me quigi teer à verdade || VI.20 e
pojará meu **prez** e meu valor / con mentira, pois con verdade dece

[punhar] v. intr. ‘esforzarse por, pugar por, insistir en’

VIII.9 D'aver de vós ben and'eu alongado, / pero **punhades** vós en mi-o fazer / quan-
to podedes

qual pron. relat. ‘cal’. Forma parte da estrutura correlativa de tipo comparativo tal ... qual

VIII.13 e con **tal** ben **qual** eu enton, senhor, / ouvi de vós mal dia eu fui nado

quanto, [quanta] pron. relat. ‘canto, canta’

I.9 E todos dizem que fiz i mal sén, / ai mia senhor, de **quanto** comecei / de vos servir || II.3 feze-a Deus senhor de mui bon prez / e máis fremosa de **quantas** El fez || III.10 – Ja vos dixi **quanto** vos én farei || IV.4 e **quantos**-lo ouven dizer, / senhor, ar maravilhan-s’én || IV.15 E, mia senhor, **quantos** eu vi, / todos mi dizem que é mal / de mi fazerdes tanto mal || V.6 farei-lh’eu ben, mais de pran non farei / **quant’el** quiser, pero ben lhi farei || VIII.10 pero punhades vós en mi-o fazer / **quanto** podedes, a vosso poder || IX.21 mais que lhi filhen todo **quant’ou**ver

Aglutinado co indef. al forma unha locución cuantificadora relativa equivalente a ‘todo aquilo que, todo canto’: VII.6 Nunca vistes, amiga, **quant’al** amigo visse

que, pron. relat. ‘que’

I.15 E máis me dizem do **que** me vos deu / por mia senhor: que mi fez i gran mal || II.1 A mia senhor, **que** eu por meu mal vi, / feze-a Deus senhor de mui bon prez || III.2 – Senhor, por vós e polo vosso ben, / **que** vos Deus deu, ven muito mal a mí || III.4 – Vedes, amig’, o **que** vos farei én: / ... || III.9 o vosso ben e vós e voss’amor / me dan gran mal, **que** non poden maior || III.19 [*mais non farei i al*], / de **que** mi pesa || IV.3 maravilho-m’eu do gran mal / **que** mi fazedes por meu mal || IV.10 ca vos ouç’ende cousecer / de mi fazerdes tanto mal, / a muitos, a **que** é gran mal / en perder vosso conhocer / en min || VI.3 Vej’eu as gentes andar revolvendo / e mudando aginha os corações / do **que** poen antre sí as nações || VI.9 ca vej’eu ir melhor ao mentireiro / ca o **que** diz verdade ao seu amigo || VI.17 vede-lo **que** farei, par car[i]dade, / pois que vej’o que m’as[s]i acaece: / ... || VI.18 pois que vej’o **que** m’as[s]i acaece || VII.1 O meu amig’, amiga, **que** me gran ben fazia, / fez-me pre[i]t’e menage que ante me veria / que se fosse || VII.8 e máis foron de cento mentiras **que** m’el diss || VIII.4 e vós cuidades que ei de vós ben, / **que** eu non ei de vós, mao pecado || VIII.18 “Bon grad’a Deus, ca ja agora averei / o ben por **que** andava en cuidado” || IX.2 Pero d’Ambroa, averedes pesar / do **que** nós ora queremos fazer || IX.6 nen ar chamemos, per nen un amor / **que** lh’ajamos, nulh’ome trobador || IX.7 nen ar chamemos, ... / ..., nulh’ome trobador / senon [a] aquel **que** souber trobar || IX.9 E pesará a vós muit’, eu

ben o sei, / do **que** vos eu direi, per bõa fe || IX.10 polo vilão, **que** vilão é, / pon ora
 assi en seu degred'el-rei / que se non chame fidalgo per ren || IX.15 Ar pesará-vo-lo
que vos disser

que₂ conx. 'que'

1. complet.: I.3 veen-me conselhar / meus amigos como vos eu disser: / **que** vos non
 sérvia || I.8 E todos dizen **que** fiz i mal sén || I.16 E máis me dizen do que me vos deu
 / por mia senhor: **que** mi fez i gran mal || III.19 cuid'eu **que** é mal / de máis, amigo,
 demandardes-mi al || IV.16 todos mi dizen **que** é mal / de mi fazedes tanto mal || V.3
 Ai amiga, sempr'avedes sabor / de me rogardes por meu amigo / **que** lhi faça ben || V.4
 e ben vos digo / **que** me pesa || V.8 Vós me rogastes mui de coração / **que** lhe fizesse
 ben algũa vez || V.14 Rogastes-mi, amiga, per bõa fe, / **que** lhi fizesse toda via ben /
 por vós || V.16 e, pois vós queredes, conven / **que** o faça || VI.11 e por aquesto o jur'e
 o digo / **que** ja máis nunca seja verdadeiro || VII.2 fez-me pre[i]t'e menage **que** ante
 me veria / que se fosse || VII.7 ca me jurou **que** nunca se ja de mí partisse || VII.12 Non
 sabedes, amiga, como m'ouve jurado / **que** nunca se partisse de mí sen meu mandado
 || VIII.3 e vós cuidades **que** ei de vós ben || IX.4 os trobadores queremos poer / **que** se
 non faça tanto mal cantar || IX.12 pon ora assi en seu degred'el-rei / **que** se non chame
 fidalgo per ren

A completiva **que** pode aparecer repetida cando existe certa distancia entre o
 nexo inicial e a cláusula subordinada: IX.17-20 ca manda el-rei **que**, ... / ... / ..., /
que lhi non dé ome [o] seu aver

2. caus. (aparece reiterando a causal ca que precede o vocativo mia senhor): I.12
 ca, mia senhor, **que** mi fez é[n] mui ben / de vos servir e vos [chamar "senhor"]

ante ... que loc. conx. comp. 'antes (do) que': VII.2-3 fez-me pre[i]t'e menage **que**
ante me veria / **que** se fosse

assi que loc. conx. consec.-fin. 'así que': VIII.20 E vós enton guisastes-mi-o **assi** /
que mi valvera muito máis a min / jazer mort[o] ou seer enforcado

en guisa tal ... que loc. conx. consec. 'de modo que': VIII.5-6 ca mi fazedes vós **en**
guisa tal / ben, mia senhor, **que** depois é meu mal

mais que loc. conx. advers. 'senón que': IX.21 **que** lhi non dé ome [o] seu aver, /
mais que lhi filhen todo quant'ouuer

pois que loc. conx. caus. 'porque': V.16 mais, e pois **que** assi é, / farei-lh'eu [ben]
 || V.16 mais, e pois **que** assi é, / farei-lh'eu [ben] || VI.15 **Pois que** meu prez nen mia

onra non crece / porque me quigi teer à verdade, / vede-lo que farei || VI.18 vede-lo que farei, par car[i]dade, / **pois que** vej'o que m'as[s]i acaece

quen pron. relat. 'quen'

I.23 E, mia senhor, conselha-me mui mal / **quen** mi-o conselha, mais farei-m'eu al || VI.6 a **quen** poser preito mentir-lho-ei || VI.13 [e] a **quen** quero ben querrei-lhe mal

[querer] v. tr. e intr. 'querer, procurar, pretender'

II.15 e assi **quiso** Deus || V.15 e, pois vós **queredes**, conven / que o faça || V.6 *mais de pran non farei / quant'el **quiser**, pero ben lhi farei*

querer + infinitivo: I.4 que vos non sérvia, ca non m'é mester, / ca nunca ren por mí **quisestes** dar || I.5 pero, senhor, non m'én **quer**'eu quitar / *de vos servir e vos chamar "senhor"* || III.15 pero non poss'eu per tanto viver / se vós i máis non **quiserdes** fazer || VI.16 Pois que meu prez nen mia onra non crece / porque me **quigi** teer à verdade, / vede-lo que farei || IX.2 Pero d'Ambroa, averedes pesar / do que nós ora **queremos** fazer || IX.3 os trovadores **queremos** poer / que se non faça tanto mal cantar

querer ben 'querer, amar': VI.13 [e] a quen **quero ben** querrei-lhe mal

querer mal 'odiar': VI.13 [e] a quen quero ben **querrei-lhe mal**

quitar v.

1. tr. 'sacar, tirar': IX.13 se non, os dentes lhi **quiten** por én

2. pr. 'deixar de': I.5 pero, senhor, non m'én quer'eu **quitar** / *de vos servir e vos chamar "senhor"*

razon s. f. 'razón'. Só aparece na expr. verb. seer con razon

IX.16 este pesar é pesar **con razon**

rei s. m. 'rei'

IX.11 pon ora assi en seu degred'el-**rei** / que se non chame fidalgo per ren || IX.17 ca manda el-**rei** que, ... / ... / ..., / que lhi non dé ome [o] seu aver

ren s. f.

1. 'cousa' (en frases negativas): I.11 e non os creerei, / mentr'eu viver, nunca, por ùa **ren**: / ... || IV.12 e non guaanhardes **ren** / *de mi fazerdes [sempre mal / e nunca mi fazerdes ben]*

2. ‘persoa’: VIII.2 Maria Perez, and’eu mui coitado / por vós, de pran, máis ca por outra **ren**

per ren loc. adv. neg. ‘de ningún modo’: IX.12 pon ora assi en seu degred’el-rei / que se non chame fidalgo **per ren**

nunca dar ren por ‘non lle dar importancia’: I.4 ca **nunca ren por** mí quisestes **dar**

[revolver] v. intr. ‘intrigar’

VI.1 Vej’eu as gentes andar **revolvendo** / e mudando aginha os corações / do que poen antre sí as nações

[rogar] v. tr. ‘rogar, pedir, suplicar’

V.2 Ai amiga, sempr’avedes sabor / de me **rogardes** por meu amigo / que lhi faça ben || V.7 Vós me **rogastes** mui de coraçon / que lhe fizesse ben algũa vez || V.13 **Rogastes**-mi, amiga, per bõa fe, / que lhi fizesse toda via ben / por vós

rogo s. m. ‘rogo, súplica, petición’

V.10 e eu por vos[s]o **rogo**, e por al non, / farei-lh’eu ben

sa pron. poses. f. átono de P3 ‘súa’. Forma parte da expr. verb. *ir-se de carreira sa via* ‘irse, marchar’

VII.3 e vai-s’ora **de carreira sa via**

[saber] v. tr.

1. ‘saber, coñecer, ter coñecemento de’: IX.7 nen ar chamemos, ... / ..., nuluh’ome trobador / senon [a] aquel que **souber** trobar || IX.19 ou se se chamar segrel / e jograria non **souber** fazer, / que lhi non dé ome [o] seu aver

2. ‘gostar, experimentar gosto’: VII.11 Non **sabedes**, amiga, como m’ouve jurado / que nunca se partisse de mí sen meu mandado

eu ben o sei fr. formularia aseverativa: IX.8 E pesará a vós muit’, **eu ben o sei**, / do que vos eu direi, per bõa fe

sabor s. m. ‘gosto, pracer; desexo, vontade’

V.1 Ai amiga, sempr’avedes **sabor** / de me rogardes por meu amigo / que lhi faça ben

se₁ pron. pers. átono de P3, con función de O. D. ‘se’

IV.5 e quantos-lo ouven dizer, / senhor, ar maravilhan-s’én / *de mi fazerdes sempre mal* || IV.18 e maravilhan-s’outrossi / se vo-lo aconselhou alguen / *de mi fazerdes [sempre mal]* || VII.3 fez-me pre[i]t’e menage que ante me veria / que **se** fosse || VII.3 e vais’ora de carreira sa via || VII.5 *non me viu máis d’un dia e vai-s’a Catalonha* || VII.7 ca me jurou que nunca **se** ja de mí partisse || VII.12 Non sabedes, amiga, como m’ouve jurado / que nunca **se** partisse de mí sen meu mandado || IX.4 os trobadores queremos poer / que **se** non faça tanto mal cantar || IX.12 pon ora assi en seu degred’el-rei / que **se** non chame fidalgo per ren || IX.18 se demandar don / o vilão ou se **se** chamar segrel / e jograria non souber fazer

se₂ conx. cond. ‘se’

III.5 *se vos por mí, meu amigo, ven mal, / pesa-m’ende, mais non farei i al* || III.15 pero non poss’eu per tanto viver / **se** vós i máis non quiserdes fazer || IV.19 e maravilhan-s’outrossi / **se** vo-lo aconselhou alguen / *de mi fazerdes [sempre mal]* || VIII.22 E, **se** muit’aquesto mi á de durar / vosco, senhor, devia-m’a matar / ant’ou seer ao dem’encomendado || IX.13 **se** non, os dentes lhi quiten por én || IX.17 ca manda el-rei que, **se** demandar don / o vilão ou se se chamar segrel / e jograria non souber fazer, / que lhi non dé ome [o] seu aver || IX.18 ca manda el-rei que, se demandar don / o vilão ou **se** se chamar segrel / e jograria non souber fazer, / que lhi non dé ome [o] seu aver

seer v. ‘ser’

1. Verbo atributivo: I.18 “Non a serviádes nen **sejades** seu” || III.13 – De vos pesar, senhor, ben ést’e prez || III.19 cuid’eu que é mal / de máis, amigo, demandardes-mi al || IV.10 ca vos ouç’ende cosecer / de mi fazerdes tanto mal, / a muitos, a que é gran mal / en perder vosso conhocer / en min || IV.16 todos mi dizen que é mal / de mi fazerdes tanto mal || V.9 Vós me rogastes mui de coração / que lhe fizesse ben algũa vez, / ca me **seria** mesura [e] bon prez || V.16 mais, e pois que assi é, / *farei-lh’eu [ben]* || VII.8 ca me jurou que nunca se ja de mí partisse / e máis **foron** de cento mentiras que m’el disse || VIII.6 ca mi fazedes vós en guisa tal / ben, mia senhor, que depois é meu mal || IX.10 polo vilão, que vilão é, / pon ora assi en seu degred’el-rei / que se non chame fidalgo per ren

2. Auxiliar da pasiva: VIII.7 e de tal ben non **soo** eu pagado || VIII.14 e con tal ben qual eu enton, senhor, / ouvi de vós mal dia eu **fui** nado || VIII.14 e con tal ben qual eu

enton, senhor, / ouvi de vós mal dia eu **fui** nado || VIII.21 que mi valvera muito máis a min / jazer mort[o] ou **seer** enforcado || VIII.24 E, se muit’aquesto mi á de durar / vosco, senhor, devia-m’a matar / ant’ou **seer** ao dem’encomendado

seer con razon ‘**ser xustificado**’: IX.16 Ar pesará-vo-lo que vos disser / (este pesar é pesar **con razon**)

seer mester ‘**ser necesario**’: I.3 que vos non sérvia, ca non m’**é mester**

seer verdadeiro ‘**dicir a verdade**’: VI.11 e por aquesto o jur’e o digo / que ja máis nunca **seja verdadeiro**

segrel s. m. ‘**segrel**’

IX.18 ca manda el-rei que, se demandar don / o vilão ou se se chamar **segrel** / e jogaria non souber fazer, / que lhi non dé ome [o] seu aver

sempre adv. temp. ‘**sempre**’

IV.6 ar maravilhan-s’én / *de mi fazerdes* **sempre** mal / e nunca mi fazerdes ben || V.1 Ai amiga, **sempre**’avedes sabor / de me rogardes por meu amigo / que lhi faça ben || VII.4 e vai-s’ora de carreira sa via, / e **sempre** mi assi mente e non á de mí vergonha

sén s. m. ‘**xuízo, intelixencia, siso, criterio**’

I.8 E todos dizen que fiz i mal **sén**, / ai mia senhor, de quanto comecei / de vos servir || II.9 e fez-lhi muito ben / en a fazer dona de mui bon **sén** / e mui mansa

sen prep. ‘**sen**’

VII.12 Non sabedes, amiga, como m’ouve jurado / que nunca se partisse de mí **sen** meu mandado

senhor s. m. e f.

1. **s. m.** ‘**señor**’: VI.19 mentirei ao amigo e ao **senhor**, / e pojará meu prez e meu valor / con mentira

2. **s. m.** ‘**Deus**’: II.13 E non mi foi Nostro **Senhor** mostrar / os seus olhos, de pran, por ben dos meus

3. **s. f.** ‘**señora, dama**’: I.1 Ai mia **senhor**, veen-me conselhar / meus amigos como vos eu disser: / ... || I.5 pero, **senhor**, non m’én quer’eu quitar / *de vos servir e vos chamar* “senhor” || I.6 pero, senhor, non m’én quer’eu quitar / *de vos servir e vos chamar*

“**senhor**” || I.9 E todos dizem que fiz i mal sén, / ai mia **senhor**, de quanto comecei / de vos servir || I.12 ca, mia **senhor**, que mi fez é[n] mui ben / *de vos servir e vos [chamar “senhor”]* || I.16 E máis me dizem do que me vos deu / por mia **senhor**: que mi fez i gran mal || I.22 E, mia **senhor**, conselha-me mui mal / quen mi-o conselha, mais farei-m’eu al || II.1 A mia **senhor**, que eu por meu mal vi, / feze-a Deus senhor de mui bon prez || II.2 A mia senhor, que eu por meu mal vi, / feze-a Deus **senhor** de mui bon prez || II.5 todo por mal de min / *a fezo Deus de muito ben **senhor** / e das melhores donas a melhor* || III.1 – **Senhor**, por vós e polo vosso ben, / que vos Deus deu, ven muito mal a mí || III.3 por Deus, **senhor**, fazed’o melhor i || III.7 – **Senhor** fremosa, máis vos én direi: / ... || III.13 – De vos pesar, **senhor**, ben ést’e prez || IV.1 **Senhor** do mui bon parecer, / maravilho-m’eu do gran mal / que mi fazedes por meu mal || IV.5 e quantos-lo ouven dizer, / **senhor**, ar maravilhan-s’én / *de mi fazerdes sempre mal* || IV.15 E, mia **senhor**, quantos eu vi, / todos mi dizem que é mal / de mi fazerdes tanto mal || VIII.6 ca mi fazedes vós en guisa tal / ben, mia **senhor**, que depois é meu mal || VIII.13 e con tal ben qual eu enton, **senhor**, / ouvi de vós mal dia eu fui nado || VIII.23 E, se muit’aquesto mi á de durar / vosco, **senhor**, devia-m’a matar / ant’...

senon prep. ‘excepto, agás’

IX.7 nen ar chamemos, ... / ..., nulk’ome trobador / **senon** [a] aquel que souber trobar

servir v. tr. ‘servir, ser servidor dunha dama’

I.3 que vos non **sérvia**, ca non m’é mester, / ca nunca ren por mí quisestes dar || I.6 pero, senhor, non m’én quer’eu quitar / *de vos servir e vos chamar “senhor”* || I.10 E todos dizem que fiz i mal sén, / ai mia senhor, de quanto comecei / de vos **servir** || I.18 “Non a **serviádes** nen sejades seu”

seu pron. poses. m. de P3 ‘seu’

I.18 “Non a serviádes nen sejades **seu**” || II.14 E non mi foi Nostro Senhor mostrar / os **seus** olhos || VI.9 ca vej’eu ir melhor ao mentireiro / ca o que diz verdade ao **seu** amigo || IX.11 pon ora assi en **seu** degred’el-rei / que se non chame fidalgo per ren || IX.20 que lhi non dé ome [o] **seu** aver, / mais que lhi filhen todo quant’ouver

sí pron. pers. tónico de P3, con función de complemento con preposición

VI.3 e mudando aginha os corações / do que poen antre **sí** as nações

tal adx. ‘tal, semellante, igual, par’

II.7 [E] por **tal** moir’e direi-vos eu al: / ... || VIII.7 e de **tal** ben non soo eu pagado
tal ... qual estr. comp. ‘tal ... cal’: VIII.13 e con **tal** ben **qual** eu enton, senhor, / ouvi
de vós mal dia eu fui nado
en guisa tal ... que loc. conx. consec. ‘de tal modo que’: VIII.5-6 ca mi fazedes vós
en guisa tal / ben, mia senhor, **que** depois é meu mal

tanto, [tanta] pron. cuantif. ‘tanto, tanta’

IV.9 ca vos ouç’ende cousecer / de mi fazerdes **tanto** mal || IV.17 todos mi dizem que
é mal / de mi fazerdes **tanto** mal || IX.4 os trobadores queremos poer / que se non faça
tanto mal cantar

tanto₂ adv. cant. ‘tanto, con tanta intensidade’

III.14 pero non poss’eu per **tanto** viver / se vós i máis non quiserdes fazer

teer v. tr. ‘ter, posuír’

VIII.15 En ãa noite o **tive** chegado
teer-se à verdade ‘dicir a verdade, ser sincero’: VI.16 Pois que meu prez nen mia
onra non crece / porque me quigi **teer à verdade**, / vede-lo que farei

todo, **toda** pron. cuant. ‘todo, toda’

I.8 E **todos** dizem que fiz i mal sên, / ai mia senhor, de quanto comecei / de vos servir ||
I.19 Por **tod’**esto non me partirei eu / *de vos servir [e vos chamar “senhor”]* || II.4 per
bõa fe, **todo** por mal de min / *a fezo Deus de muito ben senhor* || II.8 fez-lhi **tod’**esto e
fez-lhi muito ben / en a fazer dona de mui bon sên || II.10 e **todo** por meu mal / *a fezo
Deus [de muito ben senhor]* || IV.16 E, mia senhor, quantos eu vi, / **todos** mi dizem que
é mal / de mi fazerdes tanto mal || IX.21 que lhi non dé ome [o] seu aver, / mais que
lhi filhen **todo** quant’ouver
toda via loc. adv. mod. ‘de todas as maneiras, de calquera modo’: V.14 Rogas-
tes-mi, amiga, per bõa fe, / que lhi fizesse **toda via** ben / por vós

trobador s. m. ‘trobador’

IX.3 os **trobadores** queremos poer / que se non faça tanto mal cantar || IX.6 nen ar
chamemos, per nen un amor / que lh’ajamos, nulh’ome **trobador** / senon [a] aquel
que souber trobar

trobar v. intr. ‘trobar, compor cantigas’

IX.7 nen ar chamemos, per nen un amor / que lh’ajamos, nulh’ome trobador / senon [a] aquel que souber **trobar**

un, ãa pron. indef. ‘un, unha’. Vid. nen un

I.11 e non os creerei, / mentr’eu viver, nunca, por ãa ren: / ... || VII.5 *non me viu máis d’un dia e vai-s’a Catalonha* || VIII.15 En ãa noite o tive chegado

nen un loc. pron. indef. ‘ningún’: IX.5 nen ar chamemos, per **nen un** amor / que lh’ajamos, nulh’ome trobador / senon [a] aquel que souber trobar

[valer] v. tr. ‘valer’

VIII.20 E vós enton guisastes-mi-o assi / que mi **valvera** muito máis a min / jazer mort[o] ou seer enforcado

valor s. m. ‘valor, valía’

VI.20 e pojará meu prez e meu **valor** / con mentira, pois con verdade dece

[veer] v. tr.

1. **‘ver, contemplar, observar, examinar’**: II.1 A mia senhor, que eu por meu mal **vi**, / feze-a Deus senhor de mui bon prez || IV.15 E, mia senhor, quantos eu **vi**, / todos mi dizen que é mal / de mi fazeres tanto mal || VI.1 **Vej**’eu as gentes andar revolviendo || VI.8 ca **vej**’eu ir melhor ao mentireiro / ca o que diz verdade ao seu amigo || VI.18 pois que **vej**’o que m’as[s]i acaece: / ... || VII.2 fez-me pre[i]t’e menage que ante me **veria** / que se fosse || VII.5 *non me viu* máis d’un dia e vai-s’a Catalonha || VII.6 Nunca **vistes**, amiga, quant’al amigo visse || VII.6 Nunca vistes, amiga, quant’al amigo **visse**

2. **Valor presentativo**: III.4 – **Vedes**, amig’, o que vos farei én: / ... || VI.17 **vede**-lo que farei, par car[i]dade, / pois que vej’o que m’as[s]i acaece: / ...

verdade s. f. ‘verdade’

VI.9 ca vej’eu ir melhor ao mentireiro / ca o que diz **verdade** ao seu amigo || VI.21 e pojará meu prez e meu valor / con mentira, pois con **verdade** dece

teer-se à verdade ‘dicir a verdade, ser sincero’: VI.16 Pois que meu prez nen mia onra non crece / porque me quigi **teer** à verdade, / vede-lo que farei

verdadeiro, [verdadeira] adx. ‘verdadeiro/a, sincero/a, certo/a’. Só aparece na expr. verb. *seer verdadeiro* ‘dizer a verdade’

VI.11 e por aquesto o jur’e o digo / que ja máis nunca **seja verdadeiro**

vergonha s. f. ‘vergoña’

VII.4 *e sempre mi assi mente e non á de mí* **vergonha**

vez s. f. ‘vez, ocasión’

III.16 – Ja vo-lo dixi, e direi **outra vez** || V.8 Vós me rogastes mui de coração / que lhe fizesse ben algũa **vez** || VII.13 e mentiu-me cen **vezes** e máis o perjurado

via s. f. ‘vía, camiño’. Só aparece en construcións fixas

ir-se de carreira sa via ‘marchar, irse, partir’: VII.3 e **vai-s’ora de carreira sa via**, / *e sempre mi assi mente*

toda via loc. adv. mod. ‘de todas as maneiras, de calquera modo’: V.14 Rogastes-mi, amiga, per bõa fe, / que lhi fizesse **toda via** ben / por vós

[viür] v. intr. ‘vir, chegar’

I.1 Ai mia senhor, **veen**-me conselhar / meus amigos como vos eu disser || III.2 – Senhor, por vós e polo vosso ben, / que vos Deus deu, **ven** muito mal a mí || III.5 *se vos por mí, meu amigo, ven mal, / pesa-m’ende, mais non farei i al*

vilão s. m. ‘vilán, rústico, de baixa condición social’

IX.10 polo **vilão**, que vilão é, / pon ora assi en seu degred’el-rei / que se non chame fidalgo per ren || IX.18 se demandar don / o **vilão** ou se se chamar segrel / e jograria non souber fazer

vilão, [vilãa] adx. ‘vilán/á, de baixa condición social’

IX.10 polo vilão, que **vilão** é, / pon ora assi en seu degred’el-rei / que se non chame fidalgo per ren

viver v. intr. ‘viver, ter vida’

I.11 e non os creerei, / mentr’eu **viver**, nunca, por ãa ren: / ... || III.14 pero non poss’eu per tanto **viver** / se vós i máis non quiserdes fazer

vós pron. pers. tónico de P2 ‘vós’

1. Sujeito: I.7 *e vós faredes depoi-lo melhor!* || III.8 o vosso ben e **vós** e voss’amor / me dan gran mal, que non poden maior || III.15 pero non poss’eu per tanto viver / se **vós** i máis non quisedes fazer || V.7 **Vós** me rogastes mui de coração / que lhe fizesse ben algũa vez || V.15 e, pois **vós** queredes, conven / que o faça || VIII.3 e **vós** cuidades que ei de vós ben || VIII.5 ca mi fazedes **vós** en guisa tal / ben, mia senhor, que depois é meu mal || VIII.9 pero punhades **vós** en mi-o fazer / quanto podedes, a vosso poder || VIII.19 E **vós** enton guisastes-mi-o assi

2. Complemento con preposición: III.1 – Senhor, por **vós** e polo vosso ben, / que vos Deus deu, ven muito mal a mí || V.15 Rogastes-mi, amiga, per bõa fe, / que lhi fizesse toda via ben / por **vós** || VIII.2 Maria Perez, and’eu mui coitado / por **vós**, de pran, máis ca por outra ren || VIII.3 e vós cuidades que ei de **vós** ben || VIII.4 e vós cuidades que ei de vós ben, / que eu non ei de **vós**, mao pecado || VIII.8 D’aver de **vós** ben and’eu alongado || VIII.14 e con tal ben qual eu enton, senhor, / ouvi de **vós** mal dia eu fui nado || IX.8 E pesará a **vós** muit’, eu ben o sei, / do que vos eu direi, per bõa fe

vos pron. pers. átono de P2 ‘vos’

1. Complemento directo: I.3 que **vos** non sérvia, ca non m’*é* mester || I.6 pero, senhor, non m’*én* quer’eu quitar / *de vos servir e vos chamar “senhor”* || I.6 pero, senhor, non m’*én* quer’eu quitar / *de vos servir e vos chamar “senhor”* || I.10 E todos dizem que fiz i mal s*én*, / ai mia senhor, de quanto comecei / de **vos** servir || I.15 E máis me dizem do que me **vos** deu / por mia senhor || IV.8 ca **vos** ouç’ende cosecer / de mi fazerdes tanto mal

2. Complemento indirecto: I.2 Ai mia senhor, veen-me conselhar / meus amigos como **vos** eu disser: / ... || II.7 [E] por tal moir’e direi-**vos** eu al: / ... || III.2 – Senhor, por vós e polo vosso ben, / que **vos** Deus deu, ven muito mal a mí || III.4 – Vedes, amig’, o que **vos** farei *én*: / ... || III.5 *se vos por mí, meu amigo, ven mal, / pesa-m’ende* || III.7 – Senhor fremosa, máis **vos** *én* direi: / ... || III.10 – Ja **vos** dixi quanto vos *én* farei: / ... || III.10 – Ja vos dixi quanto **vos** *én* farei: / ... || III.13 – De **vos** pesar, senhor, ben *ést’e prez* || III.16 – Ja **vo-lo** dixi, e direi outra vez: / ... || IV.19 e maravilhan-s’ou-trossi / se **vo-lo** conselhou alguen || V.3 e ben **vos** digo / que me pesa || VIII.16 diss’enton com’agora **vos** direi: / ... || IX.9 E pesará a vós muit’, eu ben o sei, / do que **vos** eu direi || IX.15 Ar pesará-**vo-lo** que vos disser || IX.15 Ar pesará-vo-lo que **vos** disser

vosco pron. pers. tónico de P4, con función de complemento circunstancial de compañía ‘convosco’

VIII.23 E, se muit’aquesto mi á de durar / **vosco**, senhor, devia-m’a matar

vosso, [vossa] pron. poses. de P5 ‘vos/a’

III.1 – Senhor, por vós e polo **vosso** ben, / que vos Deus deu, ven muito mal a mí || III.8 o **vosso** ben e vós e voss’amor / me dan gran mal || III.8 o vosso ben e vós e **voss**’amor / me dan gran mal || IV.11 a que é gran mal / en perder **vosso** conhocer / en min || V.4 mais ja por **voss**’amor / farei-lh’eu ben || V.10 e eu por **vos[s]o** rogo, e por al non, / farei-lh’eu ben

a vosso poder loc. adv. mod. ‘o máis que for posíbel, con toda a vossa forza’:

VIII.10 pero punhades vós en mi-o fazer / quanto podedes, **a vosso poder**

Apéndice I: Transcripción paleográfica

I (B 369)

Pero malfaldo

Cõged tōnel

369 A ýmha fenhör ueen me confelhar
Me9 amig9 comou9 eu differ
Que u9 non feruha ca non me mester
Ca nũca ren por mj quifeftes dar
Pero fenhör non men quereu quytar
¶Deu9 feruir eu9 chamar fenhör
E uos faredes depoylo melhor

E tod9 dizen que fiz hi mal fen
Ay mha fenhör de q̃to começei
Deu9 feruir e nõu9 creerey
Ment’u uiuer. nũca p’ hũa ren
Ca mha fenhör que mj fez e muj ben
¶Deu9 feruir eu9.

E mays me dizen doquemeu9 deu
P’ mha fenhör que mj fez hi ãm mal
Poif meſto dizen . dizẽmaffĩ al
Nona þuhades nen feiades feu
P’todeſto nõ me partirey eu
¶Deu9 feruir

¶E mha fenhör confelhã me muj mal
¶mho conſſelha mays farey meu al

II (B 370)

tornel

370 A mha fenhör que eu por meu mal uj
Fezea de9 fenhör de muj bon prez

E mays fremofa . de q̄tas el fez
Per bona fe todo por mal demj
¶Afezo de9 de muyto ben senhor
E das melhores donas a melhor

Por tal moyre direýu9 eu al
Fezli todesto e fezli muyto ben
E na fazer dona de muj⁵⁶ bon fen
E muj mãffa etodo p^rmeu mal
¶Afezo de9

E nōmj foy nro senhor mostrar
Os fe9 olh9 de pram p^r ben d9 me9
Mays p^r meu mal e (n)affy qui fo ðs
P^r me fazer maýor coyta lenar
¶Afezo de9

III (B 371)

Cõged tōnel

371 S enhor por uos e polo uoffo ben
Queu9 de9 deu . uen muyto mal ami
Por de9 senhor fazedo melhor hy
Vedes amigo queu9 farey en
¶Seu9 por mj meu amigo uen mal
Pefamẽ de maýs non farey hi al

Senhor fremofa mays u9 en direy
Ouoffo ben euos euoff amor
Me dam gram mal que nō poden maýor
Ja u9 dixi q̄tou9 en farey

⁵⁶ muj] muý *Molteni*

¶Seu9 por mj .
Deu9 pefar fenhör ben est e p̄z
Pero non posseu per tanto uiuer
Se uos hi mays non quiðdes fazer
Jauolo dixi . edirey outra uez
¶Seu9 p^r mj

De que mj pefa cuyden que e mal
De mays amigo demandardes mhal

IV (B 372)

tōnel

372 S enhor do muj bon parecer
Marauilhomeu do gram mal
Que mj fazedes por meu mal
E quant9 lo ouuen dizer
Senhor ar marauilhanffen
¶Demj fazerdes sempre mal
E nunca mj fazerdes ben

Ca uos ouçende confeçer
Demj fazerdes tanto mal
A muyt9 a que e gram mal
E n perder uoffo conhocer
En m̄j e non guaanhardes ren
¶Demj fazerdes

Emha fenhör quant9 eu uj
Tod9 mj dizẽ que e mal
Demj fazerdes tanto mal
E marauilhan ffou troffý
Se uolo confelhou alguen
¶Demj fazerdes

V (B 373)

tōnel

373 A y amiga fenprauedes fabor
De me rogardes por meu amigo⁵⁷
Que lhi faça bem e bem uos digo
Que me pefa mays ía⁵⁸ por uoffa mor
¶Farey lheu bem maýs de pran ñ fareý
Quan tel quifer pero bem lhy farey

Vos me rogaftes muy de coraçon
Quelhe fezeffe ben algũa uez
Ca me feria mefura bon prez
Eeu por uofo rogo e poz al non
¶Farey lheu bem .

Rogaftesmhamiga per bona fe
Que lhi fezeffe todauya ben
Por uos epoys uos queredes cōuem
Que o faça mais epoýs que alfy he
¶Farey lheu .

VI (B 374)

374 D eieu as ientes andar reuoluendo
E mudando a ginha os coracões⁵⁹
Do que põe⁶⁰ auirefy ay uatoes
E iameu aquefto uou aþndendo
Cora cedo mais appenderey

⁵⁷ amigo] amigo *Molteni*

⁵⁸ ía] ia *Molteni*

⁵⁹ coracões] coracões *Molteni*

⁶⁰ põe] poẽ *Molteni*

Aquẽ poß preyto mentrilhoey
E afý ýreý melhor guarecendo

Caueieu ír⁶¹ melhor aomẽtireyro
Cao que díz⁶² uerdade aofeu amygo
E p^r aqueſto o uireo dïgo⁶³
Que ia mays nunca feia u'dadeyro
Mais mentireý ef' marey logal
Aquẽ quero ben querreylhe mal
Cafy guareý com caualeyro

Pois que meu p^rs nẽmha outra nõ c'ce
Por que me qnigý teer auerdade (aofeu)
Vedelo que farey parcardade
Poýs que ueyo que mafy acaece
Mentirey ao amigo e ao fenhor
E poiar a meu p̃z emeu ualor
Com mẽtiza poys cõ verdade deçe

VII (B 383)

Pero mafald<o>

tornel

383 O meu amiga miga que me ãm ben fazia⁶⁴ X
Fez me p'dem enaige que ante me ueria
Que ſe foffe euay fforia de carrerya lauia
Et ſempre mhafli mẽtele nõha de mj u'gonha
Non me uiu mays dũ dialet uay ffa cataionha

⁶¹ ír] ir *Molteni*

⁶² díz] diz *Molteni*

⁶³ dïgo] digo *Molteni*

⁶⁴ fazia] fazia *Molteni* (non recolle tampouco a marca de Colocci)

Nunca uiftes amiga(l) qnantal⁶⁵
A migo uiffe came uirou ã nũca feia ðmj ptiffe
Et mays forõ de cento mêtiras ã meldiffe
Et femp̃ mh affimente
¶E non ha de mj .

Non fabedes amiga como mouue iurado
Que nũcasse partiffe de mj fen meu mãdado
E mentiume cẽ uezes et mays o píurado⁶⁶
Et fempre .
¶Et non ha de mj⁶⁷

VIII (B 1513)

Pero mafaldo fez estas cãtigas
Descarnhe de mal dizer

Pero mafaldo
9ged

1513 Maria Perez andeu mui coytado
Por uos de pram mays ca por outrarẽ
E uos cuydades ã ey de uos bẽ
Queleu nõ ey deuos mao pecado
Ca mi fazedes uos en guisa tal·
Bẽ mha senhor ã depouys emeu mal·
E de tal bẽ nõ soo eu pagado

Dauer deuos bẽ
Andeu alongado
Pero punhades uos en mho fazer

⁶⁵ qnantal] quantal *Molteni*

⁶⁶ píurado] piurado *Molteni*

⁶⁷ mj̃] mj *Molteni*

Quanto podedes a uosso poder
De mays fostes ogana meu mādado
P^rmi fazerdes bẽ e amor
E cõ tal bẽ qualheu entõ senhor
Ouui de uos mal dia eu fuj nado

En hũa noyte o tiue chegado
Dissentõ⁶⁸ comagora u9 direy
Bõ gradadõ ca ia agora au'ey
O ben p^r q̃ andaua en cuydado
E uos enton guysaftefmho assy
Q̃mi ualuera muyto mays amĩ⁶⁹
Jazer mortou seer en forcado

Esse muytaq̃sto mha de durar
Vosco senhor denyama⁷⁰ matar
Antou seer ao de mẽ comẽdado

IX (B 1514)

1514 Pero danbroa aueredes pesar
Do⁷¹ q̃ nos ora q̃rem9 fazer
Os trobadores q̃rem9 poer
Que se nõ faça tão mal cãtar
Nẽ ar chameu9 p̃ nõ hũ amor
Quelhaia9 nullome trobador
Senõ aq̃t q̃ souber trobar

⁶⁸ Dissentõ] Dissento *Molteni*

⁶⁹ amĩ] ami *Molteni*

⁷⁰ denyama] deuyama *Molteni*

⁷¹ Do] Da *Molteni*

E pesara auos muyteu beno sey
Do q̃ u9 eu direy p̃ boã fe
Polo vilano q̃ uilaõ e
Pon ora assy ensseu degredel Rey
Q̃sse nõ chame fidalgo p̃ ren
Se nõ osldentes lhi q̃n tenlporen
E diz assyo escarmẽtarey

Ar pesara uolo q̃u9 disþ
Este⁷² pesar e pesar cõ razõ
Ca mãda el Rey q̃sse demandardõ
O uilano ou seffe chamar segrel
E iograria nõ souber fazer
Quelhi nõ de home seu auer
Mays q̃lhi filhẽ todo quãtouuer

⁷² Este] Este *Molteni*

Apéndice II:

Reproducción dos manuscritos

Mapa mba senhor .

Enha senhor nunca eu direy ren
De cant^o uvo senon perder o sen

Quilha senhor q' home poder ten
E lhi faz mal poderli fazer ben

A que tras cortas que de sofrer ei
 Meu amigo muitas et grães son
 Et vos muy grães av grã sizon
 Cortas sofrer des e spen non sei
 Deu por uassal e uos por sen^r
 De nos qual sofrer nãpo corta davor

Lortas soffremos e aſſy nos auem
 E u por uos amigue uos por mi
 E ſſabe deus de nos que eſta ſſp
 E deſtas copras non ſſep eu imitem
 Deu por uallalo e uos por ſenhor

Quisado reem de uoca perder
Copta meus olhos et meu coracon
Ve estas coiza e senhor mihao som
E deste ffreco non poscender
Ten por uassalo.

Pregunter hua don en como uos direy
 Senhor filha stes orden et ia por en chorey
 E la enton me disse eu no uos negarey
 De comeu filho ordem assy de q me pdom

fca mba fuhar mba mader mare o albe facer
 Cragerlir eu os pau mare non vira con

O meu sen^r feroz e feroz com pesar
 por uos fustades o de eu ha de guardar
 e la enton me disse quero uos em mostrar
 Conuo ser guardada se no venham me mal
 e sto por que chorada ben deades andar
 Traga em os .

E dixeu sen nua ta gram velar e
 por que filha se arde que morarey p em
 Et diffenda logo assi me ueha ren
 Come sep guardada diser uole quereu
 Se eu ture o e puno non dades p em rem
 Ca derrey o q s ena coraçon men

A² minha senhor uceu me conselhar
 Meo anuq⁹ comou e adisser
 Que uo non senha ca non me mester
 Ca nua ren por m quis fester dar
 Pero senhor non men queceu qyrtar
 Deuo seruir e uo chamar senhor
 E uos faredes de poeio melhor

E todq Dizen que fu hi mal sen
 A mha senhor de qto conuegi
 Deus serue enouo e receva
 Meus uiver: mca p hua ren
 Sa mha senhor que m fcs e mui ben
 Deus serue euq.

Missy! - este a fost o pământul sau o mare
 Lota pe o aută deșertă - poate o regiune

Pero Mafaldo

En mays me dizen de quemens deu
p'mba senhor que m'y fez bi q'm mal
p'el meste dizen. dymassi al
Nona subades nen seiades seu
p'edesto no me p'acties eu
Deus seruir

Emba senhor conselha me um mal
q' n'he conselha mays fuxer uen al

Amba senhor que eu por meu mal u
fexa de? senhor de muy bon prez
E mays fremosa. de p'tas el fez
p'el lona fe todo por mal de m'y
Alfeso de? de muito ben senhor
E d'ao melhores donas a melhor

Porta mays dizeis eu al
Fez bi todesto e fez bi muito ben
E na fazer dona de muy bon sen
E umy massa etodo p'meu mal
Alfeso de?

En noni for nro senhor mostre
Ce sey ohy de p'rom p'ben dy me?
Mays p'meu male nassy qui se de
p'me fazer mayor copia lenar
Alfeso de?

Senhor por uos e polo nosso ben

Queno de? deu. uos muito mal am
por de? senhor fazer melhor hy
Vedes ango quem o fazer en
Seus por m'y meu ango uen mal
p'esame de mays non fuxer hi al

Senhor fremosa mays uen dizey
Quosso ben euos euos amor
Medam gram mal que no poden mayor
Ja uo dize q'tous en fazer
Se uo por m'y.

Deu pesar senhor ben est e p'z
pero non possen per tanto uuer
Se uos hi mays non qui se de fazer
Ja uolo dize. edizey outra uen
Seus p'my.

De quem p'esa en den que e mal
De mays ango demandades mhal

372
Senhor de muy bon parecer
O arauilhomen dy gram mal
Quem o fazedes por meu mal
E quanto lo ouen dizey
Senhor ar mays nillhanffen
Deny fazedes sempre mal
E mays um faz edes ben

La uos ouende consere
Deny fazedes tanto mal

Pero Mafaldo

B, fol. 85r

A muiço a que e gram mal
 E n perder uesso conhorer
 E n m e non guantardes cen
 Dem fazer des

E mha senhor quant? eu u
 Todo m dize que e mal
 Dem fazer des tanto mal
 E maraullhaus sou troffo
 Se nolo consellhou alguen
 Dem fazer des

373

A y amiga sepranades sator
 De me rogades por meu amigo
 Que lhi faga bem e bem uos digo
 Que me pesa mais ia por uossa mor
 Farey lheu bem mais de prau no farey
 Quan tel quiser pero bem lhy farey

Vos me rogastes mude coracon
 Quelhe fezesse ben aliqua ues
 Ca me seria mefura ben pres
 Veu por uos rogo e por al non
 Farey lheu bem

Rogaste smha miga per bona fe
 Quelhe fezesse todaura ben
 Por uos e por uos queredes souem
 Que o faga mais e por que assy he
 Farey lheu

375

Dicen qe sentro andar reuolendo
 E mudando aginha os coracões
 Do que por amores ay natos
 E iamen aquele non apndendo
 Cora cedo mais appendeay
 Apus pos prepto mentrelhe
 E assy vzez melhor guarecendo

Quereu e melhor uosich epro
 Cuo que diz uerdade ao seu amigo
 E p aquesto o uice digo
 Que ia mais nunca seia uidadepro
 Chae mentrer efi maver logal
 Aque quero ben querrelhe mal
 Cassy guarey com cauallero

Pois que meu pe namha outra no cre
 Por que me quize ter aude de cosen
 He dele que fizey paridade
 Pore que nare que mais acaee
 Mentrer ao amgo e ao senhor
 E pora a meu p e enu ualer
 Com mchza pore se berdade dese

Affonso Mercader de brytiro

Cortado uos a mui gram sazon
 Que nunca home tan cortado u
 Viver no mundo de quando naa
 E pero xae mha cortae mui tua san
 Non queria deste mundo outro ben
 E non poder negar qn quero ben

Amor. capitulo

Pero Mafaldo

Deficax hi e sua non mente
Quero medir e poro que menden for
Daqueste mundo que esto peor
Causa que sey. equivoque me del rre

378

O or maro non a ten quem agradece
Ami amig fremosa mha senhor
Dea seruat ia mentren uyno for
Cade pram a sime ten en poder
Que non possendo coragon pachar
E po mi per epa ia de seruar

379

P ce boa fe non saben milha ren
Das mhas cortas se que me uan por
Culpa de meu uay catiue fuger
E en me^o cantaveo tanto sey eu ben
Non saben qual cortia mi faz sofrer
E fta senhor que me ten en poder

380

C atue sempre curdarey
E curdo se de^o mi padon
Ar curdo no meu cotagon
Que ia per curdar morarey
E curdo muy teu mha senhor
Ar curdeu aue seu amor

S entor fremosa maro de quatas son
Donas no mundo polamor de de^o

Deeduo uor de mi. edo me^o
Olhos que choram a mi^o qm sazon
Por muyto mal senhor que ami uen
Por uos senhor a que quero qm ben

382

Que sen meu grado me party
Dinha senhor edoncu ben
Que quero melhor doutra ren
E en graue dia naq
Por eu nunca poder ueer
Falta non u^o aen hui prazer

pero mha^o

383

O meu amiga niga que me qm ben seia
Fex me pdem enaige que onte me uetia
Que se fosse euay storia de carreira laua
E sempre mba^o metz e no ha de m agonha
Non me um maro du dia et uar sa camuinha

Lunca uistres amgal quantul
Amigo uisse canie uirou q nunca seia dmy pisse
E maro foro de cente mchao q mela^o se
E sempre mba^o smente
E non ha de m.

Non sabedes amiga como moue urado
Que nunca^o partisse de mi sen mea mudado
E mentume ee uerco et maro o puerado
E sempre
E non ha de m

Pero Mafaldo

B, fol. 316v

Que mais limpha uida sabba fazer

Anre oie das mulheres fceadas
Duo sabem en noso logr
Ca lau abe e faz boas gyriadas
Esabe be moer e amassar
E sabe myra de boa dectyra
E fto no diguen por be q lhi gyna
Frays porq estass e ameu cydar

Essen marido de crastur xeiros
No lha cha par de baga a cairbo
He ela deca por galios
fremosa merrassy ds mi pardon
Todesfo faz e cara be argueyro
E es cara be polbe pralbyro
Esabe myra boa escancon

No acharedo en todo castela
Lhas ad de gmbagora praz
Fielhor venciullo ne melhor morycha
Do gaama co ssa maõ faz
E al faz be como diz seu marido
faz be sourçe laua be transido
E deyrabe galinha choxa assaz

Vaasco gil fez es fa cariga
edescarnhe de mal dizer

Vaasco gil

Rey don Alfonso se de uo pardo
Destou uenho preguntar

Quer ora punbade demidar
Tal recado q seia co razõ
Quenda sei mato q lho guardalgu
Elho no daral qualo deo por
Que mada o luro de leon

Do vaasco en fuyia denzo
E degreda soya es fudar
Enas escolas hu soya enty
Do maest qndi tal lico
Que mato doum no filhe pr
Mays seo meu melhora faco be
Eno soo p aqesto ladron

Rey do Alfonso ladro poratal
En nulha tira nica chamar ni
Ne nos senbor none oysto ami
Cuseo disosse diria mal
Anre tenho por traieyador
Seck mi ualha nica ni melhor
Que ass torna pena de condal

Do vaasco dizeru qra al
Dagffe pito q en apndy
Oy dizer q traieyrou assy
Ja hua vez hu Rey e Portugal
Ome hu dia de traieyrou sabor
E por se meter por mays sabedor
fez caualyro do espiral

Pero mal faldo fez estas catigas
Descarnhe de mal dizer

Pero Mafaldo

B, fol. 317r

Pero mafaldo

1513

Maria Perez andeu mai copado
 Por uos de quem mays ca por outrare
 E uos cuydades q' ey de q'os be
 Que eu no ey de uos mao pecado
 Cami fazedes uos en guisa tal
 He mha senhor q' de poyz emeu mal
 E de cal be no soo en pagado

Dauei de uos bo
 Andeu alongado
 Pero punhades nos en mho fazer
 Quanto podades a uosso poder
 De mays fostes ogana mha madado
 E mi fazente be e amio
 E co tal be qualheu enu senhor
 Ouni de uos mal dia eu fui nado

En hua noyte o true chegou
 Dissento comagora uo drey
 Bo gradado e a agora mha
 O ben p' q' andana en cuydade
 E uos encon guysa fte mha assy
 Q' mi ualuera muyo mays am
 Jazer mortou ser en forçado

Esse murragefo mha de dman
 Vosco senhor denyama mha
 Anton ser de dem comidada

1514

Pero danbrou aueredes pesar
 Do q' nos ora gremu fazer
 Os trobadores gremu por
 Que se no faça tanto mal catar
 Fte ar chamcu p' n' h' amor
 Quelbaram nullo me trobador
 Seno agt q' souber cunhor

E pesara uos muyto beno sey
 Do q' uo en drey p' h'ad fe
 Solo uilano q' nillao e
 Ponora assy enssen de greda Rey
 Osse no chame fidalgo p' ren
 Se no ositencos lhi q' n' temporen
 E diz assy escarmetorey

Ar pesara uos q' uo dya
 Este pesar e pesar co' razo
 Ca mada el Rey q' se demandado
 O uilano ou sesse chamam segrel
 E lograna no souber fazer
 Quelhi no de home seu auer
 Mays q' lhi filhe todo quato uen

O ilperez conde

Ograr eres coitas auedes mester
 E a catar deg se pague en
 E doayre uoz e aprenderdo ben
 Que de uosso no podedes auer

Bibliografía citada

- Alvar, Carlos (1985): “María Pérez, Balteira”, *Archivo de Filología Aragonesa* 36-37, 11-40.
- Arbor Aldea, Mariña (2008): “Metro, lírica profana galego-portuguesa e práctica ec-dótica: consideracións á luz do *Cancioneiro da Ajuda*”, 9-38, en Ferreiro, Manuel & Martínez Pereiro, Carlos P. & Tato Fontaíña, Laura (eds.), *A edición da Poesía Trobadoresca en Galiza* (A Coruña: Baía Edicións).
- Arbor Aldea, Mariña (2009): “Escribir nas marxes, completar o texto: As notas ós versos do *Cancioneiro da Ajuda*”, en Brea, Mercedes (coord.), *Pola melhor dona de quantas fez nostro Senhor. Homenaxe á Profesora Giulia Lanciani*, 49-72 (Santiago de Compostela: Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades).
- Arias Freixedo, Xosé Bieito (2003): *Antoloxía da lírica galego-portuguesa* (Vigo: Xerais).
- Asensio, Eugenio (1970): *Poética y realidad en el cancionero peninsular de la Edad Media* (Madrid: Gredos).
- Beltrán Pepiό, Vicente (1993): “Tipos y Temas Trovadorescos. VIII. Datos para la Biografía de Pero Mafaldo”, en Nascimento, Aires A. / Ribeiro, Cristina Almeida (orgs.), *Actas do IV Congresso da Associação Hispânica de Literatura Medieval*, IV, 345-352 (Lisboa: Cosmos).
- Beltran, Vicenç (1994): “L’infant Pere, Cerverí de Girona i Pero Mafaldo”, *Studi Mediolatini e Volgari* XXXIX, 9-31.
- Beltran, Vicenç (1995): *A cantiga de amor* (Vigo: Xerais).
- Beltran, Vicenç (2005): *La corte de Babel. Linguas, poética y política en la España del siglo XIII* (Madrid: Gredos).
- Bertolucci Pizzorusso, Valeria (1966): “La supplica di Guiraut Riquier e la risposta di Alfonso X di Castiglia”, *Studi Mediolatini e Volgari* XIV, 10-135.
- Brea, Mercedes (1992): “Anotaciones sobre la función de los *miscradores* en las cantigas de amor gallego-portuguesas”, *Cultura Neolatina* LII, 167-180.
- Brea, Mercedes (2008): “*Dona e senhor nas cantigas de amor*”, en Brea, Mercedes (coord.), *Estudos sobre léxico dos trovadores*. Anexo 63 de *Verba*, 29-53 (Santiago de Compostela: USC).
- Brea, Mercedes & Lorenzo Gradín, Pilar (1998): *A cantiga de amigo* (Vigo: Xerais).
- Cancioneiro da Ajuda. Edição Fac-similada do código existente na Biblioteca da Ajuda* (1994) (Lisboa: Edições Távola Redonda).

- Cancioneiro da Biblioteca Nacional (Colocci-Brancuti). Cód. 10991* (1982) (Lisboa: Biblioteca Nacional / Imprensa Nacional - Casa da Moeda).
- Cancioneiro Português da Biblioteca Vaticana (Cod. 4803)* (1973) (Lisboa: Centro de Estudos Filológicos / Instituto de Alta Cultura).
- CdP = Davies, Mark & Michael Ferreira, *Corpus do Português: 45 million words, 1300s-1900s* <<http://www.corpusdoportugues.org>>
- CIPM = Xavier, M. Francisca (dir.), *Corpus Informatizado do Português Medieval* <<http://cipm.fcsh.unl.pt/>>
- Cohen, Rip (2003): *500 Cantigas d' Amigo*. Edição crítica / Critical edition (Porto: Campo das Letras).
- Cropp, Glynnis M. (1975): *Le vocabulaire courtois des troubadours de l'époque classique* (Genève: Librairie Droz).
- CSM = Mettmann, Walter (ed.) (1986-1989): *Cantigas de Santa María* (Madrid: Castalia).
- Cunha, Celso Ferreira da (1982): "Hiato, sinalefa e elisão na poesia trovadoresca", en *Estudos de Versificação Portuguesa (Séculos XIII a XVI)*, 1-82 (Paris: Fundação Calouste Gulbenkian - Centro Cultural Português).
- D'Heur, Jean Marie (1975): *Recherches internes sur la lyrique amoureuse des troubadours galiciens-portugais (XIIe-XIVe siècle): contribution à l'étude du «corpus des troubadours»* (Liège: Université de Liège).
- Devoto, Daniel (1995): *Para un vocabulario de la rima española* (Paris: Séminaire d'études médiévales hispaniques de l'Université de Paris-XIII).
- Ferreira, Maria Ema Tarracha (1988): *Poesia e Prosa Medievais*. Seleccção, introdução e notas por ... (Lisboa: Editora Ulisséia).
- Ferreira, Maria Ema Tarracha (1991): *Antologia Literária Comentada. Idade Média. Poesia Trovadoresca. Fernão Lopes* (Lisboa: Editora Ulisseia).
- Ferreiro, Manuel (1999 [1995]): *Gramática Histórica Galega. I. Fonética e Morfosintaxe* (Santiago de Compostela: Laiovento).
- Ferreiro, Manuel (2008a): "Edición e historia da lingua: Sobre a representación da nasalidade no trobadorismo profano galego-portugués e as formas «irmana» e afíns", en Ferreiro, Manuel & Martínez Pereiro, Carlos P. & Tato Fontaíña, Laura (eds.), *A edición da Poesía Trovadoresca en Galiza*, 77-96 (A Coruña: Baía Edicións).
- Ferreiro, Manuel (2008b): "A forma verbal éste na lírica profana galego-portuguesa", *Revista Galega de Filoloxía* 9, 57-78.

- Ferreiro, Manuel (2009): “Sobre a suposta crase de *que* no trobadorismo profano galego-português”, en Pontes, Roberto & Martins, Elisabeth Dias (orgs.), *Anais VII EDEM - Encontro Internacional de Estudos Medievais. Idade Média: permanência, actualização, residualidade*, 487-495 (Fortaleza / Rio de Janeiro: Associação Brasileira de Estudos Medievais / Universidade Federal do Cereá).
- Ferreiro, Manuel (2010): “Sobre o proxecto *Glosario Crítico da Lírica Profana Galego-Portuguesa*”, en Brea, Mercedes & López Martínez-Morás, Santiago (eds.), *Aproximación ao estudo do Vocabulario trobadoresco*, 239-252 (Santiago de Compostela: Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades).
- Ferreiro, Manuel (2012a): “Do manuscrito á edición: consideracións sobre a segmentación textual na poesía profana galego-portuguesa”, en Lorenzo Gradín, Pilar & Marcenaro, Simone (eds.), *El texto medieval. De la edición a la interpretación*. Anexo 68 de *Verba*, 135-158 (Santiago de Compostela: USC).
- Ferreiro, Manuel (2012b): “Sobre a partícula *ca* no corpus da lírica profana galego-portuguesa: integridade formal vs. elisión”, en Petrov, Petar & Sousa, Pedro Quintino de & López-Iglésias Samartim, Roberto & Torres Feijó, Elías J. (eds.), *Avanços em Ciências da Linguagem*, 391-410 (Santiago de Compostela / Faro: AIL / Através Editora).
- Ferreiro, Manuel (2013a): “Uma anomalia na língua trovadoresca galego-portuguesa: sobre os casos de conservación de -L- intervocálico”, Washington D.C.: *Virtual Center for the Study of Galicia-Portuguese Lyric*, Georgetown University / The Johns Hopkins University, Spring 2013 <<https://blogs.commonsgorgetown.edu/cantigas/>>
- Ferreiro, Manuel (2013b): “Sobre a posibilidade de elisión vocálica da conxunción *se* na lírica profana galego-portuguesa”, *Verba* 40, 453-470.
- Ferreiro, Manuel (no prelo): “Lección manuscrita e crítica do texto: en torno á segmentación das cadeas gráficas na poesía profana galego-portuguesa”, *Revista de Literatura Medieval*.
- Ferreiro, Manuel & Martínez Pereiro, Carlos P. (1996a): *Cantigas de Amigo. Antoloxía* (Vigo: A Nosa Terra).
- Ferreiro, Manuel & Martínez Pereiro, Carlos P. (1996b): *Cantigas de Escarnho e de maldizer e outras híbridas e dos xéneros menores. Antoloxía* (Vigo: A Nosa Terra).
- Ferreiro, Manuel & Martínez Pereiro, Carlos P. (1996c): *Cantigas de Amor. Antoloxía* (Vigo: A Nosa Terra).

- Ferreiro, Manuel & Martínez Pereiro, Carlos P. & Tato Fontaíña, Laura (2007): *Normas de edición para a poesía trobadoresca galego-portuguesa / Guidelines for the Edition of Medieval Galician-Portuguese Troubadour Poetry* (A Coruña: UDC).
- Fidalgo, Elvira (2008): “*E desmesura fazedes / que de min non vos doedes: la reputación de la dama*”, en Brea, Mercedes (coord.), *Estudos sobre léxico dos trobadores*. Anexo 63 de *Verba*, 196-214 (Santiago de Compostela: USC).
- Filgueira Valverde, Xosé (1990): *Sexto Adral* (A Coruña: Edicións do Castro).
- Fonseca, Fernando Venâncio Peixoto da (1971): *Clássicos Portugueses. Trechos Escolhidos. Cantigas de escárnio e maldizer dos Trovadores Galego-Portugueses* (Lisboa: Livraria Clássica).
- García-Sabell Tormo, Teresa (1991): *Léxico francés nos cancioneiros galego-portugueses. Revisión crítica* (Vigo: Galaxia).
- GLOSSA = Ferreiro, Manuel (dir.) (2014-): *Glosario da poesía medieval profana galego-portuguesa*. Universidade da Coruña <<http://glossa.illa.udc.gal>>
- González Martínez, Déborah (2008): “*O demo na lírica profana galego-portuguesa*”, en Brea, Mercedes (coord.), *Estudos sobre léxico dos trobadores*. Anexo 63 de *Verba*, 196-214 (Santiago de Compostela: USC).
- Gutiérrez García, Santiago (2006): *Amor e burlas na lírica trobadoresca* (A Coruña: Edicións do Castro).
- Jensen, Frede (1992): *Medieval Galician-Portuguese poetry: an anthology* (New York - London: The Garland Library of Medieval Literature).
- Juárez Blanquer, Aurora (1993): “*Datos de retórica literaria emanados de la poesía de los cancioneros*”, en Nascimento, Aires A. & Ribeiro, Cristina Almeida (orgs.), *Actas do IV Congresso da Associação Hispânica de Literatura Medieval*, 193-201 (Lisboa: Cosmos).
- Lanciani, Giulia & Tavani, Giuseppe (1995): *As cantigas de escarnio* (Vigo: Xerais).
- Lanciani, Giulia & Tavani, Giuseppe (2000 [1993]): *Dicionário da Literatura Medieval Galega e Portuguesa* (Lisboa: Caminho).
- Landeira Yrago, Xosé (1975): *Poesía galega. Dos devanceiros ao dezaioito* (Vigo: Galaxia).
- Lang, Henry R. (1934): “*A repetição de palavras rimantes na fiinda dos trovadores galaico-portugueses*”, en *Miscelânea científica e literária dedicada ao Dr. J. Leite de Vasconcellos*, I, 27-43 (Coimbra: Universidade).

- Lapa, Manuel Rodrigues (1970 [1965]): *Cantigas d'Escarnho e de Mal Dizer dos Cancioneiros Medievais Galego-Portugueses* (Vigo: Galaxia).
- Larson, Pär (2014): “No ano hũa vez dũ dia: sul ruolo di <h> iniziale nei manoscritti della lirica galego-portoghese”, *Zeitschrift für romanische Philologie* 130/2, 452-473.
- Lausberg, Heinrich (2003) [1967]: *Manual de retórica literaria. Fundamentos de una ciencia de la literatura* (Madrid: Gredos).
- Littera = Lopes, Graça Videira & Ferreira, Manuel Pedro *et alii* (2011-), *Cantigas Medievais Galego Portuguesas [base de dados online]*, Lisboa: Instituto de Estudos Medievais, FCSH/NOVA <<http://cantigas.fcsh.unl.pt>>
- Lopes, Graça Videira (1994): *A Sátira nos cancioneiros medievais galego-portugueses* (Lisboa: Editorial Estampa).
- Lopes, Graça Videira (2002): *Cantigas de Escárnio e Maldizer dos Trovadores e Jograís Galego-Portugueses* (Lisboa: Editorial Estampa).
- López Elum, Pedro (1972): “Contribución al estudio de los juglares en la época de Jaime I”, *Liganzas* IV, 245-258.
- Lorenzo, Ramón (1977): *La traducción gallega de la Crónica General y de la Crónica de Castilla*. II. *Glosario* (Ourense: Instituto de Estudos Orensanos “Padre Feijoo”).
- Lorenzo Gradín, Pilar (1990): *La canción de mujer en la lírica medieval* (Santiago de Compostela: USC).
- Lorenzo Gradín, Pilar (1994): “*Repetitio trobadorica*”, en Fidalgo, Elvira & Lorenzo Gradín, Pilar (coords.), *Estudos galegos en homenaxe ó profesor Giuseppe Tavani*, 79-105 (Santiago de Compostela: Centro de Investigacións Lingüísticas e Literarias Ramón Piñeiro).
- Machado, Elsa Paxecho & Machado, José Pedro (1949-1964): *Cancioneiro da Biblioteca Nacional, antigo Colocci-Brancuti* (Lisboa: Edição da Revista de Portugal).
- Magalhães, Isabel Allegro de (coord.) (2007): *História e Antologia da Literatura Portuguesa*. I. *Séculos XIII-XV* (Lisboa: Fundação Calouste Gulbenkian).
- Marcenaro, Simone (2010): *L'equivocatio nella lirica galego-portoghese medievale* (Alessandria: Edizioni dell'Orso).
- Marchese, Angelo & Forradellas, Joaquín (2007) [1986]: *Diccionario de retórica, crítica y terminología literaria* (Barcelona: Ariel).

- Mariño Paz, Ramón (2000): “Cronoloxía da regularización dos temas de perfecto dos verbos *valer* e *doer* en galego”, en Rodríguez, José Luís (ed.), *Estudos dedicados a Ricardo Carvalho Calero*, I, 699-711 (Santiago de Compostela: Parlamento de Galicia / USC).
- Mettmann, Walter (1972): *Cantigas de Santa Maria*. IV. *Glossário* (Coimbra: Universidade).
- Michaëlis de Vasconcelos, Carolina (1990 [1904]): *Cancioneiro da Ajuda* (Lisboa: Imprensa Nacional - Casa da Moeda).
- Michaëlis de Vasconcelos, Carolina (2004 [1896-1905]): *Glossas Marginais ao Cancioneiro Medieval Português*. Ed. de Vieira, Yara Frateschi & Rodríguez, José Luís & Morán Cabanas, M. Isabel & Souto Cabo, José António (Coimbra: Universidade).
- Molteni, Enrico (1880): *Il Canzoniere Portoghese Colocci-Brancuti, pubblicato nelle parti che completano il codice vaticano 4809* (Halle: Max Niemeyer).
- Montero Santalla, J.-M. (2000): *As Rimas da Poesia Trovadoresca Galego-Portuguesa: Catálogo e Análise*, Universidade da Coruña (Tese de Doutoramento [inérita]).
- Mortara Garavelli, Bice (2000 [1988]): *Manual de retórica* (Madrid: Cátedra).
- Nemésio, Vitorino (1950): *A Poesia dos Trovadores* (Portugal: Livraria Bertrand).
- Nobiling, Oskar (2007 [1907]): *As cantigas de D. Joan Garcia de Guilhade e estudos dispersos*. Ed. organizada por Yara Frateschi Vieira (Niterói-RJ: EdUFF).
- Nunes, José Joaquim (1959 [1921]): *Crestomatia Arcaica. Excertos da literatura portuguesa desde o que máis antigo se conhece até ao século XVI acompanhados de introdução gramatical, notas e glossário* (Lisboa: Livraria Clássica Editora).
- Nunes, José Joaquim (1973 [1928]): *Cantigas de Amigo dos Trovadores Galego-Portugueses* (Lisboa: Centro do Livro Brasileiro).
- Oliveira, António Resende de (1994): *Depois do Espectáculo Trovadoresco. A estrutura dos cancioneros peninsulares e as recolhas dos séculos XIII e XIV* (Lisboa: Edições Colibri).
- Oliveira, António Resende de (1995): *Trovadores e xograres. Contexto histórico* (Vigo: Xerais).
- Oliveira, António Resende de (2001): *O Trovador galego-português e o seu mundo* (Lisboa: Editorial Notícias).
- Oliveira, Corrêa de & Machado, Luís Saavedra (1969): *Textos Portugueses Medievais* (Coimbra: Coimbra Editora).

- Piccolo, Francesco (1951): *Antologia della lirica d'amore gallego-portoghese* (Napoli: Edizioni Scientifiche Italiane).
- Pichel, Antonio (1987): *Ficción poética e vocabulario feudal na lírica trobadoresca galego-portuguesa* (A Coruña: Diputación Provincial).
- Riquer, Martín de (1950): "Para la cronología del trovador Cerverf", en *Estudios dedicados a Menéndez Pidal*, III, 361-412 (Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas).
- Rodríguez, José Luís (1993): "A mulher nos cancioneiros. Notas para um anti-retrato descortês", en Marco, Aurora (coord.), *Simposio Internacional Muller e Cultura*, 43-67 (Santiago de Compostela: USC).
- Ron Fernández, Xosé Xabier (1997): "Porque no mundo mengou a verdade. As cantigas morais na lírica galego-portuguesa", en Lucía Megías, José Manuel (ed.), *Actas del VI Congreso Internacional de la Asociación Hispánica de Literatura Medieval*, II, 1347-1366 (Alcalá de Henares: UAH).
- Scholberg, Kenneth R. (1971): *Sátira e invectiva en la España medieval* (Madrid: Gredos).
- Souto Cabo, José António (1988): "Aproximação ao motivo dos olhos nas cantigas de amor e de amigo", *Agália* 16, 401-420.
- Souto Cabo, José António (2006): "Pedro Garcia de Ambroa e Pedro de Ambroa", *Revista de Literatura Medieval* XVIII, 225-248.
- Spina, Segismundo (1966): *Do formalismo estético trovadoresco* (São Paulo: Universidade de São Paulo).
- Spina, Segismundo (1972): *A lírica trobadoresca (Estudo. Antologia crítica. Glossário)* (Rio de Janeiro: Grifo).
- Spina, Segismundo (1983): *As cantigas de Pero Mafaldo* (Rio de Janeiro / Fortaleza: Tempo Brasileiro / Universidade Federal do Ceará).
- Spina, Segismundo (2003) [1971]: *Manual de versificação românica medieval* (São Paulo: Ateliê Editorial).
- Tavani, Giuseppe (1967): *Repertorio metrico della lirica galego-portoghese* (Roma: Edizioni dell'Ateneo).
- Tavani, Giuseppe (1991 [1986]): *A poesía lírica galego-portuguesa* (Vigo: Galaxia).
- Tavani, Giuseppe (2002 [1999]): *Arte de Trovar do Cancioneiro da Biblioteca Nacional de Lisboa. Introdução, edição crítica e fac-símile* (Lisboa: Edições Colibri).

- Tavares, M. & Miranda, Carlos (1987): *Cantigas de Escárnio e Mal-Dizer* (Sacavém: Polimpresso).
- TMILG = Varela Barreiro, Xavier (dir.), *Tesouro Medieval Informatizado da Lingua Galega*, Santiago de Compostela, Instituto da Lingua Galega <<http://ilg.usc.es/tmilg>>
- Torres, Alexandre Pinheiro (1977): *Antologia da Poesia Trovadoresca Galego-Portuguesa (Sécs. XII-XIV)* (Porto: Lello & Irmão Editores).
- Ventura, Joaquim (1993): “Sátira e aldraxe entre trovadores e xograis”, en Brea, Mercedes (coord.), *O cantar dos trovadores. Actas do Congreso*, 533-550 (Santiago de Compostela: Xunta de Galicia).
- Ventura, Joaquim (1995): “Toponimia nas cantigas de sátira obscena do cancionero medieval galego-portugués”, en *Medioevo y literatura. Actas del V Congreso de la Asociación Hispánica de Literatura Medieval*, IV, 475-490 (Granada: UGR).
- Ventura, Joaquim (2014): “A trindade de Pedro Garcia de Ambroa”, *Revista de Cancioneros Impresos y Manuscritos* 3, 181-231.

Índice

Introdución	3
Datos biográficos	5
A tradición manuscrita	9
A obra	10
Criterios de edición	15
Edición e estudo	17
I	19
II	31
III	39
IV	47
V	55
VI	65
VII	79
VIII	89
IX	99
Rimario	109
Glosario	113
Apéndice I: Transcripción paleográfica	165
Apéndice II: Reprodución dos manuscritos	175
Bibliografía citada	189
9 Recursos en liña e 217 publicacións do Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades	201

9 RECURSOS EN LIÑA E 217 PUBLICACIÓNS
DO CENTRO RAMÓN PIÑEIRO
PARA A INVESTIGACIÓN EN HUMANIDADES
1994-2014
Santiago de Compostela

RECURSOS EN LIÑA

Lingüística

ARRECADA Servizo de Terminoloxía Galega (<http://www.cirp.es/rec2/arrecada.html>).
BILEGA: Bibliografía Informatizada da Lingua Galega (<http://www.cirp.es/bdo/bil/>).
CODOLGA: Corpus Documentale Latinum Gallaeciae (<http://balteira.cirp.es/codolga>).
CORGA: Corpus de Referencia do Galego Actual (<http://corpus.cirp.es/corgaxml>).
COTOVÍA: Conversor texto-voz (<http://www.gts.tsc.uvigo.es/cotovia/cotovia.gl.html>).
ES>GL: Tradutor automático español-galego (<http://www.xunta.es/tradutor/>).

Literatura

BIRMED: Bibliografía de Referencia da Lírica Medieval Galego-Portuguesa (<http://www.cirp.es/pls/bdo2/f?p=BIRMED>).
MEDDB: Base de datos da Lírica profana galego-portuguesa (<http://www.cirp.es/pls/bdo2/f?p/=meddb2>).
DiTERLI: Base de datos do Dicionario de termos literarios (letras A-D) (E-H) (<http://www.cirp.es/pls/bdo2/f?p/=DITERLI>).

OBRAS IMPRESAS (I), EN DISQUETE (D), EN CD-ROM (CD) E/OU EN LIÑA (W)		
Medio	Título	Nº publ.
<i>Lingüística</i>		
I	<i>Repertorio bibliográfico da lingüística galega (desde os seus inicios ata 1994 inclusive)</i> . Francisco García Gondar (dir.) et alii.	11
I	<i>Euromosaic. Producción e reprodución dos grupos lingüísticos minoritarios da UE</i> . Peter Nelde, Miquel Strubell e Glyn Williams. [Mercedes Penoucos Castiñeiras (trad.)].	22
I, W	<i>Marco Europeo Común de referencia para as linguas: aprendizaxe, ensino, avaliación</i> .	115
I, W	<i>Niveis de competencia en lingua galega. Descrición de habilidades e de contidos adaptados ao Marco europeo común de referencia para as linguas (MECRL)</i> . Elvira Fidalgo et alii.	132
I, W	<i>Bibliografía analítica da lingua galega (2004)</i> . Francisco García Gondar (dir.) et alii.	144
I, W	<i>Bibliografía analítica da lingua galega (2005 e complementos de 2004)</i> . Francisco García Gondar (dir.) e Silvana Castro García.	157
<i>Lingüística: Fraseoloxía</i>		
I, W	<i>Actas do I Coloquio Galego de Fraseoloxía</i> .	30
I, W	<i>As imaxes da lingua rusa. Ensaio históricos, etimolóxicos e etnolingüísticos sobre fraseoloxía</i> . Valerii Mokienko. [Ekaterina Lossik (trad.)].	52
I, W	<i>Fraseoloxía eslava. Manual universitario para a especialidade de lingua e literatura rusas</i> . Valerii Mokienko. [Ekaterina Guerbek (trad.)].	53
I, W	<i>Aspectos teóricos da fraseoloxía</i> . Anatolij Baránov; Dmitrij Dobrovol'skij. [Fernando de Castro (trad.)]	172
I, W	<i>Refraneiro galego da vaca</i> . Pedro Benavente Jareño e Xesús Ferro Ruibal.	6
I, W	<i>Cadernos de fraseoloxía galega 1. Fraseoloxía do mar na mariña luguesa</i> . Paco Rivas.	54
I, W	<i>Cadernos de fraseoloxía galega 2. Refraneiro galego</i> . Xesús Taboada Chivite.	55
I, W	<i>Cadernos de fraseoloxía galega 3. Achegas a un dicionario de refráns galego-castelán, castelán-galego</i> . Mª do Rosario Soto Arias.	84
I, W	<i>Cadernos de fraseoloxía galega 4. Estudos e recadádivas</i> . VV. AA.	85
I, W	<i>Cadernos de fraseoloxía galega 5. Refraneiro galego e outros materiais de tradición oral</i> . Francisco Vázquez Saco.	86
I, W	<i>Cadernos de fraseoloxía galega 6, 2004</i> .	107
I, W	<i>Cadernos de fraseoloxía galega 7, 2005</i> .	118
I, W	<i>Cadernos de fraseoloxía galega 8, 2006</i> .	129

I, W	<i>Cadernos de fraseoloxía galega 9, 2007.</i>	146
I, W	<i>Fraseoloxía de Moscoso e outros materiais de tradición oral. Anexo 1, 2007 de Cadernos de fraseoloxía galega. José Augusto Ventín Durán.</i>	147
I, W	<i>Cadernos de fraseoloxía galega 10, 2008.</i>	156
I, W	<i>Cadernos de fraseoloxía galega 11, 2009.</i>	174
I, W	<i>Cadernos de fraseoloxía galega 12, 2010.</i>	187
I, W	<i>Cadernos de fraseoloxía galega 13, 2011.</i>	196
I, W	<i>Cadernos de fraseoloxía galega 14, 2012.</i>	202
I	<i>Cadernos de fraseoloxía galega 15, 2013.</i>	213
<i>Lingüística: Terminoloxía</i>		
I+D	<i>Formulario notarial.</i> Victorino Gutiérrez Aller.	40
I+D	<i>Regulamentos municipais I.</i> Xoaquín Monteagudo Romero.	41
I	<i>Vocabulario multilingüe de organismos acuáticos.</i> Fernando Lahuerta Mourinho e Francisco X. Vázquez Álvarez.	63
I, W	<i>Vocabulario multilingüe de acuicultura.</i> Fernando Lahuerta Mourinho, Francisco X. Vázquez Álvarez e Xosé L. Rodríguez Villanueva.	78
I, W	<i>Dicionario galego de televisión.</i> Edith Pazó Fernández.	117
I, W	<i>O nome e o símbolo dos elementos químicos.</i> M. R. Bermejo, A. M. González-Noya e M. Vázquez.	134
I, W	<i>Glosario de termos para a avaliación de linguas.</i> Alte.	154
I, W	<i>Dicionario galego de recursos humanos.</i> Lucía Dans Álvarez de Sotomayor, Yolanda Maneiro Vázquez e Inés Veiga Mateos.	181
I, W	<i>Dicionario galego de Bioloxía galego-castelán-inglés.</i> J. Gómez Márquez, A. M ^a Viñas Díaz e Manuel González González (coords.).	188
I, W	<i>Dicionario de alimentación e restauración.</i> Manuel González González (coord.)	199
<i>Lingüística: Lexicografía</i>		
I, W	<i>Diccionario Italiano-Galego.</i> Isabel González (dir.) et alii.	64
I, W	<i>O libro das palabras (obra xornalística completa).</i> Constantino García. [Teresa Monteagudo Cabaleiro e María Carme García Arias (eds.)].	92
I, W	<i>Diccionario Galego-Latino clásico e moderno.</i> Xosé López Díaz.	178
<i>Lingüística: Etnolingüística</i>		
I, W	<i>O libro da vaca. Monografía etnolingüística do gando vacún.</i> Pedro Benavente Jareño, Xesús Ferro Ruibal.	180
<i>Literatura e fontes medievais</i>		
I, W	<i>As Cantigas de Loo de Santa María.</i> Milagros Muíña, Fernando Magán Abelleira e M ^a Xesús Botana Villar.	106

I, W	<i>Cantigas de madre galego-portuguesas. Estudo de xéneros das cantigas líricas.</i> Paulo Roberto Sodré. [Antonio Augusto Domínguez Carregal e Marta López Macías (trads.)].	155
I, W	<i>Cantigas de Santa María, proposta de explotación didáctica.</i> Elvira Fidalgo e Milagros Muíña.	116
I	<i>Cantigas do mar de Vigo.</i> Antonio Fernández Guiadanes et alii.	35
I, W	<i>Carolina Michaëlis e o Cancioneiro de Ajuda, hoxe.</i> Mercedes Brea (coord.).	113
I	<i>Estudios galegos en homenaxe ó profesor Giuseppe Tavani.</i> Elvira Fidalgo e Pilar Lorenzo Gradín (coords.).	4
I	<i>Livro de Tristán e Livro de Merlin. Estudio, edición, notas e glosario.</i> Pilar Lorenzo Gradín e José António Souto Cabo (eds.).	72
I	<i>Lírica profana galego-portuguesa. Corpus completo das cantigas medievais, con estudio biográfico, análise retórica e bibliografía específica.</i> Mercedes Brea (coord.) et alii.	19
I, W	<i>O cancionero de Pero Meendiz de Fonseca.</i> Laura Tato Fontaíña.	148
I, W	<i>Orixes da Materia de Bretaña (A Historia regum Britanniae e o pensamento europeo do século XII).</i> Santiago Gutiérrez García.	75
I	<i>Tratado de Albeitaria.</i> José Luís Pensado Tomé (ed.).	105
I, W	<i>Pola melhor dona de quantas fez Nostro Senhor. Homenaxe á profesora Giulia Lanciani.</i> Mercedes Brea (coord.)	165
I	<i>Guía para o estudo da lírica profana galego-portuguesa.</i> Marina Meléndez Cabo, Isabel Vega Vázquez e Esther Corral Díaz (coord.)	182
I, W	<i>Aproximacións ao estudo do vocabulario trobadoresco.</i> Mercedes Brea (coord.).	185
I	<i>O Cancioneiro de Pero Mafaldo. Edición crítica.</i> Lucía Eirín García, Manuel Ferreiro.	217
I	<i>Actas das I Xornadas das Letras Galegas en Lisboa.</i> Luís Alonso Girgado (coord.).	39
I	<i>Antoloxía do conto neozelandés.</i> María Fe González Fernández (ed.).	58
I, R	<i>Diccionario de termos literarios. A-D.</i> Equipo Glifo. (Tamén recurso en rede).	38
I, R	<i>Diccionario de termos literarios. E-H.</i> Equipo Glifo. (Tamén recurso en rede).	81
I	<i>Informe de literatura 1995.</i> Blanca-Ana Roig Rechou (coord.) et alii.	14
I	<i>Informe de literatura 1996.</i> Blanca-Ana Roig Rechou (coord.) et alii.	25
I, CD	<i>Informe de literatura 1997 (o CD-ROM tamén inclúe os dous informes anteriores).</i> Blanca-Ana Roig Rechou (coord.) et alii.	37
I, CD	<i>Informe de literatura 1998 (o CD-ROM tamén inclúe os tres informes anteriores).</i> Blanca-Ana Roig Rechou (coord.) et alii.	48
I, CD	<i>Informe de literatura 1999 (o CD-ROM tamén inclúe os catro informes anteriores).</i> Blanca-Ana Roig Rechou (coord.) et alii.	62
I, CD	<i>Informe de literatura 1995-2000.</i> Blanca-Ana Roig Rechou (coord.) et alii.	73

I, CD	<i>Informe de literatura 1995-2001</i> . Blanca-Ana Roig Rechou (coord.) et alii.	79
I, CD	<i>Informe de literatura 1995-2002</i> . Blanca-Ana Roig Rechou (coord.) et alii.	93
I, CD	<i>Informe de literatura 2003</i> . Blanca-Ana Roig Rechou (coord.) et alii.	109
I, CD	<i>Informe de literatura 2004</i> . Blanca-Ana Roig Rechou (coord.) et alii.	119
I, CD	<i>Informe de literatura 2005</i> . Blanca-Ana Roig Rechou (coord.) et alii.	135
I, CD	<i>Informe de literatura 2006</i> . Blanca-Ana Roig Rechou (coord.) et alii.	145
I, CD	<i>Informe de literatura 2007</i> . Blanca-Ana Roig Rechou (coord.) et alii.	159
I, CD	<i>Informe de literatura 2008</i> . Blanca-Ana Roig Rechou (coord.) et alii.	173
I, CD	<i>Informe de literatura 2009</i> . Blanca-Ana Roig Rechou (coord.) et alii.	179
I, CD	<i>Informe de literatura 2010</i> . Blanca-Ana Roig Rechou (coord.) et alii.	194
I, CD	<i>Informe de literatura 2011</i> . Blanca-Ana Roig Rechou (coord.) et alii.	203
I, CD	<i>Informe de literatura 2012</i> . Blanca-Ana Roig Rechou (coord.) et alii.	211
I	<i>Poética da novela de autoformación. O Bildungsroman galego no contexto narrativo hispánico</i> . M ^a de los Ángeles Rodríguez Fontela.	18
I	<i>Terra, mar e lume. Poesía de Bosnia-Herzegovina, Bulgaria, Croacia, Eslovenia, Macedonia, Montenegro e Serbia</i> . Úrsula Heinze de Lorenzo (intr., selección e trad.).	15
I, W	<i>Clave Orión. Números XII-XIII-XIV-XV</i> . Luz Pozo Garza (ed. e dir.)	164
<i>Literatura: Facsímiles</i>		
I, W	<i>A Gaita Gallega (A Habana, 1885-1889)</i> . Luís Alonso Girgado et alii. (eds.) / 2 ^a ed.: 2006.	51, 122
I	<i>A saudade nos poetas gallegos. Ramón Cabanillas Enriquez e Eladio Rodríguez González</i> . [Luís Alonso Girgado e Teresa Monteagudo (eds.)].	65
I+CD, W	<i>Aires d'a miña terra (Bos Aires, 1908-1909)</i> . Carmen Fariña Miranda (ed.).	97
I	<i>Airiños d'a miña terra (A Habana, 1909)</i> . María Cuquejo Enríquez (ed.).	112
I	<i>Alba. Hojas de poesía. Follas de poesía (A Coruña, 1948 – Vigo, 1956)</i> . Luís Alonso Girgado et alii. (eds.).	8
I+CD, W	<i>Alma Gallega (Montevideo, 1919-1967)</i> . Luís Alonso Girgado e María Vilarinho Suárez (eds.).	126
I, W	<i>Arazua (Montevideo, 1929-1930) / Raza Celta (Montevideo, 1934-1935)</i> . Luís Alonso Girgado e María Vilarinho Suárez (eds.).	125
I	<i>Aturuxo. Revista de poesía e crítica (Ferrol, 1952-1960)</i> . Luís Alonso Girgado et alii. (eds.).	2
I	<i>Aturuxos. Ramón Armada Teixeira</i> . [Luís Alonso Girgado (ed.)].	77
I, W	<i>Bohemia. Revista semanal ilustrada (A Habana, 25 de abril de 1915)</i> . Luís Alonso Girgado (intr.) e Marisa Moreda Leirado (ed.)	152

I, W	<i>Centro gallego (Montevideo, anos 1917-1918, números 1-13).</i> Luís Alonso Girgado e María Cuquejo Enríquez (eds.).	108
I	<i>Cristal (Pontevedra, 1932-1933).</i> Luís Alonso Girgado et alii. (eds.).	29
I, W	<i>Cultura Gallega (A Habana, 1936-1940) [Facsímile dos anos 1936-1937].</i> Luís Alonso Girgado et alii. (eds.).	45
I	<i>Doutrina e ritual da moi nobre orde galega do Sancto Graal.</i> Vicente Risco. [Afonso Vázquez-Monxardín Fernández (ed.)].	31
I+CD, W	<i>Eco de Galicia. (A Habana, 1917-1936) [Facsímile dos anos 1917-1918].</i> María Lojo Abeijón (ed.).	96
CD, W	<i>El gallego. Periódico semanal. Órgano de los intereses de su nombre.</i> Manuel Quintáns Suárez e Marisa Moreda Leirado (eds.).	150
I, W	<i>Eufonía (Buenos Aires 1958-1959).</i> Luís Alonso Girgado, María Cuquejo Enríquez e Manuel Quintáns Suárez (eds.).	111
I, W	<i>Galicia. Revista do Centro Galego (Montevideo, 1929, número 151).</i> María Cuquejo Enríquez (ed.).	114
I, W	<i>Galicia. Revista del Centro Gallego.</i> Luís Alonso Girgado, Marisa Moreda Leirado e María Vilariño Suárez (eds.).	130
I+CD, W	<i>Galicia. Revista semanal ilustrada (A Habana, 1902-1930) [Facsímile dos anos 1904-1905].</i> María Vilariño Suárez (ed., estudo e índices).	151
I+CD, W	<i>Galicia. Revista semanal ilustrada. (A Habana, 1902-1930) [Facsímile dos anos 1902-1903].</i> Luís Alonso Girgado (ed.).	138
I+CD, W	<i>Galicia Moderna. Semanario de Intereses Generales (A Habana, 1885-1890).</i> Luís Alonso Girgado et alii. (eds.).	76
CD, W	<i>Galicia Nueva (Montevideo, 1918).</i> Luís Alonso Girgado (ed.).	124
I	<i>Galiza. (Mondoñedo 1930-1933).</i> Luís Alonso Girgado et alii. (eds.).	42
I	<i>Gelmírez. Hojas de otoño a primavera (Santiago de Compostela, 1945-1946).</i> Luís Alonso Girgado et alii. (eds.).	12
I	<i>La Alborada (A Habana, 1912).</i> Luís Alonso Girgado et alii. (eds.).	43
I	<i>La Noche. Suplemento del Sábado (Santiago de Compostela, 1949-1950).</i> Luís Alonso Girgado et alii. (eds.).	20
I, W	<i>La Primera Luz. Manuel Martínez Murguía.</i> [Vicente Peña Saavedra e Manuel Fernández González (eds.)].	60
I	<i>La Tierra Gallega (A Habana 1894-1896).</i> Luís Alonso Girgado e Teresa Monteagudo Cabaleiro (eds.).	80
I	<i>La Tierra Gallega (A Habana, 1915).</i> Luís Alonso Girgado (ed.).	44
CD, W	<i>La Unión Gallega.</i> Manuel Quintáns Suárez (ed.).	133
I, W	<i>Mundo gallego. Revista de Galicia en América (Bos Aires, 1951-1952).</i> Luís Alonso Girgado, Marisa Moreda Leirado e María Vilariño Suárez (eds.).	142

I	<i>Nós. Páxinas gallegas do diario da Cruña 'El Noroeste' (1918-1919).</i> Luís Alonso Girgado e Teresa Monteagudo Cabaleiro (eds.).	69
CD, W	<i>O Irmandino. Órgao da Irmandade Galeguista do Uruguai.</i> Luís Alonso Girgado, Élida Abal Santorum e Alexandra Cilleiro Prieto (eds.).	177
I	<i>Plumas e Letras en 'La Noche' (1946-1949).</i> Luís Alonso Girgado et alii. (eds.).	13
I	<i>Posío (Ourense, 1945-1946).</i> Luís Alonso Girgado et alii. (eds.).	9
I	<i>Posío, Arte y Letras (Ourense, 1951-1954).</i> Luís Alonso Girgado et alii. (eds.).	17
CD, W	<i>Prensa galega en Arxentina (1907-1963): Lar Galician / Alalá / Alborada / Alén Mar.</i> Luís Alonso Girgado, Marisa Moreda Leirado e María Vilariño Suárez (eds.).	139
I	<i>Resol (Galicia 1932-1936), Bos Aires (1937-1938), Galicia (1990).</i> Luís Alonso Girgado et alii. (eds.).	28
I, W	<i>Saudade (Verba galega nas américas (México, D.F., 1942-1953).</i> Luís Alonso Girgado, Marisa Moreda Leirado e María Vilariño Suárez (eds.).	149
I, W	<i>Suevia. (Bos Aires, 1913. Revista gallega regionalista) / (Bos Aires, 1916. Revista gallega).</i> Luís Alonso Girgado (intr.), Marisa Moreda Leirado e María Vilariño Suárez (eds.).	140
I+CD, W	<i>Tapal.</i> Carmen Fariña Miranda (ed.).	88
I+CD, W	<i>Tierra Gallega: Seminario regional ilustrado (Montevideo, 1917-1918).</i> Carmen Fariña Miranda (ed.).	110
I, W	<i>Universitarios. Revista de la F.U.E. (Santiago de Compostela 1932-1933).</i> María Cuquejo Enríquez e Luís Alonso Girgado (eds.).	123
I, W	<i>Yunque. Periódico de vanguardia política.</i> Luís Alonso Girgado, Marisa Moreda Leirado e María Vilariño Suárez (eds.).	137
CD, W	<i>Escolma de almanaques galegos (1865-1929) [Bos Aires - A Habana - Galicia].</i> Manuel Quintáns Suárez (ed.).	158
I, W	<i>1985. Almanaque gallego. F. Lage e G. Díaz (dirs.)</i> [Manuel Quintáns Suárez, Alexandra Cilleiro Prieto, Élida Abal Santorum e Luís Alonso Girgado (eds.)]	160
I	<i>Lérez. Revista do centro pontevedrés de Bos Aires (1962).</i> Luís Alonso Girgado (ed.).	161
CD, W	<i>Prensa galega da Arxentina (1935-1964).</i> Luís Alonso Girgado, Élida Abal Santorum e Alexandra Cilleiro Prieto (eds.).	162
I, W	<i>Céltiga. Bos Aires (1924-1932). Revista gallega de arte, crítica, literatura y actualidades.</i> Luís Alonso Girgado, Élida Abal Santorum e Alexandra Cilleiro Prieto (eds.).	163
I, W	<i>Soma de craridades por Álvaro Cunqueiro e unha carta a Luís Seoane por Santiago Montero Díaz.</i> Luís Cochón e Luís Alonso Girgado (eds.).	189
DVD	<i>Céltiga. 1925-1926.</i> Luís Alonso Girgado, Manuel Quintáns Suárez, Alexandra Cillero Prieto, Élida Abal Santorum e Lorena Domínguez Mallo (eds.).	206

<i>Literatura: Narrativa e poesía recuperada</i>		
I	<i>A cruz de salgueiro. Xesús Rodríguez López.</i> [Manuel González e María González (eds.)].	23
I, W	<i>A obra narrativa en galego. Manuel Lugrís Freire.</i> [Modesto Hermida García e Xabier Campos Villar (eds.)]. / 2ª edic.: 2006.	57, 121
I	<i>Alira de Elfe, A Reina Loba e outros relatos. Manuel Lois Vázquez.</i> [Manuel López Vázquez (ed.)].	26
I	<i>As noites no fogar e outros textos. Ángel Vázquez Taboada.</i> [Anxo Tarrío Varela e Alexandra Cabaleiro Carro (eds.)].	70
I	<i>Baixo do alpendre e outros relatos. M. P. Amor Meilán.</i> [Mª Teresa Araujo García (ed.)].	27
I, W	<i>Contos do Turreiro. Avelino Rodríguez Villar</i> [Anxo X. Rajó Pazó (ed.)]	183
I	<i>Escolma. Manuel Martínez Murguía.</i> [Luís Alonso Girgado e Teresa Monteagudo (eds.)].	61
I	<i>Escolma. Eladio Rodríguez González.</i> [Constantino García, Luís Alonso Girgado e Teresa Monteagudo Cabaleiro (eds.)].	68
I	<i>Folla Bricia. Poesía galega Completa. Xosé Crecente Vega.</i> [Ricardo Polín (ed.)].	82
I	<i>Gallegada e outros textos en prosa de Valentín Lamas Carvajal.</i> [Rafael Adán Rodríguez (ed.)].	102
I, W	<i>Narradores ocasionais do século XIX (Relato breve).</i> [Modesto Hermida (coord.)].	101
I	<i>O vento segrel. Augusto Mª Casas.</i> [Luís Alonso Girgado e Carmen Fariña Miranda (ed.)].	83
I, W	<i>Obra galega. Xosé Otero Espasandín.</i> [María Cuquejo Enríquez (ed.)].	128
I	<i>Obra galega. Xulio Sigüenza.</i> [Luís Alonso Girgado e Josefa Beloso Gómez (eds.)].	59
I, W	<i>Obra narrativa en galego. Amador Montenegro Saavedra.</i> [Eulalia Agrelo Costas e Isabel Mociño González (ed., intr. e notas)].	141
I	<i>Obra narrativa en galego. Aurelio Ribalta y Copete.</i> [Mª Eulalia Agrelo Costas (ed.)].	56
I	<i>Obra narrativa en galego. Heraclio Pérez Placer.</i> [Isabel Soto López (ed.)].	34
I	<i>Obra narrativa en galego. Uxío Carré Aldao.</i> [Modesto Hermida García e Mario Romero Triñanes (eds.)].	66
I	<i>Paja brava de El Viejo Pancho e outras obras. José A. Y Trelles.</i> [Gustavo San Román (ed.)].	32
I	<i>Relatos e outras prosas. Roque Pesqueira Crespo.</i> [Mª Teresa Araújo García (ed.)].	71
I	<i>Salayos e outros poemas. Manuel Núñez González.</i> [Amelia Rodríguez Esteves (ed.)].	36

I	<i>Sulco e vento. Álvaro de las Casas. [María Cuquejo Enríquez (ed.)].</i>	95
I	<i>A obra narrativa en galego de Fortunato Cruces. [Mª Vanesa Solís Cortizas (ed.)]</i>	204
I	<i>Poesía galega de Eloy Luís André. [César Camoira Vega (ed.)]</i>	212
I	<i>Fala das Musas e outros poemas. Daniel Pernas Nieto. [Armando Requeixo (ed.)]</i>	216
	<i>Filosofía e ensaio</i>	
I	<i>A filosofía krausista en Galicia. Ramón López Vázquez.</i>	3
I	<i>Castelao humorista. Siro López.</i>	16
I, W	<i>Celestino Fernández de la Vega. Pensador do novo galeguismo. Ramón López Vázquez.</i>	143
I	<i>Ética xeral. Ramón del Prado. Ramón López Vázquez.</i>	49
I	<i>Fundamentos antropolóxicos da obra de Castelao. Anxo González Fernández.</i>	46
I	<i>Hamlet e a realidade cunqueirana. Anxo González Fernández.</i>	10
I	<i>Historia do pensamento antropolóxico en Galicia. Alfredo Iglesias Diéguez.</i>	50
I	<i>O Padre Feixoo, escolástico. Ramón López Vázquez.</i>	7
I	<i>O pensamento rexeneracionista de Eloy Luís André (Do europeísmo ó galeguismo). Ramón López Vázquez.</i>	21
I	<i>Suma da lóxica. Guillermo De Ockham. [Xosé Calviño Pueyo (trad.)].</i>	47
I	<i>Ramón Piñeiro: sobre a saudade e outros temas. Luís Rey Núñez.</i>	94
I	<i>Roberto Nóvoa Santos. (Nova interpretación antropolóxica). Ramón López Vázquez.</i>	99
I	<i>Domingo García-Sabell, fenomenólogo. Ramón López Vázquez</i>	205
	<i>Cine</i>	
I	<i>Filmografía galega. Longametraxes de ficción. Ángel Luís Hueso Montón e José Mª Folgar de la Calle (coords.).</i>	33
I	<i>Filmografía galega. Curtametraxes. Ángel Luís Hueso Montón e José Mª Folgar de la Calle (coords.).</i>	74
	<i>Ramón Piñeiro e Cadernos Ramón Piñeiro</i>	
I	<i>Lembranza de Ramón Piñeiro. Catro discursos. VV. AA.</i>	1
I	<i>Ramón Piñeiro (video-libro). Carlos Casares Mouriño.</i>	24
I	<i>Conversa con Ramón Piñeiro. Manuel Rico Vereá.</i>	87
I, W	<i>Cadernos Ramón Piñeiro (I). Ramón Piñeiro: dúas lecturas. Anxo González Fernández e Ramón López Vázquez.</i>	89
I, W	<i>Cadernos Ramón Piñeiro (II). Ramón Piñeiro: cronobiografía e cartas. Luís Alonso Girgado e Teresa Monteagudo Cabaleiro.</i>	90

I, W	<i>Cadernos Ramón Piñeiro (III). Bibliografía e hemerografía de Ramón Piñeiro: unha contribución.</i> Luis Alonso Girgado, María Cuquejo Enríquez e Teresa Monteagudo Cabaleiro.	91
I, W	<i>Cadernos Ramón Piñeiro (IV). Ideas sobre a lingua galega na obra de Manuel Murguía.</i> José Ángel García López.	98
I, W	<i>Cadernos Ramón Piñeiro (V). Cartas de Ramón Piñeiro a Ricardo Carballo Calero.</i> Luís Alonso Girgado, María Cuquejo Enríquez e Carmen Fariña Miranda (eds.).	100
I, W	<i>Cadernos Ramón Piñeiro (VI). Idacio Lémico: Chronica (379 – 469).</i> Xoán Bernárdez Vilar.	103
I, W	<i>Cadernos Ramón Piñeiro (VII). Antón e Ramón Villar Ponte. Unha irmandade alén do sangue.</i> Emilio Xosé Ínsua López.	104
I, W	<i>Cadernos Ramón Piñeiro (VIII). Diálogos na néboa. Álvaro Cunqueiro e Ramón Piñeiro na xénese da literatura galega de posguerra.</i> Manuel Forcadela.	120
I, W	<i>Cadernos Ramón Piñeiro (IX). Sobre o humor de Cervantes no Quixote.</i> Siro López.	127
I	<i>Cadernos Ramón Piñeiro (X). A pretensa nostalxia da autoridade (Unha interpretación parcelar d'O porco de pé de Vicente Risco).</i> Alba Martínez Teixeira.	136
I, W	<i>Cadernos Ramón Piñeiro (XI). Cartas a Filgueira Valverde e outros.</i> Luís Alonso Girgado, Élica Abal Santorum e Alexandra Cilleiro Prieto (eds.).	166
I, W	<i>Cadernos Ramón Piñeiro (XII). Cartas de Ramón Piñeiro a José Luis Pensado.</i> Luís Alonso Girgado, Élica Abal Santorum e Alexandra Cilleiro Prieto (eds.).	167
I, W	<i>Cadernos Ramón Piñeiro (XIII). Epistolario de Ramón Piñeiro a Isidoro Millán González-Pardo (1952-1971).</i> Luís Cochón e Miro Villar (ed., intr. e notas).	168
I, W	<i>Homenaxe a Ramón Piñeiro.</i> Alexandra Cilleiro Prieto e Élica Abal Santorum (eds.)	169
I, W	<i>Ramón Piñeiro. Letras Galegas 2009. Ramón Piñeiro na lembranza (catálogo).</i> Siro López.	170
I, W	<i>Cadernos Ramón Piñeiro (XIV). A casa! o val! a patria homilde! Celebración de Uxío Novoneyra (1930 –1999)</i>	175
I, W	<i>Cadernos Ramón Piñeiro (XV). Ramón Piñeiro: epistolario lugués.</i>	176
I, W	<i>Cadernos Ramón Piñeiro (XVI). I-en todo silencio preguntado. Celebración de Uxío Novoneyra II.</i> Luís Cochón, Luís Alonso Girgado, Alexandra Cillero Prieto e Élica Abal Santorum (eds.).	186
I, W	<i>Cadernos Ramón Piñeiro XVII. Bibliografía e hemerografía de Ramón Piñeiro.</i> Luís Alonso Girgado e outros.	190
I, W	<i>Cadernos Ramón Piñeiro XVIII. Cartas de Ramón Cabanillas a Isidoro Millán en modo de antífona.</i> Luís Cochón.	191
I, W	<i>Cadernos Ramón Piñeiro XIX. Homenaxe a Fernández Pérez-Barreiro Nolla.</i> Luís Alonso Girgado, Nicolás Vidal e Alexandra Cillero Prieto.	192

I, W	<i>Cadernos Ramón Piñeiro XX. Álvaro Cunqueiro. Remuíño de prosas.</i> Luís Alonso Girgado, Luís Cochón, Lorena Domínguez Mallo.	195
I	<i>Cadernos Ramón Piñeiro XXI. Correspondencia habida entre Xosé Mª Álvarez Blázquez e Isidoro Millán González Pardo.</i> X. L. Cochón, Alejandra Cillero Prieto e Lorena Domínguez Mallo.	197
I	<i>Cadernos Ramón Piñeiro XXII. Correspondencia de Xosé Neira Vilas con Valentín Paz Andrade e Celso Emilio Ferreiro.</i> XXII. Xosé Neira Vilas (ed.)	198
I	<i>Cadernos Ramón Piñeiro XXIII. Saiban cantos estas cartas viren... Álvaro Cunqueiro e Alberto Casal (1955-1961).</i> Luís Cochón (introdución e edición).	200
I	<i>Cadernos Ramón Piñeiro XXIV. A luminosa mirada dos ollos Isaac. Isaac DíazPardo. Obra dispersa.</i> Edición e prólogo de Xosé Ramón Fandiño Veiga.	201
I	<i>Cadernos Ramón Piñeiro XXV. Roberto Vidal Bolaño. Escritos sobre teatro.</i> Xosé Luís Cochón Touriño (ed.) e Lorena Domínguez Mallo (col.)	207
I	<i>Cadernos Ramón Piñeiro XXVI. Rosalía na cobiza do lonxe.</i> VV.AA	209
I	<i>Cadernos Ramón Piñeiro XXVII. Cartas a Fermín Penzol.</i> Xosé Luís Cochón Touriño (ed.), Lorena Domínguez Mallo (col.) e Anastasio Iglesias Blanco (col.)	210
I	<i>Cadernos Ramón Piñeiro XXVIII. Cunqueiro, destinatario.</i> Xosé Luís Cochón Touriño (ed.), Lorena Domínguez Mallo (col.) e Anastasio Iglesias Blanco (col.)	214
I	<i>Cadernos Ramón Piñeiro XXIX. Nimbos: cáliz fervendo!</i> VV.AA	215
Véxase tamén o apartado de Filosofía e Ensaio.		
<i>Outros</i>		
I	<i>Epistolario galego de Miguel de Unamuno.</i> Alexandre Rodríguez Guerra.	67
I	<i>Guía de alimentación.</i> Pedro Benavente Jareño.	5
I	<i>Redes e peixes. Saberes dun mariñeiro.</i> Xavier Rodríguez Vergara.	153
I, W	<i>Escritos sobre Federalismo e Galeguismo.</i> Aureliano Pereira. [Esther Martínez Eiras (trad.)].	131
I, W	<i>Máis aló da nación unificadora: en defensa do federalismo multinacional.</i> Alain Gagnon.	171
I, W	<i>A nacionalización do pasado irlandés (1845 – 1937).</i> Xavier R. Madriñán	184
I, W	<i>A prensa galega de Cuba.</i> Xosé Neira Vilas	193
DVD	<i>Álvaro Cunqueiro (1911-1981).</i> Luís Alonso Girgado e Lorena Domínguez Mallo (Coord.)	208

me me dizen de quemeu den
p' me fazer que mi febi qm mal
p' me fazer que mi febi qm mal
Dyemassi al
Non subades nen seades seu
Stodeste ne me partires en
Ceno serar

Emha senhor conselha me um mal
q' nibe conselha mave fuxer men al

Amba senhor que eu por men mal m
fuxa de senhor de um ben prez
E mave famosa de q' tao el fez
pe me fazer mal deny
E ben senhor
E dau melhores donas a melhor

Postal moxe dizeis eu al
Fezbi todesto e fezbi nunto ben
E no fazer dona de um ben sen
E um massa atodo p' meu mal
Al fezo de

E noni for nro senhor melhor
Ce sey oho de prom p' ben de me
Mape p' meu mal e nasse qui se de
p' me fazer mayor copia leser
Al fezo de

Cueno de deu uen nunto mal am
De de senhor fuxa melhor hy
Ceno ongo que uo fuxen
Ceno por mi men ongo uen mal
Pesame de mave non fuxer hi al

Senhor famosa mave uen dize
Cuesse ben cuos eu off amor
Medam gram mal que no puden maior
Ja uo din q' ten en fuxer
E uo por mi

Ceny pesar senhor ben est e p
pero non possu per tanto nuer
Se uo hi mave non quis f' de fazer
Ja uolo dize: edize outra uen
Ceny p' mi

De que mi pesa cuoden que e mal
De mave ongo demandades mhal

372
Senhor de mi ben parecer
Maraulhenen de gram mal
Que mi fazades por men mal
E quanto loouuen dize
Senhor ar mara ulhanffen
Ceny fazedes sempre mal
E minen m fazedes ben

Senhor por uos e polo nesso

